

Verzamelmep

Mensen

uit de zuivel

**verzameling 'mooie woorden'
bij afscheid en jubileum**

[Naar inhoudsopgaven](#)

Foto's voorzijde

Boven CZ. Loon (Dr.) Directeur en personeel ca. 1900
Onder CZ ACMESA Assen bestuur en directeur – 1983

versie 2011-06-25

	Inhoud	
inleiding	Korte inleiding op deze PERSONEN-MAP	007
Vóór 1900	Reeks kleine personeels advertenties van vóór 1900	009
1903-07-23	Jaarvergadering van <i>Bond van directeuren van Coöp. Zuivelfabrieken in Nederland</i>	020
1906-04-18	Knipsel: Ingezonden brief vóórstander van pensioen voor zuivelpersoneel	021
1927-12-30	Afscheid J.F Huttema – Directeur N.V. Lijempf	025
1928-06-12	R.M. Veeman - Coöperatie-propagandist en directeur Marssum - overleden	027
1930-07-31	<i>De bedrijfsleider in de kleine N-Hollandse zuivelfabriek</i> – Lezing Zuivelc. Dr. L.T.C. Schey	029
1930-09-19	50 Jr. Waag Leeuwrdn, gesprek met kaashandelaar Tj. Steenstra	033
1932-02-22	Zuivelconsulent J. Mesdag plotseling overleden met korte levensbeschrijving	036
1935-07-16	Huldiging Directeur K. Frietema 40 jr. directeur te Wirdum	043
1935-08-01	H. Jongasma 25 jaar Zuiveldirecteur te Scharnegoutum	045
1936-12-14	Afscheid directeur H. Jongasma te Scharnegoutum	047
1938-05-03	Afscheid na 38 jaar Zuivelconsulent Noord-Holland dr. L. T. Schey (1872- 1957)	049
1938-09-30	Visser 25 jr. directeur (Holwierde, Boornbergum en Terwispel) ook voorzitter. FBvCZ.	050
1939-11-15	Afscheid Secretaris Friesche Zuivelbond U. Kooistra 1909 - 1939	053
1940-02-11	25 jarig Jubileum Directer H. A. Jellema CZ. Garijp	058
1941-05-13	Afscheid Beheerder P.L. De Boer - Lijempf Augustinusga	060
1943-02-27	Direcekteur Boelens CZ. Vries (Dr.) na 40 jr. met pensioen	061
1950-12-18	Frico Directeur S. Nijholt neemt afscheid	068
1951-01-26	CCF Directeur S. Hepkema neemt afscheid	071
1952-10-29	Directeur Coöp. zuivelfabriek Schayk op staande voet ontslagen	074
1953-09-26	J.J. Visser te Terwispel is 40 jaar directeur van Boterfabriek	076
1954-02-02	Kaasmaker / Beheerder Jacob Haker 50 jr. in de kaas. / aansluitend over bezoek S. Mansholt	079
1957-07-03	Dr. E. van Welderen baron Rengers wordt 80 jaar	084
1957-09-25	Afscheid Directeur W. Idema Acmesa Assen	086
1961-09-20	Directeur S. Douna Novac / Oosterzee neemt afscheid na 50 jaar zuivel	091
1964-12-11	Technisch Directeur B van der Woude neemt afscheid bij CCF	094
1965-03-20	Tj. Haisma nam afscheid van zijn Stremselfabriek	096
1965-08-20	Ype Ypes de Vries 50 jaar in de zuivel KNM. Oosterlittens	097
1965-09-18	Ex-zuiveldirecteur J. Bakker vertrekt uit Ee	098
1967-11-01	Ir. van Balen Walter voerde 40 jaar strijd voor kwaliteit bij Kaascontrolestation Friesland	103
1968-04-20	J. Rinkema - 50 jaar kaasmaker in Akmarijp – moet naar Wolvega	104
1968-10-11	Andrea 50 jaar in de zuivel – dir. Diever, Zuidwolde – Bron Nw. Drentse volksalmanak 1970	106
1971-05-12	Romke Soldaat controleerd de melk al 50 jaar – op CZ. Trynwálden te Giekerk	118
1972-05-13	Afscheid Ir. J.B. Ritzema van Ikema – sinds 1951 President directeur Frico en CCF	120
1972-08-30	Oud direktieur Cats van De Lijempf op 83 jarige leeftijd overleden	125
1972-12-14	Afscheid Ir. P. Stallinga - Friesche Zuivelbond 1934 - 1972	126
1975-08-30	C. vd. Ploeg – directeur De Takomst – met pensioen	129
1976-05-06	Sipke Wielinga - Enige directeur Frico zonder diploma zuivelschool nam afscheid van Frico	134

1976-09-11	Directeur A. Feenstra - Nestlé Oosterlittens / Heeg neemt afscheid	136
1976-10-02	Vakbondsman Folkert vd. Meer trekt bij afscheid nog een keer van leer	138
1977-07-01	Directeur Sjerp Kramer neemt afscheid van <i>Twee Provinciën</i> - Gerkesklooster	140
1978-07-25	Melkboer Huizinga stopt er na jaar mee	143
1978-11-20	I. M. Jelsma 25 jaar directeur CZ. De Venen Kolderveen	147
1979-03-03	Vakbondsman Kiempe vd. Kooi verlaat Voedingsbond - hielp 150 zuivelfabrieken sluiten	150
1979-03-16	Melkboer C. J. Cuperus na 47 jaar met pensioen	152
1980-04-12	Syb Valk adjunct-directeur Frico neemt afscheid.	155
1980-12-20	Wim Bartels, directeur CZ. Oudwoude – Huisternoord – neemt afscheid	156
1981-08-10	Kaashandelaar D.J. Haker met pensioen	157
1982-12-17	Directeur T. Oosterloo Acmesa Assen met pensioen	159
1983-05-13	Kaasmaker Anne vd. Meulen in hongerstaking voor meer personeel	162
1984-09-01	Levensverhaal van Directeur Mellens uit Glimmen	163
1985-04-02	Centrifugist poppe de Vries 48 Jr. in de zuivel	166
1985-05-25	Bedrijfscontroleur Dirk Scherjon halve eeuw in de zuivel (1935-1985)	168
1985-06-15	Marcus Beetstra neemt afscheid als directeur van de „ <i>De Goede Verwachting</i> ” te Workum	169
1985-06-24	Vakbondsman Sake vd. Ploeg overleden – leider grote staking Ommelanden 1952 / ‘53	175
1987-06-06	Loopbaan-verhaal B. Faber – Bolsward 1946, directeur CZ. Havelte en Melkinrichting Emmen	176
1987-09-02	Syb Valk directeur <i>Union de Jong</i> Noordwijk (Gr.) met pensioen	187
1991-04-13	Ir. Bernard Bijvoet leg functie bij Friesland Frico-Domo	190
1991-08-29	Terugblik Oud-Kaasmaker Piet Haker - CZ. Texel	191
1994-06-01	Directeur P. Boer Acmesa Assen neemt afscheid na fusie met ZOH	195
1994-08-20	Gesprek met Dir. Jan de Vries DGV. Workum - kort na fusie met Gerkesklooster	198
1995-06-06	Uit 100 Jr CZ. Winterswijk - Martien Overkamp en Henk Mensinck vertellen	203
1995-07-15	Zuivelfabriek Kolderveen - gesprek met drie personeelsleden over de sluiting	205
1996-05-02	Weerzien Melkvaarders Yde vd. Meer en Willem Weiland uit Deinum	207
1997-09-10	OR. lid Sytse Bouwhuis over – onverwachte – fusie Friesland Foods, <i>vrije</i> en Campina	209
1999-03-17	Dir. Jan de Vries - <i>De Goede Verwachting</i> , Workum - neemt afscheid	210
1999-05-01	Tjeerd Idsinga – werknemer Friesland Coberco Dairy Foods – heeft baangarantie van vijf jaar	213
2001-05-11	Afscheid Landbouwjournalist LC. Willem Stegenga – geïnterviewd door André Olijslager FCDF	214
2004-04-18	Afscheid interview met voorzitter conerndirectie André Olijslager - Friesland-Foods	217

Inleiding

Bij mijn verzameling 'knipsels' over de Nederlandse zuivelindustrie bevinden zich inmiddels honderden *stukjes* over jubilerende en afscheid nemende zuivelaars. Sommige *knipsels* bestaan uit alleen maar een korte melding van een of ander persoonlijk hoogtepunt, zoals het bericht dat P. Eier, 40 jaar 2e kaasmaker is geweest op de zuivelfabriek te Olterterp, anderen *knipsels* zijn veel langer, deze gaan dan meestal over een directeur – met 'Bolsward', een enkele keer zonder - die 25 jaar, of meer, leiding heeft gegeven aan een plaatselijke zuivelfabriek of over een zuiveldirecteur die na een x aantal jaren afscheid neemt van *zijn* fabriek. Alle teksten in deze Map hebben echter een ding gemeen, ze gaan over **mensen uit de zuivel**, waar van sommigen ook letterlijk uit de zuivel gaan.

Naast deze jubileum en afscheid verhalen, uit de krant, bevat deze *Personen-MAP* ook enkele loopbaan-beschrijvingen – *selfmade-man* J. Andrea bijvoorbeeld, die zijn loopbaan (*50 jaar in de zuivel 1918 – 1968*) in 1970 publiceerde in *De Nieuwe Drentshe Volksalmanak* En (deel 1) van het *loopbaan-verhaal* van oud-directeur B. Faber – met zuivelschool – die zijn loopbaan in de zuivel in 1946 begon en in 1986 afsloot.

De selectie van gebruikte *knipsels* is gedeeltelijk door zuivelhistorienederland gedaan, maar gezien de voornaamste bron – het Archief van de Leeuwarder Courant - ook door deze Courant. Het aanbod hieruit is sterk afhankelijk geweest van de – plaatselijke - correspondenten en uit latere periode van de *pen* van de (Landbouw)journalist. De – langere - interviews van Landbouwjournalist Willem Stegenga¹ (periode 1985 – 2001) met enkele '*kopstukken*' geven een goede indruk over de verhoudingen en gang van zaken tussen en in van de – Friesche – zuivelwereld.

Sommige – langere – interviews in deze *Personen-Map* zijn opgenomen als transcriptie. De reden, is al eerder vermeld, betere leesbaarheid, reduceren van de pdf omvang en betere vindbaarheid voor zoekmachines.

De Map begint met een kleine selectie – tot 1900 - uit de honderden personeelsadvertenties die waren geplaatst in de LC. Om de omvang van deze Map te beperken heb ik gekozen voor advertenties die iets extra's vertellen zoals loon, personeelsbezetting, o.d. Tussen de langere *knipsels*, die worden vermeld in de inhoudsopgave, zijn enkele korte knipsels geplaatst, die bij het hoofdonderwerp van deze Personen-Map passen.

Zuivelhistorie houdt zich aanbevolen voor meerdere knipsels, uit bijvoorbeeld oost-, zuid en west-Nederland.

1 Meer over de landbouw redacteur / journalist Willem Stegenga als hij wordt geïnterviewd door Friesland Foods directeur André Olijslager, - in deze map bij LC. 2001-00-00

Allereerst een kleine keuze uit de tientallen personeelsadvertenties van vóór 1900.

De eerste is een advertentie waarin een Beheerder wordt gevraagd, voor de nieuw op te richten – coöperatieve - zuivelfabriek te Warga, dit is ook de eerst gevonden personeelsadvertentie. De reeds eerder gestarte particuliere fabrieken, adverteerden mogelijk niet in de LC. of benaderden de hun gezochte personeel op andere manier !

Leeuwarder Courant-1886-08-09

09-22 / 09-27

Beheerder - Stoom-Zuivelfabriek.

Aan de eerlang in werking te stellen „Coöperatieve Stoom-Zuivelfabriek te **Warga**” wordt een BEHEERDER gevraagd. Vereischten zijn: grondige kennis van Zuivelbereiding en bekendheid met het Centrifuge-stelsel. Tot aanbeveling strekt: kennis van Scheikunde, van den handel en de Fabrieksinrichting.

Zich schriftelijk, met overlegging van bewijstukken, vóór 3 Oct. a.s. aan te melden bij het BESTUUR DER **FABRIEK** te **Warga**, dat nadere inlichtingen omtrent de instructie en bezoldiging verstrekt.

Leeuwarder Courant-1886-12-08

1 Machinist, 1 Botermaker en 1 Kaasmaker

worden gevraagd aan de Coöp. Stoomzuivelfabriek te **Warga**, om begin 1887 in dienst te treden. Aanbiedingen worden uitsluitend schriftelijk en franco, vóór 20 December 1886 ingewacht bij den Heer S. KOOPMANS, Secretaris-Boekhouder der **Fabriek** te **Warga**.

Leeuwarder Courant 1887-12-05

IEMAND,

volkomen op de hoogte met de Stoom-Machinale-Zuivelbereiding, thans als Opzichter-Boekhouder zoodanig werkzaam, zoekt verplaatsing als DIRECTEUR-BOEKHOUDER of OPZICHTER-BOEKHOUDER. De beste getuigschriften omtrent kennis der fabricage en accuraantheid der administratie staan hem ten dienste.

Brieven fr., onder 't motto **Zuivelfabriek**, aan het Bureau dezer Courant.

Leeuwarder Courant 1888-03-19

Kimswerd, 16 Maart. Aan de alhier op te richten **zuivelfabriek** zijn benoemd: tot machinist op een salaris van f 300 Sj. Brunia, en tot boekhouder op een tractement van f 125 R. Kroon, beiden ingezetenen van ons dorp. Voor machinist waren 5, voor boekhouder 7 sollicitanten. Voor de betrekking van boterbereiders hebben zich 51 hefhebers aangemeld.

Hier uit is een achtal gekozen. 't Salaris zal f 400 bedragen plus vrije woning.

Leeuwarder Courant 1888-05-02

Er biedt zich aan een **BOTERFABRIEKS-**
KNECHT, goed met het **Kaasmaken** bekend, om zoo spoedig mogelijk in dienst te treden. Brieven franco, onder letter J, aan het Bureau dezer Courant.

Leeuwarder Courant 1889-01-18

Tegen goed salaris gevraagd,
in een op te richten **Zuivelfabriek** in Zuid-Holland, **GEHUWDE LIEDEN**, bij voorkeur zonder Kinderen. Vereischten zijn: dat de Man met het Kaasmaken en de Vrouw met het Botermaken volkomen op de hoogte is.

Zich per brief aan te melden bij J. J. SWART te Kl.-Anjum onder Berlikum, vóór of op 31 Januari 1889.

Leeuwarder Courant-1889-05-13

— Voor de bereiding der boter aan de stoom-**zuivelfabriek** te Achlum zijn benoemd **T. A. de Jong** en echtgenoot te Wieuwerd.

Leeuwarder Courant 1889-06-13

— Tot eersten kaasmaker in de **boterfabriek** te Midwolde (Gron.) is benoemd **H. Heslinga** alhier.

Leeuwarder Courant-1890-12-10

Particuliere Correspondentie.

Roordahuizum, 9 Dec. Maandag j.l. is aan de **zuivelfabriek** „de Eendracht” alhier de eerste melk aangevoerd om te worden verwerkt. Het personeel bestaat uit: een beheerder, een machinist, een centrifugist, eene botermaakster, drie kaasmakers, een pakhuisknecht en een paar arbeiders. Van het bestuurslid der vereeniging, den heer G. M. de Boor, werd de eerste melk in ontvangst genomen.

Leeuwarder Courant 1891-03-10

Tegen half April a.s. gevraagd een **MA-CHINIST** voor eene **Zuivelfabriek** in *Zeeland*.

Franco brieven, met opgaaf van verlangd loon en tegenwoordigen of vorigen werkkring, onder letter IJ, aan den Boekhandelaar W. HOOGWERF Azn. te Oud-Beierland.

Leeuwarder Courant 1891-09-10

DIRECTEUR-BOEKHOUDER.

ZUIVELFABRIEK.

Sollicitanten naar de betrekking van **DIRECTEUR-BOEKHOUDER** van de te bouwen **Stoom-Zuivelfabriek** te **Marrum** worden uitgenoodigd zich schriftelijk aan te melden bij den Heer F. C. WIESENHAAN te Ferwerd, uiterlijk vóór 15 September e.k.

Aan de betrekking is verbonden eene jaarwedde van f 900, benevens vrije Woning.

Alleen zij, die volledig op de hoogte zijn der Zuivelbereiding en daarvan voldoende bewijzen van bekwaamheden kunnen overleggen, komen in aanmerking.

Kennis der moderne talen, vooral Engelsch, wordt gevorderd.

Persoonlijke bezoeken worden nog niet verwacht.

Leeuwarder Courant 1891-08-25

GEVRAAGD

een MACHINIST aan de **Zuivelfabriek** te Be, tevens Bankwerker en bekend met de Centrifuge Burmaister Wain. Des Zondags vrij van dienst. Aanbieding per brief met getuigschrift aan het BESTUUR, vóór of op 31 Aug. 1891.

Leeuwarder Courant 1891-10-31

— Het bestuur van de coöperatieve vereniging **Zuivelfabriek Wirdum**, te Wirdum, heeft voor de betrekking van beheerder der **zuivelfabriek** op de voordracht geplaatst de heeren: J. Kuperus te Kampen, S. Westra te Engwierum en A. Bos te Oudshoorn. De benoeming zal Woensdag a.s. plaats hebben.

J. R. Kuperus werd hier directeur.

Leeuwarder Courant 1891-11-06

— De heer **H. Zwart Hz.** te Appelscha, oud-leerling van de zuivelschool te Bolsward, is benoemd tot directeur der **zuivelfabriek** te Dalen (Drenthe.)

Leeuwarder Courant 1892-02-17

Een JONGELING uit den Boerenstand, 21 j., zoekt plaatsing ter opleiding aan een **Zuivelfabriek**. Op loon wordt minder gelet. Brieven, onder lett. Z, aan den Boekh. LAVERMAN te Drachten.

Leeuwarder Courant 1892-02-17

ZUIVELFABRIEK.

IEMAND van goeden huize, bekend met de Zuivelbereiding, Engelsche correspondentie, Fransche en Duitsche talen, niet ongenegen om Aandeelen te nemen, wenscht als DIRECTEUR op te treden.

Br. fr., lett. P J, Bureau dezer Courant.

Leeuwarder Courant 1892-03-25

Zuivelfabriek - Wirdum.

Op nader te bepalen datum kunnen nog 4 KAASMAKERS geplaatst worden, waarvoor Belangstellenden zich alleen schriftelijk kunnen aanmelden vóór 1 April e.k. bij J. R. KUPERUS te Roordahuizum.

Leeuwarder Courant 1892-04-16

Wirdum, 13 April. Door bestuurders en commissarissen van de **zuivelfabriek** te Wirdum zijn nog benoemd tot **kaasmakers**: M. Bontekoe, T. Jelgersma, A. Tuinstra en A. Agema.

Leeuwarder Courant 1893-01-26

Gevraagd, Zuivelfabriek Breukelen,

MAN en VROUW (lieftst zonder Kinderen). Vereischten: Man bekwaam Kaasmaker en Centrifugist, Vrouw Botermaken. Brieven ingewacht vóór 1 Febr. Zoo spoedig mogelijk in dienst treden.

Tevens een MACHINIST gevraagd.

Leeuwarder Courant 1894-01-22

Stoom-Zuivelfabriek „Weidum”.

Aan bovenstaande Fabriek worden gevraagd:
1 MACHINIST-BANKWERKER, loon f 10 per week;

1 eerste BOTERMAKER, loon f 10 per week;

1 eerste KAASMAKER, „ f 10 „ „

Stukken franco in te zenden aan den Heer R. J. OOSTRA te **Weidum**, vóór 30 Januari 1894.

Leeuwarder Courant 1895-01-18

Gevraagd Machinist

aan de Coöp. St.-Zuivelfabriek *de Hoop te Oltterterp* bij Drachten, tevens op de hoogte zijnde met **Korenmaalderij voor Veevoeder**. Salaris naar bekwaamheid. Franco brieven in te zenden vóór of op 25 Januari a.s. aan het KANTOOR der Fabriek.

Leeuwarder Courant 1896-02-27

Achlum, 25 Febr. De boeren, die zich aan de **boterfabriek** alhier verbonden hebben en te Lutjelollum woonachtig zijn, hebben het oprijden van hun melk aanbesteed. Aan den laagsten inschrijver, Bijlma te Franeker, is het gegund geworden voor f 10.49 per week. De heer Th. de Jong alhier was slechts één cent hooger.

Leeuwarder Courant 1896-03-17

KAASMAKER.

Wegens overlijden direct gevraagd een *bekwame* KAASMAKER, ongehuwd, volkomen bekend met het maken van **vette Edammer en Goudsche Kaas**. Loon naar bekwaamheid, doch minstens f 8 per week. Franco brieven aan K. & S. **DORHOUT**, Stoomzuivelfabrikanten te **Oldeboorn**.

Leeuwarder Courant 1896-06-23

Zuivelfabriek - Weidum

vraagt ten spoedigste een 1ste **BOTERMAKER**. Loon 11 gulden per week. Inzending der stukken vóór 1 Juli a.s.

Leeuwarder Courant 1896-09-30

— **Wijziging der arbeidswet.** Bij de Tweede Kamer is door de Regeering ingediend een wetsontwerp tot wijziging der arbeidswet, met het doel om het ten aanzien van den vrouwenbond geldend absoluut verbod tot het verrichten van Zondagsarbeid in fabrieken en werkplaatsen, niet van toepassing te verklaren op den, bij algemeenen bestuursmaatregel, met name te noemen arbeid van vrouwen boven den leeftijd van zestien jaren, in boter- en kaasfabrieken, voor zoverre daarbij de voorwaarden worden in acht genomen, voor alle of voor bepaalde gemeenten bij dien algemeenen maatregel te stellen. Het wetsontwerp voldoet derhalve aan den sandrang op eene wijziging in dien zin, dat in **zuivelfabrieken** de Zondagsarbeid van vrouwen zoude geoorloofd zijn.

Voor al nu de Hooge Raad beslist heeft, dat het onverschillig is, of de vrouw den arbeid vrijwillig verrichte of niet, wordt, meent de minister van Waterstaat, het bedrijf der **zuivelfabrieken** in hooge mate bemoeijkt.

Volgens het wetsontwerp zal de vrouw van het hoofd of den bestuurder des Zondags enkele werkzaamheden mogen verrichten en omvat de bepaling alle **zuivelfabrieken**, dus ook die, waar geen echtbaar aan het hoofd der fabriek staat.

De Minister acht het intusschen niet noodig, dat vrouwen Zondags gedurende langen tijd arbeid verrichten, zoodat, wanneer vergund wordt gedurende eenige uren noodzakelijke werkzaamheden te verrichten, het bedrijf geholpen zal zijn.

Leeuwarder Courant 1896-12-14

Gevraagd aan de **Lonneker Coöperatieve Melkinrichting en Zuivelfabriek** te Enschede, om direct in dienst te treden, een

CENTRIFUGIST,

bekend met B. & W. Centrifuges, tegen een salaris van f 12 per week.

Franco brieven met getuigschriften worden ingewacht tot 16 December.

A. HARTMANS, *Directeur.*

Leeuwarder Courant 1897-02-06

Hemelum, 4 Febr. Onder de arbeiders alhier heerscht in de laatste dagen eene zoo hooggaande ontevredenheid, dat heden morgen verscheidene rijkveldwachters overgekomen zijn, om de orde te handhaven. De aanleiding is de volgende. Het bestuur der coöperatieve **zuivelfabriek** had vele arbeiders in dienst genomen voor de inzameling van het benodigde ijs. Eerst werd in daghuur gewerkt; later meende het bestuur voordeliger te kunnen werken door den ijsaanvoer uit te besteden, maar deze maatregel weigerden de arbeiders te accepteren. En toen nu de directeur der fabriek werkvolk uit het naburige Bakhuizen liet overkomen, namen hunne standgenooten hier eene houding aan, die versterking der politiemacht noodig maakte. De rust werd heden niet verstoord.

Leeuwarder Courant 1897-02-08

Hemelum, 5 Febr. Tusschen het bestuur der **zuivelfabriek** alhier en de arbeiders is eene minnelijke schikking getroffen, waardoor het conflict geëindigd is.

Al de arbeiders zullen nu deelen in de verdiensten der ijsberging, met dien verstande, dat beurtelings eenigen hunner met dit werk bezig zullen zijn.

De verdiensten zullen worden berekend naar de hoeveelheden ijs, die aangevoerd worden.

Leeuwarder Courant 1897-02-09

Beheerder - **Zuivelfabriek.**

Aan de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek te Achlum wordt een **BEHEERDER** gevraagd. Salaris f 1200 met vrije Woning. Indiensttreding omstreeks 12 Mei 1897. Zich aan te melden bij het **BESTUUR**, vóór 19 Februari.

Leeuwarder Courant 1897-04-19

Gevraagd een **DIRECTEUR** aan de **Zuivelfabriek** te Farmsum (Groningen). salaris f 500 en vrije Woning.

Aanbieding van stukken voor sollicitatie bij den Secretaris, alwaar verdere inlichtingen zijn te verkrijgen.

Het Bestuur,
P. BOUMAN, Voorzitter.
B. HARMS, Secretaris.

Leeuwarder Courant 1897-06-04

Voorzlen van Brandkast.

BEHEERDER **Zuivelfabriek TZUM.**

Leeuwarder Courant 1897-11-10

Westergo, 8 Nov. De besturen van 40 coöperatieve **zuivelfabrieken** in deze provincie hebben dezer dagen een hoogst nuttigen maatregel in het belang hunner werklieden genomen. Zij hebben n.l. deze werklieden naar den grondslag der loonstaten voor gezamenlijke rekening tegen de geldelijke gevolgen van ongelukken laten verzekeren. Om zoo voordeelig mogelijk te kunnen werken hebben zij vier der voornaamste binnenlandsche maatschappijen uitgenoodigd hunne speciale tarieven voor deze belangrijke verzekering in te zenden. De uitslag dezer inschrijving is geweest, dat de verzekering met algemeene stemmen geguud is aan de Amsterdamsche Maatschappij.

Leeuwarder Courant 1897-11-17

Machinist-Bankwerker.

Aan de Coöp. **Zuivelfabriek de Eendracht** te Garijp wordt gevraagd een MACHINIST-BANKWERKER. Loon f 7.50 per week met vrije Woning. Aanbiedingen worden ingewacht bij den Beheerder M. ANEMA.

Indiensttreding tegen December.

Leeuwarder Courant 1898-01-24

Aan de Coöperatieve **Zuivelfabriek** te Koudum wordt gevraagd:

Een KAASMAKER, loen f 11 per week.
" BOTERMAKER, " " 9 " "
" CENTRIFUGIST, " " 8 " "

Indiensttreding 1 April 1898.

Belangstellenden gelieven zich schriftelijk aan te melden bij den Voorzitter D. J. BOUWSTRA te Koudum, vóór of op den 27 dezer.

Schager Courant 1898-04-07

— Me juffrouw *Sophia M. Eriks* te **Petten**, gediplomeerd voor zuivelbereiding, is benoemd als hoofd der zuivelfabriek te Zuid-Legmeerpolder. Reeds geruimen tijd was mej. *Eriks* werkzaam aan zuivelinrichtingen in de provincie Friesland.

Fongers - Triumph - Mercury

RIJWIELEN worden in Friesland reeds bereiden door
23 **H.H. Doctoren**,
18 „ **Directeuren van Boterfabrieken**,
50 „ **Reizigers** en
± 500 „ **anderen**, waaronder **H.H. Rechters**,
Advocaten, **Ontvangers**, **Aannemers**, **Archi-**
tecten enz.

HUMBER, **NIAGARA** en goedkoopere fabrikaten, waar-
onder van af f65 en hooger, bij de Hoofdagenten
voor Friesland

NAUTA & Co.

Rijschool in de „Harmonie” op een autom. Machine.

Leeuwarder Courant 1899-01-06

Botermaker-Meesterknecht.

Tegen Febr.-Maart gevraagd een in alle
deelen bekwaam **BOTERMAKER-MEESTER-**
KNECHT, gehuwd of niet beneden 30 jaar.
Vooruitzicht dat de Vrouw desverkiezende
zomers met boterpakken mede kan verdienen.
Salaris f9. Zondags geen melkontvangst.

Br. fr. **BOTERFABRIEK-MELKINRICH-**
TING Amersfortia, Amersfoort.

Leeuwarder Courant 1899-01-31

Heerenveen,

— De heer B., directeur der **zuivelfabriek**
alhier, heeft stilletjes zijne woonplaats verlaten.
Het blijkt, dat verschillende melkleveranciers
op afrekening wachten voor geleverde melk.
Ook blijkt, dat van het gebouw, machinerieën
enz. nog zoo goed als niets betaald is en er
geen naamlooze vennootschap bestaat, zooals
men meende. De fabriek, die gesloten is, zal
verkocht worden. Het blijkt nu, dat het gebouw
staat op een terrein, met hypotheek bezwaard.
Eene wonderlijke geschiedenis.

Leeuwarder Courant 1899-03-31

Gevraagd aan de Coöperatieve Stoom-
Zuivelfabriek Hoptille bij **Hijlaard** :

1. een alleszins bekwame **EERSTE KAAS-MAKER**, loon *f* 12 per week;
2. een bekwame **EERSTE BOTERMAKER**, loon *f* 9 per week;
3. een **CENTRIFUGIST**, volkomen bekend met Alpha-Reparators, loon *f* 8 per week;
4. een bekwaam **MACHINIST-BANKWERKER**, loon *f* 8 per week, bekend met Koelmachine en elektrische verlichting strekt tot aanbeveling.

Allen vrij van sterken drank.

Sollicitatiën met getuigschriften franco in te zenden aan het adres van A. T. ZUID-
STRA, Goënga bij Sneek, vóór of op 8
April a.s.

Persoonlijke aanbiedingen worden alleen
afgewacht op Dinsdag 4 April, van 1—3 uur,
Café HAANSTRA, Sneek, en op Vrijdag 7
April Café *De Beurs*, PROESKI te Leeuwar-
den, van 1—3 uur.

Leeuwarder Courant 1899-03-31

Zuivelfabriek - Oudwoude.

HET BESTUUR der Coöperatieve Zuivel-
vereniging „Huisternoord” te Oudwoude vraagt:

1. Een **DIRECTEUR-BOTERMAKER**, op een salaris van *f* 500 per jaar met vrije Woning.
2. Een **MACHINIST-CENTRIFUGIST**, voor *f* 6 per week met Woning alsvoren.

De instructies liggen ter inzage in de Her-
berg van M. PRINS.

Sollicitatie-stukken worden ingewacht vóór
den 15 April e.k. bij den Voorzitter S. P.
LOFMA te Oudwoude.

Leeuwarder Courant 1903-07-23

Bond van directeuren van coöp. zuivel-fabrieken in Nederland.

Gisteren werd te Groningen de jaarvergadering van bovengenoemden Bond gehouden, onder voorzitterschap van den heer H. Scheepstra, van Twijzel. Er werden zeven nieuwe leden aangenomen.

Uit het verslag van den heer A. T. Zuidstra van Hijlaard, bleek, dat het ledental van 98 tot 182 was gestegen. Het tekort op de jaarrekening bedraagt f 103.93½.

Wat de afdelingen betreft, Witsum en Winschoten werden opgeheven en **vereenigd** tot een provinciale afdeling Groningen; de afd. Ruurlo werd opgeheven, daarvoor kwam in de plaats de afd. Zutphen; de afd. Leeuwarden, Sneek en Heerenveen werden eveneens **vereenigd** tot een afdeling Leeuwarden.

Op de vraag van de afd. Leeuwarden, hoe het bestuur zich voorstelde het tekort te zullen dekken, antwoordde de voorzitter dat de toename van het ledental en de nieuwe wijze van contributie heffing de betaling van het achterstallige wel mogelijk zou maken.

De heer Winters, van Gerkesklooster, hoopte dat de gestadige uitbreiding van het ledental het gevolg mocht hebben, dat door organisatie de zuivelbereiding een zoo hooge vlucht mag nemen, dat Denemarken, het land, dat thans ons de loef heeft afgestoken, zal worden overleugeld. Hij vestigde er de aandacht op, dat

de directeuren, de bekroningen der nationale zuiveltentoonstelling te Groningen hebben dit bewezen, van de zuivelproductie in Groningen veel kunnen leeren.

Goedgekeurd werd het voorstel van de afd. Groningen, om art. 9 der statuten zoodanig te wijzigen, dat na de algemeene vergadering geen afdelingsvergadering behoeft te worden gehouden, om over de behandelde punten te kunnen stemmen, doch dat deze stemming bij referendum kon geschieden.

Besloten werd, in verband met het leerlingenwezen, daarvoor eene commissie te benoemen, die deze zaak nader voorbereidt en regelt. Op de voordracht worden geplaatst de heeren: J. Feenstra te Zweelo, Stienstra te Winterswijk, van Asperen te Hellum, Scheepstra te Dokkumer Nieuwezijlen, Tj. Kuperus te Grouw en H. Brouwer te Wirdum, met dem secretaris van den Bond en lid van den Federatieven Nederl. Zuivelbond.

Op de afdelingsvergadering zullen uit dit tal, drie personen worden gekozen.

Bij de rondvraag bleek, dat het hoofdbestuur een onderzoek instelt in zake het instellen van een commissie van arbitrage om geschillen tusschen besturen van fabrieken en directeuren te regelen.

Des namiddags werd een bezoek gebracht aan de tentoonstelling, waar ongeveer 60 heeren door het hoofdbestuur der tentoonstelling officieel werden ontvangen.

Leeuwarder Courant 1893-11-18

— Op initiatief van den heer N. R. Kuperus, beheerder der coöperatieve **zuivelfabriek** te Wommels, is eene vergadering van directeuren en bestuurders van **coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland** gehouden, met het doel de oprichting eener vereeniging van bestuurders van genoemde fabrieken te bevorderen.

Deze vereeniging zal zich ten doel stellen de zuivel onzer provincie meer en meer tot volkomenheid te brengen en den afzet van de Friesche fabrieksboter te bevorderen. Bereids is eene commissie voor de samenstelling der ontwerp-statuten voor zulk eene vereeniging benoemd.

Het is mij niet duidelijk of bovenstaande vereniging is ontstaan op initiatief van N. R. Kuperus, zoal hier beschreven

Op deze ingezonden brief komen meerdere reacties, meest voorstanders. Ook een van iemand die wel een *voorzitter* is, maar dan voor iedereen d.w.z. staatspensioen

Leeuwarder Courant 1906-04-18

Ingezonden

Pensioneerings van het personeel van coöperatieve zuivelfabrieken.

In eene onlangs gehouden vergadering van leden van de stoomzuivelfabriek „de Volharding” te Dronrijp werd behandeld een voorstel van het bestuur, om het traktement van den beheerder met f 200 te verhoogen. Dat bedrag werd jaarlijks gereserveerd, om met de gekweekte rente een fonds te vormen, waaruit de betrokken titularis op 60- à 65-jarigen leeftijd — in overleg met het bestuur — een pensioen of althans een onbekrompen oude dag werd verzekerd.

In eene eenvoudige, glasheldere, schriftelijke toelichting, den leden vooraf toegezonden, werden kort en zakelijk de motieven aangegeven, die het bestuur tot zoodanig voorstel hadden geleid. Meende men, dat het salaris van den beheerder in overeenstemming met gelijksoortige fabrieken moest zijn, het bestuur was tevens van oordeel, dat als de tijd was gekomen, dat de beheerder niet meer naar behooren zijn taak kon vervullen, het welbegrepen eigenbelang meebracht hem door jongere krachten te doen vervangen, mits de man, die zijn beste krachten, in de volheid van zijn leven, aan de vereeniging had gegeven, op hooger leeftijd behoorlijk voor armoede werd gesauveerd.

Uit den aard der zaak waren de gevoelens in de vergadering omtrent verhoogen van traktement verdeeld. Vele leden achtten eene belooning van f 1400, vrije woning plus f 100 vergoeding voor reiskosten voldoende; anderen daarentegen vonden eene verhoogen van f 200 gewettigd, op de speciale voorwaarde, dat de beheerder geene neven- of bijbetrekkingen mocht bekleden.

Nog werd in het licht gesteld, dat tegen pensioen, geput uit te weinig betaald loon, principieele bezwaren bestaan en dat het tevens niet aangaat, den beheerder voor den ouden dag te verzekeren en het overige personeel, dat overigens economisch in mindere condities is, buiten te sluiten. Rechtmatige ontevredenheid zou er het gevolg van zijn. Pensioneerings is een zaak, waar beide partijen belang bij hebben, zoowel het personeel als de fabriek. Een logisch gevolg is dan ook, dat beide in de kosten moeten bijdragen.

Wijs mij het lid eener coöperatie dat openlijk durft te zeggen tot den man, die 30 à 40 jaren lang zijn beste krachten aan de gemeenschap heeft gewijd: ga heen, je hebt je loon genoten, je bent afgewerkt; ik kan je niet meer gebruiken”, — afgescheiden nog van het groote belang, dat de fabriek er bij heeft, zich op tijd van jongere werkkrachten te voorzien.

Noem mij iemand van het personeel, die niet met dankbaarheid de waardeering van zijnen arbeid zal ontvangen en voor de zekerheid daarvan zijn penningske zal willen offeren. Dikwijls heb ik mij zelven afgevraagd: „wat is toch de oorzaak, dat bij de hooge vlucht, die

de zuivelfabrieken hebben genomen, het vereenigingsleven en het gevoel van zedelijke verantwoordelijkheid tegenover het personeel nog zoo sluimert?” Een van de redenen zal zijn, dat de omstandigheden nog niet dringen. De meeste fabrieken zijn binnen de laatste vijftien jaren opgericht; het personeel heeft globaal genomen de middaghoogte bereikt en is nog in de volle kracht van het leven; doch wees het bestuur, dat na 25 jaar moet sukkelen met afgewerkte krachten, zonder dat er fondsen zijn, die het in staat stellen zich op behoorlijke wijze daarvan te ontslaan. Eenig geld zal het moeten kosten; doch ik meen, nu de leeftijden nog middelbaar zijn en het personeel zelve bij kan dragen, dit zeer meevalt.

Natuurlijk verhoogt ieder jaar uitstel het bedrag; daarom niet langer gedraald. Niemand toch zal hen, die na ons komen, verantwoordelijk willen stellen voor een bedrijf, dat in hooge mate loonend voor ons is en waarvoor wij de beste krachten in volle kracht hebben genoten. Belangstelling in „veel melkgeld” mag niet de eenige grondgedachte in eene gemeenschapszaak zijn. Vele boeren in onze provincie hebben bezwaar, mede te werken, omdat eigen arbeiders van pensioen verstoken blijven.

Laat men echter bedenken, wat voor den enkeling onbereikbaar is, wordt in vereeniging gemakkelijk tot stand gebracht. Elke stap in de goede richting dient met een blij gemoed te worden aanvaard.

Kleine veehouders zullen toch wel een kwartje per koe en per jaar willen offeren voor hen, die jaren ook in *hannen* dienst waren en hun best deden, ook *hunne* inkomsten te vergrooten.

Nog op een belangrijken factor wensch ik te wijzen, welke het gezonde vereenigingsleven in den weg staat. De coöperaties werken in beperkten kring met een groot aantal leden: zooveel hoofden, zooveel zinnen, — men kent elkander te goed — persoonlijke sympathien of antipathien bepalen dikwijls de stem. De opvatting is te eng, te bekrompen, de blik niet ruim genoeg, het geldt eene zaak, een beginsel — niet de persoon. Men vergeet, dat het bestuur verantwoordelijk is tegenover den beheerder en de beheerder tegenover het personeel. Of Jan dan rood is en Piet zwart, heeft met de zaak niets te maken; de vraag is, of zij hun plicht doen.

Ten slotte wensch ik nog het eind-resultaat der genoemde vergadering mede te deelen. Met meerderheid van stemmen werd het beginsel aangenomen, het vaste personeel te pensioneren en het bestuur werd uitgenoodigd, met afgeronde plannen ter tafel te komen. Het beginsel staat dus vast en in eene volgende vergadering is alleen het bepalen der grondslagen aan de orde.

Dronrijp, 16 April 1906.

J. J. HOITSMA.

Leeuwarder Courant 1908-03-11

LEEWARDEN, 10 Maart.
Stadsnieuws.

Gisteren had alhier, onder voorzitterschap van den heer H. de Bruin te Oosthem, een vergadering plaats van den „Bond van assistent-directeuren aan zuivelfabrieken in Nederland”.

Sedert de oprichting in November van het vorige jaar, viel een belangrijke stijging van het ledental te constateeren.

Besloten werd, om medewerking te verzoeken van de Bonden van coöperatieve zuivelfabrieken, om te komen tot de oprichting van cursussen in de theorie der zuivelbereiding, als voorbereiding voor de examens van den F. N. Z. Eveneens werd besloten toe te treden als buitengewoon lid van den Bond van C. Z. in Friesland.

Wegens bedanken van den secretaris werd voor deze functie gekozen de heer R. Zijlstra te Oldeboorn en als plaatsvervangend bestuurslid de heer L. J. Veenstra te Birdaard.

Voor de volgende vergaderingen werd een drietal lezingen toegezegd, over „De waarde van het gistings-apparaat voor de zuivelbereiding” door den voorzitter; over „De boterbereiding” door den secretaris en over „Het aankweken van zuur door reincultuur” door den heer H. in 't Veld te Sijbrandaburen.

Leeuwarder Courant 1909-07-09

Voor ruim 1½ jaar werd de onder-directeur der coöp. boterfabriek Wiggers te Winterswijk ontalagen, daar hij verdacht werd van diefstal van pl. m. f 18. De zaak kwam zelfs voor de Zutphensche Rechtbank, doch daar het wettig en overtuigend bewijs niet geleverd kon worden, volgde geen veroordeeling. De verdachte hield zijn onschuld echter steeds vol. Thans is de politie door de praatjes van kinderen op het spoor van den werkelijken dader gekomen. 't Is het zoontje van den directeur, die het geld voor en na versnoept heeft. In de eergisteravond gehouden vergadering is Wiggers weer in zijn eer hersteld.

Leeuwarder Courant 1910-03-16

Beheerder - zuivelfabriek.

BESTUUR EN COMMISSARISSEN der Ver-
eeniging Coöp. St. **zuivelfabriek** te Scharnegoutum,
roepen sollicitanten op naar de betrekking van
BEHEERDER hunner fabriek.

Het salaris bedraagt f 1700, plus emolumenten.
De instructie ligt ter inzage ten huize van
R. OZENGA, Nieuw Tolhuis, onder Goënga,
en ten kantore van de B. v. C. Z. i. Fr.,
Leeuwarden, Landbouwhuis.

De stukken moeten franco worden ingeleverd
bij den voorz., den heer K. M. GALAMA,
Scharnegoutum, voor 30 Maart e.k.

Leeuwarder Courant 1910-05-16

Dankbetuiging.

De GEZAMENLIJKE MELKRIJDERS aan
de **boterfabriek** te Sneek betuigen hunnen harte-
lijken dank aan den directeur, den weled. heer
C. LOETS VAN HOORN voor het gul en gastvrij
onthaal ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum
op 12 Mei j.l.

P. Brauns, assistent	weekloon /	12.—	
*I. Nijdam, 1e kaaemaker . .	"	16.—	
J. Travaille, 2e	"	12.—	
*R. Feenstra, machinist . . .	"	13.—	
*T. Dokkuma, botermaker . .	"	13.—	
J. Negenman, oentrifugist . .	"	11.—	
H. Werkman, melkontvanger .	"	10.—	
B. IJling, werkman	"	10.—	De winter- maanden was hun weekloon / 9.—
D. Jaarsma, "	"	10.—	
Tj. Nijholt, "	"	10.—	
B. Negenman, zomerwerkman .	"	10.—	
K. Visser, leerling-machinist .	"	5.—	
S. Stoelenga, werkvrouw . . .	"	4.50	

*) In het bezit van het Diploma van den F. N. Z.

Overzicht werknemers 1913 - 1914

Leeuwarder Courant 1914-02-26

Een afscheid.

Dinsdagavond werd door den heer Zwerver, directeur van de coöperatieve zuivelfabriek te **Oldeboorn**, met een vriendelijke toespraak afscheid genomen van zijn personeel.

Ook van de zijde van het personeel werd menig woordje gesproken. Dat het den heer Zwerver en zijn gezin in zijn nieuwe woonplaats wel moge gaan, was aller wensch. Als blijk van erkentelijkheid werd hem nog een aandenken vereerd, dat dankbaar werd aanvaard als een aangename herinnering aan het personeel van **Oldeboorn**.

Leeuwarder Courant 1918-12-14

Achlum, 13 December. In de ledenvergadering der zuivelfabriek alhier, op gisteren, is besloten, het salaris van den beheerder te verhoo- gen met f 500 en te brengen op f 3000.

Leeuwarder Courant 1920-08-28

Koudum, 28 Augustus. Heden herdenkt de heer J. Roorda, directeur der coöperatieve zuivelfabriek alhier, zijn 25-jarig directeursschap. Ruim 20 jaren was hij als zoodanig werkzaam aan de fabriek alhier.

Leeuwarder Courant 1921-02-22

Dantumawoude, 21 Februari. Heden was hier vergadering van leden der coöperatieve zuivelfabriek te Akkerwoude.

Besloten is, aan de weduwe van den overleden beheerder der fabriek het volle salaris tot 12 Mei uit te keeren. Het bestuur zei toe, in een volgende vergadering een uitgebreider voorstel te zullen doen. Er zullen sollicitanten voor een beheerder worden opgeroepen; minimum-salaris f 2200, plus ¼ procent van de netto-productie. Het vorige jaar wat dit f 1650.

Zalt-Bommelsche Courant, 13/08/1921; p. 3/8

Nederland.

— De minister van arbeid heeft bepaald, dat ook gedurende de maand September in de kaas- en boterfabrieken nog 10 uur per dag en 55 uur in de week mag worden gewerkt.

J.F. Huttinga

In verband met het aan den heer J. F. Huttinga verleende eervolle ontslag als directeur van de N. V. Lijempf alhier, is hedenmiddag in de kantoren der fabrieken, een afscheidsreceptie gehouden.

In den opbouw van de Lijempf heeft de heer J. F. Huttinga zijn levenstaak gevonden. Met vertrouwen aanvaardde hij haar en het resultaat van zijn 15-jarige bemoeiingen bewijst de bestaansmogelijkheid der particuliere zuivelindustrie in Friesland, naast de coöperatieve.

In dit tijdsverloop vestigde hij een krachtig concern op zuivelgebied en heeft daardoor in belangrijke mate bijgedragen tot den bloei en den goeden naam van de zuivelindustrie in Nederland.

De N. V. Lijempf begon in 1913 met een 6-tal fabrieken, n.l. te Anjum, Augustinusga, Brittil, Doezum, Drachten en Suameer. Reeds dadelijk was een algeheele verbouw en moderniseering noodig, waartoe een eigen technisch bureau werd ingesteld. In den loop der jaren werden andere fabrieken bijgekocht, verbouwd, nieuw gebouwd en ten deele met het oog op bedrijfsconcentratie, gesloten.

Op het oogenblik behooren behalve de centrale fabriek te Leeuwarden en de melkinrichting te zelfder plaatse, de fabrieken te Augustinusga, Berlikum, Brittil, Doezum, Dokkum, Drachten, Suameer, Tolbert en Winsum (Gron.) tot het Lijempf-concern.

Gesloten werden in den loop der jaren : Oenkerk, Tjummarum, Kootstertille, Adorp, Anjum, Metslawier en de oude fabriek der firma Helder te Dokkum.

Het uitbreken van den oorlog stelde aan den heer Huttinga hooge eischen; naast de uitbreiding en de organisatie van de Lijempf in bijzonder zware tijden, riep zijn plicht hem geregeld naar den Haag, waar de uitvoer zoowel als het binnenlandsche verbruik van zuivelproducten talrijke maatregelen eischten. Zijn adviezen werden zoowel door de regeering als door de industrie menigmaal gevraagd en gewaardeerd.

Na den oorlog was het noodig geheel nieuwe afzetgebieden voor de Lijempf-producten te zoeken. Het reeds in 1914 gestichte kantoor te Londen deed voor het Vereenigde Koninkrijk goede diensten; doch ook Duitschland, Frankrijk. Oostenrijk benevens talrijke exportmarkten vroegen zijn aandacht.

J.F. Huttinga 1865 - 1939

Door zijn beleid en organisatietalent wist hij echter de talrijke moeilijkheden te overwinnen en hij laat bij zijn aftreden de Lijempf dan ook in bloeienden toestand achter.

Het spreekt vanzelf, dat de heer Huttinga zich niet kon onttrekken aan talrijke functies; zoo is hij vele jaren bestuurslid der Vereeniging voor Zuivelindustrie en melkhygiëne, voorts bestuurslid der Vereeniging van Melkcontrole, bestuurslid van het Kaascontrôlestation Friesland, lid van de Boternoteeringscommissie, lid van de commissie na toezicht op de Credietbank voor Accijnsplichtigen, voorzitter van de Onderlinge Garantievereeniging van fabrikanten van suikerhoudende goederen, die in hoofdzaak voor uitvoer werken, vertegenwoordiger ter algemeene vergadering van de Centrale Werkgevers Risicobank, secretaris der Onderlinge Risicovereeniging Noord-Nederland, lid van den raad van toezicht van de Coöperatieve vereeniging „Centraal Beheer”.

Wat zijn andere functies aangaat, vermelden wij nog, dat hij eenige jaren ondervoorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Leeuwarden was, afdeeling groot-industrie, terwijl hij voorzitter is van den raad van commissarissen der scheepvaart-maatschappij Holland-Friesland.

Jan Frederik Huttinga werd 6 Mei 1865 te Winschoten geboren. Na de lagere school te hebben doorlopen, kwam hij op ongeveer 15-jarigen leeftijd als jongste bediende op het kassierskantoor der firma Dethmers te Winschoten. Na het faillissement dezer firma trad hij in dienst bij haar opvolgster, de firma H. G. Poet & Co., van welke zaak Huttinga al spoedig de spil werd. Met deze betrekking combineerde hij omstreeks 1890 het directeurschap van van Gend en Loos, waarna hij het kantoor tot grooten bloei wist te brengen.

Deze functies bekleedde hij tot 1901, toen de heer Huttinga benoemd werd tot directeur der N. V. Constructiewerkplaatsen te Winschoten. Hij was toen tevens directeur der paardetram te Winschoten en Bellingwolde.

In het laatst van September 1905 vertrok de heer Huttinga naar Veendam, om daar op te treden als directeur der Tramweg-maatschappij. (Ter Apel-Zuidbroek.)

Na liquidatie dezer maatschappij ging de heer Huttinga in opdracht van een Veendammer combinatie (firma Duintjer, Wilkens Meihuizen & Co.) naar Zuid-Amerika (in 1911), ter vestiging te Buenos Aires van een handelshuis. Na een jaar keerde hij naar Nederland terug, waarop spoedig zijn benoeming tot directeur van de Lijempf te Leeuwarden volgde, waar de heer Huttinga in de gelegenheid was zijn krachten ten volle te ontplooien. Van 1898-1905 was de heer Huttinga lid van de Kamer van Koophandel te Winschoten.

Als typeerende karaktereigenschappen kwamen steeds zijn groote energie en betrouwbaarheid op den voorgrond; daarbij trad hij resoluut op, zoodat van hem mag worden getuigd, dat bij een man uit één stuk was.

Leeuwarder Courant 1928-06-12

R. M. VEEMAN. †

Op 61-jarigen leeftijd overleed gisteren in het Diaconessenhuis te Leeuwarden de heer R. M. Veeman, in leven beheerder der coöperatieve zuivelfabriek „De Eendracht” te Marssum.

De heer Veeman was op het gebied der coöperatieve zuivelbereiding een lid der oude garde van zuiveldirecteuren.

Hij werd 1867 te Marssum geboren, bezocht gedurende eenige jaren het gymnasium te Leeuwarden, was vervolgens werkzaam in het landbouwbedrijf, doch besloot later het toen nog nieuwe beroep van beheerder eener zuivelfabriek te kiezen.

In 1891 werd hij vrijwillig aan de coöperatieve zuivelfabriek te Stiens, waar de toenmalige beheerder, de heer S. J. de Jong, vele jongelui in het zuivelbedrijf opleidde.

Reeds in Januari 1893 trad daarop de heer Veeman in functie als directeur van de coöperatieve zuivelfabriek te Oude Bildtzijl en in Juli van hetzelfde jaar werd hij benoemd tot beheerder van de coöperatieve zuivelfabriek te Achlum.

Na hier eenige jaren werkzaam te zijn geweest, aanvaardde de heer Veeman de benoeming tot directeur der coöperatieve zuivelfabriek in zijn geboorteplaats Marssum, welke betrekking hij tot zijn dood toe heeft bekleed. Dit bedrijf heeft hij tot grooten bloei weten te brengen.

Als geboren Marssumer was de heer Veeman daar lange jaren de ziel van het vereenigingsleven en door zijn aanpakken en doortasten wist hij daar veel tot stand te brengen.

Maar ook buiten zijn eigenlijken werkkring en zijn geboorteplaats deed de heer Veeman veel van zich spreken.

In den strijd tot verheffing van den boerenstand heeft hij steeds op den voorgrond gestaan. En dat de verarmde Friesche boeren van de tachtiger jaren langzamerhand werden tot de welvarende landbouwers en veehouders der eerste decennia van de twintigste eeuw, is mede aan zijn groote activiteit te danken. Van den overledene toch kan met recht worden gezegd, dat hij zijn leven had gewijd aan de coöperatie in het algemeen en aan de coöperatieve zuivelbereiding in het bijzonder.

Hij was iemand, die op dit gebied de groote lijnen zag en wist vast te houden. Wanneer alles om hem heen begon te versagen, wist hij stand te houden en meermalen met succes. Bovendien wist hij de dingen dikwijls van een anderen kant te belichten en op een wijze, die alleen de heer Veeman verstond. Onder de beheerders van coöperatieve zuivelfabrieken heeft hij dan ook een

heel bijzondere, maar een groote plaats ingenomen.

De later zoo dikwijls aangehaalde leuze: „De boer moet sels de laeije ha”, is van hem afkomstig en deze leuze heeft hij alom in den lande propageerd. Zeer vele spreekbeurten heeft hij voor allerlei vereenigingen op het gebied der landbouwcoöperatie vervuld en talloze artikelen van zijn hand verschenen in de pers.

Ook aan het vereenigingsleven op dit gebied nam de heer Veeman langen tijd een werkzaam aandeel. Van tal van vereenigingen is hij korter of langer tijd bestuurslid geweest, o. m. van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond (F. N. Z.), den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, de Friesche Coöperatieve Zuivelexportvereeniging.

Dat zijn werk in landbouwkringen werd gewaardeerd, blijkt wel uit zijn benoeming tot lid van verdienste van de Friesche Maatschappij van Landbouw op nog betrekkelijk jeugdigen leeftijd.

De regeering erkende zijn verdiensten door hem te benoemen tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Met den heer Veeman is een braaf man heengegaan, als sympathieke persoonlijkheid bij allen, die hem leerden kennen, in genegen herinnering blijven zaf.

De ter aardebestelling van het stoffelijk overschot heeft Vrijdagmiddag 2 uur te Marssum plaats.

Leeuwarder Courant 1928-12-27

Fraude aan een stoomzuivelfabriek.

Nadat reeds eenigen tijd te Peize (D.) geruchten hadden geloopt omtrent een tekort bij de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Peize, is, meldt het „Volk”, in de vergadering van 't bestuur en den raad van toezicht besloten terstond ongevraagd ontslag te verleenen aan den directeur J. de Lange. Dit ontslag is gegrond op het feit, dat de directeur verduisteringen heeft gepleegd, en grove speculaties in granen heeft gevoerd voor de coöperatie buiten de boeken om.

Het tekort is voorloopig f 13,000, waarvoor een zeer kleine borgstelling aanwezig is. De malversaties zijn het laatste half jaar gepleegd. De Lange was nog slechts 1½ jaar directeur van de melkfabriek.

Leeuwarder Courant 1929-01-31

De onregelmatigheden aan de zuivelfabriek te Peize.

Er is een nieuw tekort ontdekt bij de Coöperatieve Zuivelfabriek te Peize. Bij het opmaken van voorraden, welke zich in de graanmalerij bevonden, bleek dat er een bedrag van f 2425 op veekoeken ontbrak, terwijl er een tekort van f 3100 was op een partij boonen. Het geheele tekort bedraagt thans pl. m. f 18,500.

Leeuwarder Courant 1929-02-04

Ontrouw zuiveldirecteur.

Te Assen is opgesloten J. de L., directeur van de stoomzuivelfabriek en graanmalerij De Goede Verwachting te Peize, verdacht van verduistering van een aanzienlijk bedrag ten nadeele van die fabriek.

De directeur had zijn auto aan de coöperatie afgestaan, ter dekking van de door hem veroorzaakte tekorten. Deze auto nu werd voor eenige dagen des nachts door den directeur uit de garage van de fabriek gehaald en weggevoerd. Na ontdekking van dit feit is terstond het faillissement van den directeur aangevraagd, terwijl door het snelle ingrijpen der justitie nog weer beslag op de auto kon worden gelegd.

Uit een gesprek met oud-Zuivelbond-secretaris in Drenthe Tj. Boyenga, in 1983, heb ik vernomen dat de nog jonge directeur fouten had gemaakt bij de inkoop van spullen voor de *malerij* – in Drenthe een veel voorkomende combinatie, malerij/(boter)fabriek. De inkooprisico's hiervan waren eigenlijk ook veel te groot.....Het drama werd nog groter; Directeur de Lange pleegde in het huis van bewaring, in Assen, zelfmoord! Zie http://www.zuivelhistorienederland.nl/zuivelhistoriedrenthe_2-1/boyenga-1.html

Bron: Hieldersche Courant 1930-07-31

Ontleend door HC. aan een lezing van Dr. L.T.C. Scheij – Zuivelconsulent van Noord-Holland (1900-1938) voor den Nieuwen Bond van Zuivelfabrieken in Noord-Holland

De bedrijfsleider in de kleinere Noordhollandische zuivelfabriek.

In 1901 heeft de Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier een verslag gepubliceerd², waarin de toestand van het zuivelbedrijf in Noordholland in die dagen wordt uiteengezet.

Wij zijn nu 30 jaren verder en veel is er in dien tijd anders geworden en toch is hetgeen in dat verslag staat, nog niet alleen een historische bijzonderheid, die geheel losstaat van het heden.

Er zijn b.v. nog bedrijfsleiders van zuivelfabrieken, z.g.n. directeuren, die feitelijk voorzitters van de Vereenigingen zijn en de feitelijke toestand is *nog* soms deze, dat de leiding van het bedrijf wordt overgenomen door een kaasmaker met verantwoordelijkheid aan en onder toezicht van den voorzitter (directeur) en het bestuur. Net zooals in dat verslag vermeld wordt.

We kunnen de coöperatief werkende zuivelfabrieken in Noordholland met het oog op de bedrijfsleiding in 3 rubrieken indeelen. Bij een gedeelte, de z.g.n. groote fabrieken is een bedrijfsleider, gevormd in de praktijk en de Rijkszuivelschool te Bolsward onmisbaar. Ook zijn er thans kleine kaas- en boterfabrieken en kaasfabriekjes van het oude type, waar geen sprake kan zijn van de aanstelling van zoo'n directeur. Dan blijven over de tusschen liggende gevallen. De tijdelijke omstandigheden zullen hier van grooten invloed zijn, welken kant men uitgaat. In die twijfelachtige gevallen gevoel ik er het meest voor dat de bedrijfsleiding in handen is van een geschoold directeur, voor wien het een beroep en geen bijzaak is.

Maar het doel der bespreking is de leiding in de fabrieken, waar geen beroepsdirecteur is, waar men heeft een der bestuursleden, tevens melkleverancier als directeur en den kaasmaker met zijn personeel.

Wanneer we de beschouwingen in het verslag van 1901 lezen, dan merken we op, dat de kwestie altijd nog bestaat, maar in die verloopende jaren is ook heel wat veranderd, zoowel wat den directeur als den kaasmaker betreft en ook de techniek zelf van het bedrijf. Een kaasmaker, die met de leiding is belast moet thans heel wat meer vakkennis bezitten dan een 30-tal jaren geleden.

Voorheen brachten de leveranciers hem de (af)geroomde avondmelk en de volle morgenmelk, welke hij in een of meer bakken liet loopen om er Edammers van te maken welke voor een prijs, zoo dicht mogelijk bij de hoogste markt verkocht moesten kunnen worden. De werkwijze in de fabrieken liep wel uiteen, de kaasmakers hadden wel hun eigen methode, doch de verschillen betroffen meer bijkomstige zaken, er werd gewerkt ter bereiking van één zelfde doel: een „hoogste

² ZHN heeft geen *samenvatting* kunnen vinden in het *digitale archief Alkmaarsche Courant*, wel ingezonden artikel van Dr. Scheij over *zuivelbereiding* - zie Bijlage – transcriptie - Schager Courant 1901-05-19

markt" kaas. Wel werd er gelet op de hoeveelheid K.G, melk, welke men voor één Edammer van 4 pond noodig had, doch de kwaliteit der kaas was nummer één.

Vakkennis was zeer zeker noodig, maar deze bestond vooral in kennis, die men door langdurige ervaring bij eigen ondervinding, of profiteerende van de ervaring van collega's, zich verwierf. Kennis van de gronden, waarop het vak berust, was er maar matig; het voornaamste was toen, dat de kaasmaker wist, hoe hij zijn product moest maken en dat hij met toewijding zijn taak verrichte, hetgeen in het algemeen het geval was.

Met zijn directeur kon hij in het algemeen heel goed overleg plegen, want die bezat de langdurige ervaring als kaasmaker op de boerderij, en die kennis was van groote waarde bij de slechts gewijzigde bereidingswijze in de fabriek.

De leiding van een kleine zuivelfabriek van dezen tijd eischt heel wat meer dan die van een dertig jaren geleden. De meeste fabrieken zijn niet alleen kaasfabriek, doch tevens boterfabriek geworden. De kaasmaker moet nu ook zorgen voor een bepaald vetgehalte in de watervrije kaas, niet te laag en ook niet te hoog. Hij moet zorgen voor een vooral *niet te laag vochtgehalte in de kaas* terwille van de hoeveelheid, welke kan worden afgeleverd. Dit moet weer niet zoo hoog zijn, dat de kaas te slap wordt, of andere gebreken krijgt, welke het beoogde voordeel omzetten in schade. Hij moet soms tusschen klippen kunnen doorzeilen.

Hij moet bekend zijn met de bereiding van het zuursel. Allerlei dure toestellen, als melkpompen, waterpompen, melkkoelers, centrifuge enz. zijn in de fabriek verschenen en de bedrijfsleider draagt daarvoor de verantwoordelijkheid. De kazen moeten behoorlijk van een rijksmerk voorzien de fabriek verlaten en ook voor deze zaak moet hij technisch en administratief zorg dragen. Hij heeft de dagelijksche werkzaamheden door het grootere personeel te verrichten te leiden, en moet zorgen, dat deze klaar komen in den volgens de Arbeidswet toegestane tijd. Ook al is er iemand speciaal als botermaker werkzaam, toch moet één persoon met de leiding belast zijn en dat is de kaasmaker.

Met den kaasmaker, die in het oude kaasfabriekje op zijn plaats was, kan de kleine kaas- en boterfabriek van thans het niet meer redden. Als er behoefte komt aan een bepaalde zaak of aan personen van bepaalden aanleg, dan wordt daarin voorzien. Zoo is het ook hier geschied.

De leidinggevende kaasmaker is in de praktijk gevormd en heeft de thans onmisbare theoretische vakkennis op een vakcursus geleerd. Het doel van zoo'n cursus is hem de grondslagen van zijn vak bij te brengen, niet alleen kennis van feiten, en hoe hij doen moet, maar ook waarom hij, zoo doen moet.

De bekende Ford heeft zich met het oog op de scholen voor zijn werklieden eens als volgt uitgesproken:

„Het doel van alle opvoeding moet niet zijn de hersenen met feiten te vullen, maar den jongen menschen te leeren de hersenen te gebruiken.”

Wie geleerd heeft goed waar te nemen, en logisch gevolgtrekkingen te maken, die kan zich later bruikbare kennis verwerven, hetzij om uit moeilijkheden te gera-

ken, of om het bedrijf te verbeteren. „*Meten is weten*” heeft een groot natuurkundige gezegd. Bij de tegenwoordige kaasbereiding komt het veel meer dan vroeger aan op het in acht nemen van in cijfers vastgestelde waarden voor verschillende bewerkingen.

Het volgen van vakcursussen is tevens bevorderlijk aan de algemeene ontwikkeling. Een gewoon verschijnsel is het, dat zij, die eenmaal begonnen zijn met het volgen van een cursus, na hem afgelopen te hebben, doorgaan met de voor hen bereikbare studiegelegenheid, zoodat men kaasmakers heeft, die ook het diploma van melkcontroleur, botermaker en boekhouder hebben behaald.

Wanneer nu dergelijke kaasmakers practisch en theoretisch goed ontwikkeld, ook nog de persoonlijke eigenschap bezitten goede leiding te kunnen geven aan het onder hen staande personeel bij het werk, zoodat in de werkuren rustig zonder verspilling van krachten zooveel mogelijk en zoo goed mogelijk werk wordt geleverd, dan kan de technische leiding van de kleine zuivelfabriek heel goed aan hen worden opgedragen. Hieruit volgt al dadelijk, dat het bezit van een diploma als kaasmaker iemand nog niet geschikt maakt om bedrijfsleider te zijn, maar er zijn geschikte krachten onder de gediplomeerden te vinden.

Voor een 30 jaren geleden waren kaasmaker en directeur beiden, wat het kaasmaken betreft, ter zake kundig. Sedertdien heeft de kaasmaker zich aangepast aan de eischen, die de gewijzigde omstandigheden hem stolde. Hij heeft zijn technische kennis van het vak vermeerderd.

Met de directeuren van die kleinere fabrieken is het niet zoo gegaan. De ouderen zijn veelal vervangen door jongeren, die nooit aan de kaastobbe hebben gestaan, en niet in het bezit zijn van de technische kennis van het vak. Zij kunnen heel goede voorzitters der vereeniging zijn, doch de leiding van het bedrijf kunnen ze niet voeren. Het is een verschijnsel, dat zoons van boeren, die lid zijn eener kleinere zuivelfabriek en die wellicht later in aanmerking zullen komen om deel uit te maken, van het bestuur van hun coöperatieve fabriek, zoo weinig belang stellen in het vak zuivelbereiding, wanneer ze de landbouwwinterschool bezoeken, waar zij wat algemeene kennis van het zuivelvak kunnen opdoen. Van hen is niet te verwachten, dat zij met toewijding en kennis van zaken het bedrijf technisch zullen kunnen leiden.

Welke lijn moet er nu gevolgd worden voor de toekomst? De kaasfabriekjes hebben hun tijd gehad en zijn voor een groot deel verdwenen of zullen verdwijnen, doch er zullen voorloopig nog heel wat kleinere kaas- en boterfabrieken in Noord-Holland blijven, zonder een geschoolde beroepsdirecteur. Wie moet daar de technische leiding hebben?

Daarvoor zijn n.m.m. aangewezen de flinken onder de kaasmakers, die zich in de practijk als goede vaklui onderscheiden, zich op vakcursussen nuttige kennis hebben verworven, en daar blijk hebben gegeven van het bezitten van hersenen, die goed kunnen denken en die leiding kunnen geven. Maar dan moeten zij als bedrijfsleider ook hun krachten kunnen ontplooiën in het belang van de zaak.

De voorzitter en het bestuur der Vereeniging hebben natuurlijk de algemeene leiding en er moet een geregelde, goede samenwerking zijn van hen met den bedrijfsleider. (Thans wordt wel de klacht gehoord van den kaasmaker, met de leiding belast, dat hij zoo weinig van het bestuur gedaan kan krijgen, wanneer hij verbeteringen wil aanbrengen. Dat werkt op hem ontmoedigend en verlamdend. Ook dwingt het bestuur den kaasmaker wel, om wijzigingen in de bereidingswijze aan te brengen, welke van niet voldoende, deskundige zijde komen.

Ik heb mij in vergaderingen van zuivelfabrieken wel eens verbaasd over de vrijmoedigheid van sommige leden, die over technische zaken, waarvan zij niets wisten, meespreken en beslissen. De deelnemers der kleinere fabrieken moeten meer inzien, dat de kaas- en boterfabriek van heden een ander bedrijf is, dan het kaasfabriekje van een 30 jaren geleden, waarheen zij zelf 's-morgens de melk brachten, en meehielpen bij het lossen en zelf hun wei oppompen in hun melkbussen. Zij moeten in het belang der zaak, dus in hun eigen belang, wat meer over laten aan den kundigen bedrijfsleider, die te rade kan gaan bij daarvoor aangewezen personen, als den technicus van den Bond van Zuivelfabrieken en den Rijkszuivelconsulent.

In de groote fabrieken is de beslissing over technische kwesties van zelf sprekend bij den directeur; zoo noodig, wanneer het grootere uitgaven betreft, treedt hij in overleg met het bestuur. Die regeling is goed en de kleine fabrieken moesten ook wat meer in die richting gaan t.o.v. den bedrijfsleider en zijn adviseurs.

Een bedrijfsleider moet tijd hebben om het bedrijf te leiden en niet gedurende al de werkuren gebonden zijn door handenarbeid. Hij moet eens kunnen rondloopen om zijn oog en gedachten over de werkzaamheden van het personeel te laten gaan. Ook hierin is op sommige fabrieken wat te verbeteren.

=====

Inkomen personeel Bron: Jaarverslag Oudega 1930 / '31

S. Wiersma	directeur	f. 2100.--	Per jaar 1)
S. Schilstra	1e kaasmaker	f. 28.50	Per week 2)
A. Mulder	2e „	f. 20.--	„ „ 2)
Tj. Rintjema	botermaker	f. 22.--	„ „ 3)
J. IJpenga	machinist	f. 25.--	„ „
F. Veenstra	melkontvanger	f. 20.--	„ „
J. v.d. Wal	controleur	f. 23.--	„ „
J. Bouwma	centrifugist	f. 11.--	„ „
J. Adema	kaasmakerij	f. 19.--	„ „
K. Bouma	monsternemer	f. 10.--	„ „
J. Kooistra	„	f. 8.50	„ „
H. Weeninink	klerk	f. 5.--	„ „

1) vrije woning en premievrij pensioen 2) vrije woning 3) premie boterkeuring

Tj. Steensta Vijftig jaar aan de Waag te Leeuwarden.

Een interview met deze kaasverkoper.

Als de beurs haar vijftigjarig jubileum viert hebben onderscheidene beurs en waagbezoekers al een gouden jubileum achter den rug. Hen hier allen te noemen, zou onbegonnen werk zijn, hoe gemakkelijk zou men niet een vergeten.

Maar voor één willen wij een uitzondering maken, n.l.-voor den heer Tj. Steenstra te Jelsum, die „*onder de waag*”, zooals deze plaats in de wandeling wordt genoemd, nu nog de eenige publieke verkoper van kaas is en deze functie reeds ettelijke tientallen jaren uitoefend. Als iemand je wat van den waaghandel in boter en kaas kan vertellen, zoo werd om medegedeeld, dan is hij het wel.

Dankbaar voor deze „*tip*” trokken wij er op uit en vonden den heer Steentra bereid over een en ander te vertellen.

Als jongen van twaalf jaar, zoo begon hij, trok ik met vader Vrijdags naar de waag, dat is, ik ben nu vier en zestig, dus al twee en vijftig jaar geleden.

Dus nog voor de stichting van het Beurs- en Waaggebouw.

Ja, toen werd de waag nog aan de Nieuwestad gehouden. 't Was toen een heel andere tijd als tegenwoordig. De „*opjowers*” waren nog in volle fleur.

De opjowers?

Ja, dat waren de menschen, die voor de boeren de boter verkochten aan de handelaren. Zij kregen hiervoor twee kwartjes provisie per vat. Maar dan moesten zij, als zij met de boeren afrekenden, wat meestal plaats vond in een café, b.v. „*Het Gouden Wagentje*”, ook nog tracteeren. En hier waren sommige boeren fel op. Ik herinner mij nog - vader was ook „*opjower*” - dat een boer, toen hij eenigen tijd verzuimd had al te rekenen, en de afrekening tot zeven vaten had laten oploopen, er nu ook op stond zeven maal gettacteerd te worden.

't Ging toen wel erg gemoedelijk toe. In deze jaren echter werd de boterhandel door middel van „*opjowers*” al vervangen door publieken verkoop. Er waren toen reeds een drietal publieke verkoopen, n.l. „*De Landbouw*”, verkoopers de heeren K. J. Kalna en J. Wartena, „*De Friesche Boter*”, verkoopers de heeren G. v. d. Hent (?) en J. Beetstra en de verkoop van de heeren Veeman en Jepma.

De door de boeren aangevoerde boter werd dan in partijen van tien vaten verdeeld. Deze werden geveild met dien verstande, dat de koper uit de tien vaten er een of twee of drie mocht uitzoeken (eerste keur). De overblijvende vaten werden weer samengevoegd tot nieuwe partijen. En deze werden weer geveild. Weer Eocht de koper er eenige uitzoeken (tweede keur). En zoo vervolgens.

Ik herinner mij nog, dat een boer er zich over beklagde, dat zijn boter dien Vrijdag vierde keur was, doch een buurman troostte hem niet te zeggen, dat hij wel eens veertiende keur had gehad.

't ging wel eens een beetje eigenaardig toe. Niet alle kooplieden waren even goede kenners en zoo kon het voorkomen, dat een vat spekkige boter in een bepaalden

verkoop vijfde of zesde keur was, doch overgebracht naar een anderen verkoop als eerste keur wegging.

En de kaas, hoe ging dat oudtijds?

Die werd de „opjowers" meestal aan huis bezorgd en vandaar verkocht. Zij kwam weinig aan de waag. Sommige boeren uit de buurt van Leeuwarden zetten een paar scheepspond (150 K.G.) kaas op een hooiwagen en gingen op de Nieuwestad er mee staan markten. Echter was aan de oude waag ook reeds een publieke verkoop van kaas, n.l. die van mijn vader T. StNeenstra en Sikke Bakker.

En hoe heeft zich nu de toestand in de nieuwe waag ontwikkeld? Daar werden de zaken op denzelfden voet voortgezet Alleen de „opjowers" verdwenen langzamerhand en het aantal publieke verkoopen nam toe. Ik heb den tijd gekend, dat er niet minder dan tien van dergelijke publieke verkopen in boter waren. Hiervan is er nog maar één over, n.l. Zandstra en van der Meer.

Kort na de opening der nieuwe waag veranderden de tijden. De zuivelfabrieken kwamen op en hierdoor werd de boter een massa-artikel, dat door de kooplieden rechtstreeks van de fabrieken werd betrokken of door deze rechtstreeks werd geëxporteerd, zoodat zij grootendeels niet meer aan de waag kwam.

Deze zelfde fabrieken gingen zich ook op de productie van kaas toeleggen, waarvoor men in den beginne geen anderen afzet had en die dan aan de waag werd gebracht. Zodoende nam ook de verkoop van kaas toe. In dezen tijd begonnen mijn vader en ik zelfstandig den verkoop. Ook anderen begonnen er mee. „Ik heb den tijd gekend dat ik vier of vijf verkoopers van kaas naast mij had. Nu ben ik alleen nog over. Want ook voor de kaas vond de handel later een ander afzetgebied, zoodat deze buiten de waag om werd verhandeld.

In de oorlogsjaren heb ik nog heel wat drukte gehad. Toen ging de kaasproductie grootendeels naar de Kaasvereniging, die haar distribueerde. Maar wat voor de distributie niet geschikt was, kwam aan de waag en werd daar onder enkele grotsiers geveild.

Na den oorlog verminderde ook dit. En nu is de toestand zoo: De kooplieden en de Coöperatieve Zuivelexportvereniging, waarbij van de 111 Friesche zuivelfabrieken er 37 zijn aangesloten, betrekken zonder tusschenkomst van de waag hun producten rechtstreeks van de fabrieken of deze exporteeren hun producten zelf. In de waag vindt thans nog eenige handel plaats van kaas op monster en dan nog door middel van onzen publieken verkoop. Deze laatste van kaas, die niet geschikt is op de gewone manier verhandeld te worden. Met de boter is het evenzoo gesteld. De bij Zandstra en van der Meer aangevoerde boter is grootendeels wei-boter.

Deze heeren hebben getracht door middel van een elektrisch mijntoestel hun veiling nieuw leven in te blazen, maar na een korten tijd van opleving is dit als mislukt te beschouwen.

't Gevolg van dezen toestand is, dat vreemdelingen, die een bezoek aan de Leeuwarder kaasmerkt brengen, hier dikwijls teleurgesteld vandaan komen. Zij hebben gehoord, dat Leeuwarden een der wereldcentra op het gebied van den kaashandel is en vernachten hier nu een kaasmarkt te vinden, zooals die te Alkmaar. Evenwel men verlieze één ding niet uit het oog.

Tegelijkertijd met het verval van den waaghandel, nam de beurshandel in kaas te Leeuwarden belangrijke proporties aan. In den beginne ontmoetten handelaren, directeuren van zuivelfabrieken en leveranciers van zuivelbenodigdheden en zuivelwerktuigen elkaar in het café „De Beurs”, aan het Zaailand. Maar bij de toeneeming van den beurshandel deed een behoefte aan een betere gelegenheid zich meer en meer gevoelen.

En zodoende werd in de latere jaren een gedeelte van het oude veulingslokaal onder de waag afgescheiden. Hier nu bevindt zich thans een der groote wereldcentra van den kaas- en boterhandel, waar jaarlijks voor ettelijke miljoenen worden omgezet. Eenig beeld van de beteekenis van dien handel krijgt men als men weet, dat Friesland de belangrijkste boter- en kaasproduceerende provincie van ons land is en dat Nederland onder de boteruitvoerende landen de derde, onder de kaassuivoerende landen de eerste plaats inneemt.

Leeuwarden als belangrijkste handelscentrum van Friesland is dus wel een zeer belangrijke kaasmarkt.

Ook anderszins is er in den handel van boter en kaas een belangrijke verandering opgetreden. Was vroeger in Friesland boter het hoofdproduct en werd er in de Wouden en de Akkerbouwstreken van ons gewest geen en in het overige gedeelte slechts gedurende een gedeelte van het jaar kaas geproduceerd, met de opkomst der zuivelfabrieken is dit geheel veranderd. De boterproductie wordt thans door de kaasproductie overvleugeld.

Werd er vroeger in Friesland alleen Friesche kaas bereid, gedurende het vijftigjarig bestaan van de beurs begon men de Hollandsche merken als Gouda- en Edammerkaas te produceeren, ja, zelfs Engelsche kaassoorten worden er tegenwoordig in Friesland gemaakt.

Vroeger was Engeland de voornaamste afnemer van onze zuivelproducten, thans echter is de uitvoer naar Duitschland veel belangrijker en zijn ook België, Frankrijk en andere landen als afnemers opgetreden.

Zooals men ziet, sluit het gouden jubileum der Leeuwarder beurs en waag een belangrijk tijdperk af, een tijdperk van kentering, waarin er in Friesland op economisch gebied misschien meer veranderd is dan in de twee daarvoor gelegen eeuwen.

Zuivelconsulent Friesland J. MESDAG †

Op ongeveer 81 jarige leeftijd is te Leeuwarden overleden de heer J. Mesdag zuivelconsulent van de Friesche Maatschappij van Landbouw en officier in de orde van Oranje Nassau. Een kortstondige ziekte heeft een einde gemaakt aan dit lange en vruchtbare leven.

Maandag 15 Februarie was de heer Mesdag nog in Den Haag. Woensdag was hij in Leeuwarden terug. Dien dag voelde hij zich minder goed, doch 's middags vijf uur begaf hij zich naar zijn laboratorium en 's avonds bezocht hij een vergadering, waar hij nog het woord voerde. Donderdag moest hij in bed blijven. Toen hij 's middags opstond werd hij door een beroerte getroffen en viel hij bewusteloos neer. Zonder dat hij weer bij kennis is geweest kwam Zondagnacht het einde.

In den heer Mesdag verliest Friesland een der merkwaardigste en tevens een der krachtigste persoonlijkheden uit de geschiedenis der Friesche zuivelbereiding, een man, die in een tijdvak van snellen technischen vooruitgang leiding wist te geven aan het belangrijkste bedrijf van onze provincie.

Op 24 Juni 1982 werd hij benoemd tot zuivelconsulent der Friesche Maatschappij van Landbouw. Hij was toen 42 jaar en hoewel hij een zeer stevige scheikundigen ondergrond had, begaf hij zich als zuivelconsulent op een voor hem grootendeels onbekend terrein. Immer, van 1878 tot 1886 was hij assistent geweest aan het chemisch laboratorium van de Rijksuniversiteit te Groningen onder leiding van prof. Modderman. Gedurende dat tijdperk was hij van 1880 tot 1883 leeraar aan de kweekschool voor onderwijzer, aldaar. In 1886 werd hij benoemd tot leeraar in de natuurwetenschappen aan de H. B. S. voor meisjes te Groningen.

Teneinde zich voor zijn nieuwe taak als zuivelconsulent te bekwamen, bracht de heer Mesdag een half jaar door in Denemarken en Sleeswijk Holstein, waar hij onder leiding van professor Segelcke de zuivelbereiding bestudeerde.

Op 3 Januari 1893 trad de nieuwe zuivelconsulent in functie. Destijds verkeerde de Friesche veehouderij in een tijd van kentering. De overgang van de zuivelbereiding van de boerderij naar de fabriek was in vollen gang. In plaats van dat op elke boerderij door boer en boerin op oude voorvaderlijke wijze uit de melk werd gehaald, wat er in zat, ging de melk van een honderdtal boeren naar één bepaald centrum.

Niet gemakkelijk was men hiertoe te bewegen. De boer is uit zijn aard conserfatief en de oprichting van de eerste zuivelfabrieken in de tachtiger jaren waren op fel-len tegenstand gestuit.

Hier en daar waren Landheeren, die hun pachters contractueel verboden, hun melk aan zuivelfabrieken te leveren. Wij hebben Friesche novellen gelezen, waarin het als een luiheid en een laksheid werd geschilderd, als de boerinnen toelieten, dat hun melk in plaats van in de tsjernihene, in de fabriek gekarnd werd.

Toen de heer Mesdag hier optrad, was wel is waar de eerste strijd gestreden en was de overwinning aan de fabriekmatige zuivelbereiding geweest, maar de taak

van den nieuwen zuivelconsulent zou zijn deze overwinning te consolideren, te zorgen ook, dat men niet op zijn lauweren ging rusten, maar dat de nieuwe productiewijze steeds verder vervolmaakt werd.

Hiervoor was noodig een man met wetenschappelijken zin, in staat om de nieuwe resultaten aan de praktijk dienstbaar te maken, maar tevens een man, die door zijn krachtige persoonlijkheid en groote autoriteit in staat zou zijn het conservatisme met succes te bekampen.

En Friesland was zoo gelukkig in den heer Mesdag een man te vinden, die deze eigenschappen paarde aan een ongelooflijke werkkraft.

„Ofschoon”, zoo schreef onze landbouwmedewerker bij zijn tachtigsten verjaardag, „schijnbaar zijn taak als zuivelconsulent den omvang van zijn arbeid beperkte, was toch het eigenaardige zijner methode van werken, dat het gebied zich steeds meer in de diepte uitbreidde. Niet alleen de zuivelbereiding, de boter en de kaas trok zijn groote belangstelling, maar alles, wat daarmee in de fabriek of op de boerderij in meer of minder nauw verband stond, werd zorgvuldig bestudeerd.

Zoo bewoog hij zich op het gebied der veevoeding, het melken, de drinkwatervoorziening, het onderwijs in de zuivelbereiding enz enz, terwijl in latere tijden de minder goede samenstelling van karnemelk en wei, als gevolg van verandering in de wijze van bereiding der boter en der kaas een voorwerp van aanhoudende zorg uitmaakte". Doch niet alleen op het gebied der wetenschap moest de heer Mesdag werkzaam zijn. De resultaten der wetenschappelijke studie moest onder de menschen worden gebracht. Als leeraar aan de rijkslandbouwwinterschool te Leeuwarden, aan de cursussen aan onderwijzens voor de lagere landbouwwaakte, als leider van de bekende cursussen-Mesdag, voor melkcontroleur had de zuivelconsulent een zeer groot aandeel, in de practische vorming van hen, die in de zuivelbereiding een meer of minder leidende positie innemen.

Maar vooral deed de heer Mesdag in de bijna veertig jaren, dat hij zuivelconsulent was, zich kennen als de man, die het wel eens wat logge lichaam der fabriekmatige zuivelbereiding overal waar dit nodig was, in beweging wist te brengen.

Een soepele figuur, die iedereen voor zich innam was hij allerminst. Deze harde en stoere werker, die dikwijls's avonds tot elf uur in zijn laboratorium boven in het Landbouwhuis was te vinden en op hoogen leeftijd, in één dag, heen en terug naar den Haag reisde om na terugkeer met den laatsten trein nog eens een uur in zijn laboratorium te werken, had iets stroefs, vooral bij de eerste kennismaking. Zij die hem beter kenden wisten dat hij ook anders kon zijn dat hij niet zóó in zijn velerlei werkzaamheden opging of hij hield tijd en belangstelling over om met den grooten kring van van menschen, met wie hij geregeld in aanraking kwam, mee te leven .en vaak kon hij, zelfs tegenover hem die hem slecht, af en toe ontmoetten, blijk geven van een hartelijkheid welke weldadig aandeed.

Maar toch, niemand zal hem een man noemen die bij zijn eerste optreden stormenderhand alle harten veroverde

Dat hij onder de Friezen zoo gezien was, dat hij in deze provincie zoveel invloed had, dankt

hij aan andere eigenschappen, aan zijn groote kennis, aan zijn enorme toewijding en onkreukbare eerlijkheid.

De Friesche boer, vooral een dertig jaar geleden, vaak gereserveerd tot op het wantrouwende af tegen de ambtenaren, voelde intuïtief, dat men hier te doen had met een man van groote capaciteiten, die zich zelf niet zocht, doch zijn eigen belangen geheel had ondergeschikt gemaakt aan het algemeen belang.

En zodoende kon de heer Mesdag zeer veel tot stand brengen. Wel was de strijd soms fel, maar steeds trad hij als overwinnaar te voorschijn.

Wij willen hier slechts enkele punten noemen

Daar is de betaling van melk, naar vetgehalte. Toen de heer Mesdag als zuivelconsulent aantrad, werd door de fabrieken de melk nog naar gewicht betaald. Voor melk met 2,80 procent vet, die dus per 100 K.G. nog geen 3 K.G. boter leverde, ontving de boer denzelfden prijs als voor melk met 3,50 procent vet.

Hard werkte de nieuwe zuivelconsulent om hierin verbeterig te krijgen en even hard verzetten zich vele boeren, die of de methode van onderzoek of het percentage van hun eigen koeien niet vertrouwden. Wie dezen strijd van nabij heeft meegemaakt, zal zich herinneren hoe fel het in vele fabrieksvergaderingen soms toeging. Maar ook deze strijd werd beslecht in het voordeel van den heer Mesdag en thans zal niemand in Friesland betaling naar gewicht terug wenschen.

Dan is er de melkcontrole. Toen het langzamerhand begon vast te staan, dat de melk van de eene koe veel meer vet bevatte dan die van de andere en dat het vetgehalte door doelmatige voeding en door in een bepaalde richting te fokken hooger kon worden opgevoerd, was het weer de heer Mesdag die ijverde voor het controleren der koeien op melkopbrengst en vetgehalte en de voldoening mocht smaken, dat deze controle zich langzamerhand in Friesland inburgerde met het resultaat, dat het gemiddelde vetgehalte van de fabrieken. aangesloten bij den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, steeg van pl. m. 3.07 in 1900 tot 3.40 in 1929.

Tenslotte noemen wij den grooten invloed, welken de heer Mesdag heeft gehad op de botercontrole. Knoeierij met onze boter, en in het bijzonder de vervalsching daarvan met margarine, kwam in het laatst der vorige eeuw in sterke mate voor. En zulks in die mate, dat belangrijke afzetgebieden door wettelijke maatregelen in het buitenland voor ons verloren dreigden te gaan.

Het lastige punt voor de bestrijding der knoeierijen met margarine was, dat door die vermenging wel het gehalte aan vluchtige vetzuren naar beneden ging, maar dat onder bepaalde omstandigheden ook zuivere onvermengde natuurboter een vrij laag gehalte aan vluchtige vetzuren kan hebben. Toen werd er dit op gevonden, dat men de boter, die voor verzending gereed stond of al onderweg was, vergeleek met monsters boter of room die omstreeks denzelfden tijd genomen waren in de fabriek, waaruit de verzonden of ter verzending gereed staande boter afkomstig heette te zijn. Op die wijze ken door bepaling van het gehalte aan vluchtige vetzuren en andere langs scheikundigen weg bepaalde getallen met zekerheid worden uitgemaakt, of al dan niet vervalsching met margarine was geschied.

Aan het initiatief van den heer Mesdag was te danken, dat niet de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken het eerste botercontrole-station oprichtte, maar dat dit geschiedde door do Friesche Maatschappij van Landbouw, die als niet direct belanghebbende beter het vertrouwen in de botercontrole kon wekken. Verder was de gehele organisatie van het Frieschecontrole-station het werk van den heer

Mesdag. Dat hij ook op dit gebied volledig succes had, bewijst de omstandigheid, dat in andere provinciën ook dit voorbeeld werd nagevolgd en dat tenslotte de Nederlandsche regering haar sanctie aan de controle-stations verleende, terwijl deze nog geheel zijn ingericht naar den grondslag, door den heer Mesdag aan het Friesche controle-station gegeven.

Lange jaren is de heer Mesdag directeur van het botercontrole-station geweest, totdat hij dit omvangrijke werk in 1930 aan jongere krachten overdroeg en alleen het zuivelconsulentschap aanhield.

Hoezeer het werk van den heer Mesdag werd gewaardeerd bleek bij zijn vijf en twintigjarig zuivelconsulentschap in 1918 en bij zijn tachtigsten verjaardag in 1931. Beide keeren mocht hij van heinde en verre gelukwensen ontvangen en waren autoriteiten en de Friesche zuivelbereider, zowel uit de coöperatieve als uit de particuliere bedrijven eensgezind in hun huldebetuigingen aan den man, aan wien Friesland zoo ontzaglijk veel heeft te danken.

Thans is deze stoere man, die gewerkt heeft, zoolang het dag was, van zijn levensarbeid gescheiden. Maar wat hij heeft tot stand gebracht in het belang van den Frieschen boerenstand en de herinnering aan hem als een man, die zich zelve geheel gaf aan de taak, welke voor hem was weggelegd, zal blijven voortbestaan.

De begrafenis zal plaats hebben op Donderdag a.s. te Huizum. Vertrek van het sterfhuis 1³/₄ uur.

Leeuwarder Courant 1933-08-11

Kantongerecht te Leeuwarden.

Zitting van Donderdag 10 Augustus.

Veewet.

Heden werd veroordeeld overeenkomstig den eisch tot eene geldboete van f 100 of 10 dagen hechtenis K. F., directeur eener zuivelfabriek, wonende te Wirdum.

Verdachte wordt ten laste gelegd, dat op 21 Juni 1933, terwijl een besmettelijke veeziekte dreigde of heerschte, te Wirdum uit de zuivelfabriek aldaar door J. A. R. ondermelk werd vervoerd, die als eindproduct van de zuivelbereiding in die fabriek was ontstaan, welke ondermelk onmiddellijk na haar ontstaan niet tot zoodanige temperatuur was verhit, dat deze (na opheffing van den zuurgraad ten aanzien van de reactie tegenover lakmoespapier) bij vermenging met waterstof-superoxyde-oplossing en zoutzure paraphenyleendiamine-oplossing binnen vijf minuten niet verkleurde en evenmin door verhitting van de melk of den room, waarvan zij afkomstig was, voormelde reactie bereids niet meer vertoonde, zijnde immers een monster van deze ondermelk na opheffing van den zuurgraad ten aanzien van de reactie tegenover lakmoespapier en vermenging met waterstof-superoxyde-oplossing en zoutzure paraphenyleendiamine-oplossing binnen een minuut blauw verkleurd, welk feit verdachte, toen aldaar door het verschaffen van gelegenheid en middelen, immers door in genoemde zuivelfabriek, waarvan hij directeur was, de bedoelde ondermelk voor gemeld vervoer ter beschikking te stellen, opzettelijk heeft uitgelokt.

LONEN

Bron: Gedenkboek 75 Jr. CZ. Roden-Zevenhuizen - 1968

In het begin van de crisis was het al duidelijk dat de lonen omlaag moesten. Dit was een stap die men niet gaarne deed. De fabriek stond of viel met goed personeel. De herhaalde premietoekenning van de N.C.Z. voor eerste klasse boter leverde maar fl. 100,-- extra voor het totale personeel op en dat was te weinig om de mensen te binden.

Al op de ledenvergadering van 24 juli 1931 werd de ernst van de situatie besproken. Het lid Brouwer meende toen dat eerst de lonen verlaagd moesten worden. Het bestuurslid M. Appelhof (Zevenhuizen) had al een onderzoek ingesteld en was tot de conclusie gekomen dat de lonen in Roden en Zevenhuizen al laag waren. Op 26 oktober 1931 kwam de zaak opnieuw in het bestuur. In overleg met de Raad van Toezicht werd toen besloten: lonen beneden fl. 16,-- per week niet verlagen. Het loon van fl. 16,-- t.e.m. fl. 20,-- 5% verlaging en boven de fl. 20,-- 10% loonsverlaging, ingaande 1 februari 1932. Ook de directeur viel onder de 10% verlaging.

ARBEID IN KAASFABRIEKEN.

De minister van sociale zaken heeft gedurende het tijdvak van 1 Maart tot en met 29 Februari 1936, in afwijking van het bepaalde in artikel 24, eerste lid, der Arbeidswet 1919, aan hoofden of bestuurders van:

1o. boter- of **kaasfabrieken** in alle gemeenten des rijks vergunning gegeven, dat gedurende 26 weken 10 uren per dag en 55 uren per week door arbeiders van 16 jaar of ouder arbeid wordt verricht, mits — behalve voor wat betreft arbeid in **kaasfabrieken** in Noordholland, waarin ten hoogste 7 personen werkzaam zijn — gedurende 13 weken niet langer dan 7½ uur per dag en 42 uren per week arbeid wordt verricht;

2o. boter-, tevens **kaasfabrieken**, in alle gemeenten des rijks vergund, dat:

A. hetzij arbeid wordt verricht, als onder 1o. omschreven;

B. hetzij gedurende 13 weken 10 uren per dag en 57 uren per week arbeid wordt verricht door mannen en 10 uren per dag en 55 uren per week door vrouwen en door jeugdige personen van 16 jaren of ouder, en gedurende 13 weken 10 uren per dag en 54 uren per week door arbeiders van 16 jaren of ouder arbeid wordt verricht, mits gedurende 13 weken niet langer dan 7½ uur per dag en 42 uren per week arbeid wordt verricht.

UIT DE PROVINCIE.

Afscheid directeur Zuivelschool.

Bolsward, 29 Juni. Gisteren hebben de leeraren van de Rijkszuivelschool afscheid genomen van den directeur dezer school. Op uitdrukkelijk verzoek van den heer Kestra had deze plechtigheid een meer intiem karakter. Behalve de leeraren waren aanwezig de heeren ir. H. G. A. Leignes Bakhoven, inspecteur van het veeteelt- en zuivelwezen; prof. B. v. d. Burg, ir. W. J. Huisman, **zuivelconsulent** en H. Davelaar, directeur v. d. zuivelfabriek te Stompvoren.

De heer Kestra werd toegesproken door den inspecteur van het zuivelwezen, tevens uit naam van den directeur-generaal van den landbouw. In zijn toespraak schetste de inspecteur de loopbaan van den heer Kestra, en wees op diens buitengewone verdiensten voor de zuivelbereiding in ons land.

Ir. Fokkema wees op de uitmuntende verhouding tusschen directeur en leeraren, verder op verschillende persoonlijke eigenschappen van den heer Kestra, en memoreerde eenige belangrijk gebeurtenissen, betreffende de school, van de laatste jaren. Ten slotte werd door den heer Fokkema, mede namens zijn collega's, een herinnering aangeboden, in den vorm van een boekwerk.

De heeren Siersema, mr. dr. Hoogland en dr. ten Cate voerden nog het woord, uiting gevende aan hun gevoelens van hooge waardeering voor den heer Kestra en diens echtgenoot.

Door den heer ten Cate werden tevens bloemen aangeboden aan mevrouw Kestra, en een vaas met inscriptie.

Ten slotte nam de heer Kestra het woord, en sprak, zichtbaar ontroerd, zijn dank uit voor de woorden tot hem gericht en de gevoelens van waardeering hem betoond.

Na afloop van de plechtigheid bleef men nog eenigen tijd gezellig bijeen.

40 jaar zuiveldirecteur K. Frietema Wirdum

Leeuwarder Courant 1935-07-16

40 JAAR ZUIVELDIRECTEUR

HULDIGING K. FRIETEMA WIRDUM.

Ter gelegenheid van het feit, dat de heer K. Frietema, directeur der coöperatieve zuivel-fabriek te Wirdum, 40 jaar zuiveldirecteur was, werd onder voorzitterschap van den heer A. BOONSTRA, een buitengewone vergadering der Coöperatieve zuivelvereniging gehouden. Aanwezig waren de heer Frietema, diens echtgenoot en kinderen. Aan het einde van deze vergadering gaf de voorzitter den leden en belangstellenden gelegenheid den jubilaris en zijn gezin te feliciteeren, waaraan allen deelnamen. Ongeveer halfelf nam de huldiging een aanvang. Intusschen was de groote bovenzaal van Duhoux tot een bloementuin herschapen.

Toespraak voorzitter.

De VOORZITTER, de heer A. Boonstra, nam het eerst het woord en sprak als volgt:

Mijnheer Frietema, het is voor mij een aangename taak, dat ik als voorzitter namens het bestuur van de Coöperatieve Zuivelvereniging te Wirdum, waarvan u 39 jaren directeur is geweest, en vandaag herdenkt uw 40-jarig jubileum als directeur, u en de uwen met dit heugelijk feit te feliciteeren en geluk te wenschen. Ook voor ons bestuur is dit jubileum van betekenis, omdat het weet, dat uw werk in al die jaren verricht in het belang van de Coöperatieve **zuivelfabrieken** en den boer, zoo belangrijk is.

Ik herhaal hier uw eigen woorden, eens tot een jubilaris gezegd, een jubilaris, dien u noemde een der besten uit de besten. Deze woorden verklaarde de voorzitter op den heer Frietema zelf van toepassing. Gerust meende spreker te kunnen verklaren, dat de heer Frietema steeds koers heeft gehouden. U hebt uw stempel gedrukt op onze vereniging. De opzet en verdere ontwikkeling daarvan is uw werk.

Door uw vele gegeven adviezen in en buiten de provincie, betreffende het zuivelbedrijf met uw ruimen blik, hebt ge pionierswerk verricht. Ook in deze moeilijke tijden wordt nog menigmaal beslag op u gelegd. 't Zijn kostelijke gaven waarmee de Schepper u heeft gezegend en wij hopen, dat u deze steeds zult blijven uitdragen in het werk, waarvoor u geroepen is. Spreker bood hierna den heer Frietema een plant aan.

De jubilaris aan het woord.

Daarna sprak de heer FRIETEMA om het bestuur en leden dank te brengen voor de hulde, welke hem te beurt viel.

Ik vind het, aldus spreker, wel wat overdreven mij zooveel lof toe te zwaaien bij deze gelegenheid. Ik heb slechts mijn plicht gedaan en erken mijn kleine tekortkomingen en ben mij ten volle bewust dat ik niet altijd volmaakt ben geweest. Zeer jong ben ik directeur geworden. Ik was nog maar 22 jaar, na slechts 8 weken assistent geweest te zijn te Helder. Daarna volgde mijn benoeming tot directeur te **Ried** en daarna te Wirdum, alwaar ik in deze functie 39 jaar werkzaam ben. Ik kan verklaren, dat de verhoudingen onderling ook met de besturen en leden van de vorige standplaatsen hartelijk zijn gebleven.

Dank voor al het in mij gestelde vertrouwen. In 4 dingen heb ik altijd getracht het zuivelbedrijf krachtig en gezond te organiseeren, n.l.: 1. het produceeren van eerste klasse producten; 2. de plaatselijke vereniging altijd paraat te houden; 3. zuinig beheer; 4. goede verhoudingen te scheppen met het personeel.

Ik kan hier, zoo zeide de heer Frietema, verklaren, dat het financieel beheer enz. kerngezond is ondanks de crisis, die wij door moeten maken kan alhier aansprakelijkheid van de leden buiten beschouwing blijven of liever gezegd worden uitgesloten.

Leeuwarder Courant 1935-07-16 dl-2

De verhoudingen tusschen het bestuur en mij zijn in die 39 jaren altijd goed gebleven. Ook is dit het geval met oud-bestuursleden.

Burgemeester Jansonius spreekt.

Na het eindigen van het dankwoord van den jubilaris trad de heer J. C. JANSONIUS, burgemeester van Leeuwarderadeel, de zaal binnen om direct daarna 't woord tot den heer Frietema te richten. Onder de velen, die zich vandaag opmaken om u te feliciteeren met uw 40-jarig ambtsjubileum wil ik als hoofd der gemeente van Leeuwarderadeel niet achter blijven, zoo begon de heer Jansonius. Aan uw jubileum ligt een gemeenschapsbelang ten grondslag. Uw verdiensten ten opzichte van het zuivelbedrijf worden ter zeerste gewaardeerd en daarom is het mij een eer u namens den minister van Economische Zaken mede te deelen, dat het de Koningin behaagd heeft u te benoemen tot ridder in de orde van Oranje Nassau, waarna spreker den heer Frietema de teekenen overhandigde. Staande zong de vergadering daarop het Wilhelmus.

De heer FRIETEMA bracht den burgemeester dank voor de bijzondere onderscheiding, waardoor hij diep is getroffen en welke hij op hoogen prijs stelt.

Verdere toespraken.

De heer SCHAT, assistent bij het zuivelbedrijf, voerde daarna het woord namens het personeel. Hij complimenteerde den jubilaris en zijn gezin en bood den jubilaris eveneens een prachtig bloemstuk aan.

De heer W. POSTMA, melkcontroleur aan de zuivelfabriek, die even lang in dienst is als de jubilaris, somde uit de lang vervlogen dagen nog eenige belangrijke feiten op en bracht den jubilaris dank voor al het goede, dat hij voor het personeel heeft gedaan. Den goeden naam, welke de zuivelfabriek te Wirdum heeft, aldus geze spreker, dankt zij aan den heer Frietema.

Daarna spraken nog de heer OOSTENBRUG als voorzitter namens de algemeene coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland, dr. KUPERUS als directeur van de Coöperatieve Zuivelbank.

Vervolgens maakte de VOORZITTER bekend, dat er gelukwenschen per telegram waren 'ngelkomen van Arnhem, 's Gravenhage, Zutphen, Grouw, Scharnegoutum, Utrecht, (Centrale Bank), Sneek, Hellendoorn, Winsum (Fr.), Londen, Harlingen, Leeuwarden, Winsum (Gr.), Enkhuizen, Oosterbeek en Murmerwoude.

Vervolgens spraken nog de heeren VAN DER BERG, directeur te Koordahuizum, namens de Friesche Zuivel-Exportvereniging, S. SANTEMA, als oud-bestuurslid, JELLEMA, directeur te Dronryp, SCHAAP namens oud-assistenten.

Ten slotte dankte de jubilaris allen voor hun aanwezigheid, toegesproken woorden, geschonken bloemstukken, enz.

Daarna sloot de VOORZITTER, de heer A. Boonstra met een toepasselijk woord de bijeenkomst.

Des avonds werd den jubilaris door de beide plaatselijke muziekkorpsen een serenade gebracht, onder groote belangstelling van de dorps-
bezoekers.

H. Jongsma 25 Jaar Zuiveldirecteur te Scharnegoutum

Leeuwarder Courant 1935-08-01

VIJF EN TWINTIG JAAR ZUIVELDIRECTEUR. De heer H. Jongsma te Scharnegoutum jubileert.

Heden 1 Augustus is het 25 jaar geleden, dat de heer H. Jongsma de functie van beheerder der coöperatieve **zuivelfabriek** te Scharnegoutum aanvaardde.

De heer Jongsma werd den 14 Mei 1872 te Achlum geboren. Na de lagere school te Witmarsum te hebben bezocht, waarheen het gezin zich had verplaatst, was de heer Jongsma eenige jaren in administratieve functies werkzaam. Op 25-jarigen leeftijd werd hij geplaatst als volontair aan de **zuivelfabriek** te Marssum. Na eenige jaren daar werkzaam te zijn geweest, trok hij naar het buitenland, naar Denemarken en Duitschland, waar hij langen tijd in verschillende fabrieken werkzaam was. Bij zijn terugkeer in het vaderland werd hij als volontair geplaatst aan de coöperatieve **zuivelfabriek** te Akkrum, waar hij later tot assistent werd benoemd.

In 1910 werd hij directeur van de coöperatieve **zuivelfabriek** te Oldeboorn. In 1920 werd hij in gelijke betrekking benoemd te Scharnegoutum.

Naast zijn functie van beheerder der zuivelfabriek bekleedde de heer Jongsma verschillende andere. Op zijn initiatief werd de Boerenleenbank te Scharnegoutum opgericht, waarvan hij langen tijd secretaris is; hij is voorzitter van de Vereeniging tot Ziekenhuisverpleging, bestuurslid van de wijkverpleging en voorzitter van de afdeling van het Groene Kruis.

Wij laten hier volgen, wat het officieel orgaan van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond in het numr. 1 van gisteren schrijft:

„De bescheidenheid van Jongsma bracht mee, dat elk streven naar roem en eer hem steeds vreemd is gebleven. Hij behoort tot de stille werkers, die in de eerste plaats zich zelf afvragen of ze hun plicht hebben gedaan. Zoo mogelijk dan deed Jongsma meer dan dat, al ging zulks vaak ten koste van zijn niet altijd even goede gezondheid. In de branding van de concurrentie met het particuliere bedrijf, heeft de coöperatieve **zuivelfabriek** te Scharnegoutum zich niet alleen kunnen handhaven, doch zich steeds in een gestadigen bloei mogen verheugen. Voor een zeer groot deel heeft ze dit te danken aan het serieuze beheer van den heer Jongsma.

Wie Jongsma van zeer nabij kennen, weten hoe na de belangen van de boeren hem aan het hart liggen, als gevolg waarvan in Scharnegoutum een hechte band bestaat tusschen leden en beheerder. Zeer zeker zal de waardeering hiervan tot uiting komen in de bijeenkomst van de leden met hun dames, welke hedenavond zal worden gehouden”.

BEEMSTER

25 jaar bedrijfsleider.

Zaterdag 1 Februari was het 25 jaar geleden, dat de heer Jac. **Haker** werd aangesteld als bedrijfsleider in de zuivelfabriek te Schellinkhout. Achtereenvolgens is hij dit geweest te Wieringerwaard, Abbekerk en thans te Beemster. Ofschoon deze bekwame en ijverige man dezen dag zou hebben willen laten verlopen als al de andere, meende het bestuur van Bamestra, dat dit niet mocht en zond hem een attentie in den vorm van een bloemstuk. De heer Köhne sprak den jubilaris in zeer waardeerende woorden toe. Dien dag kwamen nog vele felicitaties binnen en zoo werd 1 Febr. 1936 voor den heer **Haker** een prettige herinneringsdag.

Leeuwarder Courant 1936-02-12

De heer A. K. Rienks

heeft gisteren afscheid genomen als directeur der Coöp. **Zuivelfabriek** te **Dronrijp**, na bijna veertig jaar in dienst der coöperatieve zuivelfabriek te zijn geweest, onderscheidenlijk als directeur der fabrieken te Diever, Noordlaren, Oosterend, Langweer en **Dronrijp**.

Afscheid Directeur H. Jongsma - Scharnegoutum

Leeuwarder Courant 1936-12-14**Een afscheid.**

Scharnegoutum, 14 December. In de hedenmorgen gehouden ledenvergadering van de coöperatieve **zuivelfabriek** alhier is aan den heer H. Jongsma op zijn verzoek, wegens het bereiken van den 65-jarigen leeftijd, eervol ontslag verleend als directeur.

De heer Jongsma werd 14 Mei 1872 te **Achlum** geboren.

Op 25-jarigen leeftijd kwam hij in betrekking als volontair aan de **zuivelfabriek** te Marssum. Negen maanden later vertrok hij naar het buitenland, Denemarken en Duitschland, ter voltooiing van zijn opleiding.

Na eenige jaren werkzaam te zijn geweest in de coöperatieve **zuivelfabriek** te Akkrum volgde in 1901 zijn benoeming als directeur aan de coöperatieve **zuivelfabriek** te Oldeboorn.

Nadat hij zich gedurende een 10-jarig verblijf te Oldeboorn door zijn uitnemende karaktereigenschappen aller achting en eerbied had waardig gemaakt, werd hij benoemd als directeur aan de coöperatieve **zuivelfabriek** te Scharnegoutum".

Op 1 Augustus 1935 heeft hij onder zeer groote belangstelling zijn 25-jarig jubileum als beheerder van de coöperatieve **zuivelfabriek** te Scharnegoutum mogen vieren.

In zijn tegenwoordige woonplaats bekleedt hij verder nog verschillende andere functies. Zoo werd op zijn initiatief in 1914 de Boerenleenbank opgericht, waarvan hij tot 1927 kassier en na dien tijd secretaris is geweest.

Voorts is hij o. m. voorzitter van de Vereniging tot Ziekenhuisverpleging, bestuurslid van de Wijkvereniging en ook voorzitter van de afdeling van het Groene Kruis.

De heer Jongsma heeft zich altijd met zijn geheele hart aan de fabriek gegeven. Bij zijn komst in 1910 werd per jaar ruim 5,000,000 kg melk verwerkt. Thans is dit kwantum gestegen tot ruim 7,000,000. De financiële positie van de fabriek is zeer gezond.

Bij bestuur, leden en personeel staat de directeur in hoog aanzien.

Zie ook: www.zuivelhistorienederland.nl/lijsfriesland.html

Jelsum	1937-05-15	D. Twijnstra	25 jr. directeur
Wierwerd	1937-08-31	P. vd. Meer	40 jr. zuiveldirecteur
Woudsend	1937-11-04	L. Sieperda	40 jr. zuiveldirecteur
Grouw	1938-06-03	K. J. Terpstra	25 jr. directeur Grouw
Terwispel	1938-10-15	J. J. Visser	25 jr. directeur Terwispel
Winsum	1938-10-17	vd. Molen	25 jr. directeur Winsum
Oldeboorn	1939-03-18	E. Kuiper	25 jr. directeur Oldeboorn

ONREGELMATIGHEID BIJ EEN COÖPERATIEVE ZUIVELFABRIEK

Naar aanleiding van het — ook in ons blad opgenomen en van een kantteekening voorzien — bericht in de N. R. Ct. over onregelmatigheden bij de bepaling van het vetgehalte der melk aan de Coöp. Zuivelfabriek te **Irnsom**, schrijft de heer G(eluk) in het Officieel Orgaan van den Algem. Ned. Zuivelbond een artikel waarin men o. a. het door ons over het feit opgemerkte bevestigd vindt. De heer G. schrijft:

„Aannemend, dat het geval zoo ligt, als in het bericht in de N. R. Ct. is weergegeven — het aangekondigde onderzoek zal dit wel nader uitwijzen — en tevens aannemende, dat de grootere hoeveelheid kaliumbichromaat aan de monsters is toegevoegd met de bedoeling om het vetgehalte der monsters te drukken, dan hebben we hier te doen met een der slechtste uitwassen van de felle melkrijscurrentie, welke door vele zuivelfabrieken onderling gevoerd wordt. Immers door het drukken van het vetgehalte wordt bij een gelijkblijvende hoeveelheid te verdeelen melkgeld de prijs per procent vet hooger, zoodat de boeren in den waan gebracht worden een hooger melkprijs te ontvangen, dan in werkelijkheid het geval is.

Het spreekt vanzelf, dat een dergelijke handelwijze, om de resultaten van het bedrijf mooier voor te stellen dan ze zijn, sterk moet worden afgekeurd. Toch moet men ook hierbij de zaak, waar het om gaat, in het juiste licht zien.

In de eerste plaats de 2 pct. kaliumbichromaat in plaats van de toegelaten 1 pct. om de monsters te conserveeren. Bij een werkelijk vetgehalte van 3.5 pct. wordt dit bij 1 pct. toevoeging, 3.46' pct. en bij 2 pct. 3.43' pct. Een

verschil dus van 0.03' pct. Bij een melkprijs van 1.8 cent per pct. vet, zooals de zuivelwaarde van de melk in Friesland thans ongeveer is, levert dit bij melk van dit vetgehalte een verschil op van 0.06 cent per kg. Men zal het met ons eens zijn, dat dit een zeer klein bedrag is, vooral gezien de vele factoren, welke het vetgehalte en den prijs der melk van de eene fabriek ten aanzien van die der andere kunnen beïnvloeden en het is ons dan ook een raadsel hoe een **directeur** van een coöperatieve fabriek er zijn betrekking voor in de waagschaal wil stellen om in schijn een beteren melkprijs uit te betalen, dan in werkelijkheid het geval kan zijn.

Voor zoover uit het bericht blijkt en ons bekend is, is er van geen andere onregelmatigheid in het beheer sprake. Er is dus b.v. geen geld weggeraakt, dat de boeren toebehoort. Wij noemen dit, omdat er in dat geval alleen van een aanwijsbare benadeeling der boeren gesproken zou kunnen worden. Het courantenbericht is dan ook niet juist waar het zegt, dat het drukken van het vetgehalte een schadepost voor de boeren beteekende, want in een coöperatieve fabriek, waar geen geld weggeraakt, komt al het voor de producten gemaakte geld, minus de onkosten (dit in de ruimste beteekenis van het woord genomen) aan de boeren. In een geval als dit kan men zich alleen afvragen, of de verdeling van het melkgeld op de juiste wijze heeft plaats gehad en, verder gaande, of er mogelijk ook tekortkomingen van anderen aard in het bedrijf waren, die aanleiding tot een dergelijke handelwijze gaven.

Gezien de houding van den **directeur**, die niet bereid bleek ontslag te nemen, moeten wij aannemen, dat hij geen onderzoek vreest en dan zou men moeten gelooven dat er een andere oorzaak tot het conflict tusschen leden en **directeur** is dan de bichromaat-kwestie, zoodat deze slechts aanleiding tot het naar buiten treden van de moeilijkheden zou zijn geweest."

DE COÖPERATIEVE ZUIVELFABRIEK TE IRNSUM

De **directeur** ontslagen

In de Zaterdag gehouden ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Irnsom**, is — de commissie van onderzoek gehoord — besloten den **directeur**, die 4 weken geleden geschorst was, te ontslaan.

Zooals men zich zal herinneren werd volgens een bericht in de N. R. Ct. de **directeur** beschuldigd van het toevoegen van een te groot percentage kalium bichromaat bij melkmonsters. Ten einde deze zaak te onderzoeken werd toen overeenkomstig de statuten van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken een commissie benoemd, bestaande uit de heeren U. Kooistra te Leeuwarden, G. Jelsma te **Irnsom** en J. van der Meer te Wieuwerd.

Alkmaarsche Courant 1938-05-03

Afscheid van dr. L. T. C. Schey

De Rijkszuivelconsulent bevorderd tot officier in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Toen dr. L. T. C. Schey, die gistermiddag in een druk bezochte receptie te Hoorn afscheid nam als Rijkszuivelconsulent in de provincie Noord-Holland, voor 38 jaar zijn werkkring begon, heeft hij veel tegenstand moeten overwinnen. In de eerste jaren is zijn werk zelfs verguisd en werd hij min of meer smalend de „waterdokter” genoemd om zijn strijd tegen het harde water uit den Noordhollandschen bodem, aldus de Tel.

Uit de huldiging, die gistermiddag plaats had, bleek wel, hoe dit alles nu veranderd is. Vertegenwoordigers van talrijke organisaties op het gebied van zuivel en veeteelt spraken hun waardeering uit over het pionierswerk, door den scheidenden consulent verricht.

Namens de regeering was aanwezig ir. Leignes Bakhoven.

Er had zich een huldigingscommissie gevormd, waarvan de secretaris der Provinciale Zuivelle commissie, de heer K. Kuiper uit Oostwoud, in zeer waardeerende woorden de verdiensten van dr. Schey schetste. Een fraai gecalligrafeerd album werd overhandigd, waarin de honderden namen der schenkers — organisaties, talloze oudleerlingen en vrienden — voorkomen.

Namens H.M. de Koningin deelde ir. Leignes Bakhoven mede, dat het H.M. behaagd had, dr. Schey te bevorderen tot officier in de Orde van den Nederlandschen Leeuw, welke mededeeling met een stormachtige ovatie en een spontaan Wilhelmus ontvangen werd.

Vele sprekers voerden hierop het woord, o.m. de burgemeester van Hoorn, mr. Leemhorst, de voorzitter van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, de heer P. Stapel uit Hoogkarspel, en de voorzitter van Hollands Noorderkwartier, de heer Joh. de Veer uit Schagen. Beide genoemde organisaties gaven den stoot tot de oprichting van het zuivelconsulentschap voor Noord-Holland.

Dr. Schey heeft daarna een overzicht gegeven van zijn werkzaamheden gedurende de 38-jarige periode en gewaagd van hetgeen tot stand werd gebracht.

Gisteravond is door het huldigingscomité een afscheidsdiner in het Park aangeboden.

Dit was zeer druk bezocht en ruimschoots werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om te schetsen, hoeveel de zuivelbereiding aan dr. Schey te danken heeft.

Leeuwarder Courant 1957-07-08

Dr. L. T. C. Schey overleden

Op 85-jarige leeftijd is overleden dr. L. T. C. Scheij, wonende te Warnsveld, oud-rijkszuivelconsulent voor Noord-Holland te Hoorn. De teraardebestelling heeft heden in alle stilte plaats gehad op de algemene begraafplaats te Borculo, in welke gemeente dr. Scheij op 25 februari 1872 werd geboren.

Vijf en twintig jaar zuiveldirecteur J.J. Visser

De voorzitter van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland Jubileert

Op 3 October a.s. zal het 25 jaar geleden zijn, dat de heer J. J. Visser, thans directeur van de Coöperatieve Zuivelfabriek te Terwispel, benoemd werd als directeur eener zuivelfabriek. Naar aanleiding van dit jubileum stond de heer Visser ons een interview toe en vertelde ons, dat hij 17 October 1889 te Oosterlittens is geboren. „Oorspronkelijk was het de bedoeling”, aldus ving de heer Visser aan, „dat ik voor het onderwijs zou worden opgeleid. Mijn vader was evenwel administrateur aan de zuivelfabriek te Oosterlittens en mijn oudere broer was directeur van de Coöp. Zuivelfabriek te Tjalleberd. Zoo kwam het dus, dat ik thuis veel en vaak over de zuivel hoorde praten en mede daardoor werd bij mij daarvoor ook belangstelling gewekt en wel in die mate, dat ik besloot mijn onderwijsopleiding te beëindigen en mij ook een toekomst in de zuivelindustrie te schep-
pen.

J. J. VISSER

Alleen stond ik nog voor de moeilijke keuse, welke richting ik zou kiezen. Mijn vader was verbonden aan wat wij destijds een speculatieve fabriek noemden en mijn broer aan een coöperatieve fabriek. Dat ik ten slotte gekozen heb ten gunste van de coöperatieve richting, is te danken aan een rede van den heer R. Veeman, vurig propagandist en pionier voor de coöperatieve zuivelbereiding, welke ik als jongeman aanhoorde. Na afloop daarvan was mijn besluit genomen. Voortaan zou ik ook strijden voor de coöperatieve richting. Door bemiddeling van mijn broer werd ik als volontair aangesteld in de coöperatieve fabriek te Oudeschoot, waar ik het gansche bedrijf in zijn vollen omvang leerde kennen. Na een ongeveer 3-jarig verblijf vertrok ik als assistent naar Tjum. In dien tijd begon de strooming meer en meer veld te winnen, dat een opleiding aan de Rijkszuivelschool te Bolsward voor directeuren eigenlijk onmisbaar was. In Tjum begon ik mij dan ook voor te bereiden voor het toelatingsexamen der zuivelschool. En na een tweejarig verblijf te Tjum slaagde ik voor dit examen. De heer Keestra was destijds directeur der inrichting.

Ik ben nog steeds vol waardeering voor hem. Hij was niet tevreden, dat wij op gezag zouden aanemen, wat hij ons doceerde, maar hij leerde ons zelf denken. Maar ook aan de overige leeraren, de heeren dr. Slijper, Driebergen en Veenstra, van wie de laatste beide reeds overleden zijn, bewaar ik nog steeds de aangenaamste herinneringen. Na met goed gevolg de studie te Bolsward te hebben beëindigd,

werd ik als gediplomeerd assistent benoemd te Deinum en na een kort verblijf aldaar, als assistent te Oosterend. Dit is mijn laatste betrekking geweest als assistent. Met ingang van 3 October 1913 werd ik benoemd als directeur aan de zuivelfabriek te Holwierde in de provincie Groningen. Mijn loopbaan als directeur is dus buiten Friesland begonnen. Op dien datum trad ik tevens in het huwelijksbootje. Mijn zilveren jubileum als directeur valt dus samen met mijn zilveren huwelijksfeest. Ik ben in Holwierde slechts ruim een jaar gebleven. Mijn hart trok naar Friesland, „it Heitelân”. Ik voelde een groot en vurig idealisme in me, om in Friesland, waar volgens mij de polsslag van de zuivelcoöperatie hoorbaar klopt, te strijden voor den Frieschen boer en de coöperatieve zuivelbereiding. 5 December 1914 vertrok ik als directeur naar Boornbergum en 17 Augustus 1921 volgde mijn benoeming als directeur aan de zuivelfabriek te Terwispel, waar ik nu nog werkzaam ben”.

Wij vroegen den heer Visser naar zijn verschillende functies, die hij in de zuivelwereld bekleed had of nog vervulde. En dat waren er vele.

„In de eerste plaats dan bestuurslid van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland”, zoo vervolgde de heer Visser. „Nadat ik reeds een tijdlang bestuurslid van den Bond was geweest, viel mij het vorig jaar de eer te beurt om als voorzitter verkozen te worden en uit dien hoofde heb ik ook zitting in het bestuur van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond. den F.N.Z. Dan ben ik nog 2 zittingsperioden van totaal 8 jaar lid geweest van de Commissie van Landbouwcoöperatie, wat men eigenlijk de propagandacommissie van de zuivelcoöperatie in Friesland zou kunnen noemen. Als zoodanig heb ik in Friesland hier en daar als propagandist lezingen gehouden. Ook ben ik commissaris geweest van de Friesche Coöperatieve Zuivelexport Vereeniging, de bekende „Frico”. Dan ben ik meerdere jaren lid geweest van de examencommissie van den F.N.Z. Omdat ik er steeds naar gestreefd heb, zooveel mogelijk gediplomeerd personeel in dienst te hebben, heb ik ook heel veel personen klaar gemaakt voor hun examen in de zuivel”.

„Hebben er nog groote veranderingen plaats gehad tijdens uw beheer aan de zuivelfabriek te Terwispel?” was onze volgende vraag.

„Zeker”, antwoordde de heer Visser. „In 1926 is deze fabriek geheel verbouwd en uitgebreid. Dan heeft in 1935 de concentratie plaats gevonden met de zuivelfabriek te Hemrik. En in het afgelopen jaar, is er een melkpoederlokaal bijgebouwd. Behalve dat, heb ik steeds zooveel mogelijk gebruik gemaakt van de nieuwste machines en methodes van zuivelbereiding. Ook heb ik er steeds voor geijverd, dat de melkwinning aan de boerderijen zoo hygiënisch mogelijk geschiedde. Maar dat wij zulke mooie resultaten bij de zuivelbereiding hebben behaald, is nu niet alleen mijn werk, maar is vooral ook mogelijk gemaakt door de toewijding van mijn personeel. Ik kan gerust zeggen, dat de personen, waarmee ik zoo voor en na heb samengewerkt, voor mij trouwe helpers zijn geweest, die mij steeds gesteund hebben. Zonder hun medewerking had ik dat alleen niet kunnen bereiken. Ook de besturen van de fabrieken waren voor mij hechte steunpilaren, waarop ik kon bouwen. Daarom, vrienden van ouds en nu, dank voor uw onmisbaren steun. En dan vooral ook onder de boerenbevolking, waar ik uit den aard der zaak veel mee in aanraking kom, zijn er velen, die, al zeggen ze dat niet met woorden, - een Friesche boer praat nu eenmaal niet graag - je zoo nu en dan la-

ten merken en voelen, dat ze als trouwe vrienden in heel veel dingen naast je staan”.

Het was ons bekend, dat de heer Visser, naast zijn drukke werkkring, toch ook nog tijd vindt, om in verschillende vereenigingen en coöporaties een functie te vervullen. Op onze vraag daarnaar werden ons genoemd: voorzitter van de Coöperatieve Boerenleenbank Terwispel, voorzitter van den Ring OostFriesland van Boerenleenbanken, voorzitter van de afdeeling Terwispel van het Nut, voorzitter van de Kaatsvereeniging „Terwispel en Omkritten”, voorzitter van de afdeeling Terwispel van Volksonderwijs, voorzitter van de Oudercommissie van de U.L.O. te Gorredijk, lid van het Gemeentelijk Crisis-Comité in Opsterland en vanaf de oprichting tot verleden jaar voorzitter van V.V.V. te Terwispel.

„Behalve dat, ben ik ook nog ouderling van de Ned. Herv. Gemeente te Terwispel-Tijnje en secundus van het klassikaal bestuur der klassis Heerenveen van de Ned. Herv. Kerk. Vooral mijn godsdienstige gevoelens”, lichtte de heer Visser ons dit laatste toe, „en mijn innige overtuiging, die al mijn leven en werken hier op aarde als tijdelijk beziet in het licht van de eeuwigheid, zijn voor mij in mijn leven een groote stimulans geweest. En nu zou ik nog graag één naam willen noemen. Dit is de naam van meester van der Meulen, het vroegere hoofd der school te Oostertlittens. Naast een goede leermeester, die heel veel gedaan heeft voor het opgroeiende geslacht en aan wien ik ook zeer veel te danken heb, is mij één gezegde van hem steeds bijgebleven. Als wij zoo oud waren geworden, dat wij de lagere school gingen verlaten placht hij o. m. tot ons te zeggen: „Ik hoop, dat ik er iets toe heb bijgedragen, om van jullie menschen te maken”. Die woorden heb ik steeds onthouden.

En last not least: Mijn vrouw. Haar ben ik zeer, zeer veel verschuldigd, omdat zij mij in mijn drukke en vaak moeilijke loopbaan steeds is geweest een trouwe steun, die altijd naast mij stond”.

Wij vernamen nog, dat het in de bedoeling ligt, om op Maandag 3 October in café Velde te Terwispel, ‘s avonds van 8-11 uur, receptie te houden. Ongetwijfeld zullen velen van de geboden gelegenheid gebruik maken om den jubilaris geluk te komen wenschen. Aan belangstelling zal het zeker dien dag niet ontbreken.

HET AFSCHEID VAN DEN HEER U. KOOISTRA **Als secretaris van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken**

In de middagvergadering van de gisteren In de Harmonie te Leeuwarden gehouden algemeene vergadering van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken werd afscheid genomen van den heer U. Kooistra. Nadat de heer en mevrouw Kooistra de zaal waren binnengeleid en met applaus waren ontvangen, heette de voorzitter, de heer J. J. Visser, de talrijke aanwezigen van harte welkom, o.m. den heer Koster, voorzitter van de F.N.Z., den heer van Rhijn, voorzitter van het Zuivelkwali-teitsbureau.

In de Instructie van onzen secretaris, aldus spreker, komt o.m. deze clause voor: „Bij het bereiken van den 65-jarigen leeftijd wordt hem ontslag verleend.” Het bestuur besloot den heer Kooistra tot het einde des jaars te laten aanblijven. Thans wordt afscheid van hem genomen en bij dit afscheid moest aanwezig zijn mevrouw Kooistra, die lange jaren lief en leed met haar man heeft gedeeld en hem altijd trouw ter zijde heeft gestaan. Onder applaus werden mevrouw Kooistra bloemen aangeboden.

Daarna richtte spreker zich tot den secretaris, die als wensch heeft geuit bij zijn afscheid: „Net folie spul.” Maar toch willen wij thans afscheid van hem nemen. Dertig jaar lang heeft hij de belangen van den Frieschen Bond gediend. Doch dienen in dieperen zin beteekent hier leiden en voorgaan. De functie van secretaris heeft een buitengewone beteekenis, daar deze het „blijvende gedeelte” van het bestuur is. Gij, mijnheer Kooistra, hebt uw bijzondere functie op een dusdanige wijze vervuld, dat wij op uw ontslagbrief kunnen schrijven: „Op de meest eervolle wijze.”

Tijdens de afgelopen 30 jaar is de afdeeling controle meer en meer vervolmaakt. De afdeelingen techniek en keuringen en de werktuigencommissie zijn van groote beteekenis. De afdeeling aankoop is buitengewoon gegroeid. Dit alles is alleen mogelijk geweest door de wijze, waarop de heer Kooistra zijn taak heeft opgevat. Spreker denkt voorts aan den uitgebreiden laboratoriumdienst, waarvan de heer Kooistra den grondslag gelegd. Veel heeft de secretaris gedaan voor het personeel der fabrieken, in de commissie van landbouwcoöperatie en de commissie van scheidslieden speelde hij steeds een belangrijke rol. Zijn levensopvatting was: „Zoek op wat vereent en niet wat scheiding kan brengen.” Deze levensopvatting heeft ten gevolge gehad, dat ondanks allerlei verschillen de bond nog steeds een eenheid was.

De heer Kooistra heeft geschiedenis gemaakt, hij heeft geleefd in zijn werk. Hij, voortgekomen uit Friesland's boerenstand, met heel zijn wezen er aan verbonden, heeft zich tot taak gesteld dezen boerenstand te dienen. Zoals hij zelf eens zeide: Ien for allen, allen for ien. Ja, ik hab det wird forstien.” Hij heeft veel gedaan, niet in de eerste plaats door groote redevoeringen, maar vooral door veel stil werk. Bij de grondlegging van vele grootere landbouwcoöperaties in en buiten Friesland bood de heer Kooistra de helpende hand. Spreker wijst dan op de vele belangrijke lezingen door den heer Kooistra In den loop der jaren in de bondsvergaderingen

gehouden, waarvan steeds veel vrucht uitging. De heer Kooistra mag gaan, maar de door hem verkondigde waarheden over boerencoöperatie zullen blijven. Er is nu in ons een mineurtoon, dat gij als secretaris heengaat, maar er is tevens een symphonie van dankbaarheid voor alles wat gij voor den Frieschen boer en de Nederlandse coöperatieve beweging hebt gedaan.

Als aandenken werd den heer en mevrouw Kooistra aangeboden een schilderij van Ida Wiersma, voorstellende de boerderij, waar de heer Kooistra zijn jeugd heeft doorgebracht.

Telegrafische afscheidsbetuigingen zijn binnengekomen van den directeur-generaal van Landbouw, van den secretaris van de F.N.Z., van verschillende provinciale zuivelbonden, een schrijven was voorts ingekomen van den heer Th. M. Th., vsn Welderen baron Rengers.

De heer Kooistra aan het woord

De scheidende secretaris de heer U. KOOISTRA, dankt, mede namens zijn vrouw, voor het huldeblijk hem bereid. 8 December 1909 werd spreker ingeleid in zijn werk. Thans is het dertig jaar later. Nu staat hij voor de laatste maal voor dezelfde vergadering in dezelfde kwaliteit.

Spreker wil thans in korte woorden zeggen, hoe hij ziet de beteekenis van de zuivelcoöperatie in ons gewest: $\frac{3}{4}$ van de hoeveelheid melk in ons gewest wordt geleverd aan coöperatieve zuivelfabrieken.

In 1897 werd de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken opgericht, een lichaam, dat steeds meer uitgroeide tot de adviseur van de zuivelfabrieken. Daarnaast kwamen in den loop der jaren de verschillende top-coöperaties, als gevolg van het groeiend besef, dat verder doorgevoerde coöperatie gewenscht was. De zuivelcoöperatie is van groote beteekenis voor onze boeren, ja voor heel ons gewest.

Er is echter meer. De coöperatie heeft als eerste voorwaarde, om zoo billijk mogelijk de opbrengst onder de leden te verdeelen en de productie door samenwerking op te voeren. Spreker wijst in dit verband op het belang van uitbetaling van vetgehalte, de verschillende controlediensten, de stamboeken enz.

Hoe kon dit alles tot stand komen? In de eerste jaren na 1886 was de groote vraag: de melk thuis verwerken of die naar de fabriek te brengen? Was men tot dit laatste besloten, dan was het winnen van de boeren voor de coöperatie gemakkelijk. De eerste coöperatieve fabrieken werkten in beperkten kring, waren democratisch opgezet en zoo bemerkte men niets van het verlies van vrijheid, waartegen de tegenstanders zoo waarschuwd. Ook toen de coöperatie meer en meer geperfectioneerd werd, bleef, daar men met beide voeten op den grond bleef staan, het vertrouwen van den boer. Nog steeds wordt op dezen grondslag doorgevoerd en het vertrouwen is gebleven.

Geen centralisatie van boven af, doch ruimte laten voor nieuwe initiatieven bleef het parool, geen verwisseling van doel en middelen. De zuivelcoöperatie is oorzaak geweest, dat de boer belangstelling gekregen heeft in tal van vraagstukken, zijn gevoel van eigenwaarde is sterk gestegen. De boer gaat beseffen, dat hij in de geheele samenleving die plaats moet hebben, die hem toekomt.

Het is thans aan den boer te zorgen, dat hij een bestaan, zoo vrij als dit mogelijk is, behoudt. Het moge met de coöperatie niet geheel in orde zijn, de kern gezond. Er wordt echter nog te veel aandacht besteed aan bijkomstigheden. Over de melk-

prij concurrentie heeft spreker zich vaak geschaamd. Deze dient fel bestreden. Mochten alle boeren zich aansluiten bij de coöperaties, dan zou er geen gevaar van de trusts dreigen. Dat dit gevaar er nog is, is de schuld van den boer zelf. Eenmaal zal er weer vrede en orde komen, de boer blijft, hij wordt niet geordend. In dien zin, dat het individu opgaat in de massa.

De boer zal steeds individu blijven en steeds zal het noodig zijn, dat hij met zijn medeboeren samenwerkt. Daarom houdt uw coöperatie hoog! Zal dit slagen, dan zal alle werk van de coöperaties met bezieling moeten plaats hebben. De eerste coöperaties hadden een sterken ethischen inslag. Hier zonder komt men er niet; men zal steeds beter moeten leeren coöperatief te denken. Dit is de beste waarborg voor de kracht van den boer.

Spreker komt in aanraking met vele personen en groepen van personen. Met het groote aantal bestuursleden, waarmede spreker in den loop der jaren heeft samengewerkt (55 in totaal) heeft hij altijd in de beste verhouding gestaan. De Bond heeft altijd bestuursleden aangewezen, die berekend waren voor hun functie. In het bestuur heerschte, ondanks de verschillende stroomingen, steeds een goede toon. Steeds is getracht zooveel mogelijk menschen in het werk te betrekken; de diverse aangestelde commissies, waren werkcommissies.

Spreker brengt hulde aan het werk, dat personen hier steeds hebben gedaan; speciaal aan de commissie van Landbouwcoöperatie, aan welke hij een groot deel van zijn opvoeding te danken heeft. Dan is er de commissie van de arbeidsvoorwaarden. De zuivelcoöperatie heeft tot plicht te zorgen, dat er een goede verstandhouding blijft tusschen de coöperaties en de arbeiders in de fabrieken. In dezen heeft de commissie voor de arbeidsvoorwaarden goed werk gedaan.

Een woord van dank komt hier toe aan de leden der commissie, zoowel als aan de vertegenwoordigers van de arbeiders. De verstandhouding tusschen spreker en het personeel was steeds heel goed. Zoowel het oud-personeel als het personeel van tegenwoordig dankt spreker hiervoor. Spreker wil slechts één naam noemen, die van den heer **Stallinga**, dien hij in volle gerustheid als zijn opvolger heeft durven aanbevelen. En hij is overtuigd, dat de leden spoedig tot de conclusie komen: Het bestuur heeft een goede keuze gedaan. Spreker wil zijn opvolger een goeden raad geven: „Blijf onder alle omstandigheden boer”. (Applaus). Met de vertegenwoordigers van de fabrieken heeft spreker steeds vele kwesties op te lossen gehad, prettige, zoowel als moeilijke. Doch de verstandhouding is altijd uitnemend gebleven. De beheerders van de fabrieken hebben altijd een moeilijke positie. In theorie berust de leiding bij het bestuur, in de practijk echter hebben de beheerders op de leiding grooten invloed. Zoo voelen zij zich vaak een wrijfpaal. Het is hem echter een genoegen, dat hij het met de beheerders over het algemeen goed heeft kunnen vinden.

Wat betreft den handel en de particuliere industrie, heeft spreker steeds getracht zaken en personen te scheiden en tot zijn genoegen kan hij zeggen, dat dit door verreweg de meesten is begrepen.

Ten slotte de leden van de fabrieken, de boeren. Hier behoorde tot het meest aangename deel van zijn taak, het persoonlijke contact met den boer. Niet om het succes, dat wel eens matig was, maar wel omdat men juist door dit contact de

boerenziel kan leeren kennen en achten. De Friesche boer zal nimmer ten gronde gaan.

Hij is niet de man van groote redevoeringen, doch voelt onbewust zijn positie aan. Boer, zoo eindigt spreker, tracht coöperatief te denken. Dit is in uw belang en in het belang van de samenleving. In 1893 is spreker in de coöperatieve zuivelbereiding gegaan, hij heeft er nooit een oogenblik spijt van gehad. Over enkele weken zal hij een vergeten burger zijn. En hij heeft één wensch, n.l. dat zijn naam af en toe nog eens in de vergaderingen zal worden genoemd en geen onaangename klank zal hebben.

Nadat de voorzitter den secretaris dank gebracht had voor zijn afscheidswaarden, werd een kopje thee geserveerd.

Verschillende sprekers

Een twintigtal sprekers voerden vervolgens het woord.

De heer KOSTER, voorzitter van de F.N.Z., sprak namens den algemeenen bond en schetste de groote beteekenis van den heer Kooistra voor de F.N.Z. en speciaal voor den voorzitter van de F.N.Z. Het buitengewone in den heer Kooistra is, dat hij het zoo gewoon ziet en zegt. Als puntje bij paaltje kwam, was hij vaak de man, die de oplossing bracht. Spreker prijst den F.N.Z. gelukkig, dat men den heer Kooistra nog als bestuurslid zal behouden.

De heer VAN RHIJN spreekt in de eerste plaats als voorzitter van het Zuivelqualiteitsbureau, dat veel aan den heer Kooistra te danken heeft. Spreker dankt den voorzitter voor de welwillende woorden aan zijn adres gericht.

De heer G. J. RUITER, voorzitter van de Friesche Maatschappij van Landbouw, spreekt den heer Kooistra toe als Friesche boer in de Friesche taal tot een Frieschen boerenzoon en schetst wat de Friesche Maatschappij van Landbouw aan den heer Kooistra heeft te danken, speciaal in den tijd, dat zij gereorganiseerd werd. Als gedelegeerd bestuurslid heeft de heer Kooistra meer dan twintig jaar de belangen van den Frieschen boer uitnemend gediend. Als coöperator heeft de heer Kooistra steeds in het oog gehouden, dat de grondslag van alle coöperatie samenwerking is. Zoo kon de heer Kooistra den vrede in zijn organisatie bewaren en daardoor groote dingen doen. In dezen tijd van strijd in heel de wereld, zal de scheidende secretaris, die een geboren vredestichter is, noode gemist worden.

Namens de oud-voorzitters sprak de heer ANEMA van Wolvega, die er op wijst, dat al de oud-voorzitters eenstemmig zijn in de waardeering van des heeren Kooistra's werk als secretaris. Spreker brengt voorts hulde aan mevrouw Kooistra, die zich vele opofferingen heeft getroost en zodoende haar man in zijn werk krachtig ter zijde kon staan.

De heer KREMERS voerde het woord namens de secretarissen van verschillende provinciale zuivelbonden.

De heer S. HEPKEMA, directeur van de Coöperatieve Condensfabriek, sprak een persoonlijk woord in het Friesch. Een strijder voor de Friesche boerenbelangen gaat heen, de menschen van de coöperatie verliezen een kameraad, een waarde-

vollen kameraad, een betrouwbaren kameraad, een man met buitengewone eigenschappen en buitengewone talenten.

De heer R. BUISMAN betuigde namens het bureau van de Kamer van Koophandel en namens den secretaris dank voor de waardevolle adviezen, die de Kamer van Koophandel steeds van den heer Kooistra kreeg.

Namens het Coöperatief Verzekeringsfonds en namens de Coöperatieve Stremselfabriek sprak de heer WUITE,

Namens hoofdbesturen der drie landelijke organisaties van zuivelbewerkeren werd het woord gevoerd door den heer VAN DER WIELEN, die den secretaris prees als een man, aan wiens tactisch optreden en wijs beleid de zuivelarbeiders veel te danken hebben.

De heer TAMMINGA sprak in het Friesch als voorzitter van de Friesche Coöperatieve Exportslachterij, die vooral in zijn oprichtingsjaren veel aan den heer Kooistra heeft te danken en jarenlang deze organisatie met waardevolle adviezen terzijde stond.

Nog voerden het woord de heer VISSER als lid van de verschillende commissies van den Bond; de heer KUIK, die namens het personeel van den Bond en zijn instellingen mevr. Kooistra bloemen aanbood; de heer DEKKER, voorzitter van den Drentschen Zuivelbond; de heer TEN HAVE, voorzitter van den Groninger Zuivelbond; de heer TWIJNSTRA, directeur der Coöperatieve Zuivelfabriek te Jelsum, namens de directeuren.

Als laatste spreker kwam naar voren ir. P. STALLINGA, de nieuw benoemde secretaris, die den heer Kooistra dank bracht voor de vriendelijke wijze, waarop hij door zijn voorganger hier is geïntroduceerd en voor den steun, spreker in de afgelopen vijf jaar verleend.

De VOORZITTER dankt alle sprekers voor wat zij hier in het midden hebben gebracht. Telegrafische huldebetuigingen waren binnengekomen van den heer W. Keestra, oud-directeur van de Rijkszuivelschool, J. de Graaf en W. Hoogterp.

Vervolgens werd in een druk bezochte receptie persoonlijk afscheid van den heer en mevrouw Kooistra genomen.

25 jarig Jubileum directeur H. A. Jellema - CZ. Garijp

Leeuwarder Courant 1940-02-22

25 JAAR ZUIVELDIRECTEUR

G a r i j p, 20 Februari. Dat de zuivelindustrie in ons dorp een belangrijke plaats inneemt, bleek wel uit de viering van het 25-jarig jubileum van den heer H. A. Jellema als directeur van de zuivelfabriek.

Zoowel van den kerktoren en de fabriek als van vele woningen wapperde de driekleur.

In café Hamburg werd een feestelijke herdenkingssamenkomst gehouden van leden en genodigden. De gelagkamer incluis de garage, op voorbeeldige wijze versierd, waren reeds dezen eersten avond overbezet.

Bij het binnentreden van den jubilaris met gezin, begeleid door twee bestuursleden, werd door allen spontaan het Friesch volkslied aangeheven.

De voorzitter, de heer J. W. Hoekstra, alhier, sprak een woord van welkom tot allen, inzonderheid tot de vele autoriteiten, o. a. vertegenwoordigers van den Bond van Zuivelfabrieken, de Frico, de Stremsel- en Kleursel-fabriek, Vereeniging van Directeuren, collega's uit den omtrek, oud-bestuursleden en B. en W. van Tietjerksteradeel. Spreker memoreerde daarna de groote veranderingen in de fabriek en vereeniging, sedert het tijdstip van benoeming van den tegenwoordigen beheerder, die steeds met hart en ziel zijn werk heeft gedaan.

Nadat spreker de felicitaties mede namens bestuur had uitgebracht, werd de leiding van den avond overgedragen aan den heer de Jong, directeur der zuivelfabriek te Koudum, die vaak op zeer geestige wijze zich uitnemend van zijn taak heeft gekweten.

Als eerste spreker betrad hierna het podium de heer Steenhuizen, burgemeester van Tietjerksteradeel, die verklaarde, dat het dagelijksch bestuur er behoefte aan had den jubilaris te complimenteeren. Ook al omdat de heer Jellema een uitstekend lid van den gemeenteraad is geweest. Toen de heer Jellema van raadslid overging tot Statenlid, was dit voor den raad een verlies. Spre-

ker hoopte, dat de heer Jellema onder Gods zegen nog vele jaren aan het hoofd der fabriek mag staan en de vereeniging in bloei mag toenemen. Spontaan werd hierna door allen het eerste couplet van het Wilhelmus gezongen.

Hierna volgde voorlezing van telegrammen inhoudende gelukwenschen voor jubilaris en gezin, o. a. van den Nederlandschen Zuivelbond te 's Gravenhage, den heer Anema te Wolvega, vroeger directeur te Garijp, den heer K. Eriks, oud-directeur van de Frico, den heer de Jong te Delnum en de heer v. Dijk te Sijbrandaburen.

Verder werd het woord nog gevoerd door de heeren Greveling, afgevaardigd door den Bond van Zuivelfabrieken, Kuiper te Oldeboorn namens de Stremsel- en Kleursel-fabriek, Schaap te Deersum namens de **Condensfabriek**. Deze spreker offerde den jubilaris namens de fabriek een fraaie sigarendoos. De heer Douma te Opeinde sprak namens de omliggende zusterfabrieken en bood het gezin Jellema een fraaie leeslamp aan. Namens het Coöp. Verzekeringsfond en Coöp. Zuivelbank sprak de heer de Boer te Leeuwarden. De heer v. d. Zwaag te Oltterterp, opgeleid als assistent door den heer Jellema, bood namens oud-assistenten als blijk van waardeering een ets aan. Als laatste sprekers betraden het podium de heeren Twijnstra te Jelsum namens den Bond van Directeuren, Visser te Terwispeel als studievriend, ds. Jellema, veldprediker, broeder van den jubilaris, als familielid en de heer Steensma te Bergum, wethouder.

De heer Jellema dankte hierna voor de geschenken en gelukwenschen.

Vermelden we nog, dat de plaatselijke vereeniging een zeer fraai schilderstuk in lijst aanbod, voorstellende een gezicht op Eernewoude.

Het verdere gedeelte van den avond werd verzorgd door de Koninklijke Rederijkerskamer „Ten Kate” te Leeuwarden, welke op zeer verdienstelijke wijze één-acters en cabaretnummers ten tooneele voerde.

Loonstaat Personeel 1 Mei 1940. - Bron: Jaarverslag 1939 /'40 *Bamestra* Midden-Beemster

Naam	Betrekking	Salaris	
A. de Graaf,	directeur,	f 2000.-	per jaar - plus emolumenten.
J. van Dijk,	le kaasmaker,	f 28.50	per week.
M. Walda,	2e kaasmaker,	f 23.-	per week.
A. Kalteren,	botermaker,	f 21.50	per week.
S. Boonstra,	le controleur,	f 21.-	per week.
S. van Westen,	melkontvanger,	f 20.50	per week.
J. Tuttel,	hulpkaasmaker (los),	f 19.-	per week.
K. van Wijngaarden,	hulpkaasm. (los),	f 18.-	per week.
D. Keysper,	hulpkaasmaker (los),	f 19.-	per week.
Kl. Saft,	hulpkaasmaker (los),	f 18.-	per week.
J. Fidder,	2e controleur,	f 18.-	per week.
T. Ton,	pakhuis knecht (los),	f 15.-	per week.

Leeuwarder Courant 1940-08-15

VIJF EN TWINTIG JAAR DIRECTEUR EENER

ZUIVELFABRIEK

L. Vos te Nieuwleusen

Zaterdag a.s. viert de heer L. Vos te Nieuwleusen zijn 25-jarig jubileum als zuiveldirecteur. De heer Vos is geboren in de Friesche gemeente Opsterland en was tot zijn negentiende jaar werkzaam op de boerderij van zijn ouders. Hierop bezocht hij de Zuivelschool te Bolsward en deed in 1912 zijn eindexamen. Er lag toen een benoeming tot assistent bij de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Jelsum op hem te wachten. Achtereenvolgens was hij als volontair werkzaam op de fabrieken te Jelsum, Terwispel en Roordahuizum en op 17 Augustus 1915 werd hij tot directeur te Wanneperveen (Drente) benoemd. Hier bleef hij slechts twee jaar om 1 September 1917 tot directeur der Coöp. Stoomzuivelfabriek Onderling Belang te Nieuwleusen benoemd te worden. Onder zijn leiding breidde de fabriek zich zeer uit en ook het terrein harer werkzaamheden werd steeds ruimer.

Sedert vele jaren is de heer Vos secretaris van den Bond van Directeuren van Zuivelfabrieken in Overijssel en Gelderland. Ook plaatselijk heeft de heer Vos zich zeer verdienstelijk weten te maken; hij is bestuurslid van tal van verenigingen.

Leeuwarder Courant 1940-09-27

25 JAAR ZUIVELDIRECTEUR

D o k k u m, 27 September. Een dezer dagen wapperde van de fabriek der Lijempf aan den Hantumerweg de Friesche vlag ter eere van het 25-jarig ambtsjubileum van den directeur, den heer T. de Boer.

Onder groote belangstelling heeft de jubilaris zijn jubileum mogen herdenken. Het was n.l. op 18 September 1915 dat Zwart's **Zuivelfabriek** op den Reidswal onder Metslawier, waarvan de heer de Boer beheerder was, werd overgenomen door de Lijempf. Eenige jaren later werd deze fabriek gecombineerd met Anjum en de fabriek van den heer Helder te Dokkum; het bedrijf werd verplaatst naar Dokkum en het beheer aan den heer T. de Boer opgedragen. Het is onder zijn leiding geweest dat de fabriek zich heeft uitgebreid tot een der grootsten in den omtrek.

Het geheele personeel kwam 'smorgens zijn gelukwensen aanbieden. Door den eersten botermaker, den heer K. van Dijk, werden de heer de Boer een wandelstok, een actetasch en een zilveren potlood aangeboden.

Vervolgens werden mevrouw de Boer bloemen aangeboden.

De directie uit Leeuwarden vereerde den jubilaris een rooktafel en een leeslamp, welke nog vergezeld ging van een bloemenhulde. Tevens werden bloemen aangeboden door collega's van den jubilaris, terwijl 'n commissie uit de leveranciers een Frieschen koek aanbood. Van verschillende andere medewerkers en vrienden kwamen nog gelukwensen en cadeaux binnen. Het Kritetoaniel te Dokkum, waarvan de heer de Boer leider is, stuurde o. a. een mand bloemen.

Met een gezelligen avond in intiemen kring werd deze feestdag besloten.

Tegelijk met den heer de Boer jubileerde de heer S. Sijsma, melkontvanger, die 25 jaar aan de fabriek de Lijempf was verbonden. De beheerder sprak 'smorgens woorden van waardeering tot den jubilaris en bood hem namens de directie een enveloppe met inhoud aan. Ook het personeel bleef niet achterwege. De heer Sijsma kreeg een rooktafel aangeboden, waarbij tevens hartelijke gelukwensen werden uitgesproken.

P. L. de Boer Augustinusga „Een veteraan ging heen”

Augustinusga. 12 Mei. Zaterdag jl nam de heer P. L. de Boer afscheid van het personeel der zuivelfabriek alhier.

De heer de Boer behoort tot de oprichters van de N V Lijempf en heeft als zoodanig voor de totstandkoming van deze vennootschap pionierwerk verricht.

Hij werkte steeds in de particuliere zuivelindustrie uit volle overtuiging ook daar het belang van de boeren te kunnen dienen

Op 1 April 1900 ving de beheerdersloopbaan van den heer de Boer aan te Kootstertille om vandaar in 1903 als zoodanig te vertrekken naar **Drachtster Compagnie**. In 1908 richtte hij zelf een fabriek op te **Suameer**, welke hij in 1912 overdroeg aan de Lijempf, terwijl hij sedert dat jaar onafgebroken beheerder in haren dienst is geweest, tot 1931 te Suameer en daarna te Augustinusga. Wegens het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd op 16 April j.l. zag de heer de Boer zich genoodzaakt om ontslag te vragen. 't welk hem op de meest eervolle wijze is verleend

De directie van de N V Lijempf verliest in hem een waardig directeur en een degelijk mensch. zooals de heer ir Wiechers zich uitdrukte op de door den heer de Boer gehouden afscheidsreceptie in hotel de Phoenix te Leeuwarden op Zaterdag 3 Mei j l

Als aandenken zijn hem aangeboden door de directie namens de NV. Lijempf een Schilderij, door de collega's van de Lijempf-fabrieken een rooktafel met biibehoor en, door het personeel van de Lijempf een Makkumer aardewerken tabakspot en mevrouw de Boer een bloemstuk en door het personeel van de Lijempf-fabriek te Augustinusga een wandelstok met zilveren handvat

Tot opvolgend beheerder der Lijempf-fabriek te Augustinusga is benoemd de heer H. L. Boersma te Sloten (Fr).

Dir. J. Boelens - CZ. Vries (Dr.) - met pensioen

Binnenkort gaat de heer Boelens, directeur van de Coöp. Zuivelfabriek en Korenmalerij „De Vooruitgang“, alhier, zijn ambt neerleggen, daar hij de pensioenge-rechtigden leeftijd heeft bereikt. Dit is reeds eenige maanden geleden, doch we-gens de buitengewone omstandigheden is hij voorloopig in functie gebleven.

De heer Boelens is vanaf 23 Febr. 1903 als zoodanig werkzaam, zoodat hij Dins-dag j.l. zijn 40-jarig jubileum heeft gevierd, hetgeen uit de aard der zaak niet on-gemerkt voorbij is gegaan. Aan den heer Boelens zijn 3 directeuren voorafgegaan. De vereeniging is opgericht den 3 januari 1896 en vanaf 1 Mei 1896 - 1 November 1897 is als directeur geweest de heer K. Borgman, van 1Nov. 1897 - 13 Juni 1899 de heer H. Scheepstra jr. en van 13 Juni 1899 - 23 Febr. 1903 de heer H. de Vries. Als voorzitter hebben gefungeerd: vanaf de oprichting - 6 Mei 1936 de heer M. v.d. Molen, die nadien tot aan zijn overlijden, 19 Sept. 1937 tot eere-voor-zitter werd benoemd, de heer H. B. Oortwijn bekleedt thans vanaf 6 Mei 1936 het voorzitterschap.

Secretaris van de vereeniging zijn geweest: de heer A. Enting vanaf de dag der oprichting tot aan zijn overlijden, den 20 Maart 1933, de heer W. Hartlief van 20 Maart 1933 - 16 juni 1937, terwijl de heer Th. van Wijk Mzn. thans vanaf 16 Juni 1937 als secretaris fungeert.

Onder het beheer van den heer Boelens heeft de vereeniging haar naam groote eer aangedaan, hetgeen blijkt uit de navolgende feiten

18 Juni 1909 werd reeds besloten de fabriek in te richten voor stoom, hetgeen echter niet tot uitvoering is gekomen; 26 Jan. 1910 werd te Vries aangekocht de windkorenmolen van P. J. Mulder te Appelscha;

14 April 1910 werden nieuwe statuten ingevoerd, waarbij de oude vereeniging werd ontbonden en een nieuwe vereeniging werd opgericht met korenmalerij en handel in voederartikelen ;

1 juni 1912 werd besloten tot de bouw van een nieuwe stoomzuivelfabriek op het terrein bij de molen. Tot dien stond de fabriek nabij de brink, naast het thans betaande café Sint Nicolaas;

Gedurende de jaren 1912 / 1913 sloot een gedeelte van De Punt zich aan als lid, terwijl een gedeelte van Tinaarlo zich aanmeldde als los leverancier.

Daar tot de oprichting van stoom was besloten, werden alle gehuchten in de gele-genheid gesteld zich aan te sluiten. Op 13 Juni 1913 werd wederom overgegaan tot statutenwijziging.

Gedurende 1913 / 1914 sloten de verschillende gehuchten zich geheel of gedeelt-elijk aan als lid, behalve Tinaarlo en op 16 juni 1914 werd het bestuur dan ook met 6 leden uitgebreid, tw. 2 voor Donderen, 2 voor Zeijen, 1 voor Ide 1 voor De Punt.

11 Maart 1916 werd tot kaasmakerij besloten, doch voordat tot den bouw kon worden overgegaan. kwam er een verbod af, dat zij, die voor den oorlog (1914 - 1918) geen kaas hadden gemaakt, het voortaan ook niet mochten doen.

....oorlogsbedrijf in te richten, zoodat deze maatregel van tijdelijken aard was 29 September 1924 viel het besluit tot uitbreiding van het fabrieksgebouw. 26 Juni 1926 werd een zeer belangrijk besluit genomen, n.l. tot uitbetaling, van de melk naar vetgehalte.

In 1925 / 26 werd de fabriek te Tinaarlo opgeheven, met het gevolg, dat voortaan de melk naar Vries ging.

In 1925 werden de fabrieksterreinen uitgebreid met de aankoop van 't huis met hof van wijlen den heer J. Dekker.

In 1928 werd besloten om in den zomer ook des Zondags de melk te verwerken en in 1930 werd de fabriek van een geheel nieuwe installatie voorzien, terwijl in 1931 werd overgegaan om ook des winters op Zondag de melk te verwerken en in 1932 werd de verkoop van consumptiemelk ingevoerd.

In 1933 werd wederom grond naast de fabriek aangekocht en werd tevens een nieuwe woning gebouwd voor den botermaker.

In 1936 werd besloten tot den bouw van 'n nieuwe malerij met graansilo's

Ook het streven ter verbetering van, de veestapel ging de vereeniging ter harte, zooals blijkt uit het besluit, genomen in 1936, waarbij de jongveekeuring werd gesubsidieerd met een bedrag van fl. 25,- per jaar en uit het besluit, genomen in 1937, tot finantieelen steun aan de Centrale Stierenkeuring.

In 1938 volgde de oprichting van de Drentsche Ondermelk Organisatie, terwijl ook in dat jaar een nieuw ketelhuis werd gebouwd en een nieuwe ketel aangeschaft.

In 1939 werd een garage gebouwd en werd besloten tot de bouw van een geheel nieuwe fabriek met dubbele melkontvangst, hetgeen echter door de oorlogsomstandigheden niet is doorgegaan.

In 1940 werd toetreden als lid van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Drenthe en werd van de fam. Klimp I grond nevens de terreinen aangekocht.

In 1941 werd opgericht een afd. B van de Gezondheidsdienst voor Vee in Drenthe met 50 pct. subsidie van de fabriek.

Als slot volgen nog enkele cijfers, waaruit de groote uitbreiding blijkt. Het aantal leveranciers bedroeg in 1903 75 en thans 400.

Ontvangen werd aan melk:

Jaar	Melk L/KG.		Jaar	Omzet maalderij	Maalloon
1896 / '97	525.000	L			
1908 / '09	823.647	L	1911 / '12	fl. 21.755,--	fl. 1.218,--
1912 / '13	932.496	L	1914 / '15	fl. 46.178,--	fl. 1.564,--
1913 / '14	2.498.837	L	1924 / '25	fl. 81.718,--	fl. 2.254,--
1923 / '24	3.315.324	L	1930 / '31	?	fl. 5.407,--
1933 / '34	5.363.731	L	1934 / '35	fl. 111.287,--	fl. 2.929,--
1939 / '1940	8.329.016	Kg.	1939 / '40	fl. 144.426,--	fl. 685,--

Uit bovenstaande blijkt voldoende de groote staat van dienst van de scheidende directeur en we besluiten dit verslag met de hoop dat hij met de zijnen nog vele jaren mag genieten van de welverdiende rust.

VRIES. 1956 Zaterdag is op 78-jarige leef tijd alhier overleden de heer Jan Boelens, destijds directeur van de coöp. zuivelfabriek en korenmalenij „De Vooruitgang" te Vries. Boelens werd op 30 april 1896, op 18-jarige leeftijd, benoemd tot directeur van de coöp. zuivelfabriek te Bunne en werkte daarna nog enige tijd in dezelfde functie te Ide. Op 27 januari 1903 werd hij benoemd tot directeur van de Coöperatieve zuivelfabriek te Vries, waar hij op 23 februari 1903, in dienst trad. Hij werd in 1943 gepensioneerd. De overledene was voorts jaren lang secretaris van de coöperatieve, landbouwvereniging, terwijl hij een der mede-oprichters was van de vereniging „Ons Dorpshuis" te Vries, in welks bestuur hij lange tijd zitting had als secretaris en later als penningmeester.

Met de heer Boelens is een zeer geziene figuur uit het dorpsleven heengegaan.

Leeuwarder Courant 1943-12-14

ZUIVELDIRECTEUR GESTRAFT

De gedetineerde 61-jarige eigenaar-directeur der Rijssensche zuivelfabriek, D. Eerdmans, die een groote hoeveelheid magere melkpoeder in den zwarten handel had gebracht, opzettelijk het vetgehalte der door de boeren afgeleverde melk door toevoeging van ondermelk had gedrukt, zoodat de boeren over een groote periode minder betaald kregen dan waarop zij recht hadden en die van het vette overschot boter voor den zwarten handel had geproduceerd, werd veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf en f 80,000 boete, terwijl sluiting van het bedrijf voor drie jaar werd gelast.

Voorts werd verdachte voor vijf jaar lang de bevoegdheid ontzegt op zuivelgebied werkzaam te zijn.

Leeuwarder Courant 1944-03-27

DIRECTEUR VAN ZUIVELFABRIEK VEROORDEEELD

Het economisch gerechtshof te Arnhem heeft arrest gewezen in de geruchtmakende strafzaak tegen den 61-jarigen directeur en eigenaar der Rijssensche zuivelfabriek D. Eerdmans, die wegens een reeks zuivelknoeierijen door den Almelooschen economischen rechter was veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf met aftrek van het voorarrest, tot 80.000 gulden boete, subs. zes maanden hechtenis, terwijl de economische rechter verder de sluiting van de fabriek gelaste voor den tijd van drie jaar en aan Eerdmans de bevoegdheid ontzegt om gedurende vijf jaren in de zuivelindustrie werkzaam te zijn. Ten slotte werd openbaarmaking van dit vonnis bevolen.

Het hof heeft de straf veranderd in een jaar gevangenisstraf met aftrek van de preventieve hechtenis, de boete bepaald op 60.000 gulden, subs. zes maanden hechtenis en verder als eenige bijstraf het ontzeggen van de bevoegdheid voor den tijd van drie jaar voor E. om in de zuivelindustrie werkzaam te zijn. De bedrijfs-sluiting werd dus ongedaan gemaakt, evenals de verplichte openbaarmaking van dit vonnis. Naar aanleiding van een vraag van den verdachte deelde de procureur-generaal mede, dat thans noch E. noch diens zoon het weer opengestelde bedrijf mogen leiden.

Leeuwarder Courant 1946-01-14

Tribunaal, Sneek

VAN N.S.B.-ERS EN „ENGELSCH ZIEKTE”

Het dorp Warns stond zeer onsympathiek tegenover de Winterhulp en haar aanhang en zoo geschiedde het, dat de **directeur** van de **Zuivelfabriek** aldaar, Jan Blaam, tijdens de bezetting aan N.S.B.-instanties schreef: „Onze plaats van pl.m. 1000 inwoners vloeit over van Christelijkheid; we bezitten 3 kerken en die zitten Zondags vol, maar als het op Christelijkheid van de daad aankomt, moet men juist niet bij dat soort zijn”. En in andere, zooals de voorzitter mr. Van der Schaaf opmerkte, „klapbriefjes”: „Ze hebben allemaal de Engelsche ziekte in Warns; 95 pct. is zeker besmet en l u i s t e r t n a a r d e E n g e l s c h e z e n d e r”. Deze onvaderlandslievende neigingen kwamen hem te staan op een interneeringsstraf van 15 maanden met aftrek van preventief en 10 jaar ontzegging der beide kiesrechten.

Leeuwarder Courant 1946-03-23

TRIBUNAAAL SNEEK

Zitting van Donderdag 21 Maart '46

De zaak tegen den **directeur** van de zuivelfabriek te Balk, Andries Dijkstra te Balk, nam een groot gedeelte van de zitting in beslag. De directeur was tijdens de bezetting lid en buurtschapshoofd van den N.V.D. en voorts had hij, volgens de tenlastelegging, tijdens de stakingsdagen in Mei 1943 tegen zijn personeel gezegd: „Als het werk niet wordt hervat, bel ik onmiddellijk de Duitse politie op”. Dit had het personeel niet geaccepteerd en na de bevrijding was er dan ook terstond werk van gemaakt. Er werd een zevental getuigen in deze zaak gehoord, die tenslotte 14 dagen werd uitgesteld.

Een zuivel-directeur stond terecht

Een „knoeierscongres”.

„Het is mij een raadsel, hoe u op zo'n lichtvaardige wijze hebt kunnen omspringen met artikelen die voor de gewone man om aan te likken zijn”, zo zei de economische rechter, mr. Schönfeld, gisteren tot de 66-jarige Thijs de B. te Dokkum, die ervan beschuldigd werd als directeur van de zuivelfabriek van de Lijempf te Dokkum in de jaren 1946 en 1947 5000 rantsoenen kaas, 1870 rantsoenen boter en 3000 rantsoenen melk zonder bon te hebben afgeleverd.

„U hebt u schuldig gemaakt aan knoeierijen op zo'n grote schaal, dat ik ze ten hemel schreiend waag te noemen”, aldus mr. Schönfeld.

„Ik heb het gedaan om de mensen te helpen”, antwoordde verdachte.

„U hebt geen mensen geholpen, doch een bepaalde groep bevoorreed en hiermede het systeem om eenvoudige mensen in deze tijd van schaarste aan hun trekken te laten komen, ondermijnd”, repliceerde mr. Schönfeld.

De getuigen, J. v. d. Woude en R. Bekius, die beiden met de boekhouding der fabriek waren belast, vertelden dat zij opdracht hadden de tekorten administratief te verantwoorden, zodat de C.C.D. een rad voor de ogen zou kunnen worden gedraaid. Hiertoe is zelfs in September 1947 eens een „knoeierscongres” gehouden, wat de president de opmerking „Het is net een film” ontlokte.

De officier van justitie zelde in diens requisitoir dat verdachte zich niet bewust is geweest van de verantwoordelijke positie, die een directeur van een zuivelfabriek in het distributie-apparaat inneemt. Zeer kwalijk nam de O. v. J. het verdachte, dat hij als man van oudere leeftijd de hoofdschuldige is geweest, dat v. d. Woude en Bekius ook hebben gefaald (v. d. Woude werd ontslagen). De O. v. J. wilde de leveranties aan

het personeel bij de bepaling van de strafmaat buiten beschouwing laten, omdat hij het bedrijf als zodanig hiervoor verantwoordelijk achtte. Te dezer zake zal een aparte vervolging tegen de Lijempf worden ingesteld.

„Wanneer deze verdachte niet 66 jaar was en geen wankele en zwakke gezondheid had, zou ik geen ogenblik aarzelen een onmiddellijke arrestatie te gelasten”, aldus de O. v. J., die, hiermee rekening houdende, f 1500 boete subs. 4 maanden hechtenis vorderde, benevens, om uitdrukking te geven aan de ernst van het gepleegde feit en ten einde de straf een oneerlijk karakter te geven, een voorwaardelijke gevangenisstraf van vier maanden met een proeftijd van een jaar.

De raadsman, mr. Beekhuis, zelde dat zijn cliënt, die inmiddels eervol is ontslagen, door zijn hoofddirectie steeds als een van de beste fabrieksdirecteuren is beschouwd. Door zijn leveranties tijdens de bezettingsjaren aan de illegaliteit is het geweten van zijn cliënt wellicht iets ruimer geworden, aldus mr. Beekhuis, die er op wees dat verdachte een dood-goed mens is die steeds bereid was iedereen te helpen en niemand kan weigeren. Dat is hem noodlottig geworden. Mr. Beekhuis legde er voorts de nadruk op, dat de B. nimmer boven de toegelaten prijs heeft verkocht en van de opbrengst geen cent te eigen voordele heeft aangewend. De raadsman was verder van oordeel, dat de zonder bon afgeleverde hoeveelheden niet overmatig groot zijn, doch zelfs beneden de thans door het Bedrijfschap voor Zuivel toegestane hoeveelheden, die aan het personeel mogen worden afgeleverd, liggen. Hij achtte de boete dan ook te hoog en vroeg te dien opzichte clementie.

Mr. Schönfeld veroordeelde de B. ten slotte tot een boete van f 1000 subs. 4 maanden hechtenis en een voorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden met een proeftijd van een jaar.

Leeuwarder Courant 1949-06-10

Olterterps tweede kaasmaker met pensioen

Er is in 40 jaar heel wat veranderd

De heer P. Eier, tweede kaasmaker aan de zuivelfabriek „De Hoop” te **Olterterp**, heeft afscheid genomen van zijn collega's. Eier heeft de 65-jarige leeftijd bereikt en komt nu in aanmerking voor pensioen.

In 1908 trouwde de nu gepensioneerde kaasmaker en in die dagen werkten de meeste arbeiders in losse dienst en velen gingen naar Duitsland om daar hun geluk te vinden.

Eier scharrelde de eerste vijf jaar van zijn huwelijk door met los werk hier en daar en keek ondertussen uit naar een vaste baan. Eindelijk kwam die gelegenheid en wel in Hemrik bij de zuivelfabriek „De Gemeenschap.” Om precies te zijn, in Augustus van 1913 kwam hij in dienst bij deze fabriek en na drie weken volgde een vaste aanstelling. Om vier uur moest hij op de fabriek zijn en om elf uur 's avonds kwam hij weer thuis.

In 1915 werd in Hemrik een afdeling van het Nederlands Vakverbond opgericht en deze organisatie trok zich al spoedig het lot van de zuivelarbeiders aan. De eerste verbetering kwam al spoedig door de bemoeiingen van de bond, want in Februari van 1915 werd de zuivelarbeiders in Hemrik medegedeeld, dat zij twee pakken witte kleren en zeven dagen vacantie zouden krijgen.

Het was in 1919 dat Eier zijn diploma voor tweede kaasmaker behaalde. Al een paar jaar had hij in Hemrik als zodanig gewerkt, maar nu kon hij zich toch overal voor deze functie aanmelden en hij deed dat ook prompt. In datzelfde jaar werd hij in **Olterterp** aan de zuivelfabriek „De Hoop” benoemd als tweede kaasmaker.

Frico's directeur Nijholt nam afscheid

Groot man gaat heen

De grote Harmoniezaal was gister geheel vol met bestuursleden van de aangesloten zuivelfabrieken en met genodigden, o. w. vele autoriteiten. Zij allen kwamen naar de afscheidsbijeenkomst, die ter ere van de heer Nijholt gegeven werd. Bovendien werd de nieuwe directeur ir. J. B. Ritzema van Ikema gistermiddag ingehaald. Een en ander kreeg een feestelijk karakter door het optreden van de zangeres mej. Annie Pot en een aantal artisten.

Leeuwarder Courant 1950-12-28

De komende en de gaande man bij de Frico. De nieuwe directeur ir. J. B. Ritzema van Ikema (l.) en de scheidende directeur, de heer S. Nijholt.

Op 3 Maart 1945 had de heer Nijholt de pensioen-gerechtigde leeftijd bereikt, zo vertelde de heer W. J. Schenk, voorzitter van het Frico bestuur. Men kon echter geen geschikte opvolger vinden en men kon hem niet missen.

Eenige weken geleden profiteerde de Frico precies veertig jaar van de ongekende werkkraft van de heer Nijholt.

De deelgenoten van de Frico hebben kunnen genieten van zijn waardevolle adviezen, eerst in zijn kwaliteit van bedrijf-adviseur, als hoedanig hij niet direct op waarde is geschat. In 1922 werd hij technisch directeur met verantwoordelijkheid

aan het bestuur. In 1929 toen de heer Eriks met pensioen ging, volgde de heer Nijholt hem als directeur op. Deze benoeming kwam als een verrassing. Behalve in Friesland bekleedde de heer Nijholt ook landelijke bestuursfuncties in het zuivelleven en ook vertegenwoordigde hij op buitenlandse conferenties of bij handelsbesprekingen Nederland. Tijdens zijn directeurschap is de Frico sterk geworden en daarin heeft hij een groot aandeel gehad, aldus besloot de heer Schenk.

De vertegenwoordiger van de minister en hoofdinspecteur van het zuivelwezen, dr. Ir. P. N. Boekel, noemde de heer Eriks de grondvester en de heer Nijholt de consolidator en uitbouwer van de Frico. De Frico is het machtigste lichaam, dat wij op zuivelgebied in Nederland kennen, wel een bewijs, dat de denkbeelden van de scheidende directeur tot grote resultaten hebben geleid. Hij hield sterk vast aan zijn eigen ideeën en bracht ze met grote duidelijkheid naar voren. Men meende wel eens bij hem een zekere stroefheid te kunnen vaststellen. Ir Boekel meende, dat dit echter niet het geval was.

Hij deelde mee, dat het de koningin behaagd had de heer Nijholt te benoemen tot officier in de Orde van Oranje Nassau.

Vervolgens voerden het woord de wnd. Commissaris der Koningin, de heer J. L. Hoogland, de heer H. L. Dedden, voorzitter van de Friesche MIJ. Van Landbouw, de heer J. J. Visser van Terwispel namens de deelgenoten, de heer S. van der Berg als oud-voorzitter van de Frico, de heer Van der Meer namens de vertegenwoordigers, van wie er ook uit Duitsland, België en Frankrijk waren overgekomen, de heer Blauw namens het personeel, de directeur van de Coöp. Zuivelbank, dr. R. Kuperus, als voorzitter van het Instituut van Landbouw coöperatie voor de zusterorganisaties in Friesland, de heer P. Lettinga, wnd. voorzitter van de Bond der Verkoopverenigingen, Ir. Van Dam, voorzitter van het Bedrijfschap voor Zuivel, prof. dr. H. J. Frietema, dir. van de Nat. Coöp. Raad, de heer J. Koopal, dir. van Excelsior en de heer J. Roos namens de Ned. Verbruiks-coöperaties. De heer Visser bood een schilderij van de hand van Cor Reisma aan, waarop de heer Nijholt afgebeeld stond. Dit schilderij zal een plaatsje krijgen in het Fricogebouw te Leeuwarden.

Toen de heer Nijholt voor de hulde bedankte overstemde hem een groot gevoel van dankbaarheid. „Er zijn zoveel schijnwerpers op mij gericht, dat alle schaduwen zijn weggevallen. Het heeft geen zin, dat ik daar uitvoerig bij stil sta, maar het heeft wel zin het gesprokene in dit licht te zien”. De heer Nijholt schetste de ontwikkeling van de zuiveltechniek en de veehouderij in Friesland.

De Frico is daarbij een bedrijf geworden. dat dit jaar een omzet heeft van f 100.000.000, waarvan f 60.000.000 voor export.

Op de boerderij leerde hij van zijn moeder het botermaken en van zijn vader het kaasmaken. Daar maakte hij ook de landbouwcrisis van 1890 mee en hij onderzocht die aan den lijve. Daarna, begon hij zijn loopbaan in de zuivelwereld. Eerst de zuivelschool in Bolsward, daarna de zuivelfabrieken van Luinjeberd en Weidum tot hij directeur werd in Irnsum, zijn laatste station voor de Frico. De banden met de Frico worden nog niet geheel verbroken, want volgend jaar gaat de heer Nijholt voor de Frico een reis naar de Verenigde Staten maken.

Over de ontwikkeling van de Frico zei de heer Nijholt, dat de verwachting niet ongegrond is, dat de toetreding van deelgenoten in versnel tempo zal gaan.

Onnodige concurrentie wordt dan uitgeschakeld. Voor de bloei van de Frico is geen groot aantal deelgenoten nodig, maar wel coöperatieve zin, verdraagzaamheid, opofferingszin en solidariteit.

De jongeren moeten zich vooral niet blind staren op techniek en financiële uitkomsten.

De nieuwe directeur

Ir. J. B. Ritzema van Ikema werd daarna ingehuldigd als nieuwe directeur. Alle coöperatieve ogen zijn op u gericht en u krijgt een moeilijke taak, zo sprak de heer Schenk tot hem. Evenals mevr. Nijholt kreeg ook mevr. Ritzema van Ikema bloemen.

Ir. Ritzema voerde daarna het woord. Hij sprak over de afzet van de producten, die op het ogenblik goed lijkt. Maar men mag niet vergeten, dat het bijzondere omstandigheden zijn, die op het moment nog een vlotte gang van zaken bewerken. De interne organisatie van de Frico zal zijn weg moeten zoeken tussen decentralisatie en centralisatie. Van het eerste is het gebouw in Wolvega het bewijs. Dit vraagstuk zal ook verder tot oplossing gebracht moeten worden, want reeds nu is er gebrek aan opslagruimte.

De rest van de middag en avond werd gezellig doorgebracht. Niemand hoefde zich te vervelen of van honger en dorst om te komen.

S. Hepkema nam afscheid van de Coöp. Condensfabriek

Velen kwamen hem huldigen

De vele facetten van zijn markante persoonlijkheid moeten gisteren bij het afscheid van de heer S. Hepkema, als directeur van de Coöp. Condensfabriek „Friesland”, wel alle naar voren zijn gekomen. Mochten de vele sprekers er al niet in geslaagd zijn het beeld volledig te maken, dan verried de speech, waarmee de heer Hepkema hen beantwoordde wel de ondefinieerbare sfeer, die de scheidende directeur in zijn leven om zich had weten te scheppen en die misschien wel beslissend is geweest voor de bloei van zijn coöperatie.

In een buitengewone algemene vergadering van de Condens is dit afscheid gisteren gevierd. Enkele weken geleden had ook de Frico haar directeur zien vertrekken. De opengevallen plaatsen zijn beide bezet door ir. J. B. Ritsema van Ykema.

Deze vergadering, die 's middags reeds vroeg in de Zalen Schaaf begon, werd onderbroken door een zeer druk bezochte receptie in hotel Amicitia en is tenslotte met een feestelijke maaltijd in de Harmonie besloten. Het geheel werd gekenmerkt door een sfeer van genegenheid. Ook was 't opvallend in welk een rijke verscheidenheid de heer Hepkema door velen als vriend werd toegesproken. De waardevolle cadeau's e. d., een zilveren model van zijn zeilboot, een Birmaans Boeddha-beeld accentueerden dit.

Nadat de kortgeleden benoemde voorzitter, de heer J. B. Hof van Oldeberkoop, de aanwezigen in Zalen Schaaf had welkom geheten, sprak de heer Hepkema over de 37 jaren, die hij sedert de oprichting de Condens als directeur gediend had. Als leraar-technicus bij de Zuivelbond had hij noch ervaring als koopman noch met de fabricage van gecondenseerde melk, die hij nog nooit gezien had.

De stichting van een dergelijk bedrijf door de coöperatie geschiedde uit nood. De particuliere fabrieken kwamen toentertijd met kracht opzetten en de coöperatie maakte zich ongerust en vreesde achterop te raken. Men was er van overtuigd, dat, wilde men zich handhaven en de boer de grootste zekerheid geven voor zijn bedrijf, de melk in eigen hand moest blijven. Met steun van de heren Th. van Welden baron Rengers en U. Kooistra, die beiden een grote invloed op de spreker hadden gehad, begon hij aan zijn taak. De laatste was zijn coöperatief geweten en de eerste liet hem de boerengemeenschap zien tegen de achtergrond van het hele maatmaatschappelijke leven. De coöperatie was voor baron Rengers een machtig

De heer S. Hepkema die afscheid nam als directeur van de Coöp. Condensfabriek.

strijdmiddel, geen doel op zich zelf. Deze was het ook, die het grote belang van de wetenschap voor het bedrijf inzag en aan het laboratorium is dan ook grote aandacht besteed. Het bleek een belangrijke factor in de ontwikkeling van de fabriek.

It kin bisjen leije

In 1916 begon de fabriek met de verwerking van twee tot drie miljoen kg melk en het ging direct goed. Moeilijkheden deden zich eerst niet voor. Na de eerste oorlog werd de taak zwaarder. Het bedrijf kreeg een eigen leven en toen heeft de heer Hepkema het gevoel gehad, dat niet hij het bedrijf leidde, maar het bedrijf hem. De investeringen nemen toe en bedragen nu in totaal acht miljoen gulden, waarvan vijf miljoen na de laatste oorlog. In de huidige guldenwaarde omgerekend, valt de investering in totaal op twaalf miljoen te becijferen. De personeelssterkte is opgelopen tot 500 man. Als de plannen, die nu uitgevoerd zijn, voltooid zijn „kin it fabryk bisjen leije”, zo zei de scheidende directeur, die daar aan toevoegde, dat de fabriek dan niet onder zal doen voor Amerikaanse fabrieken.

De fabriek heeft zich voorspoedig ontwikkeld; de heer Hepkema wees er op, dat in een ding dat groeit, de kiem der ontbinding meegroeit. Als een ontbindende factor zag bij de politiek in de coöperatie Deze twee moeten verre van elkaar blijven.

De heer Hepkema vertelde ook welke rijke ervaringen hij op zijn reizen naar Amerika. Burma. Malakka. Hongkong en Nederlands-Indië had opgedaan. Hij uitte zijn waardering voor de handel als distributeur van de goederen. Hij toonde zich dankbaar voor de vele vriendschapsbanden, die hij door zijn werk had kunnen aanknopen.

Aan het slot van zijn toespraak zei de heer Hepkema, dat de Condens technisch en financiële een sterke positie inneemt. Het bedrijf is als exportzaak in de tegenwoordige internationale spanningen echter kwetsbaar.

De voorzitter, de heer Hof, voerde daarna het woord. Hij wees er op, dat de heer Hepkema de stuwende kracht is geweest bij het tot stand komen van de eenhoofdige leiding bij de Frico en de Condens. Naast de nieuwe directeur zijn benoemd een commercieel directeur en een technisch directeur, resp. de heren A. A. Bouwes en B. v.d. Woude. Hij schetste voorts de grote moeilijkheden, waar het bedrijf zich in de loop der jaren voor gesteld zag. Maar de heer Hepkema heeft het bedrijf door die moeilijkheden geleid en als bekroning van zijn werk is daar thans dit bloeiende bedrijf. zo zei de heer Hof, dat door de jaren heen zal blijven bestaan als „uw creatie”. Uit waardering bood het bestuur een binnenboordmotor voor het jacht van de heer Hepkema aan.

De Commissaris der Koningin, mr. H. P. Linthorst Homan, eerde niet alleen de grote capaciteiten van de scheidende directeur, maar ook diens groot verantwoordelijkheidsgevoel en diens plichtsbetrachting.

De heer J. N. Wassenaar sprak namens de Frico, de Coöp. Zuivelbank, het Coöp. Verzekeringsfonds, de Coöp. Stremsel en Kleurselafabriek en de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken. Dit afscheid stemt niet tot vreugde, zo zei de heer Wassenaar, die de heer Hepkema waardeerde als zakenman, organisator en agrariër.

Een aardig intermezzo ontstond toen Lord Mac Pherson het woord voerde namens de agenten van de Condens. Waarom zijn wij zo trots op de Condens, zo vroeg hij in zijn speech en daarop antwoordende zei hij, dat de Condens kwaliteit garandeerde. De heer Hepkema noemde hij een man met een missie, die geïnspireerd wordt door zijn liefde voor Friesland. Over het melkwolproduct (van Casolana) had hij niets dan lof.

De heer J. J. Visser van Terwispe sprak voor de deelgenoten en herinnerde aan een woord van wijlen de heer U. Kooistra, dat de heer Hepkema wel eens wat „hünje en stikelstekke” kon. Dat is echter nog wel meegevallen, wat wel bleek uit het geschenk van de deelgenoten: een schilderij. De heer R. Buisman noemde zich „een particuliere kedde voor een coöperatieve vracht. „Dat was winst voor de coöperatie en de kedde kreeg op tijd zijn voer”. Voor het personeel sprak de heer J. van Kampen. De heer H. L. Dedden sloot de rij sprekers vóór de receptie. De voorzitter van de Friese Mij. sprak op verzoek van de voorzitter van de Friese C.B.T.B. ook voor deze organisatie. Namens het Instituut voor Landbouw Coöperatie bood de heer Dedden een pastel van Bouke van der Sloot aan.

Tijdens de maaltijd In de Harmonie voerden nog het woord de heren mr. A. A. M. v. d. Meulen, burgemeester van Leeuwarden; dr. ir. S. L. Louwes, directeur-generaal van de Voedselvoorziening; mr. J. Linthorst Homan, voorzitter van de Kon. Ned. Zuivelbond (FNZ); ir. B. van Dam, voorzitter van het Bedrijfschap voor Zuivel; P. Okkinga, voorzitter van de Centrale Zuivelcommissie; Christensen, een Deense collega; Lord Mac Pherson, H. Halbertsma, die een zilveren sloopje aanbod, enkele handelsrelaties, de zoon van de heer Hepkema en de nieuwe directeur. De heren J. N. Wassenaar als voorzitter van de Coöp. Aankoopver. Noordkant en de heer J. M. Boudewijn, directeur van de C.A.F. brachten de dank en geschenken van hun organisatie over voor de bemiddelende rol, die de heer Hepkema bij de oplossing van een geschil tussen beide organisaties had gespeeld.

Ten besluite van de avond dankte de heer Hepkema de vele sprekers.

De Gelderlander 1952-10-29

Door ontstemde melkleveranciers

Directeur **zuivelfabriek** Schayk op staande voet ontslag gegeven

Geen toekenning van wachtgeld

(Van onze verslaggever)

SCHAYK, 29 Oct. — In een spoedelsende algemene vergadering van aangeslotenen bij de Coöp. **Zuivelfabriek** „St. Jozef” te Schayk werd gistermiddag zonder één tegenstem besloten goedkeuring te verlenen aan het besluit van het bestuur, tot onmiddellijk ontslag van de directeur, wegens overtredingen van het Botercontrôlebesluit en onregelmatigheden in de administratie.

Deze kwestie hield de gemoeieren in Schayk en omgeving reeds maandenlang in beroering. Aanvankelijk zag het er naar uit, dat een groot deel van de massaal opgekomen boeren-melkleveranciers de juistheid van het bestuursbesluit betwijfelde en daartegen demonstratief in verzet zouden komen.

Onder de beheerste leiding van de voorzitter van het hoofdbestuur van de N.C.B., de heer Jos. Zeegers, had de bijeenkomst een totaal ander verloop dan zij, die in de directeur aanvankelijk hun vertrouwen waren blijven stellen, hadden verwacht. Na voorlezing

van uitgebreide getuigenverklaringen en van beëdigde deskundige rapporten stak de vergadering zijn mening over de directeur niet onder stoelen of banken, maar gaf op luidruchtige en niet mis te verstane wijze uiting aan ontstemming en ontnuchtering. Zelfs een bestuursvoorstel om de ontslagene een wachtgeld uit te keren, werd met overgrote meerderheid van stemmen verworpen, waarbij ook een beroep van de parochieherder op de naastenliefde, van de hand werd gewezen.

Na urenlange bespreking van de kwestie, wijdde de vergadering zich aan een tweede belangrijk onderwerp: de mogelijkheid te overwegen om de zuivelfabrieken van Schayk, Reek en Ravenstein te fuseren. Het bestuur werd gemachtigd deze aangelegenheid, vooralsnog vrijblijvend, te bestuderen en in een volgende vergadering met omschreven voorstellen te komen. In eerste aanleg is reeds te becijferen dat een bezuiniging van vele tienduizenden guldens te bereiken valt en dat een gunstige melkprijs voor de boer, door rendabeler exploitatie van het bedrijf, in het vooruitzicht kan worden gesteld.

Leden **zuivelfabriek** namen afscheid van directeur

Zaterdagavond vergaderden in hotel Van der Werf op Schiermonnikoog bestuur en leden van de Coöp. **Zuivelfabriek** om afscheid te nemen van hun directeur, de heer Koopman en diens vrouw, wegens hun a.s. vertrek naar Rotsterhaule, waar de heer Koopman een andere betrekking heeft aanvaard. Tevens waren ter vergadering aanwezig de opvolger van de heer Koopman, de heer Groendijk en diens vrouw, overgekomen van Texel.

Gedurende de elf jaar waarin de heer Koopman het beheer van de fabriek heeft gevoerd, zijn de meeste werktuigen en verdere inventaris der fabriek vernieuwd en gemoderniseerd. Tevens is het gebouw mede als gevolg van het weer ter hand nemen der kaasmakerij, niet onbelangrijk uitgebreid. Met dit alles waren grote bedragen gemoeid. Dat het mogelijk was deze hiervoor te voteren, is voor een belangrijk deel te danken aan het accuraat beheer, dat de heer Koopman steeds heeft gevoerd. Uit erkentelijkheid voor het gepresteerde werd de aftredende directeur een schilderij van het eiland aangeboden, hetwelk door de heer Koopman dankbaar werd aanvaard.

De voorzitter alsmede nog enige andere aanwezigen spraken woorden van waardering en wensten de familie Koopman alle goeds toe in hun nieuwe woonplaats en werkkring.

De voorzitter heette de nieuwe beheerder en diens vrouw van harte welkom en hoopte op een goede samenwerking. te mogen samenwerken.

Uit de opkomst bleek wel welk een transmigratie de laatste jaren op Schiermonnikoog heeft plaats gehad, want onder de 26 aanwezigen bevonden zich slechts vijf personen, die Schiermonnikogers waren van geboorte.

J. J. Visser to Terwispel is 40 jier bûterdirekteur

„De sang fan de tiid moat men forstean”

Fjirtich jier bûterdirekteur, dat komt net alle dagen foar. Mar in tige bekend man yn Fryske suvel- en boereformiddens (en net inkeld dêrre) kin mei koarten dat jubileum bitinke. It is de hear J. J. Visser, direkteur fan it koöperatyf bûterfabryk to Terwispel (Spaltenbrêge), dy't op 1 Oktober oansteande nêst fjirtich jier as fabryksdirekteur yn it Grinslânske ~~W~~Wierde de wite jas fan de assistint úttech en as krektroud man de deistige lieding fan in suvelfabryk op him naem.

Doe't er dêr trije wike wie, sei er tsjin syn (like jonge) oarehelte: Ju, hoe lang soene wy hjir sitte? Der't hja fansels op andere: Mar wy wenje hjir ommers amper? En doe joech de direkteur fan 24 jier is andert: It hert fan de suvel slacht yn Fryslân. En sa bitearde it, dat er it oare jier nei Boarnburgum forfear, der't er ont 1920 bleau, doe't Terwispel him rôp. En dêr is er bleaun en sil er bliuwe oan takomme Maeije ta, as er mei pensjoen giet en by syn dochter yn har rom hûs tusken Harderwyk en Ermelo ynkomt om lins to nimmen nei in libben, dat nea net folle rêst kind hat. Hwat hwat komme der aenst in bistjûrsitten frij, as dizze organisaesjeman op en út ôglet!

Berne yn 1889 to Easterlittens as soan fan in „partikuliere” direkteur, waard er koöperaesjeman, sa gau't er as assistint yn Tsjom oan it wurk rekke, in plak, dat er mei gauwens ruile oan Easterein, om dêrwei nei Skoat en **Deinum** to tsjen. „Bûtere dat wol tusken heit en soan?” sil men freegje. De hear Visser jowt sels it andert: „De sang fan de tiid wie sa en dy moat men forstean.”

En om't er dy forstie, hat er twa rekken fan elk mis sawn jier foarsitter west fan de „Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland”, hat er in hiel sêd lid west fan de „Commissie van Landbouwcoöperatie” (der't neitiid it Ynstitút út foartkommen is), wied er kommissaris fan de Frico. Opheden is er jitte lid fan de Rie fan taforsjoch fan it Boun, bistjûrslid fan it „Botercontrôle- en kaascontrôlestation”, provinsjael-foarsitter fan „Tot Steun”, foarsitter fan de boerelienbank to Terwispel, foarsitter fan de Ring East-Fryslân fan boerelienbanken en skriuwer fan de Ring Fryslân fan dizze ynstellingen. Hy is lid fan de tsjerkerie

en foarsitter fan it bistjûr fan de „Classis Heerenveen” fan de Ned. Herfoarme tsjerke.

By al dit wurk hat er ek jit tiid fine kind om hûnderten kearen as sprekker foar it buordtsje to kommen, hat er „hagepreke” nei de oare oarloch en hat er ek mear as ienris yn tsjerke preke, dat er graech dwaen mocht. Literair oanlein, hat „It Heitelân” jierrenlang yn syn Boerebrieven bydragen fan bistjutting hawn, ha syn Boeresangen en oare „Zoeklichtjes” yn it eardere bounsorgaen lange jierren in greate rounte fan lêzers foun en hat er ek yn it wykblêd „Zuivelbereiding en handel”, yn it orgaen fan de FNZ en yn „Het Bolwerk” syn plak as meiwurker wol skjinmakke.

Mei it wurd en de pinne hat er syn hiele libben de Fryske saek foarstien, hy is lid fan mear as ien biwegingsorganisaesje en dat it fabryk fan Terwispel safolle reklame yn it Frysk makke hat, is fansels Visser syn wurk.

Hwat him yn dizze fjirtich jier it measte troffen hat, dat is, dat Fryslân sok bêst fé krige hat. Hy wie noch in jonge, doe't der op Sprong by Littens in boelguod hâlden waard en hy de buorker fan in widdou sizzen hearde: „Dy keallen? Dy hawwe waeibealgen!” Ek de Wâldkij mei har greate koppen, smelle halskes, rûch yn it hier en mei amper trije persint fet, kin er jitte skoan foar him krije. „En nou binne der gjin guodden mear fan trije persint”.

Tofreden oer it libben, dat er lein hat? „Sjoch”, seit de hear Visser, „as men jins wurk sa forstiet as it Bibelwurd: Ik ben in uw midden als een, die dient, dan is der gjin moaijer as direkteur fan in koöperaesje to wêzen”.

*De heer Visser, lykas gâns boeren him
kenne: as sprekker.*

Leeuwarder Courant 1953-12-28

Directeur Langweer gearresteerd

**Hij vertoefde in Alkmaar; bekend
fraude te hebben gepleegd**

De gemeentepolitie van Alkmaar heeft Donderdagavond, naar aanleiding van een verzoek van de rijkspolitie te Heerenveen, de 56-jarige directeur C. v. d. H. van de Coöperatieve Zuivelfabriek te Langweer gearresteerd. Hij heeft bekend, zich aan fraude te hebben schuldig gemaakt; het zou een vrij aanzienlijk bedrag betreffen.

De heer Van der H. was sedert Dinsdag 15 December spoorloos verdwenen. Men ontdekte enige tijd later zijn auto verlaten bij Zaandam en Donderdagavond arresteerde de politie hem te Alkmaar, waar hij onder valse naam in een hotel vertoefde. De heer Van der H. had een gedeelte van de administratieve bescheiden van de fabriek meegenomen: het belangrijkste gedeelte daarvan is op aanwijzingen van de gearresteerde in het centrum van het land teruggevonden. Naar het ontbrekende deel wordt nog gezocht.

De heer Van der H. is overgeleverd aan de Officier van Justitie te Leeuwarden.

Jb. Haker 50 jaar in de zuivel

Minister Mansholt haalde bij hem les

Na de herdenking van het 40-jarig bestaan van de coöperatieve zuivelfabriek „Westfriesland” te Abbekerk in September 1953, en waarbij een der bestuursleden mede een bijzonder feit herdacht, is op 2 Februari a.s. een nieuw jubileum te wachten, dat zeker niet minder groots genoemd mag worden.

Op deze dag namelijk hoopt de directeur-bedrijfsleider, de heer Jacob Haker, de dag te beleven, dat hij 50 jaar lang in de zuivel is werkzaam geweest. Vijftig jaren van onafgebroken arbeid in een en dezelfde bedrijfstak is iets dat maar zelden voorkomt.

Een eenvoudige aftreksom toont aan, dat deze stoere werker in het jaar 1904 zijn loopbaan is begonnen en wel in de toenmalige zuivelfabriek te **Nibbixwoud**. Hier verbleef hij tot 1906 om vandaar naar **Hoogkarspel** te trekken tot 1911. Achtereenvolgens was de heer Haker bedrijfsleider te **Schellinkhout** (1911-1914); **Wieringerwaard** (1914-1927); **Abbekerk** (1927-1929; **Midden-Beemster** (1929-1939) en tot slot weer Abbekerk van **1939 tot heden (1954)**.

Al weer 15 jaar lang staan dus de werkzaamheden in „Westfriesland” onder zijn bekwame leiding. En dat werk begint dagelijks al vroeg, want in de zomerdagen kunnen de boeren zo vroeg niet te melken gaan of de fabrieksschoorsteen rookt reeds, waarvan het vuur door „*de baas van het bedrijf*” is opgepord! „Wordt het nu niet zo langzamerhand tijd, dat U Uw taak aan een jongere overgeeft?” durfden we te vragen, toen we dezer dagen de jubilaris opzochten. „Mijn taak overgeven?” klonk het verontwaardigd, „ik ben nog niet eens zeventig!” Nee, de heer Haker voelt zich nog niet oud en dat is ook de reden, dat hij persé niet met de jaarlijkse ouden van dagentocht mee wil....

Het hoeft zeker geen verbazing wekken, dat de heer Haker in die halve eeuw met veel werknemers, veehouders, controle-ambtenaren, enz. in aanraking is geweest. Daarnaast werden door hem (en momenteel nog) vele jonge mensen opgeleid, die praktische kennis in de zuivelwereld moesten opdoen. Vele van deze mensen staan thans op een vooraanstaande plaats in de maatschappij. In de periode dat de jubilaris de leiding had van de fabriek in de Beemster, was een van die vrijwilligers een zekere Sicco Mansholt. Dat was dezelfde Mansholt, die tegenwoordig Minister van Landbouw en Visserij is.... En zo zijn er nog meer

Door: Cees Chattellon

KAASMAKER JACOB HAKER.

De goeie man is reeds lang overleden en de zuivelfabriek „West-Friesland”, waar hij tientallen jaren de bedrijfsleider was, is al lang uit het dorpsbeeld verdwenen.

Jacob Haker aan zijn dagelijkse arbeid.

Want waar ik nu over ga vertellen speelt na de tweede wereldoorlog, zo rond de jaren vijftig. Met uitzondering van de zijwegen, de Veken- en Boekelweg, was Abbekerk tot aan de dijk bij Lambertschaag één lange rechte weg. Iedereen kende iedereen. De kleine melkfabriek gaf heel wat reuring in het dorp en gaf werk aan vijf mensen. Om en bij de fabriek was veel bedrijvigheid. Dagelijks reed de „waiwagen” en tweemaal daags reed de melkwagen door het dorp. De eerste bracht de wai terug naar de boeren en de andere haalde de bussen met melk s’-morgens en s’-avonds op. Wekelijks moest de gefabriceerde kaas naar Alkmaar worden afgevoerd en kolen voor de stoomketel worden aangevoerd. De wai, een bijproduct van het kaasmaken, werd in een diepe kelder opgeslagen.

Om de twee dagen moest die kelder grondig met kokend water worden schoongeboend. Een hels en warm karwei was dat. Als de dag daar was kwam Haker naar een van ons toe en kondigde heel voorzichtig de ramp die boven je hoofd hing aan: „wil jij het keldertje even schrobben, de schrobber heb ik er al bij gezet!” De schrobber (bezem) staat er al bij..... alsof de rotklus daardoor al half geklaard was! De arbeiders op de melkfabriek vormden een hechte en hardwerkende ploeg. Dat werd door het bestuur van de coöperatie ook wel gewaardeerd, want steevast,

ieder jaar op nieuwjaarsmorgen, kwam het bestuurslid Arie Zijp de fabriek binnen en kregen we allemaal een sigaar.

Ik herinner me ook dat de fabriek 40 jaar bestond. In 1953 was dat en melkrijder Hendrik Bruinsma had er op zijn manier een feest van gemaakt en aan elke melkbus een gekleurd strikje geknoopt. Het was ook de tijd dat Sicco Mansholt, voor en tijdens de oorlog landbouwer in de Wieringermeer, minister van landbouw was.

„Die heeft nog bij mij gewerkt”, zei Haker meermalen trots tegen ons. We geloofden dat niet en lachten wat meewarig na zo'n mededeling. Totdat Haker op zekere dag met een bewijs kwam. Hij riep ons bij de kaasbak vandaan en toonde ons een boek³ waarin de handtekening van Mansholt stond. Mansholt betuigde daarmee zijn dank voor de lessen die hij van Haker had mogen ontvangen. Lessen die hij tijdens zijn volontairschap in een fabriek in de Beemster had ontvangen. Haker was daar, in zijn jonge jaren, ook als kaasmaker werkzaam geweest.

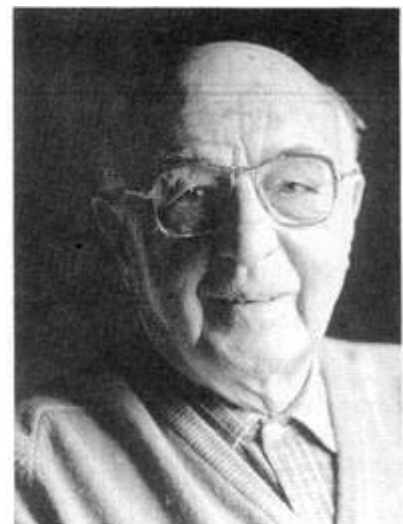
Dat werken in een melkfabriek behoorde bij de landbouwopleiding die Mansholt toen volgde. Dat hij nog eens minister zou worden lag in de verre toekomst verborgen.

Hoog bezoek.

De dag kwam dat Haker zijn vijftig jarig jubileum vierde. Dat gebeurde in het café 't Bonte Paard dat toen beheerd werd door Siem Kooy. De belangstelling was groot. Er waren vele sprekers en evenveel cadeau's die werden aangeboden door afgevaardigden van zuivelorganisaties, leden van de fabriek en door het personeel. Het was gezellig en er heerste een feestelijke stemming.

Plotseling veranderde er iets in de stemming, iedereen werd, stil er gebeurde iets bijzonders. Iedereen zat als vastgeklonken aan zijn stoel en aller ogen richtten zich naar de donkere rechthoek van de openstaande deur aan het begin van de zaal. Het was een totale vreemdeling die daar verscheen. Hij was niet van het dorp, niet uit de zuivelwereld, zelfs geen boer en zeker geen familielid van de jubilaris.

Het was Sicco Mansholt, de minister van landbouw die zijn oude leermeester van tientallen jaren her kwam feliciteren. De mensen in de zaal waren met stomheid geslagen. Een landsbestuurder had zijn ministerpost in den Haag verlaten om in een klein dorp aan een keiharde werker zijn complimenten te maken. Nadat iedereen wat van de consternatie was bekomen, kwam er een familielid van Haker naar me toegesneld. Bijna gebiedend zei hij: „Hier moet een foto van worden gemaakt!” Schrijver dezes werkte in die tijd als verslaggever voor het regionale dagblad en gaf in die functie het plaatselijke nieuws door.

Dr. Sicco Mansholt, "de kleine knecht van Haker".

³ *Het wassende Water* van Herman de Man. Tekst voorin: Midden Beemster 25-5-'33. Als blijk van waardering van mijn leermeester J.Haker. Getekend S Mansholt Glimmen bij Gron.

En natuurlijk, deze unieke ontmoeting tussen twee mensen met een zo verschillende werkkring, dát was een plaatje in de krant waard! Er moest dus een fotograaf worden opgetrommeld. Maar café Kooy had helaas geen telefoon, dus ik met de fiets naar huis om daar naar de krant te bellen. Helaas, ze gaven me te verstaan dat een fotograaf nooit bijtijds ter plekke kon zijn. Wel begrijpelijk natuurlijk, dat had ik kunnen weten! Terwijl ik weer naar de feestzaal terugfietste schoot me een vreselijke gedachte door het hoofd: bij mijn afwezigheid had de minister natuurlijk de jubilaris toegesproken. En dat had ik gemist. Dat is het ergste wat een verslaggever kan overkomen. Sta je er als het ware met de neus bovenop en de krant blijft onkundig van dit toch belangrijke nieuws. Om van de krantelezers maar niet te spreken! En het was zoals ik al had gevreesd. Mansholt had inderdaad de jubilaris toegesproken. Het zweet brak me aan alle kanten uit.

Dat ik de stommitieit had begaan om weg te gaan. Van alle voorgaande sprekers had ik aantekeningen gemaakt, maar van de allerbelangrijkste speech had ik geen letter op papier! „Wat heeftie gezegd, wat heeftie gezegd”, zo ging ik een rijtje genodigden langs. Het bleek moeilijk om dat zo goed als mogelijk weer te geven en na te vertellen. Veel wijzer werd ik van die informatieronde dan ook niet. Maar tenslotte was er één onder de door mij ondervraagden die zich een prachtige zin van de minister herinnerde en klaarblijkelijk had begrepen dat één specifieke zin opmerkelijk was. Denkend aan zijn tijd als volontair op de Beemster kaasfabriek, zo'n dertig jaar geleden, had Mansholt in zijn speech tot de jubilaris gezegd: „tegenover u voel ik mij nog steeds de kleine knecht tegenover de grote baas”. Kijk, dáár kon ik wat mee doen. Deze zin verwerkte ik in mijn verslag en de volgende dag kwamen de veelzeggende woorden vetgedrukt in de krant. Diverse landelijk dagbladen hebben de uitspraak van minister Mansholt in een bericht over zijn bezoek aan Abbekerk overgenomen. Soms zelfs prijkte het op de voorpagina! Dat alles als een toegift op het 50 jarig jubileum van kaasmaker Jacob Haker.

Kees Chattellon Hoorn, 1991.

Leeuwarder Courant 1954-12-03

De heer W. J. Schenk te **Giekerk** 40 jaar fabrieksdirecteur

Op 1 December was het veertig jaar geleden, dat de heer W. J. Schenk, beheerder der Coöp. **Zuivelfabriek te Giekerk**, tot directeur werd benoemd. Van deze jaren is hij bijna 33 in **Giekerk** geweest. In een speciale bestuursvergadering schetste de voorzitter der fabriek, de heer D. K. de Boer, van welke grote betekenis de heer Schenk voor de zuivel, in 't bijzonder voor **Giekerk** was geweest. Namens het bestuur werd de directeur een rooktafel aangeboden.

Leeuwarder Courant 1956-04-25

Vijfenveertig jaar in de zuivel

De heer K. Schippers te Echten, eerste kaasmaker aan de coöp. zuivelfabriek „De Eendracht” te **Delfstrahulzen**, herdacht 24 april dat hij voor 45 jaar in dienst trad bij de genoemde coöperatie. Met het personeel heeft men dit feit feestelijk herdacht.

Leeuwarder Courant 1957-02-16

Joh. Verbeek te Oudega (W.) was meer dan 50 jaar bij K.N.M.

De heer Joh. Verbeek heeft in een feestelijke personeelsvergadering afscheid genomen van de K.N.M.-zuivelfabriek te Oudega (W.), waaraan hij bedrijfscontroleur was. De directeur K. Elzinga roemde de grote plichtsbetrachting van de heer Verbeek gedurende de meer dan 50 jaar dat hij aan het bedrijf verbonden is geweest. Hij bood de scheidende functionaris een fiets aan. De heer D. Rienstra bood namens het personeel geschenken aan om de fiets compleet te maken: lamp, jasbeschermer enz.

Leeuwarder Courant 1957-07-03

Dr. E. van Welderen baron Rengers tachtig jaar

Een leven gewijd aan de verheffing van de Friese veefokkerij

(Van een onzer redacteuren)

Dr. E. van Welderen baron Rengers in IJsbrechtum is maandag jarig geweest en wie zijn niet aflatende activiteit in Friesland kent, zal moeilijk kunnen geloven, dat het zijn tachtigste verjaardag was. Immers: wie is er op z'n tachtigste nog voorzitter van organisaties als de Gezondheidsdienst voor Vee in Friesland, van het Botercontrolestation en het Kaascontrolestation? Hij zal — met permissie — of een plakker moeten zijn, die met geen stok van zijn presidentszetel is te krijgen of een uiterst bekwaam man, wiens capaciteiten men niet alleen eert, maar ook nog niet wenst te missen. Baron Rengers behoort tot de mensen, die men eenvoudigweg niet heeft willen laten gaan, omdat men, door hem: op basis van zijn hoge leeftijd z'n congé te geven, ook de enorm rijke ervaring van een machtig stuk Fries boerenleven buiten de deur zou hebben gebannen.

„Het boertje van IJsbrechtum”, noemde Henri Polak hem in zijn senatorstijd, maar zoals baron Rengers waardering had voor Polak („een prettige man”), had Polak respect voor de spichtige IJsbrechtumer, wiens scherp analyserend vermogen en rechtlijnig denken men als het ware uit de kantige gelaatstreken kon aflezen. En dat respect was gemotiveerd, want baron Rengers had, toen hij in de twintiger jaren voor korte tijd lid van de Eerste Kamer werd, al zo het een en ander op zijn naam staan. Als man, die de Friese Mij van Landbouw tijdens de dertien jaren van zijn voorzitterschap (1906-1919) door een uiterst moeilijke periode had geloodst. Als man, die het Friesch Rundveestamboek uit de crisis haalde en in de veertig jaar, dat hij er

Dr. E. van Welderen baron Rengers, naar een schilderij van Piet van der Hem.

Leeuwarder Courant 1957-07-03 D1-2

voorzitter van was (1906 tot eind-1945) hielp opbouwen tot de machtige organisatie, die het nu is en die het stamboek als vrucht van zijn studie een genetische verzameling schonk, die uniek is in de wereld. Als de man, die in 1917 de Gezondheidsdienst voor Vee „uitvond”, een organisatie, waarmee hij Friesland een primeur en de wereld een voorbeeld bezorgde.

Baron Rengers' positie in het organisatieleven van agrarisch Friesland was geen toevallige. Toen hij in 1901 als doctor in de filosofie (dat wil zeggen: hij studeerde economie, maar die was toen een onderdeel van de faculteit der filosofie) uit Halle terugkeerde, trouwde en zich op „Epemastate” in Ijsbrechtum vestigde — „nee, ik ben er niet geboren: ik ben Trynwâldster, al ben ik dan toevallig in Leeuwarden geboren” — was er in de Friese landbouw en vee­teelt net een opleving te bespeuren en men kon mensen met enige ondergrond bést gebruiken. Baron Rengers werd onmiddellijk „ingesponnen” en wel zó, dat hij geen kans kreeg om Friesland te verlaten. Dat wil zeggen: die kansen zijn er genoeg geweest, maar men had hem zó aan handen en voeten gebonden, dat hij soms de moed niet had om te gaan en zich andere keren maar zonder veel hartzeer bij kleine „túkelteammen” bij een benoeming elders neer­legde en bleef.

Zo kon Friesland meer dan vijftig jaar profiteren van zijn vermogen om leiding te geven en mensen te kiezen, aan wie de uitvoering van de ideeën en plannen overgelaten kon worden. Want dat is baron Rengers' sterkste kant geweest: het verzamelen en vaststellen; overeenkomstig Goethes stelling liet hij het bewerken ervan aan anderen over. Op bepaalde posten moet je geen special­listisch werk doen, vindt hij, daar moet je leiding geven en eerste klas krachten aantrekken voor de details.

Dat was ook zijn bezwaar tegen bijvoorbeeld het lidmaatschap van de Provinciale Staten, waarin hij voor de liberalen twintig jaar lang zitting heeft gehad (van 1910 tot 1930): doordat men niet continu „regeert” gaat men zich

specialiseren, beter gezegd stokpaardjes berijden en tegen dat uit het oog verliezen van de grote lijn heeft hij destijds vaak zijn stem verheven (zo, dat de toenmalige Statenverslaggever van de Leeuwarder Courant hem bij zijn afscheid schetste als „Wel scherp, maar niet om te kwetsen”). Meer voldoening vond baron Rengers daarom in zijn raadslidmaatschap van Wymbritseradeel (ook van '10 tot '30) en in zijn senatorschap. Daar zat continuïteit in en kon je concreet een lijn uitstippelen.

De werkzaamheden van baron Rengers bleven niet tot Friesland beperkt. Econoom als hij was volgde hij nauwlettend de economische ontwikkeling des lands en als commissaris van verschillende grote instellingen was hij in staat, zo nu en dan de vinger aan de pols te leggen. In hetzelfde vlak lag ook zijn lidmaatschap (meer dan dertig jaar!) van de nu opgeheven Raad van Beroep van de Belastingen, een functie, die hij met veel ambitie heeft vervuld. Ook het onderwijs heeft van zijn zakelijke inzichten kunnen profiteren, in de tijd namelijk dat hij curator was van de hogescholen te Groningen en Wageningen. En niet ongenoemd mag tenslotte blijven zijn belangstelling voor de ontginning, die hij zowel als particulier bedreef als in het kader van het werk van de P. W. Janssens Friese Stichting, waarvan hij bestuurslid was.

Er zijn jaren geweest, dat „Epemastate” — al sedert 1652 in het bezit der familie, eerst van de Martena's, later van de Burmania's en toen via de Rengers naar de Van Welderen Rengers — hem weinig binnen haar muren zag. Tegenwoordig werkt hij daar in zijn boekerij, die een grote naam heeft in Friesland. Soms ziet men hem in Leeuwarden, bij het Stamboek, bij de Gezondheidsdienst voor Vee, of bij het Boter­contrôlestation en het Kaas­contrôlestation, waarvan hij nu al meer dan 25 jaar voorzitter is. Want nog steeds profiteert men van de vitaliteit van deze tachtigjarige, die met zijn scherpe visie de Friese veefokkerij heeft helpen opstuw­wen tot het peil, waarvan men nu in de wereld met ontzag spreekt.

Grote belangstelling bij afscheid van W. Idema, directeur ACMESA (Assen)

Gistermiddag is van de heer W. Idema, directeur van de Asser Coöp. Melkinrichting en stoomzuivelfabriek (ACMESA) op uitbundige wijze afscheid genomen, zulks in verband met het feit dat hij het commando over de ACMESA sinds 1 september jl. heeft overgedragen aan zijn opvolger, de heer T. Oosterloo. Van heinde en verre was men gekomen om de talrijke afscheidsspeeches aan te horen of om met een stevige handdruk afscheid te nemen van de man die 25 jaren van zijn leven heeft gegeven om de zuivelfabriek te brengen op het peil waarop zij thans staat, die de melkaanvoer zag groeien van 12 miljoen kg melk tot bijna 20 miljoen, de man die in het begin van zijn loopbaan te Assen de boeren fl. 4,66 per 100 KG. melk uitkeerde en thans fl. 26,60

W. Idema 25 jr. directeur

De heer Idema is in alle, toonaarden geprezen, er werden tal van bloemstukken aangeboden zodat 't podium in een bloementuin werd herschapen, de cadeaus die hij kreeg als evenveel blijken van erkentelijkheid konden op da tafel vóór de scheidende functionaris niet meer worden geplaatst, zodat ze naar, het toneel moesten worden getransporteerd, en als klap op de vuurpijl kon hij een prachtige televisietoestel in ontvangst nemen van bestuur en leden van de, fabriek.

Man van zijn woord

De heer Idema heeft, steeds gezegd, dat hij uit de fabriek zou stappen als hij de leeftijd van 60 jaren bereikt zou hebben. Wij dachten, aldus de heer W. L. van der Spoel te Zeijveld, voorzitter van de coöperatie, in zijn openingswoord, dat het wel mee zou vallen. Dat is het echter niét, want onze directeur gáát, nu hij zestig jaren is geworden en daaruit blijkt dat hij een man van zijn woord is. Van huldingen en dergelijke wil hij niets weten. Wie heeft er van gehoord dat hij zijn zilveren huwelijksjubileum heeft herdacht? Wie heeft het vernomen dat bij een kwart-eeuw directeur van de fabriek was! Niemand aldus de heer Van der Spoel. Hij had nu ook wel zo weg willen gaan, maar wij hebben gezegd: dat gebeurt beslist niet. Spreker zegde de heer Idema hartelijk dank voor alles wat hij voor de Coöperatie is geweest en *ontbreekt stukje*

De loco-burgemeester van Assen, wethouder F. Huizinga, verklaarde namens het gemeentebestuur, zeer dankbaar te zijn voor de grote uitbreiding die de fabriek heeft ondergaan, omdat daardoor ook meer werkgelegenheid ontstond. Contact was er niet veel, maar toch wel enkele malen als het om bouwvergunningen ging . Spreker hoopte dat de nieuwe directeur, de heer T. Oosterloo, om nog meer bouwvergunningen zou komen voor een der grootste industrieën die Assen kent.

Recht op doel af

De heer Andreae te - directeur van de zuivelfabriek te - Zuidwolde sprak namens de Drentse zuivelbond. Hij zegde de heer Idema dank voor alles wat hij voor de Drentse zuivelbereiding heeft betekend.

Voorts sprak de heer Andreae als voorzitter van de „Samenkomst” (vereniging van directeuren). De thans scheidende directeur, aldus spreker, is steeds een man geweest die recht op zijn doel afging. Hij heeft destijds gezegd dat hij een groot bedrijf wilde beheren en dat is hem gelukt.

De heer Oosterloo werd welkom geheten in de kring van directeuren.

De heer **A. Ybema** te Beilen sprak namens de DOMO. Hij releveerde dat de fabriek te Assen eerst gewacht heeft om zich bij de DOMO aan te sluiten. Twee jaren moesten wij het zonder Assen doen, aldus spreker, maar toen is er dan ook een bijzonder hechte band ontstaan tussen Assen en Beilen.

Wat het aanbieden van een geschenk betreft, zo merkte de heer Ybema op, u deed het heel vaak anders dan anderen. Wij willen het nu ook eens anders doen. Geen bloemen, geen geschenk, geen boekenbon maar een jaar lang gratis gebruik van koffiemelk, bieden we u aan.

De heer J. Kuiper, ondervoorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken offereerde een „diploma voor trouwe dienst”, de heer **L. Dekker te Pesse** sprak namens de Gezondheidsdienst voor dieren. Reeds vanaf 1934 heeft de heer Idema zitting in het bestuur, dank zij het feit dat de fabriek in Assen reeds vóór de oprichting van de Gezondheidsdienst aan t.b.c. bestrijding deed. U is altijd een uitnemende kracht in het bestuur geweest, aldus preker.

Voorbeeld voor broers

Nadat een jongere broer van de heer Idema had opgemerkt dat de oudste broer (die, in Assen) steeds een voorbeeld voor al zijn broers in geweest, voerde nog een hele rij sprekers het woord.

De heer J. **Hofsteenge Gzn. te Taarlo** sprak namens de K.I. vereniging Het Noordenveld,

mr. **H.J. Dons** namens de Hulpbank te Assen, de heer **U. Smid te Eext** namens de Consumptiemelkcommissie Drenthe en de Bond van directeuren in Groningen en Drenthe.

Verder werd het woord gevoerd door de heer **L. v. Veen te Nijeveen** namens de Bond van bezitters van het F.N.Z. diploma, door een vertegenwoordiger van de Commissie melkinrichtingen. F.N.Z. door een afgevaardigde van de particuliere kaashandel en door de heer **A. Annema** namens de personeelsvereniging ACME-SA die namens de leden, die allen aanwezig waren, grote waardering en aanhankelijkheid jegens de scheidende directeur uitsprak. U moest voor de belangen van de boeren opkomen, maar u verwaarloosde daarbij de belangen van het personeel beslist niet. Wij geven de verzekering dat wij ook onder de nieuwe leiding onze beste krachten aan het bedrijf zullen geven zo verzekerde spreker die daarna een kost.... *ontbreekt stukje, mogelijk....*een kostbaar cadeau aanbod: een volledig stel stafkaarten van de provincie Drenthe (N vh N)

Zelfstandigheid

De opvolger, de heer **T. Oosterloo** die meteen een hartelijk applaus van zijn personeel in ontvangst had te nemen, verklaarde elf jaren als assistent onder leiding van de heer Idema te hebben gewerkt.

Hij bracht dank uit voor de gelegenheid die de Idema steeds heeft gegeven om zelfstandig op te kunnen treden.

Men heeft gezegd, aldus spreker dat het bij deze gelegenheid gaat „van vader op zoon" en zo wilde hij het ook graag zien, omdat ik weet dat u graag wilde dat ik uw opvolger zou zijn terwijl ik gaarne directeur wilde worden. Ik geef u de verzekering dat ik mijn best zal doen om uw werk op dezelfde wijze voort te zetten. We zijn trots op ons personeel. Ze weten dat ze erbij horen als er iets wordt ondernomen in het bedrijf. Er werd nimmer tevergeefs een beroep op hen gedaan, als het ging om de belangen van het bedrijf.

„NO. 733" SPRAK

Daarna sprak „No. 733", de heer Chr. Erkelens te Zeijerveld. Hij sprak namens de leden en wilde dan ook als „No. 73" worden gezien. Er zijn namelijk wel problemen geweest maar we zijn er nog steeds trots op dat we zo'n directeur gehad hebben. Steeds hebben de leden gewaardeerd, de wijze, waarop u hen ontving als ze met problemen op de bedrijven hadden te kampen, zo besloot de spreker.

Tenslotte kwam de heer Idema aan het woord, die in een uitvoerige rede tal van herinneringen uit de afgelopen jaren ophaalde.

Een uitnemend verzorgd diner in Bellevue was het slot van deze voor de scheidende directeur, zijn echtgenote en dochter ongetwijfeld onvergetelijke dag.

Adjunct-directeur J. F. Paul van de Lijempf nam afscheid

In de bovenfoyer van de Harmonie nam tijdens een bijzonder druk bezochte receptie gistermiddag de heer J. F. Paul, adjunct-directeur van de N.V. Lijempf, afscheid van vele vrienden en relaties. De heer Paul, die op 21 januari l.l. de 65-jarige leeftijd bereikte en nu met pensioen is gegaan, was veertig jaar in dienst van de Lijempf.

Tal van figuren uit de directe zakelijke sfeer van de NV als uit kringen van industrie, handel, verkeer en bestuur onzer provincie waren gekomen om de heer Paul en diens echtgenote, staande voor een schat van zeer fraaie bloemstukken, de hand te drukken. Sommigen begeleiden hun beste wensen met een geschenk, dat mede getuigde van hun diepe waardering voor de scheidende adjunct-directeur, wiens activiteiten geenszins alleen hebben gelegen op het door werk voor de Lijempf afgepaalde terrein.

De heer Paul, die voor de burgerij van zijn stad vooral bekendheid kreeg door zijn voorzitterschap van het departement Leeuwarden van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel, bekleedde daarnevens de functies van bestuurslid van de Ver. van Groot-handelaren in Boter, bestuurslid van de Ned. Ver. van Kaasexporteurs, lid van

het Algemeen Bestuur van het ETIF, voorzitter van het bestuur van de afdeling Kaas van het Zuivel Kwaliteitsbureau, voorzitter van de Stichting Regionaal Orgaan ter Bevordering van het Leerlingenstelsel, lid en — vervolgens — plaatsvervangend voorzitter van de Botercommissie van het Productschap Zuivel, bestuurslid van het Diakonessenhuis, voogd van het St. Anthony Gasthuis, lid van de commissie Universiteit in Friesland, bestuurslid van de afdeling Boter van het ZKB, idem van de afd. Melkpoeder van dit bureau, lid van het college van Beroep voor het Bedrijfsleven en lid van het Centraal Bestuur van het ZKB. De laatste vier functies zal de heer Paul ook in de toekomst blijven bekleden. De heer Paul werd op zijn laatste verjaardag benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

De Veemarkt

Het direktorschap van een zuivel-fabriek in Friesland is een van de meest ongewisse middelen van bestaan. Dat schijnt altijd al zo geweest te zijn, want in de instructie van een „beheerder” van de **zuivelfabriek** in Wommels uit de vorige eeuw lezen we, dat de beheerder (met een bezoldiging van duizend gulden) zich niet buiten Wommels mocht begeven zonder toestemming van de voorzitter. Uit de regeling van de sleutels voor de kast met „waarden” blijkt dan waar de boeren benauwd voor waren.

Gebleken is nu, dat zo'n directeur bij alles wat hij in Bolsward leert, ook nog moet weten hoe hij met personeel moet omgaan. Een feit uiteraard, dat in de tijd, dat de melk overvloedig en het personeel schaars is, wel van belang is. De directeur van de **zuivelfabriek** in Donkerbroek miste die gave en doordat de zuivelautoriteiten in Friesland dit in de afgelopen maanden slechts heel traag wilden erkennen, kreeg de Anab de kans om op een ogenblik te zeggen: Een weg of 36 weg. Het heeft er nu alle schijn van, dat de Anab de beslissing van het ontslag heeft afgedwongen. De bemiddelingskommissie van de Friese Zuivelbond mag dan ook tot de konklusie zijn gekomen, dat het personeelsbeleid in Donkerbroek niet deugde; deze konklusie kwam pas nadat de Anab zekerheid had gegeven van zijn standpunt te weten, dat terugkeer van de directeur in enigerlei vorm niet aanvaard zou worden. Onder de zuiveldirecteuren heerste gister nog wel enige ontevredenheid over deze gang van zaken.

S. DOUNA NEEMT AFSCHIED NA VIJFTIG JAAR ZUIVEL

In Oosterzee begint nieuw hoofdstuk in historie Friese zuivelindustrie

Frieslands grootste kaasfabriek komt volgend jaar in bedrijf

(Van onze landbouwredakteur)

Na een loopbaan van vijftig jaar in de Friese zuivelindustrie legt de heer S. Douna vandaag de leiding neer van de grootste plaatselijke koöperatieve⁴ zuivelconcentratie in Friesland. Hij treedt namelijk af als hoofddirekteur van de Novac, een zuivelcoöperatie die ruim acht procent van de in Friesland en de Noordoostpolder koöperatief verwerkte melk ontvangt. In het afgelopen boekjaar ontving de Novac 74 miljoen kg melk, waarvan 40 miljoen uit de Noordoostpolder, in zijn drie fabrieken te Oosterzee, Munnikeburen en Blokzijl. Van de plaatselijke zuivelcoöperatie is de Novac veruit de grootste, dank zij de houding, die de polderboeren hebben aangenomen inzake de melkverwerking.

S. DOUNA eerst krullejongen.

De heer Douna is als vijftienjarige jongen in de zuivelfabriek te Bergum begonnen aan zijn zuivelloopbaan. Door zelfstudie en zonder de rijkszuivelschool in Bolsward doorlopen te hebben, werd hij eerst direkteur in Tijnje en in 1934 kwam hij naar Oosterzee, waar hij een fabriek vond met acht miljoen kilo melk. Vorig jaar ontving de fabriek 27,5 miljoen kg melk. Op het ogenblik is er een verbouwing in volle gang en deze verbouwing kost ongeveer twee miljoen gulden. Als alles volgend jaar klaar is, heeft Oosterzee een verwerkingscapaciteit van 50 miljoen kg kaasmelk. In de Novac wordt Oosterzee dan de centrale fabriek, waarin de boterproductie gekoncentreerd is en waarin een constante kaasproductie plaats vindt. De fabrieken te Munnikeburen en Blokzijl dienen dan voor de restverwerking van de melk en voor de levering van de melk aan de Condens in Leeuwarden. Er vindt een zware afschrijving plaats, die in tien jaar de drie fabrieken geheel schuldenvrij maakt. De Novac is dan weer geheel vrij om te doen, wat de stand van de zuiveltechniek dan vereist. De heer Douna is van mening, dat de huidige situatie van de zuiveltechniek geen grotere concentratie noodzakelijk maakt dan in de Novac nu is bereikt. In Blokzijl is een nieuwe fabriek gebouwd en in Munnikeburen praktisch ook en daar blijft men nog op de traditionele manier kaas maken.

De melkaanvoer is bij de Novac in enkele jaren met sprongen omhoog gegaan. Hij werd in 1953 opgericht met 40 miljoen kg melk. Er was een jaar, dat er tien miljoen kg melk bij kwam. De fabrieken stonden voor grote moeilijkheden en er

⁴ Koöperatie met 'k' was toen kort in de mode, verder maar coöperatie met 'c' geschreven - zhn.

moest zeer snel geïnvesteerd worden. Dit ging in het begin ten koste van de melkprijs en de Novac heeft enkele moeilijke jaren doorgemaakt. Die periode is nu voorbij. De afschrijving bedroeg in de afgelopen twee jaar 350.000 gulden. De Novac heeft wat de melkprijs betreft, het volledige vertrouwen van de boeren herwonnen. Wel heeft men de gedachte gehad om voor de Novac-melk één fabriek te bouwen, maar daar is maar van afgestapt. Een van de redenen was de capaciteit van een melkontvaagst. Hoe gemoderniseerd deze op het ogenblik ook moge wèzen, men zou bij één fabriek toch twee of drie melkontvangsten moeten hebben. Pas wanneer in de toekomst de melk eenmaal per dag of om de andere dag, en dan eventueel met tanks, wordt opgehaald, zou er sprake kunnen zijn van een melkontvangst voor een dergelijke grote fabriek. De heer Douna meent, dat de Novac in zijn tegenwoordige staat al enige ervaring kan opdoen met de geconcentreerde verwerking. Behalve een centrale productie van de boter, is er in Oosterzee ook reeds een centrale verwerking van de wei tot weibrokken.

De zuivelfabriek in Oosterzee wordt de grootste kaasfabriek van Friesland met een dagcapaciteit van 160.000 kg kaasmelk bij een achturige werkdag, hetgeen een jaarcapaciteit van 50 miljoen kg melk inhoudt. Slechts enkele fabrieken in Friesland hebben een verwerking van meer dan twintig miljoenkg. Melk. In Oosterzee zijn dan ook bijzondere maatregelen getroffen om het zonder te krijgen. Op het ogenblik is de kaasmakerij stopgezet en vindt de kaasproductie voor de Frico plaats in Munnikeburen en Blokzijl. De kaasmakerij in Oosterzee wordt uiteraard gemechaniseerd met vier kaasbakken van elk 8.000 liter capaciteit. Bij deze kaasmechanisatie komen de voorpersapparaten te ontbreken, omdat Oosterzee grote kazen gaat fabriceren, een specialisatie, die alleen mogelijk is in Fricoverband. Een gesloten circuit van lopende band voert de kaasvaten uit de spoeltunnel langs de draineerbakken, waar de wrongel gesneden uitkomt, naar de in de vloer gebouwde persen, vandaar naar de pekelkooien, terug naar de spoeltunnel en draineerbakken.

Pekel kooi

De kaas komt onder de pers vandaan in de pekelkooien. Deze pekelkooien zijn iets nieuws in de Friesche zuivelindustrie. De pas geperste kaas komt er in lagen in te liggen op nylonmatten. De hele kooi wordt met een katrol in een pekelbad gezet. In de pekelkamer bevinden zich twaalf van deze in de vloer verzonken baden. Ze zijn twaalf meter lang, twee meter diep en twee meter breed en ze liggen vlak naast elkaar, hetgeen ten opzichte van de totnutoe gevolgde methode van pekelen een ruimtebesparing oplevert van ongeveer zeventig procent. Deze methode levert ook arbeidsbesparing op, omdat de kazen niet twee keer per dag meer gekeerd behoeven te worden. Met de kooi komen de kazen weer uit de pekel. Ze staan dan een dag te drogen en gaan daarna naar het pakhuis. Het klinkt allemaal wat simpel en als de heer Douna er van vertelt dan lijkt het de doodgewoonste zaak van de wereld Toch wordt in Oosterzee een schrede op een pad gezet, dat verstrekkende consequenties kan hebben voor de verwerking van de melk in Friesland. Het gemak, waarmee de Novac nu investeert en de ruime afschrijving zonder dat de melkprijs wordt aangetast zijn een aanwijzing, dat de kleine fabrieken in Friesland het moeilijk zullen krijgen. Het ontstaan van de Novac, die op een betrekkelijk schone lei een nieuw hoofdstuk kan beginnen in de zuivelgeschiedenis, is mede te danken geweest aan de diplomatieke gaven van de heer Douna, die vandaag in Emmeloord afscheid neemt van zijn boeren en van de

zuivel en die het rijk nu verder overlaat aan de heer H. Westenbrink, directeur van de fabriek in Blokzijl.

Leeuwarder Courant 1961-11-29

De heer Feike de Boer, Ommelanden, overleden

Op de begraafplaats te Haren is in alle stilte begraven het stoffelijk over­schot van de heer F. de Boer, oud-direk­teur van de koöperatieve melkproduk­tenfabriek „De Ommelanden” te Gro­ningen. De heer De Boer is vorige week donderdag op 67-jarige leeftijd overle­den. Hij kwam in 1923 als waarnemend beheerder in dienst van de toenmalige zuivelfabriek „Stad en Lande”, die toen in grote moeilijkheden verkeerde. In 1924 werd de heer De Boer directeur van de fabriek, die toen werd omgezet in de koöperatie „De Ommelanden”. De heer De Boer werkte de fabriek met grote energie op, maar verwaarloosde de sociale aspecten van het bedrijf, ter­wijl de boeren hem zijn gang lieten gaan. In 1952 leidde dit tot een konflikt met de Anab en een langdurige staking was het gevolg. De fabriek verloor daarna zijn zelfstandigheid.

Afscheid B. van der Woude

Technisch directeur CCF, begon als jongste bediende

Van wijlen de heer S. Hepkema, die de grondlegger is geweest van de Coöp. Condensfabriek Friesland te Leeuwarden, wordt gezegd, dat hij het vermogen had de juiste medewerkers te kiezen. Zijn eerste medewerker was de dertienjarige Bouwe van der Woude, die als jongste bediende bij hem in dienst trad en die nu bijna vijftig jaar later als technisch directeur van de CCF afscheid van dit bedrijf neemt. In die tijd is de CCF het belangrijkste bedrijf van de Friese boer geworden dat altijd voor een extraatje op het melkgeld zorgt, en het is ook de belangrijkste eigen Friese onderneming geworden met vertakkingen door heel Nederland en vele andere landen van de wereld.

B. vd. Woude tijdens een rondleiding van buitenlandse bezoekers

Zelfstudie

Een jaar na de start van de vereniging trad de heer Van der Woude in dienst als eerste van een reeks Van der Woudes, afkomstig uit een kuipersgezin aan de Kleine Breedplaats te Harlingen. De CCF was toen nog in aanbouw bij de Tweede Kanaalbrug in Leeuwarden Het kantoor was nog gevestigd in de Baljeestraat bij de Friese Zuivelbond. In 1917 had de fabriek een jaar gedraaid en de klerk Van der Woude stond op de loonlijst voor vijf gulden. De jongeman volgde de wegen, die zovelen In die jaren gingen. Door avondschole en zelfstudie verwierf hij zich de nodige kennis van boekhouden en handelscorrespondentie In verschillende talen. De heer Van der Woude bekroonde zijn kantoorstudie met een MO boekhouden en ekonomie. Ook zette hij zich aan de studie van de techniek.

De heer Van der Woude was ondertussen geen jongste bediende gebleven en via het kantoor kwam hij terecht bij de fabrieksadministratie, waar hij de leiding kreeg van de technische administratie. De bedrijfseconomie deed reeds vroeg zijn Intrede bij de CCF en de toenmalige adjunkt-direkteur de heer S. van der Burg, koos hem hiervoor tot zijn assistent in wien hij een doortastend man had ontdekt. Daarmee kwam de heer Van der Woude terecht In de technische en organisatorische opbouw van de fabriek. De Inzichten, die de heer Van der Woude daarin verwierf kwamen hem later zeer te stade, toen de CCF andere bedrijven overnam, die zoals in een geval organisatorisch geheel waren vastgelopen, of nieuwe bedrijven stichtte. Toen de heer Van der Burg in 1947 overleed, was de CCF nog maar net in een nieuwe periode van zijn ontwikkeling gekomen; de fabriek verkeerde nog in de herbouwfase en de heer Van der Woude kwam toen tot een volledige ontplooiing van zijn talenten.

Rustig in de storm

Bij het afscheid van de heer S. Hepkema als directeur van de fabriek in 1951 was de grondslag gelegd voor een bedrijf, dat tot grote ontwikkeling zou komen. Ir. J. B. Ritzema van Ikema werd toen tot hoofddirecteur benoemd met de heren A. A. Bouwes en B. van der Woude als commercieel en als technisch directeur. Dit drietal heeft de CCF gemaakt tot een wereldbedrijf, dat niet alleen op alle markten thuis is, maar dat ook steeds meer van alle markten thuis is.

De commercieel directeur voerde de fabriek met orders en kontrakten en de technisch directeur moest maar zien hoe hij de zwellende stroom melk in de fabriek de baas werd. Jaarlijks spoelt er nu zo'n 350 miljoen kg melk door de leidingen van de CCF en wat daar dan aan wei en andere produkten nog achteraan komt. De heer Van der Woud was een rustige figuur in de stormachtige ontwikkeling van de CCF, die ook als voorzitter van de Ondernemingsraad zijn invloed op het bedrijf had.

Volgende week neemt de heer Van der Woude afscheid van de CCF, die hij nu bijna vijftig jaar heeft gediend en die hij heeft zien en doen groeien tot een bedrijf, dat ongeveer een derde deel van de melk in Friesland verwerkt tot een kwalitatief hoogstaand produkt. Dinsdag is er een receptie te zijner ere. Het zal een van de weinige ogenblikken in zijn leven zijn, waarop hij naar de voorgrond geschoven wordt op een manier, die hem niet ligt.⁵

De technisch directeur, de heer B. van der Woude gefotografeerd tijdens een rondleiding van buitenlandse bezoekers in het bedrijf.

⁵ De heer v.d. Woude overleed 1968 !

Leeuwarder Courant 1965-03-20

Tj. Haisma nam afscheid van zijn Stremselfabriek

Een bijzonder groot aantal mensen uit de Nederlandse zuivelwereld is gister gekomen naar de afscheidsreceptie van de heer Tj. S. Haisma in de Harmonie te Leeuwarden. Na ongeveer 40 jaar verbonden te zijn geweest aan de Coöp. Stremsel- en Kleurselfabriek te Leeuwarden, waarvan 37 jaar als directeur, nam de heer Haisma afscheid. Tevens kon men er kennis maken met de nieuwe directeur van de fabriek, drs. G. W. Spelde, de chemikus, die de eko-
noom opvolgt.

De voorzitter van de fabriek, de heer V. Spanjer van Stompetoren, schetste de betekenis van de fabriek, zoals die onder leiding van de minutieus werkende heer Haisma groot geworden is. Van de 161 kaasfabrieken in Nederland, die bij de FNZ zijn aangesloten, zijn er 142 deelgenoot van de Stremselfabriek. De fabriek produceert nu 85 procent van de Nederlandse stremsel, die voor de kaasbereiding nodig is. De directeur heeft wel eens spannende tijden doorgemaakt, zo merkte de heer Spanjer op, met name toen in 1960 de kalvermagen, die voor het bereiden van het stremsel nodig zijn, bijna niet meer te krijgen waren.

Namens de aangesloten fabrieken sprak de heer J. Akkerman van Betterwird hartelijke woorden tot de scheidende directeur. De heer Haisma en de Stremselfabriek zijn praktisch een begrip geworden zo zei hij. De heer Akkerman vond het voor de heer Haisma jammer, dat hij juist nu weggaat, want er lijken op het gebied van de stremselfabrikage geheel andere procédés te komen, die zeker zijn interesse hebben. De heer B. D. Schat van Weidum richtte het woord tot de heer Haisma uit naam van de Vereniging van directeuren in de Friese Zuivelindustrie en de Federatie van directeurenverenigingen. De direk-

teuren hebben het de heer Haisma niet altijd even gemakkelijk gemaakt, zo zei de heer Schat, maar hij hoopte, dat de kritische begeleiding een stimulerende invloed heeft gehad, want wat de heer Haisma van de fabriek heeft gemaakt strekt hem tot grote eer. De heer Haisma heeft miljoenen voor de zuivelfabrieken verdiend door de prijsregulerende werking, die de Stremselfabriek op de stremsel- en op de kalvermagenmarkt heeft gehad. Bovendien heeft hij gezorgd voor een prima produkt van gelijkmati-

ge kwaliteit. De heer J. Planting sprak — vooruitlopende op de afscheidsavond met het personeel — een woord van dank voor de bijzonder goede sfeer, die de heer Haisma in het bedrijf heeft weten te kweken. Een goede verstandhouding en een sfeer, zoals die bij de Stremselfabriek heersten, komen niet zo veel meer voor, aldus de heer Planting.

Drs. Spelde voegde daaraan nog toe, dat de heer Haisma hem eerst had ingewerkt in de problemen van het laboratorium van de fabriek, waarna deze hem het laatste jaar ook nog had ingeleid in de leiding van de fabriek. In zijn dankwoord voor het gesprokene en voor de vele geschenken memoreerde de heer Haisma o.a. dat hij reeds zeer jong bij de fabriek werd betrokken. Zijn eerste spaargeld van honderd gulden haalde hij van de spaarbank om het in een obligatielening van de Stremselfabriek te steken. Voor hem was de spannendste tijd aan de fabriek die in de bezettingsjaren geweest. Het lukte de bezettingsautoriteiten om de tuin te leiden met de rendementscijfers en de voorraden magen in de fabriek, zodat er na de oorlog een behoorlijke voorraad was om de kaasproduktie weer op gang te brengen in Nederland.

Y. Y. de Vries: Vijftig jaar in zuivel

Ype Ypes de Vries in Oosterlittens is zaterdag vijftig jaar zuivelbewerker: dan is het een halve eeuw geleden dat hij als hulp in de botermakerij op de fabriek van de Kon. Nederlandse Maatschappij van Kaas- en Boomboterfabrieken in Wommels kwam. Hij is nu magazijnbeheerder van de KNM-fabriek te Oosterlittens. HIJ vervult en vervulde bovendien in zijn dorp tal van functies In het organisatie- en dorpsleven.

Eigenlijk zit Y. Y. de Vries al langer dan vijftig jaar in de zuivel: hij werkte als dertienjarige eerst enkele maanden op het kantoor van de coöp. zuivelfabriek te Wommels, maar als leerling kreeg hij - zoals toen op vele plaatsen gebruikelijk - geen loon. Toen hem als hulpe in de botermakerij van de KNM-fabriek een salarisje in het vooruitzicht werd gesteld, stapte hij over. De heer De Vries werd door ervaring en studie botermaker en centrifugist, ging - toen in 1935 de fabriek in Wommels werd opgeheven - voor enkele maanden naar de KNM-fabriek te Bolsward en daarna naar de fabriek te Oosterlittens, waar hij tweede melkontvanger werd. Vorig jaar heeft hij in verband met zijn gezondheidstoestand die functie verruild voor magazijnbeheerder.

De heer De Vries is een „warber” en „strijdber” man. Hij is al 25 jaar secretaris van de ANAB-afdeling zuivel te Oosterlittens, twintig jaar secretaris van de federatie Franekeradeel, vele jaren bestuurslid van Volksonderwijs en de Vereniging van Vrijzinnige Hervormden en was een tijd lang kerkvoogd van de hervormde gemeente. Hij is het ook, die de krantenlezers op de hoogte houdt van het wel en wee in zijn dorp: al meer dan twintig jaar is hij correspondent van de LC.

Y. Y. DE VRIES
.... vijftig jaar in de zuivel

Leeuwarder Courant 1965-09-18 D1-1

Vertrek uit Ee Ex-zuiveldirecteur

J. Bakker van Ee:

E e mist een gewaardeerde inwoner: zuiveldirecteur J. Bakker is met pensioen gegaan en naar Leeuwarden verhuisd. Bakker was méér dan „bûter-direkteur” alleen: in de meer dan dertig jaar dat deze Terschellinger in Ee werkte, werd hij een van wat men dan pleegt te noemen „steunpilaren” van Ee en omgeving. Bestuurslid van Dorpsbelang, begrafenisvereniging en tal van andere instellingen, bestuurslid van de regionale Industrie-commissie („we moeten met name de tuinbouw in deze streek bevorderen”, zei die al jaren geleden), de stichting „De Drie Gemeenten” (zorg voor gehandicapten), de stichting landaanwinningsbelangen en vlak na de oorlog was hij in de noodgemeenteraad zelfs wethouder en locoburgemeester.

Meer dan vijfhonderd mensen waren op de afscheidsavond, die de coöperatieve zuivelfabriek hem aanbood. Niet alleen leden van de fabriek, maar tal van vrienden uit Ee en omgeving en uit de zuivelwereld. Zij hebben hem niet alleen dank gebracht voor wat hij als zuivelman heeft gedaan (zeventienjarige volontair te Formerum, assistent in Lollum, Delfstrahuizen en Wirdum, directeur in Hollum op Ameland en

De heer J. Bakker, ex-directeur van de coöperatieve zuivelfabriek te Ee. Op zijn afscheid kwamen ruim vijfhonderd gasten....

Ee), maar vooral wat hij daarnaast nog voor de gemeenschap „út'e wei sette”.

Wij hebben hem bij zijn vertrek uit Ee gevraagd: ① wat denkt u van de concentratieplannen in dit deel van Friesland, ② hoe ziet u de toekomst van Ee en omgeving en ③ wat is dat „Jari Ruinenfonds”, waarvoor u zozeer geijverd hebt?

Concentratiegrens tussen 10 en 20 miljoen

„Ik ben nooit voorstander geweest van de concentratieplannen in deze hoek van Friesland”, zei ons de heer J. Bakker, die zojuist afscheid heeft genomen als directeur van de coöperatieve zuivelfabriek te Ee. „Betterwird, Morra-Lioessens en Ee zijn alle drie flinke fabrieken met een goede aanvoer en kunnen zo een goede melkprijs uitbetalen.”

De nadelen van de voorgestelde concentratie, waarbij een geheel nieuwe fabriek werd beoogd, waren de hoge investeringskosten (wat je in steen zet, komt er minder gemakkelijk uit, dan wat in de machines wordt gestoken...). Die zouden het wel eens noodzakelijk kunnen maken de uit te betalen melkprijs te verlagen. Bovendien hebben wij (de fabriek van Ee) een enorm groot rayon en onze leden in Kollumerland waren niet bereid verder te gaan dan Ee... Maar het belangrijkste was wel, dat concentratie in dit gebied bij lange na niet zo noodzakelijk is als in sommige andere delen van de provincie. Een fabriek van om en nabij de tien miljoen liter moet wel naar andere mogelijkheden gaan zoeken, maar rond de twintig is dit niet nodig...

Een vraag is voor mij bovendien, of het wel zo gunstig is van die hele grote fabrieken te stichten en dan denk ik aan de kaas. Bij de kaasbereiding moet worden uitgegaan van verse melk. In kleine fabrieken heeft de melk minder „omlooptijd” dan in grotere fabrieken met een groot „machinepark”. Hierbij spelen ook een rol de problemen van de vijfdaagse werkweek, de verwerking van de weekendmelk. Ik hoop dat de commissie melkverwerking zich eens over dit probleem gaat buigen om een oplossing te vinden, die de kwaliteit van onze oude en belegen kaas ten goede zal komen...”

Leeuwarder Courant 1965-09-18 D1-3

De toekomstmogelijkheden van deze hoek van de provincie? De heer Bakker wil er niet zo veel van zeggen, maar toch vindt hij: „Voor Ee zie ik nog wel een goede toekomst weggelegd: het ligt mooi aan het Diep en niet ver van het toekomstige recreatiecentrum in de Lauwerszee. Metslawier steunt op zijn gemeentehuis en zijn ambtenaren. Maar de kleinere dorpen in zuidelijk Oostdongeradeel, Oostrum, Engwierum en Dokkumer Nieuwe Zijlen konden wel eens te klein blijken te zijn om de vruchten van het te verwachten toerisme te kunnen plukken...”

Het Jarl Ruinenfonds? Op de zwarte 22ste januari 1945 is de huisarts van Ee, dokter Jarl Ruinen, commandant van een groep verzetsmensen, met negentien anderen bij Dokkum gefusilleerd. Zijn huis werd verzegeld, de familie moest maar ergens anders onder-

dak zoeken. Mevrouw Ruinen en haar drie kinderen vonden dat in de woning van de directeur van de zuivelfabriek. De Duitse commandant zei het al: „Bei dem Molke-reidirektor, sie sind Freunde...” Ook zonder die vingerwijzing, zegt de heer Bakker was het wel zo ver gekomen. En het bestuur van de fabriek achtte het een ereplicht de familie Ruinen te helpen: toen er in 1950 een nieuwe directeurswoning moest worden gebouwd, werd er rekening gehouden met de grootte van het dubbele gezin....

Het Jarl Ruinenfonds was bestemd voor de kinderen van de gevallen verzetsman, als een soort studieverzekering. Het initiatief ging uit van de heer Bakker, maar de patiënten van dokter Ruinen brachten er duizenden gulden voor bijeen. Er is nog iets van dat bedrag over. De familie Ruinen — mevrouw Ruinen woont in Leeuwarden nog bij de familie Bakker -- wil het graag bestemmen als beginkapitaal voor de stichting van een (naamloos) verzetsmonument in Oostdongeradeel.

Domo-Bedum nam afscheid van A. Ybema

Onder grote belangstelling heeft dinsdagmiddag de hoofddirecteur van de coop. melkproductenbedrijven Domo-Bedum, de heer A. Ybema, tijdens een receptie in een van de hallen van de Prins Bernhardhoeve in Zuid-Laren afscheid genomen. Gisteren was het ook precies de dag, dat het 40 jaar geleden was, dat hij uit Friesland naar Drenthe kwam. De heer Ybema werd toegesproken door 24 sprekers, die de scheidende functionaris kenschetsten als een van de grote leidinggevende figuren waarover de Nederlandse zuivelwereld beschikt. Na het openingswoord van de voorzitter van Domo-Bedum, de heer H. Dekker uit Nijveen, kwam voor de heer Ybema de grootste verrassing van zijn leven. Door een van de grote deuren kwam een fraaie luxe personenauto de hal inrijden, die hem namens het hele bedrijf werd aangeboden.

De heer Ybema werd op 13 november 1899 als zoon van een veehouder te Mokwerum bij Stavoren geboren. Op vijftienjarige leeftijd ging hij naar de Rijkszuivelschool. In de schoolvakanties ging hij in de praktijk in de **zuivelfabrieken** te Balk, **Grouw** en Betterwird. Enkele jaren later werd hij adjunct-directeur van de zuivelfabriek te Warns. Op 26-jarige leeftijd ging hij naar Drente waar hij directeur werd van de coop. **zuivelfabriek** en korenmalderij te Eext. In 1948 werd hij benoemd tot directeur van het zuivelbedrijf Domo te Beilen, dat toen een omzet had van f 2,5 miljoen en onder zijn leiding in 1965 een omzet haalde van f 169 miljoen. In 1965 werden de producten naar 62 landen uitgevoerd. In 1963 werd hij benoemd tot hoofddirecteur.

Ir. H. Lolkema nam afscheid Friese Zuivelbond

Honderden kwamen gistermiddag naar de receptie van ir. H. Lolkema, die met ingang van 1 mei afscheid neemt van de Friese Zuivelbond, waar hij hoofd is geweest van de Zuiveltechnische dienst. Ir. Lolkema treedt toe tot de directie van het Nederlands Instituut voor Zuivelonderzoek (NIZO) te Ede. Deze functieverandering tekent wel enigszins de betekenis die ir. Lolkema voor de Friese zuivel heeft gehad. Hij heeft een belangrijk aandeel gehad in de grote veranderingen, die zich met name in de coöperatieve zuivelindustrie hebben voltrokken. Het meest in het oog lopend is daarbij geweest de mechanisatie van de **kaasmakerij**, waarin hij heeft meegewerkt en die een grote reorganisatie van de zuivelindustrie inleidde.

De receptie werd gehouden in de dakcantine van de IWGL, waar ir. H. M. Bos, adjunct-directeur van het waterleidingbedrijf, de Zuivelbond als gastheer ontving. De voorzitter van de bond, de heer A. G. Algera, dankte ir. Lolkema uit naam van de Friese boer voor hetgeen de scheidende functionaris in de twaalf en een half jaar voor de boer

heeft gedaan. De secretaris van de bond ir. P. Stallinga schetste de loopbaan van ir. Lolkema, die afkomstig is van Oudeholtspade en die na de oorlog in Wageningen afstudeerde. Na het leraarschap aan de middelbare landbouwschool in Sneek en de rijkszuivelschool in Bolsward werd ir. Lolkema aangesteld bij het rijkslandbouwproefstation in Hoorn. Van 1950 tot 1953 was hij directeur van de zuivelschool in Bolsward en in 1953 werd hij benoemd bij de bond. Ir. Stallinga somde de werkzaamheden en ontwikkelingen op, waar ir. Lolkema zijn medewerking aan gaf. Tenslotte stelde ir. Stallinga het nieuwe hoofd van de dienst voor, ir. A. W. de Graaf, die reeds bij deze dienst werkzaam is. Verder voerden het woord ir. De Graaf namens het personeel van de dienst, drs. H. T. Algera namens de personeelsvereniging Gebo, de heer J. Akkerman namens de vereniging van directeuren en ir. P. Zwaginga van de zuiveltechnische dienst van de Frico. Ir. Lolkema sprak een dankwoord en wees er op, dat men de research in de zuivel krachtig zal moeten blijven stimuleren.

Ir. Van Balen Walter voerde 40 jaar strijd voor kwaliteit Belangwekkend stuk zuivelhistorie afgesloten

Oude en nieuwe fouten hebben lange nasleep

Met het afscheid van ir. B. C. van Balen Walter als directeur van het Kaascontrolestation Friesland is een periode afgesloten in de Friese en ook in de noordelijke zuivelhistorie. Met de intrede van ir. Van Balen Walter als scheikundig ingenieur als opvolger van ir. Mesdag werd een begin gemaakt met de zuivelresearch. Tot dat moment werd de zuivelbereiding beheerst door overlevering met heel den aanleve van verkeerde veronderstellingen. Daarbij behoorde ir. Van Balen Walter tot die groep mensen in de zuivel, die zeer bepaalde meningen hadden over het zuivelbestel en over wat daarin goed en kwaad was. Hij was daarin niet een schipperende figuur, hoewel ook hij de teruggang in de kwaliteit onder invloed van de massaproductie, nieuwe distributiemethodiek en een veranderende smaak bij de consument niet heeft kunnen tegenhouden.

De verantwoordelijkheden, die hem als directeur van de kaas- en botercontrole werden toegeschoven, beperkten zich niet tot het afgeven van het kaasmerk en het registreren van de kaasproductie. Op het einde van de oorlog, toen Friesland nog de enige plaats was in Nederland, waar kaas geproduceerd werd, kreeg hij ook de verantwoordelijkheid voor de distributie van zuivelproducten. Daaruit ontwikkelde zich toen met hotel De Kroon als middelpunt en onder de ogen praktisch van Duitsers een stuk illegaliteit, dat o.a. leidde tot belangrijke voedseltransporten naar het Westen van het land, waar toen een zeer acute voedselnoed heerste. Toen in september 1944 de spoorwegstaking uitbrak en de hongerwinter begon droeg het rijkszuivelbureau (200 man personeel) zijn taak aan het kaascontrolestation in Leeuwarden over. Het station kreeg daarvoor vier man personeel.

Er was hier toen nog een voorraad van elf tot dertien miljoen kg kaas en verder nog wat boter en melkpoeder. Het was overigens verboden deze voorraden afgezien van wat kaas naar Holland te sturen. Deze kaas ging bij kleine hoeveelheden de Afsluitdijk over. De kunst was om met zo'n officieel transport zoveel mogelijk ander voedsel meer te sturen o.a. melkpoeder, het meest aangewezen voedsel in gevallen van hongeroedeem. Toen tenslotte de bevrijding gekomen was, wilde men vanwege het rijkszuivelbureau ir. Van Balen Walter ter verantwoording roepen voor 4.000 kg kaas, die tussen de wal en het schip verdwenen ware. „De deur uit,” zei hij.

Ir. Van Balen Walter is veertig jaar aan het kaascontrolestation verbonden geweest, maar zijn werk daar leidde tot vele andere activiteiten in de zuivel en daar buiten. Het station werd betrokken bij de crisizuivelmaatregelen en men moest er zelfs een heel schema opzetten voor de productiebeperking van melk in de veehouderij. Een half jaar is men aan het rekenen geweest om voor iedere boer te bepalen hoeveel melk hij mocht produceren. Toen kwam men in Den Haag tot de ontdekking, dat het plan onuitvoerbaar was. Iets wat men in Leeuwarden allang wist.

Niet welkom

Toen ir. Van Balen Walter naar Leeuwarden kwam, was de 77-jarige zuivelconsulent Mesdag nog altijd de man van de boter- en kaascontrole. Aanvankelijk was de boter het belangrijkste, doch in de periode van ir. Van Balen Walter verschoof de betekenis steeds meer van boter naar kaas. In het Landbouwhuis begon ir. Van Balen Walter met zijn proeven. De heer Mesdag had niets op met de 27-jarige scheikundig ingenieur uit Delft, die hem door het bestuur op het dak gestuurd was als adjunct-directeur. Mesdag vond een adjunct-directeur helemaal niet nodig, maar het bestuur van het station wilde niet afhankelijk zijn van de bejaarde pionier. De adjunct-directeur was niet op de hoogte van de zuivel en ging als vrijwillig in een zuivelfabriek werken, een terrein, waar Mesdag

zich niet voor interesseerde. Die had zich met hart en ziel verpand aan de melkcontrole. Van de techniek van de zuivel wist hij niets af.

Ir. Van Balen Walter ontdekte al gauw, dat er verschillende verkeerde begrippen over de kaas bestonden o.a. over het ouder worden. Zo meende men in zuivelkringen, dat er vet uit de kaas verloren ging bij het rijpingsproces. Dit klonk hem als chemicus vreemd in de oren. Ir. Van Balen Walter kon de oorzaak van deze foutieve mening aanwijzen. Het bleek een verkeerde monsternamen te zijn en zijn onderzoek leidde tot een herziening van de voorschriften voor bemonstering en onderzoek.

Het was de eerste bijdrage aan de zuivelresearch van een onafhankelijk denkende geest, die gescherpt was toen hij als particulier assistent van prof. F. A. H. Schreinemakers diens omgang met de grote geleerden Lorenz, Kamerlingh Onnes en Ehrenfest meemaakte. Vooral de laatste staat nog bekend om zijn scherpe stimulerende kritiek. Nog prijst ir. Van Balen Walter zich gelukkig, dat hij zo intensief met prof. Schreinemakers heeft kunnen samenwerken. Het heeft hem inzicht gegeven in het universele van de wetenschap. Van hem leerde hij een zaak objectief en wetenschappelijk aan te pakken. Hij hoefde nooit terug te komen op een van zijn wetenschappelijke publicaties.

=====

LC. 1968-04-25

Leeuwarder Courant 1968-04-25

Kaasmaker J. Rinkema – Akmarij - moet naar Wolvenga! „Er moet geen drama van worden gemaakt”

Zie volgende blz.

**J. Rinkema – 50 jaar kaasmaker in Akmarijp –
moet voor „nieuwe” werkkring naar Wolvega**

„Er moet geen drama van worden gemaakt”

„It is in hiele rek, mar as jo sa fier binne.... In minske is net âlder as hy him fielt.” Het is de heer Jeen Rinkema uit Akmarijp in ieder geval niet aan te zien dat hij 63 jaar is en evenmin dat hij deze maand vijftig jaar zijn krachten heeft gegeven aan de **zuivelfabriek** „De Lege Wâlden” in Akmarijp. Hij voelt zich zelfs nog zo jong, dat hij vorige week met zijn vrouw naar Wolvega is verhuisd: de fabriek in Akmarijp werd vorige maand gesloten als gevolg van concentratie en de heer Rinkema werd overgeplaatst naar „De Takomst” in Wolvega. „Jan Publyk kin wol sizze: dat se dy âld man nou noch nei Wolvega stjûre,” zegt hij, „mar sa leit it net. Ik haw noch nocht oan myn wurk.”

Als jonge knaap van dertien jaar kwam Jeen Rinkema op de zuivelfabriek in Akmarijp werken, op het kaaspakhuis. Hij begon hier met een loon van twee gulden per week. Na een paar jaar kwam hij terecht in de kaasmakerij en met het behalen van verschillende vakdiploma's klom hij langzamerhand in rang op. In 1939 werd hij eerste kaasmaker en daarna chef van de kaasmakerij. Nu in Wolvega is hij officieel een beetje gedegradeerd, omdat daar uiteraard al een chef-kaasmaker was. In de praktijk maakt het weinig uit, aldus de heer Rinkema.

Op 4 maart ging de kaasmakerij in Akmarijp dicht, maar de heer Rinkema maakte in Akmarijp met verschillende laatste werkzaamheden de vijftig jaar nog vol. Op 2 april ging hij in Wolvega werken, voorlopig heen en weer reizend. De fabriek in Akmarijp is trouwens een vooraanstaand bedrijf geweest, vooral in de dertiger jaren, door de nieuwe installaties. Er werden veel

volontairs opgeleid, ook uit het buitenland — met de verkopina van de fabriek kwamen vele volontairs nu als zuiveldirecteur nog eens even kijken. Een hoogtepunt in zijn loopbaan vindt de heer Rinkema het bezoek van Prins Bernhard aan de fabriek in 1947. Maar ook verdriet ging de heer Rinkema niet voorbij: in oktober 1966 overleed zijn vriend Germ van der Meulen, met wie hij veertig jaar nauw op de kaasmakerij had samengewerkt.

De **sluiting** van de fabriek gaat de heer Rinkema natuurlijk aan het hart. „Men hoecht net sentimenteel to dwaen, mar dochs, doe't de fabryk ticht gyng en alles der út helle waerd.... It wie ús fabryk op it lêst”, zegt hij. De meeste werknemers zijn naar de zuivelfabriek in Haskerhorne overgegaan, zes man gingen naar Wolvega. De opheffing van de fabriek hing al een paar jaar in de lucht, zodat men er gelukkig op was voorbereid. „'t Is wol in ôfbraek yn sa'n doarpke. De gersdroegerij is ek al fuort. Ik fyn it nochal hwat, hear”, aldus de heer Rinkema.

De overgang naar Wolvega is een hele verandering voor hem en zijn vrouw. Hij was gehecht aan Akmarijp, waar hij ook 23 jaar in het bestuur van de hervormde school heeft gezeten en bovendien twaalf jaar administrerend kerkvoogd was. In Wolvega zijn andere mensen, andere methoden en er wordt ook andere kaas gemaakt. In „De Lege Wâlden” produceerde men de normale consumptiekaas voor binnenlands gebruik, terwijl in „De Takomst” zogenaamde Cheddar-kaas voor de export wordt gemaakt. De omgeving van Wolvega trekt hem echter wel aan en er is een huis door de fabriek beschikbaar gesteld. „Men moat der net in drama fan meitsje”, is het nuchtere commentaar van de heer Rinkema, „net tofolle oandacht skinke oan hwat efter jin leit. Ik wit wol, it is even in swier momint, jo stappe oer in drompel. Mar ús wei leit noch altyd foarút.”

Hulde aan Jan Andrea

Een aantal weken terug nam de heer Andreae afscheid als directeur van de CZ te Zuidwolde, die zeer veel, zowel provinciaal als landelijk gedaan heeft voor de zuivelcoöperatie. De heer Tj. Boijenga richt daar in het onderstaande nog eens extra de schijnwerper op.

Toen de heer Andreae op 10 oktober jl. afscheid nam als directeur van de coöp. zuivel-fabriek te Zuidwolde bleek uit de grote belangstelling tijdens de receptie overduidelijk welke belangrijke plaats hij innam in de zuivelcoöperatie en organisatie, zowel plaatselijk als provinciaal en landelijk. In alle toonaarden werd hem dank gebracht voor de vele diensten die hij gedurende

50 jaar bewezen heeft aan de zuivel. Door zijn stuwende kracht werd veel tot stand gebracht. Met recht werd hem hulde en dank gebracht. Hem was wel in de eerste plaats het beheer toevertrouwd van het bedrijf te Diever en later te Zuidwolde, maar van buiten deze plaatsen heeft men al spoedig zijn grote organisatorische gaven gezien en ondervonden. In 1940, bij de fusie van beide Drentse zuivelbonden, werd hij bestuurslid van de Drentse Zuivelbond. Twintig jaar vervulde hij deze functie, waarvan 17 jaar als dagelijks bestuurslid én bestuurslid van de Kon. Ned. Zuivelbond FNZ. Maar er was meer. Vele jaren was Andreae bestuurslid van de afzetcoöperatie NCK en NCZ. Hij was ook vele jaren bestuurslid van het Coöp. Verzekerings Fonds. Als voorzitter van de

samenkomsten van directeurs in Drenthe was hij het die mee de stoot gaf tot een betere positie van de Drentse directeurs. Hij had verder zitting in vele commissies, teveel om op te noemen. Ook buiten de zuivel had hij nog meerdere functies op kerkelijk en maatschappelijk terrein.

Het was voor deze selfmade man en voor zijn vele, vele vrienden een groot moment toen tijdens een „personeelsavond“ van de fabriek op 23 december de burgemeester van Zuidwolde kon mededelen dat het Hare Majesteit de Koningin had behaagd Jan Andreae te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau, hiermede beklemtonend dat ook van overheidswege zijn vele verdiensten hoog worden gewaardeerd.

Het verheugt me zeer dat de voorzitter van de fabriek uit de vele vrienden mij de gelegenheid gaf om aanwezig te zijn bij deze gebeurtenis. Ik kon Andreae nu namens zijn vrienden verzekeren hoe blij ook zij zijn dat dit hem is tebeurt gevallen. Ik heb gezegd dat als er een „dit is uw leven“ zou zijn opgevoerd, het hoofdthema ongetwijfeld zou zijn geweest: Hij heeft geleefd en gewerkt voor anderen met opzij zetten van elk eigenbelang. Ons aller wens is dat dit ereteken zijn borst nog vele jaren zal mogen sieren.

Dat deze avond nog twee personeelsleden werden geëerd wegens 40-jarige trouwe dienst verhoogde het feest. De heren Bakker en Beuker ontvingen een koninklijke medaille en de FNZ-medaille.

Tj. Boijenga

50 jaar ,in de Zuivel "

11 oktober 1918 - 10 oktober 1968

door J. ANDREAE, oud-directeur van de zuivelfabrieken te Diever en Zuidwolde.

Integrale overname uit de Nieuwe Drentse Volksalmanak van 1970 blz. 53 t/m blz.69

Na een 50-jarige diensttijd in de 'Drentse Cooperatieve Zuivelbereiding' nam op 10 oktober 1968 de heer J. Andreae, te Zuidwolde, afscheid als directeur van de Cooperatieve Zuivelfabriek 'Eendracht', aldaar.

Voor de Nieuwe Drentse Volksalmanak wil ik gaarne proberen iets te vertellen over mijn werk, mijn belevenissen, gedurende die 50 jaren, waarbij het beslist niet mijn bedoeling is een kroniek te schrijven over de Drentse Zuivelbereiding in

deze periode. De geschiedenis daarvan is m.i. al voldoende vastgelegd in het 'Gedenkboek van het Drentsche Landbouwenootschap', van de hand van de heer J. Homan; in 'Drente Bouwt', door de heer Tj.W. Boijenga, terwijl zeer recentelijk nog is verschenen 'Zuivelcoöperatie in Nederland' door de heer J.A. Geluk, in welk 'Historisch Overzicht' ook behoorlijk aandacht aan de Drentse Zuivel wordt besteed. Hoewel zo hier en daar wel eens een datum of een jaartal zal worden genoemd uit de geschiedenis van Drenthe's Zuivelbereiding - omdat ik op het organisatorische terrein daarbij nogal betrokken ben geweest - wil ik toch proberen, zoals gezegd, mijn verhaal zo goed mogelijk af te stemmen op mijn loopbaan, gedurende deze 50 jaren.

Welnu dan:

Op vrijdagmorgen 11 oktober 1918 - een maand voor het einde van Wereldoorlog nr. I - ben ik 's morgens om 6 uur 'op de klompies' de Zuivelfabriek te Diever binnengestapt. Ik was toen 14 jaar jong'. Had ruim 7 jaren lager onderwijs genoten, later nog gevolgd door enkele jaren herhalingsonderwijs, hetwelk in de winterperiode in de avonduren van 7 tot 9 uur werd gegeven. Een H.B.S. -opleiding was er toen niet bij, althans voor mij niet. In mijn jonge jaren - zo was het in mijn geboortedorp Diever tenminste het geval - was het zo, dat Jan van de burgemeester en Piet en Klaas van de dominee de hogere burgerschool bezochten. Voor mij was een dergelijke opleiding, laat staan later een logisch daarbij aansluitende opleiding aan de Rijkszuivelschool te Bolsward, helaas niet weggelegd en zo moest ik het dus hebben van het volgen van cursussen op het gebied van de zuivel, boekhouden, handelscorrespondentie, enz.

Behalve voor het diploma 'controleur ener zuivelfabriek', duur 2 winterhalfjaren en het eerste gedeelte van de 'assistent-cursus' - duur ook 2 winterhalfjaren, waarvoor ik overdag eenmaal per week vrijdom van mijn dagelijkse werkzaamheden verkreeg, moest ik verder, naast mijn dagelijkse arbeid van 's morgens 6 tot 's avonds 6 uur (en gedurende 6 volle dagen per week) mijn studie volbrengen in de avonduren. Voor het praktijkdiploma 'Boekhouden' heb ik gedurende 81/2 maand elke vrijdagavond naar Meppel moeten fietsen, waar ik privaatles kreeg van een boekhoudleraar. Kosten in die tijd fl. 2,50 (1921) per uur, terwijl mijn weekloon toen fl. 7.00 bedroeg; ik had na mijn indiensttreding al een gulden loonsverhoging per week ontvangen. Mijn vader, die het eerbare doch weinig lucratieve beroep van tuinman uitoefende en daarnaast een kleine kruidenierswinkel dreef (zijn loon als tuinman was toen f 2,50 per dag) verzorgde ook de tuin van de 'meester'.

We hadden in onze gemeente een oud hoofd van de lagere school, dat in het jaar 1919 vervangen werd door een zeer vooruitstrevende jonge kracht - meester C. Klijn - thans gepensioneerd hoofd van de Zeister Schoolvereniging en nog woonachtig in Zeist. Van deze meester, bij wie ik ook op de 'herhaling' ging, kreeg ik 's avonds, bij hem thuis in de studeerkamer, meestal van 9 tot 11 uur, gedurende 4 avonden per week z.g. 'privaatles, waarbij ik veel heb 'opgestoken'; toen heeft hij mij reeds de eerste beginselen van het boekhouden bijgebracht. 'W.K.Blomer en F.D. Lustig Elementair boekhouden en Handelsrekenen' was de titel van het eerste studieboekje, dat ik heb doorgewerkt.

Aan deze mijnheer Klijn - dit zij nadrukkelijk vastgesteld - heb ik ontzaglijk veel te danken gehad. Ik heb hem dit bij zijn afscheid in Zeist ook nog eens gezegd. Hij

- meester Klijn - heeft vader tijdens de koffieschaft menigmaal aangeraden, om Jan - dat was ik - de fabriek vaarwel te laten zeggen en hem alsnog voor onderwijzer te laten studeren. Vader heeft bij zijn afwijzing van meesters voorstel stellig de gulden, die ik toen per dag reeds verdiende, op het oog gehad, welke gulden thuis in ons gezin van 5 personen een welkome aanvulling was van moeders huishoudgeld. Nu - achteraf - daar ik altijd veel bevrediging heb gevonden in mijn arbeid in de zuivel ben ik hem daarvoor altijd zeer dankbaar geweest, zonder natuurlijk ook maar aan enigerlei discriminatie van het beroep van onderwijzer te denken. Dat zij verre.

Vele jaren later - in het gezin van meester Klijn waren toen meerdere kinderen geboren - waarbij 2 jongens, die er bij de studie een beetje met de pet naar gooiden, heeft meester mij nog eens gevraagd een avond naar Zeist te komen om in de voltallige familiekring mijn levensloop te willen vertellen. Ik was toen inmiddels tot directeur van het bedrijf te Diever benoemd. Toen mijn preek uit was stuurde meester zijn kroost naar bed met de opmerking: Jongens, we noemen geen namen, ik heb deze avond speciaal voor jullie gearrangeerd om jullie een klein lesje te geven.' *Een pedagoog van de bovenste plank.*

Gedurende de oorlogsjaren heb ik, gelukkig, het gezin Klijn in Zeist met voedselpakketten, melk- en boterbonnen, etc. van dienst kunnen zijn en zo een kleine tegenprestatie kunnen leveren voor al datgene wat meester voor mij in mijn jonge jaren had gedaan. Laat ik terugkeren naar de Zuivelfabriek te Diever. Ik heb, zoals gezegd, veel plezier gehad in mijn werk, doch mijn opleidingstijd is wel een harde tijd geweest. Er werd gewerkt van 's morgens zes tot 's avonds zes uur, met een schafttijd van ongeveer 3 kwartier voor het nuttigen van het middagmaal en toen ik geleidelijk aan een beetje verstand kreeg van administratie mocht ik 's avonds van 7 tot 9 uur terugkomen op het kantoor om melklijsten te tellen, enz. (Telmachines waren er in die tijd - voorzover ik weet - nog niet.) Voor het uitwerken van de melkgeldafrekeningen voor de boeren (totaal aantal kg. melk maal prijs per kg.) bedienden we ons van de z.g. 'Crelle's Rekentafel.

Mijn eerste werk op het kantoor is geweest: boterbonnen opplakken, zijnde een der naweeën van de toen inmiddels geëindigde eerste wereldoorlog. Dat overwerken werd al gauw vaste regel en toen dit bijna 2 jaren had geduurd, zei de baas op een morgen tegen me: 'Jan, je hebt geluk gehad in de gisteravond gehouden bestuursvergadering, je krijgt je overuren betaald met 40 cent per uur', waarop ik heel laconiek vroeg: 'ook over de afgelopen twee jaren?'. Ik had n.l. in de gauwigheid berekend, dat daar wel brood oftewel een dikke tweehonderd gulden in zat. 'Ben je betoeterd', was z'n antwoord, 'het begint pas met ingang van volgende week.'

Mijn standaardloon was toen - 1921/1922 - al gestegen tot f 11, 00 per week en ik was toen inmiddels 18 jaar geworden. Nogmaals gezegd, een zeer harde tijd met zeer lange werkdagen, zodat er voor studie niet zoveel tijd beschikbaar was. Toch heb ik in die tijd mijn boekhouddiploma behaald. Om 6 uur 's avonds kwam ik thuis van de fabriek, vlug een boterham en dan op de fiets naar Meppel (Diever-Meppel v.v. 40 km.) waar ik om 8 uur les had van een Mijnheer Richter; steeds op vrijdagavond.

Waarde lezer, denkt U zich de wintertijd - vooral met strenge vorst - even in, wanneer het water in mijn carbidlantaarn bevroor in 't lange pand', tussen de Lok- en Pijlebrug, waar geen huizen stonden. Ik durf hier niet de methode neerschrijven, die ik toepaste om die weer dooi te krijgen, doch met enige fantasie laat zich zulks raden, dacht ik zo. En zo is het doorgegaan. Achtereenvolgens heb ik verschillende vak- en praktijkdiploma's behaald, steeds daarvoor studerend in de avonden vaak zondags-uren. Het laatste examen, dat van kaasonderzoek, deed ik in het jaar 1933, toen was ik reeds getrouwd. (We hadden n.l. in het jaar 1928, evenals meerdere Drentse zuivelfabrieken, een kaasmakerij aan het bedrijf verbonden.)

Toen ik 20 jaar oud was, werd ik benoemd tot assistent-directeur van de Zuivelfabriek te Coevorden, nadat ik in gelijke functie als zodanig te Diever was benoemd. Dit was alleen een kwestie van titulatuur; het salaris was en bleef fl. 15,00 per week. In Coevorden zou ik worden aangesteld op een aanvangssalaris van fl. 20,00 per week. Ik vroeg een dag bedenktijd om te beslissen of ik deze benoeming al of niet zou accepteren, ook al om redenen, die ik in een enigszins ander verband reeds noemde.

Vader vond het inderdaad beter dat ik voorlopig maar in Diever bleef... Ik mocht echter zelf beslissen.

Aanvankelijk heb ik veel spijt gehad van mijn bedanken voor deze functie. Op die leeftijd zit men in de 'Sturm und Drangperiode' en lokken avontuur en ook meisjes van elders. Als een bewijs, hoe moeilijk het in die jaren was om een behoorlijk betaald baantje te verkrijgen, wil ik vermelden dat ik, samen met een assistent, een zekere heer B. op de voordracht stond in C.: die B. was toen zonder betrekking. Hij beloofde mij, dat - wanneer ik benoemd zou worden en ik deze benoeming zou afwijzen - hij mij een bedrag van 100 gulden contant zou uitbetalen, waarop ik zei: 'man, ik heb immers een baan en 't zou schunnig zijn van een andermans nare omstandigheden te profiteren'. Gelukkig is hij, na mijn afwijzing, direct benoemd.

Voor mij in Diever gold als pleister op de wonde dat mijn salaris ook op fl. 20,00 per week werd gebracht. We schreven toen 1924 en nadien, op 31 augustus 1931, werd ik, toen mijn oude baas, nu wijlen de heer Jan Hendrik Bentum op 1 september zijn werk neerlegde, tot directeur van de Coöperatieve Zuivelfabriek en Korenmalerij DIEVER, te Diever benoemd, zonder oproep van sollicitanten. Pensi-oen kende men in die jaren nog niet. De scheidende directeur kreeg als afscheidsgeschenk een wandelstok met een zilveren handvat. Ik was dolblij met mijn benoeming, alhoewel het salaris gehandhaafd bleef op fl. 1.560,00 per jaar, zijnde hetzelfde salaris dat ik als assistent-directeur verdiende. Ik werd dus als directeur aangesteld van hetzelfde bedrijf, waar ik 13 jaar geleden als volontair begonnen was.

Deze benoeming was een unicum, dat praktisch in die tijd al niet meer voorkwam.; wel een 20 tot 30 jaar eerder, zo rond de eeuwwisseling. Toen immers werden de meeste zuivelfabrieken in Drente opgericht en kon een handige jongen, die goed kon rekenen en schrijven en na een leertijd van 6 weken, als hij de kunst van het botermaken goed had afgekeken er vrijwel steeds op rekenen dat hij tot directeur werd benoemd; er zijn meerdere gevallen bekend. Een zekere heer Boelens te Vries was er een van. Zijn loon - of zo U wilt - zijn salaris was toen fl.

6,00 per week: evenveel als het mijne in 1918, toen ik de fabriek was binnengestapt. Stellig hield mijn zo vlotte aanstelling ook verband met de benarde tijdsomstandigheden voor de boer en feitelijk voor iedereen.

De bedrijfsuitkomsten waren in die tijd ook zo abominabel slecht dat men een directeur ook welhaast geen fatsoenlijk salaris en zeker geen pensioenregeling kon garanderen. Vaak werd toen een vergelijking gemaakt met de grote landbouwcrisis in de 70-er jaren. Om direct bij huis te blijven, de boter werd in die jaren geëxporteerd naar Engeland voor 37 centen per kg. en de boeren ontvingen 31/2 tot 4 centen per liter melk. Biggen kostten 3 en een half tot 4 gulden per stuk en het gebeurde zelfs dat de biggen op de Meppeler weekmarkt totaal onverkoopbaar waren. De Meppeler Courant publiceerde toen een bericht dat een boer - ik meen afkomstig uit De Wijk - met 10 biggen naar de markt ging en met 14 stuks weer thuiskwam. Men had hem deze meerdere krulstaartjes stiekem op of in de wagen gezet. Het autarkisch streven van de landen rondom ons, met name van Duitsland, maakte onze landbouwproducten vrijwel waardeloos.

Een ieder kent waarschijnlijk nog wel de Duitse slogan: 'Beter kanonnen dan boter.' Het was omstreeks die tijd, dat nu wijlen Jan Luchies Nijsingh uit De Wijk, een beroep deed op Koningin Wilhelmina om uitredding (dit woord werd letterlijk gebruikt) voor de boerenstand. In het jaar 1933 kwam de z.g. 'Crisis-Zuivel-Centrale' tot stand en in dat jaar werd uit de Staatskas, de eerste toeslag op de melk uitbetaald. Deze toeslag werd, met een onderbreking in de oorlogsjaren 1940 - 1945 (en nog enkele jaren daarna toen het juist andersom was gesteld) tot aan het voorjaar van 1968 doorbetaald.

De prijzen van onze geëxporteerde zuivelproducten werden in de eerste jaren na 1945 door de Nederlandse Regering 'afgeroomd', teneinde met deze extragelden de Nederlandse economie weer op gang te helpen in ons ontredderde vaderland.

Ook werden de prijzen in het binnenland kunstmatig laag gehouden, teneinde de kosten van ons levensmiddelenpakket niet te hoog te doen stijgen. Het is ook toen geweest dat de Nederlandse Regering aan de boerenstand van Nederland heeft toegezegd dat men - in ruil voor deze afroaming van de landbouwprijzen - als de tijden hiertoe aanleiding zouden geven, zou zorgen voor een lonende melkprijs voor die boer. Het totale bedrag dat in de Staatskas is gevloeid is - meen ik - becijferd op 3,7 miljard gulden en ik dacht zo dat de rekening-courant, ondanks de vele honderden miljoenen, die later, toen vooral de melkprijzen verre beneden de kostprijs daalden, zijn uitbetaald aan de Nederlandse boerenstand, nog wel credit staat. 3.700 miljoen gulden is wel een heel groot bedrag.

Enfin, sinds 1 april 1968 zijn, in verband met de getroffen maatregelen in E.E.G.-verband, de toeslagen in nationaal verband, geheel afgeschaft. Even dit 'uitstapje' beste lezers, ik meende het bovenstaande, omtrent de uitbetaalde toeslagen op de Nederlandse melkprijzen voor de boer, waarover zoveel te doen is geweest, even te moeten vermelden. 'Honi soit qui mal y pense.'

Ik keer dus snel tot mijn loopbaan terug en mag dan verder - als teken des tijds - een klein hoofdstukje uit mijn eerste jaarverslag (dat dus van de C.Z., te Diever) en wel over het boekjaar 4 mei 1931 - 30 april 1932 releveren.

Bestuursvergaderingen

„Dit jaar werden in totaal 17 bestuursvergaderingen gehouden, waarvan 6 met commissarissen.

Vermelding verdient o.a. het volgende:

De bestuursfuncties werden d.d. 14 juli 1931 verdeeld, als elders in dit verslag medegedeeld, terwijl het ingekomen verzoek van den heer J. H. Bentum, om met ingang van 1 september e.k. eervol te mogen worden ontslagen, werd ingewilligd.

31 augustus d.a.v. werden in tegenwoordigheid van den accountant boeken en kas overgedragen aan den Heer J. ANDREE,* welke inmiddels tijdelijk als beheerder was aangesteld. De levering van ammoniak (als meststof) werd opgedragen aan de Landbouwersbank, te Meppel, ad fl. 4.75 per baal van 100 kg. Besloten werd over te gaan tot aankoop van een „koppel' molenstenen van firma Gebr. De Graaf, te Zwolle. Aangezien den molenaar bij zijn benoeming in uitzicht was gesteld een woning beschikbaar te stellen, werd door het bestuur besloten een nieuwe woning voor de directeur te laten bouwen en de oude woning ter beschikking te stellen van den molenaar, de heer Figeland, tegen een huurprijs van f 125.00 per jaar.

Voor dezen bouw behoefde geen geld te worden opgenomen. Dit besluit werd door h.h. commissarissen d.d. 8 september 1931 met algemene stemmen goedgekeurd, terwijl tevens besloten werd bestek en tekening te laten opmaken door den heer A. Bergsma, te Diever en den bouw uit te besteden onder de plaatselijke timmerlieden.

De aanbesteding werd d.d. 17 Oktober 1931 gehouden, waarvan de uitslag was als volgt: Timmerwerk, hoogste inschrijver A. Zoer, fl. 4.592.00; laagste Gebr. Van Wijck fl. 3.955.00. Schilderwerk: hoogste H. Mulder / 385.00; laagste G. Koster fl. 334.00. Het werk werd gegund aan de laagste inschrijvers. De heer 7. Andree werd d.d. 20 Oktober 1931 definitief benoemd en zijn instructie vastgesteld. Verder werd besloten tot loonsverlaging van het personeel over te gaan en wel met percentages van 10, 71/2 en 5%. (Van deze verlaging werd mijn salaris vrijgesteld, terwijl ik vrijdom van huur, ten bedrage van fl. 156.00 per jaar, van mijn huurwoning verkreeg. De weklonen van het bedrijfspersoneel zagen er na de verlaging als volgt uit: Machinist fl. 19.35; Boekhouder fl. 16.65; Melkmeter fl. 16.65; 1-ste kaasmaker fl. 23.40; Hulpkaasmaker fl. 9.50; Molenaar fl. 20.70; Reiziger fl. 18.90; Chauffeur fl. 18.90 en Volontair fl. 7.125."

*Over deze „verkeerdeijk" gespelde naam Andree hoop ik hieronder nog nader te schrijven.

Tot zover deze aantekeningen uit het jaarverslag van de vereniging Coöp. Zuivelfabriek en Korenmalerij DIEVER, te Diever. In de 20-er jaren was een groep van 20 fabrieken in deze provincie - op grond van ernstige meningsverschillen met het secretariaat - uit het verband van de Drentse Zuivelbond getreden en werd ik, na het overlijden van mijn collega K.W. Harsema, te Nijeveen, in het jaar 1933 tot secretaris benoemd van deze groep, genaamd 'Drentsche Boterkeuringsvereniging' de z.g. D.B.K., gezeteld te Assen; dit dus naast mijn directeurschap van de fabriek te Diever. En dit was feitelijk mijn eerste stap op het pad van het Drentse Organisationsleven, althans wat 'de Zuivel' betreft. In het jaar 1940 heb ik er ook aan mogen meewerken dat deze recalcitrante groep - want zo werden we genoemd - weer in de gelederen van de oude bestaande organisatie terug kwam; echter is het de heer J. Homan, destijds secretaris van het Drents Landbouwgenootschap, geweest die de stoot gaf tot de hereniging.

Het moet gezegd dat hij op dit terrein veel en verdienstelijk werk heeft verricht. Na de opheffing dus van de D.B.K. werd ik in het bestuur van de Drentse Zuivelbond opgenomen en 2 jaar later in het Dagelijks Bestuur. Ook werd ik in dat jaar - 1942 dus - voor onze provincie gekozen als afgevaardigde naar het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Zuivelbond, de F.N.Z., te Den Haag, in welke organisatie vrijwel alle coöperatieve zuivelfabrieken in Nederland verenigd zijn. Voorts werd ik tijdens mijn directeurschap van de Dieverse zuivelfabriek in meerdere organisaties, direct of indirect verband houdende met 'de Zuivel' als bestuurslid benoemd, waarvan ik o.m. wil noemen de Nationale Coöperatieve Zuivelverkoopcentrale, te Amsterdam. Ik heb deze grote verkooporganisatie van zuivelproducten meer dan 25 jaren mogen dienen. En verder wil ik niet onvermeld laten mijn ruim 20-jarig lidmaatschap van het bestuur van de coöperatieve Verzekeringsfondsen te Leeuwarden. In deze functie heb ik de loop der jaren ook een klein beetje mijn partij mogen meeblazen in de uitvoeringsmaatregelen tot verbetering van de sociale positie van o.m. de directeuren van coöperatieve Zuivelfabrieken in Nederland en het is vandaag zelfs zo dat ook deze functionarissen een praktisch waardevast (of welvaartsvast) ouderdoms-, weduwen- en wezenpensioen kan worden gegarandeerd. Vlg. het eervol ontslag van mijn oude baas op 1 september 1931.

Er is bij dit verzekeringsfonds in de loop der jaren een z.g. 'toeslagreserve' opgebouwd van plm. 121/2 miljoen gulden, uit welke reserve, een toeslag op de reeds ingegane pensioenen wordt betaald, naar rato van de stijging van de kosten van het levensonderhoud, zoals deze percentages worden vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Waar de bestuursvergaderingen van alle genoemde organisaties overdag werden gehouden is het begrijpelijk dat ik hiervoor veel, zeer veel van mijn dienstdag heb verbruikt. Een hartelijk woord van dank aan de bestuursleden, zowel van het bedrijf te Diever als van dat te Zuidwolde, mag ik hier niet achterwege laten, alhoewel ik nimmer een bestuursfunctie, rechtstreeks verband houdende met mijn functie van directeur, zonder hun voorkennis heb aanvaard. Gedurende mijn gehele loopbaan als directeur heb ik in ons dorp - in de provincie, in de avonden veel bestuurlijk werk verricht en heb ik daardoor mijn gezin wel eens te kort gedaan. Dit realiseer je je meestal pas later of ... als het te laat is.

Ik heb in dit bestuurlijk werk veel plezier gehad en het aantal prettige herinneringen daaraan - ook wel minder prettige natuurlijk - zijn legio. Een enkele daarvan wil ik gaarne te boek stellen.

Mijn vriend Boesjes, destijds secretaris van de gemeente Diever en ik waren door onze toenmalige burgemeester, wijlen de heer H.G. van Os - in het jaar 1938 of '39 aangezocht een cursus te willen volgen in 'luchtbescherming'. We vonden deze benaming allebei een beetje vreemd, daar bedoeld werd 'een voorlichtingscursus voor de bevolking tot bescherming tegen luchtaanvallen'. Deze cursus werd gegeven in Assen door een zekere mijnheer Van Batenburg, inspecteur van politie te Rotterdam, gedurende vier achtereenvolgende zaterdagmiddagen en -avonden.

Na beëindiging van de cursus moesten we 'een proeve van bekwaamheid' afleggen voor onze burgemeester. Jan B. en ik hielden een gloedvol betoog (ik kreeg zelfs het predikaat 'geschikt voor volkstribuun') en nadat we van de gemeente Diever

een gasmasker en een filmstrookprojector (met filmstroken) ter beschikking gesteld kregen, togen we op stap. De eerste avonden werden gegeven in Diever en vervolgens gingen we de provincie in. De laatste avond werd gegeven op 9 mei 1940 in café Nijenhuis te Gees. Halverwege de avond gingen de in het café Nijenhuis aldaar geleverde militairen, die ook onder ons gehoor waren, de zaal verlaten. We zijn er beiden in een zaal van het café nog bij geweest dat er z.g. 'scherp' werd uitgereikt aan de militairen. Een der militairen zei nog tegen mij: 'dit is al de derde keer dat er alarm geslagen wordt. Het zal wel weer loos alarm zijn'. 'Als het raak is, zien we jullie morgen in Diever wel weer; dat is n.l. de eerste plaats, waarop wij moeten terugtrekken.' Op weg naar huis reden we de z.g. 'keukenwagens' al achterop naar Diever. We zaten a.h.w. tussen de toen al terugtrekkende troepen in. 's Morgens - op 10 mei alzo - tikte de kaasmaker van de fabriek aan ons slaapkamerraam. 'Directeur is U al wakker? Zet de radio eens even aan', waarop ik vroeg: 'of zijn de Duitsers er al?' Het eerste bericht dat ik opving uit de radio was: 16 Duitse HEINKELL bommenwerpers worden waargenomen boven Rotterdam.

De chaos was begonnen.

Gedurende de nu aangebroken bezettingsjaren werd de melkaanvoer aan de fabriek voortdurend lager als gevolg van het feit, dat er geen geïmporteerd veevoeder beschikbaar was voor het melkvee, enz.; de noodzakelijke reparaties aan de machines konden ten leste maar ternauwernood verricht worden, laat staan dat er nieuw materiaal kon worden aangeschaft. Met de afzet van onze producten hadden we plotseling geen last meer. *We hadden er een zeer grote afnemer bij gekregen*

Als gevolg van de zojuist genoemde omstandigheden kregen, zowel mijn medewerkers als ikzelf, veel vrije tijd beschikbaar en konden we dingen gaan doen, waar nooit tijd voor was geweest. Ik ben toen maar weer een beetje aan genealogie gaan doen. De aanleiding daartoe was het volgende: ik had van vader meerdere malen gehoord dat de naam Andree (zie bladzijde 64) door een ambtenaar van de Burgerlijke Stand, vele jaren geleden, verkeerd was overgenomen en Andreae moest zijn en voorts dat de A.'s nakomelingen waren van de Hugenoten, die na de herroeping van het 'Edict van Nantes' op 17 oktober 1685, voor Koning Lodewijk de veertiende, op grote schaal uit Frankrijk waren gevlucht.

Ik had voorheen - in mijn vakanties - al meerdere pogingen ondernomen op het Rijksarchief, te Assen, doch nu, na heel veel speurwerk op de archieven te Assen en Groningen vond ik tenslotte een bijlage bij het huwelijk van Hendericus Mecima Andree, met Trijntje Harms de Boer, afkomstig uit Embden in Ost-Friesland, dd. 7 juli 1815, gehuwd te Diever, van diens vader Cornelius Hajo Andreae, welke bijlage zeer duidelijk was getekend C.H.ANDREAE, de laatste twee letters duidelijk gekoppeld'; de z.g. Latijnse uitgang.

Ik heb toen, mede namens vader en m'n drie broers - via het ministerie van de advocaat en procureur mr. L.D. Vorstman, te Meppel - een verzoekschrift ingediend bij de Arrondissementsrechtbank, te Assen (Kamer van Burgerlijke Zaken) teneinde de familienaam van verzoekers, die in het jaar 1815 nog werd geschreven als Andreae, welke spelling de juiste is, daar de naam in die tijd en voor die

datum aldus werd gespeld en ook nu nog familieleden van verzoekers in de zijlinie hun naam aldus spellen, te willen herstellen.

D.d. 27 juni 1939 nam de rechtbank de beslissing, dat, gezien vorenstaand verzoekschrift, alsmede de daarbij gevoegde stukken: Gelet op de op het verzoekschrift gestelde conclusie van de Officier van Justitie, strekkende tot toewijzing van het ten requeste gedaan verzoek; Overwegende dat bij de Rechtbank tegen inwilliging van het verzoek geen bezwaar bestaat;

Gelast, dat de Registers van de Burgerlijke Stand van de gemeenten Diever en Dwingelo dusdanig worden verbeterd, dat de familienaam worde gespeld Andreae, in plaats van Andree en wel van de volgende akten (Volgt een naamlijst van huwelijks-, geboorte-en overlijdensakten van 12 Andree's en wel over de jaren 1815 tot 1934. Deze laatste acte betref de geboorteakte van onze oudste dochter, die nu nog steeds op haar uittreksel uit deze acte haar naam ziet gespeld als Andree, met de toevoeging: 'familienaam, ingevolge besluit van de Arr. Rechtbank, te Assen, d.d. 27 juni 1939 gewijzigd in Andreae', terwijl onze d.d. 15-11-1939 geboren dochter de naam juist gespeld vindt. (De verbetering in onze huwelijksakte had toen inmiddels reeds plaatsgevonden.)

Voordat we Diever zijn gaan verlaten nog een voorval uit de bezettingstijd. We schrijven inmiddels 1942 en ook bij ons dienden de radio's te worden ingeleverd. Na de tweede, herhaalde oproep terzake om toch ook mijn toestel in te leveren ben ik ook 'door de knieën gegaan' en heb het alsnog ingeleverd. De toestellen werden opgeborgen in het - historisch - herbouwde Schultehuis van Diever en toen we, via de ondergrondse pers, vernamen dat men in de buurtschap Fort, in de gemeente Zuidwolde (Dr.) het schoolgebouw, waarin aldaar de radiotoestellen waren opgeslagen, op 19 juni 1943 in brand had gestoken, zag de meergenoemde gemeentesecretaris van Diever, de heer J. Boesjes de kans schoon. Met het oog op de grote, historische waarde van het, in het jaar 1641 gebouwde Schultehuis, vonden hij en ik het risico te groot, de toestellen aldaar nog langer opgeslagen te houden. In onze kwaliteit van lid van de commissie van beheer van het Schultehuis richtten we een verzoek tot onze burgemeester en deze verkreeg toestemming om de toestellen te laten verhuizen naar de (nogal gammele) zolder van het gemeentehuis. De rest was kinderspel.

Op een middag kreeg ik van de heer Boesjes een telefoontje: 'vanavond 12 uur precies'. Jan had mijn toestel reeds klaar gezet bij de achteruitgang van het gemeentehuis. Vanwege onze functie bij de luchtbescherming mochten ook wij 's avonds en 's nachts op straat zijn. De enige moeilijkheid was dat de luchtwacht, bestaande uit 3 personen, ook in het gemeentehuis zetelde terwijl ook 3 personen de wacht hadden boven in de kerktoren. Deze heren hadden de goede gewoonte bij elke uurslag te wisselen en dan maakten ze samen een praatje beneden bij het kerkhek. In die tijd sloegen wij onze slag en om 12 uur hadden we immers de meeste tijd.... Ik ben tot overmaat van ramp met mijn toestel op de nek nog in een lege aardappelkuil terecht gekomen, doch het toestel kwam er heelhuids af. Thuisgekomen heb ik de herkenningstekens- en cijfers verwijderd en het toestel, toen we later naar Zuidwolde verhuisden, verstopt in de fabriek en na de bevrijding, die voor Zuidwolde viel op 10 april 1945, heb ik het opgehaald. Het inleveringsbewijs is nog in mijn bezit....

Inmiddels was ik op 1 juli 1944 - uit 26 sollicitanten - benoemd tot directeur van de Coöperatieve Zuivelfabriek EENDRACHT, te ZUIDWOLDE. Het aanvangsalaris was toen fl. 3000.- per jaar en de pensioenpremie moest voor de helft door mij worden betaald. Salaris en pensioengrondslag waren nauwelijks hoger dan die aan het bedrijf te Diever, doch ik zag, door de 3-maal grotere melkaanvoer, in deze benoeming wel perspectief en daarnaast ook een zekere promotie. Ook je zelfvertrouwen wordt daardoor ongetwijfeld een beetje groter en zulks kwam me bepaald niet ongelegen. Ik ben in mijn verwachtingen dan ook niet teleurgesteld, integendeel, niet alleen het salaris doch ook de secundaire arbeidsvoorwaarden werden in de komende jaren zeer veel verbeterd. Verder, aanvankelijk ook hier hetzelfde beeld als in Diever. De melkaanvoer was tot op ongeveer een derde van normaal gedaald. Voor het personeel moest werk worden gezocht: houtkappen en stobben rooien, teneinde de vuren onder de stoomketels brandende te houden. Enfin, na de bevrijding van ons land kwam ook 'de Zuivel' geleidelijk aan weer op gang en konden we aan de wederopbouw beginnen. De apparatuur diende ook in Zuidwolde grondig te worden gerevideerd en vele machines moesten geheel worden vervangen.

Aanvankelijk was import van moderne apparaten en onderdelen, doordat er geen deviezen beschikbaar gesteld konden worden vrijwel niet mogelijk, zodat verbetering van de productiemethoden en meer economische werkwijzen in de eerste jaren na de 2-de Wereldoorlog welhaast niet gerealiseerd konden worden. In het jaar 1949 maakte ik met het bestuur van de F.N.Z. een studiereis naar Zweden, een land dat buiten de oorlog was gebleven. We keken ons de ogen uit. Men had daar in de zuivelfabrieken zelfs vloerdorpels van roestvrij staal laten aanbrengen. Ook de apparatuur was zeer modern uitgevoerd en op organisatorisch terrein, vooral wat de concentratie van fabrieken betrof, waren grote vorderingen gemaakt. De eenheden waren daar dus beduidend groter dan in de Nederlandse Zuivelindustrie, hetgeen ook grotere economische voordelen had gebracht in Zweden. In Denemarken was de situatie weinig anders en weinig beter dan in Nederland. De fabrikanten echter van zuivelwerktuigen aldaar hadden niet stilgezeten en men kon ons toen alreeds garanderen dat men - mits er voldoende materiaal kon worden geïmporteerd - met zeer moderne zuivelapparaten aan de markt zou komen.

In het jaar 1953 importeerden wij voor ons bedrijf te Zuidwolde uit Denemarken van de 'Silkeborg Maskinfabrik' te Silkeborg, een roestvrij stalen karn, waarmee men de boter z.g. 'onder vacuüm kon kneden. Door dit onder vacuüm kneden verkreeg men een veel geringere luchtinsluiting in de boter, hetgeen de houdbaarheid zeer ten goede kwam, terwijl men het vochtgehalte van de boter zeer nauwkeurig kan regelen. Het was de eerste vacuümkarn, die in Nederland werd opgesteld. (De kwaliteit van onze boter, die zoveel jaren met de houten karnkneder was bereid, was weliswaar niet slecht te noemen, doch met dit moderne apparaat ging deze zeer vooruit en we hebben met ons product bij de keuringen van de Drentse Zuivelbond, vele jaren aan de top gestaan.) Ik ben, met de importeur een week lang in Denemarken geweest, teneinde het fabricageproces met dit apparaat te volgen. We hadden inmiddels - in 1950 - reeds een 'Silkeborg-Regeneratief-Pasteur' van geheel roestvrij staal aangeschaft, ook een modern apparaat.

Ook onze kaasmakerij was inmiddels te klein geworden en eveneens zeer verouderd. Van een economische productie met de toen bestaande apparatuur was geen sprake meer en zodoende werd besloten tot algehele verbouw van deze bedrijfsafdeling over te gaan, ook de inventaris zou grondig worden vernieuwd. Het was inmiddels bekend geworden dat een commissie van zuivel- en werktuigdeskundigen, onder voorzitterschap en leiding van Professor Hartmans, Hoogleraar in Zuivel- en Melkkunde aan de Landbouwhogeschool, te Wageningen, in een toen nog bestaande Friese zuivelfabriek (Oudeschoot) bezig was een nieuwe bereidingsmethode uit te dokteren. Deze proefnemingen werden o.a. mogelijk gemaakt door beschikbaarstelling van gelden uit het z.g. 'Marshallfonds'. Toen echter met de verbouwing en vergroting van onze kaasmakerij reeds was begonnen, was omtrent de vorderingen in Oudeschoot nog weinig bekend geworden. Een bezoek brengende aan de Zuiveljaarbeurs - de z.g. 'Machevo', te Utrecht, werd ik aangesproken door prof. Hartmans (met wie ik vele jaren in het bestuur van de F.N.Z. had gezeten) die me zei: 'A, ik hoorde dat jij een geheel nieuwe kaasmakerij aan 't bouwen bent. Als je zin hebt kom dan eens kijken in Oudeschoot. Er is een 'proefset' klaar en deze lijkt inderdaad heel goed bruikbaar'. Kortom het bestuur van Zuidwolde verkreeg toestemming om deze nieuwe vinding in toepassing te brengen.

Ik zal de lezer besparen mede te delen hoeveel vergaderingen, technische besprekingen, etc. er nog dienden te worden gehouden, alvorens deze zaak geheel rond was, doch tenslotte was het dan zo dat we in het najaar van 1960 konden proefdraaien en op 8 december van dat jaar werd, in het bijzijn van tal van 'zuivelmensen', door de burgemeester van Zuidwolde, mr. N.Wessels Boer, onze nieuwe kaasfabriek officieel geopend. De nieuwe afdeling werd door onze burgemeester de mooiste en meest economische kaasfabriek van West-Europa genoemd, waarmede 'het levenswerk van de directeur welhaast voltooid was'; aldus de burgemeester. Het klonk alles heel mooi en ik was ook wel een weinig trots op onze, mooie kaasmakerij, doch ik voelde ook de zware verantwoordelijkheid jegens hen die de geldmiddelen voor deze bouw en inrichting hadden verstrekt.

Het geheel had weinig minder dan een miljoen gulden gekost en dan is het duidelijk dat rente en aflossing van een dergelijk bedrag, vooral de eerste jaren, heel wat hoofdbreken kostten. Doordat we echter de productie konden opvoeren, als gevolg van het stichten van een z.g. 'topcoöperatie' met de bedrijven Hoogeveen, Ruinen en Slagharen en we 'met de melk konden schuiven' tot ruim 2 miljoen kg. Edammer kaas per jaar (is 1 miljoen stuks Ed. kaasjes) was het mogelijk de zojuist genoemde renten en aflossingen op te brengen, zodat tegen het eind van mijn diensttijd het grootste gedeelte van deze schuld alweer was gedelgd. (Opgemerkt dient te worden dat een vrijwel gelijke installatie in Friesland, aan de zuivelfabriek te Tzummarum, ter zelfde tijd in bedrijf werd gesteld. Het verschil was, dat aldaar met een rond en bij ons met een langwerpige 'voorpersapparaat' werd gewerkt.)

Het zou me te ver voeren een volledige en technische omschrijving te geven van deze toen - 1960 - zeer moderne installatie, doch 'de tijd houdt geen schaft'. In de laatste jaren zijn er in kaasbereiding-installaties nog tal van veranderingen en ook wel verbeteringen aangebracht, doch zulks heeft men - als men niet helemaal achteraan wil komen - nu eenmaal te aanvaarden. Men moet in het leven een

beetje risico durven te nemen; niet steeds de kat uit de boom kijken. Daarmee komt men er beslist niet.

*Vader Cats heeft dit in het volgende gedichtje zo treffend gezegd:
De wereld is een wonder boek,
Het maakt zijn lezers wonder kloek.
Maar wie het zonder oordeel leest,
Die blijft gelijk hij is geweest.*

Teneinde de lezer enig inzicht te geven in de ontwikkeling en de organisatie van de coöperatieve vereniging EENDRACHT, te Zuidwolde; besluit ik mijn verslag gaarne met nog een enkele passage uit mijn laatste jaarverslag en wel over boekjaar 1967/1968:

'De melkaanvoer is dit jaar gestegen met 6,3 % tot 201/2 miljoen kg, ongeacht het kwantum dat door onze leden te 'de Witman' en 'Luttergreppel' aan hei bedrijf te Slagharen werd geleverd. Niet oninteressant is het te vermelden dal de melkaanvoer gedurende het boekjaar 1944 -1945 - mede als gevolg van de oorlogsomstandigheden, die toen nog terdege golden - slechts 4 miljoen kg. bedroeg. Gedurende de jaren voor de wereldoorlog 1940/1945 was de jaaraanvoer aan de „Eendracht" vrij constant 12 miljoen kg. per jaar. Daarnaar gerekend is, gedurende een tijdsbestek van plm. 30 jaren de melkaanvoer met niet minder dan 80 % gestegen. Op 1 juli 1944 - zijnde de datum waarop ik het beheer van de 'Eendracht' aanvaardde - bedroeg het aantal leden 719 en is dit aantal thans tot beneden de 500 gedaald. Weliswaar hebben we bij de ledenuitwisseling met het bedrijf te Dedemsvaart op 23 augustus 1953, enkele leden aan D. afgestaan, toch is deze grote teruggang te wijten geweest aan het opheffen van bedrijven door onze leden, veelal mogelijk gemaakt door het Ondersteunings- en Saneringsfonds voor de Landbouw. Gaan we ook uit van de sterk gestegen melkaanvoer in de loop der jaren, dan kunnen we constateren dat in het werkgebied van ZUIDWOLDE behoorlijk aan schaalvergroting is gedaan, om dat modewoord van vandaag maar eens te bezigen. Met deze woorden besluit ik dan definitief dit 72-ste en tevens mijn laatste jaarverslag van de Coöperatieve Zuivelfabriek EENDRACHT te ZUIDWOLDE.'

Bij Koninklijk besluit van 17 december 1968 werd de schrijver voor zijn werkzaamheden in, voor en buiten de zuivel benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Redactie

Bij „De Trynwâlden” in Giekerk: Romke Soldaat bekijkt de melk al vijftig jaar

Somke Soldaat te Rijperkerk is een halve eeuw in dienst van de coöperatieve zuivelfabriek „De Trynwâlden” in Giekerk. Een Jubileum, dat in de toekomst steeds minder gevierd zal kunnen worden, omdat de leerplichtige leeftijd al aardig hoger is komen te liggen dan veertien jaar, een leeftijd waarop de heer Soldaat - en met hem nog verscheidene anderen van zijn generatie - zijn deelneming aan het produktieproces begonnen.

Romke Soldaat

Veertien jaar was de heer Soldaat dus, toen hij zijn werk aan de fabriek in Giekerk begon. Als monsternemer en dat betekende, dat er lange dagen gemaakt moesten worden. „Moarns om fjouwer ûre stienen wy by de boer, dat duorre oant tolve fire en de middeis om fjouwer ûre gie it wer oan....” Dat was trouwens nog niet alles, want de jonge Romke, Soldaat moest drie avonden in de week ook nog op de fabriek werken om monster te nemen bij de melkontvangst. „Wy makken doe wol sawntich oant fiifensawntich ûren yn'e wike”.

Niettemin was het een begeerde baan. „Us mem sei, doe't ik by it fabryk komme hooi jonkje, nou bist foar dyn libben onder de pannen”.. En dat is waar gebleken, want als de pensioengerechtigde leeftijd zal zijn bereikt, heeft de heer Soldaat nooit ergens anders gewerkt dan voor de fabriek, waar hij zijn loopbaan begon. Dat wil niet zeggen, dat hij gedurende zijn hele loopbaan monsternemer is gebleven, want de jonge Soldaat wilde wel wat meer bereiken.

Hij volgde cursussen voor melkcontroleur. Eerst de zogenaamde Mesdag-cursus, zo genoemd naar de rijksveeteeltconsulent, die toen in Friesland stond. Alleen dat diploma werd erkend door het Fries Rundvee Stamboek. Dat was de heer Soldaat niet genoeg, hij volgde ook de cursus van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, wat hem het recht gaf mee te doen aan het examen van de Federatie van Nederlandse Zuivelfabrieken. „Dan wie ik oeral foar klear”.

Maar toen de heer Soldaat eindelijk zijn diploma's op zak had en de leeftijd had bereikt dat hij ergens leiding zou kunnen geven, zat Nederland midden in de crisistijd en voor elke opengevallen plaats waren er wel tweehonderd sollicitanten. En wie een baan had, bleef waar hij was. Zo ook Romke Soldaat, die daar trouwens nooit spijt van heeft gehad. „Ik haw it hjir wol nei it sin hawn. En as it wer moast, dan soe ik dochs wol de selde wei wer gean....” In Giekerk heeft de heer Soldaat het gebracht tot chef-melkcontroleur, hetgeen betekent dat hij de administratie van de melkcontrole voert en in het gebied van de fabriek de administratie

verzorgt voor de veeziektebestrijding. Wat dit betreft is de fabriek de uitvoerende organisatie van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Friesland.

Velen zullen vanavond van de gelegenheid gebruik maken om de jubilaris in café De Viersprong in Giekerk geluk te wensen. Want al heeft hij als ieder mens zijn eigenaardigheden, „hy hat wol koartswyl en elkenien yn it fabryk hat oer't algemien wol waerdearring foar Greate Rom”.

Leeuwarder Courant 1972-05-13 F-2

Ir. J.B. Ritzema van Ikema blijft in de zuivel

Deel I

Ir. J. (Jaap) B. Ritzema van Ikema wordt binnenkort zestig jaar en dan begint in de zuivelindustrie de pensioengerechtigde leeftijd. Ir. Ritsema neemt dan afscheid van de twee Friese topcoöperatie Frico en Coöperatieve Condensfabriek Friesland (CCF), die hij sedert 1 januari 1951 gediend heeft als president-directeur.

Het afscheid van ir. Ritzema van de Friese zal zuivelcoöperatie betekent geen afscheid van de zuivel noch van Friesland. Na enige house-hunting in het centrum van het land kwamen de heer en mevrouw Ritzema tot de conclusie dat Friesland een plezierig land is om te leven en daarom blijven zij in Leeuwarden wonen. Ir. Ritsema stapt uit een aantal functies, die verband houden met zijn directeurschap van Frico en CCF. Hij treedt derhalve af als voorzitter van de Raad van

Coöperatieve Zuivelverkoopverenigingen. Daarmee vervalt ook het bestuurlijkmaatschap van het Produktschap voor Zuivel, waar hij een dominerende figuur was.

Er zijn een aantal zaken in de zuivel waarmee bij zich blijft bezig houden. Als Voorzitter van het international Dairy Committee gaat hij door met het bekendheid geven aan het rapport dat dit comité heeft opgesteld over een internationale zuivelovereenkomst. Het is reeds aangeboden aan de regeringen van de voornaamste zuivellanden en het wachten is nu op de reacties van die landen. De Inhoud van dit rapport, waarin voorstellen worden gedaan om tot grotere evenwichtigheid op de zuivelmarkt te komen, is internationaal gunstig ontvangen.

De afronding van het rapport en het tijdstip van publicatie was afgestemd op het toetreden van Engeland en drie andere landen tot de EEG. Dr. S. L. Mansholt heeft reeds gepleit voor het tot stand komen van een overeenkomst, omdat de overheid niet eindeloos kan doorgaan met het onbeperkt wegwerken en weggeven van overschotten door middel van subsidie. De verwachting dat een internationale goederenovereenkomst voor zuivel bij de en onderhandelingen met Engeland een rol zou gaan spelen is uitgekomen, want in het protocol over de toetreding van Engeland en drie andere landen tot de EEG, waarin gezegd wordt dat de zuivelpositie van Nieuw-Zeeland voor 1975 bezien zal worden in het licht van de vooreringen die met het afsluiten van een internationale zuivelovereenkomst zijn gemaakt.

Voor die tijd zal iemand het Initiatief moeten nemen tot het bijeenroepen van een Internationale conferentie voor zuivelprodukten. Verschillende instanties komen daarvoor in aanmerking, zoals het GATT, de FAO en ook anderen. Als die conferentie tot stand komt, kan het model dat het internationale zuivelcomité heeft opgesteld, als grondslag voor de discussie dienen. Het zuivelbedrijfsleven heeft daarmee de richting aangegeven. Het rapport moet nu „verkocht” en nader toegelicht worden. De zuivelconferentie van de International Federation of Agricultural Producers en de CEA, een comité van Europese agrarische producentenorganisaties, die binnenkort, in Stockholm gehouden wordt heeft het rapport op haar agenda gezet. Ir. Ritsema zal het plan daar toelichten en verklaren.

Andere Internationale organen als de Assilec, de GATT en de FAO zijn er in geïnteresseerd en willen er wel iets van zeggen. Een internationale zuivelovereenkomst wordt dan ook een kwestie van compromissen. „Je vindt geen regering bereid de produktie van melk te regelen in overeenstemming met de behoefte aan melk”, zegt ir. Ritzema. „Dat moet je erkennen en daarom zet je het er niet in”.

Een functie die ir. Ritsema ook aanhoudt, is het commissariaat van de Nederlandse Bank, terwijl hij hoopt zijn werk in het bestuur van het ZKB, het Zuivel-Kwaliteits-Bureau, voort te zetten. Hij blijft ook deel uitmaken van de stuurgroep, die voorbereidingen treft tot een vestiging van de rijksuniversiteit van Groningen in Friesland. Of dat veel werk met zich zal brengen, weet ir. Ritzema niet, maar Friesland heeft wel wat te bieden. Niettegenstaande de financiële moeilijkheden, zitten er wel mogelijkheden. Ir. Ritzema blijft als voorzitter van het Etif en van het departement Leeuwarden van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel.

„Ga je nu duiven fokken?"; dat vraagt iedereen aan Ir. Ritzema bij de nadering van de pensioengerechtigde leeftijd. „Naast mijn werk heb ik toch altijd vrij veel aandacht kunnen besteden om mijn liefhebberij, hoewel die in de loop der jaren nogal gewisseld heeft. In Amerika was ik hengelaar". Bij mijn benoeming aan de Frico en de CCF vond hij in Pim Regnery een hengelvriend. De grote snoek die Ja-renlang boven de draaideur van De Kroon heeft gestaan, zou niet gevangen zijn door Regnery, als Ritzema hem niet geassisteerd had.

De liefhebberij voor sierduiven heeft zich langzamerhand ontwikkeld uit zijn belangstelling voor vogels. Ir. Ritzema is keurmeester in Engeland, Duitsland en Nederland. Achter zijn woning aan de Harlingerstraatweg heeft hij zo'n 200 duiven. Dat vraagt echt wel enige tijd. Ir. Ritzema vindt dat een passende tijdpassering, omdat het heel iets anders is dan boter, kaas en condens. Met de organisatie van de duivenhouders heeft hij zich nooit bezig gehouden, maar toen men in die kringen merkte dat hij met pensioen ging, heeft men hem snel tot voorzitter van de Nederlandse Bond van Sierduivenhouders gemaakt. Zijn ervaringen in fusiebesprekingen kwamen hem te pas bij het samenbrengen van twee bonden. „Het is eigenlijk verdomd leuk werk”.

Leeuwarder Courant 1972-05-13 F-1

Deel II

Ir. J. (Jaap) B. Ritzema van Ikema wordt binnenkort zestig jaar en dan begint in de zuivelindustrie de pensioengerechtigde leeftijd. Ir. Ritzema neemt dan afscheid van de twee Friese topcoöperatie Frico en Coöperatieve Condensfabriek Friesland (CCF), die hij sedert 1 januari 1951 gediend heeft als president-directeur.

Dat betekent overigens nog niet het einde van zijn carrière in de zuivel. Ir. Ritzema gaat zich nu in de internationale landbouwdiplomatie storten als voorzitter van het International Dairy Committee. Daarin is hij zijn internationale loopbaan ook begonnen namelijk als landbouwwattaché bij de Nederlandse ambassade in Washington D. C. Zijn voornaamste werk in Washington was aanvankelijk het vertegenwoordigen van Nederland in de „Combined Food Board”, waar de voedseltekorten in de naoorlogse wereld verdeeld werden. Zuivelproducten vielen overigens niet onder die verdeling.

„Je zat in die commissie voor Nederland en je hoopte honderd eenheden voor Nederland binnen te halen, je rekende op 80 en je was bang er met 60 uit te

komen,” zo herinnert ir. Ritzema zich. Ir. Ritzema is in 1918 naar Washington gekomen als jong Wagenings Ingenieur. De eerste beide jaren was zijn voornaamste werk de vertegenwoordiging van Nederland in de voedselraad.

Marshall-plan

In 1948 kreeg hij vooral te maken met het Marshall-plan, dat het ontredderde West-Europa economisch een impuls moest geven. Daarnaast had hij zijn gewone werk als landbouw-attaché te doen, rapporteren wat er in Amerika gaande was. In februari 1950 had hij zijn eerste contact met de besturen van de Frico en CCF. Hij kwam incognito naar Leeuwarden en liep daar als eerste Hein H. Buisman (van de boter) tegen het lijf. Ze kenden elkaar vanwege hun gemeenschappelijke interesse in vogels.

De volgende dag, op een vergadering in Sneek, herkende de spreker de heer Lolle Smit, hem en die moest toen zo nodig zijn vreugde uitspreken over de aanwezigheid van „onze landbou wattaché uit Washington”. Ir. Ritzema zat toen tussen CCF-directeur Sietse Hepkema en boterkoopman Roelof Buisman, zodat tegen de bedoeling sterk de aandacht werd gevestigd op het bezoek.

De grote waarde van zijn werk in Washington voor zijn latere activiteit bij Frico en CCF lag in de flexibiliteit, die een attaché zich eigen moest maken in de besprekingen over handelsbetrekkingen en de afwikkeling van financiële zaken. „Je leerde je aanpassen en je moest in vreemde situaties oplossingen vinden,” zegt ir. Ritzema.

Uitbouw

Ir. Ritzema vond in Friesland een voor die jaren aardig volgroeide Frico en een CCF waar de plannen voor de uitbouw geschetst waren. Wel diende de Frico na het wegvallen van de overheidsregelingen commercieel uitgebouwd te worden en ir. Ritzema zocht direct een man, die hem daarin kon steunen. Hij vond die man in de heer L. M. Moons.

„Een opdracht om Frico en CCF samen te smelten is mij nooit in concrete vorm gegeven”, zegt ir. Ritzema. Dat kon ook niet omdat in de ledenvergadering van de CCF de vrije fabrieken toch wel reserves zouden hebben gemaakt. Men stelde zich wel voor, dat beide bedrijven naar elkaar toe zouden groeien en velen in de provincie gingen uit van de veronderstelling dat mijn benoeming een aanloop was om ze bij elkaar te brengen.

Meningsverschillen over het prijsbeleid zijn er tussen beide bedrijven nooit geweest, hoewel de Frico streefde naar de hoogste kaas- en boterprijs; welk streven de grondstof melk voor de CCF duur maakte. De kaaspool, waartoe de Frico in 1953 het Initiatief nam, heeft dat duidelijk gedemonstreerd. De kaasprijs dreigde te zakken hoewel de marktpositie daartoe geen aanleiding gaf. De Frico heeft toen de vrije fabrieken om medewerking verzocht bij het tot standbrengen van een kaaspool, die een terugval in de prijzen heeft voorkomen en deze medewerking werd verleend. De CCF heeft zich daar van harte achtergesteld, omdat ze hierin een voordeel zag voor de Friese boer, hoewel het voor de exploitatie van de CCF uiteraard nadelig was.

Er is in de loop der jaren een intensief overleg tussen de directies van beide bedrijven geweest, waarbij getracht werd de melkstroom zo te leiden, dat de opbrengst voor de boer uiteindelijk het beste was. In 1968 bij de beëindiging van de inleveringsmogelijkheid van kaas is er opnieuw zo'n drastische ingreep geweest.

De Frico-fabrieken hebben sedertdien niet meer zoveel kaas kunnen maken als ze zelf wilden. Er mocht niet meer kaas gemaakt worden dan er verkocht kon worden. Voor een evenwichtige produktie was het nodig, dat de CCF in de winter niet meer melk uit de fabrieken haalde, dan voor een goede kaasafzet wenselijk was. Daarbij is de goede samenwerking tussen Frico en CCF gebleken. Met name in dat jaar hebben beide coöperaties heel wat kunnen bereiken voor de Friese boer, zegt ir. Ritzema.

Afrekening

Een van de moeilijke punten bij de Frico is de afrekening met de fabrieken geworden. Toen ir. Ritzema bij de Frico kwam was dat een eenvoudige zaak. Alle fabrieken konden alle soorten maken en als er een fabriek was, die meende, dat een bepaalde kaassoort niet voldoende betaald werd, dan maakte men na overleg er andere kaas. Dat is bij de toenemende specialisatie en mechanisatie moeilijker geworden. Uitwijken naar andere produkten is onmogelijk geworden en als de Frico en de fabriek niet tot overeenstemming konden komen, bleef er een stuk onvrede hangen.

Ir. Ritzema gelooft niet, dat het huidige systeem nog veel langer kan blijven bestaan. Een verdere verflechting van de belangen van de topcoöperaties met die van de fabrieken is noodzakelijk. „En dan zie ik uiteraard de integratie van de Friese zuivelfabrieken met hun coöperaties als een punt waar wij voor de heel naaste toekomst toch wel heel hard naar moeten streven.”

Is er in die opzet nog plaats voor grote zelfstandige regionale zuivelcoöperaties met een eigen melkprijs? Ir. Ritzema wijst die gedachte, grinnikend om het hem bekende standpunt van de interviewer, van de hand. Wel kan hij zich voorstellen, dat die regionale coöperaties een zekere betekenis behouden voor de boer in het vlak van de dienstverlening maar niet in het vlak van de produktie. Er zal bij integratie een melkprijs zijn, die gelijk is voor alle boeren.

Structuur

Overigens dient ook de structuur van de coöperatie aangepast te worden, omdat de verenigingsvorm niet in alle opzichten voldoet. Bij het kiezen van vormen van samenwerking ligt de coöperatie achter bij de naamloze vennootschap, omdat aandeelhouders minder emotioneel aan hun onderneming gebonden zijn dan coöpererende boeren. Die zijn aandeelhouder en grondstofleverancier.

Een bezwaar van de huidige formatie is ook, dat de topcoöperaties geen apparaat hebben om de boeren van de afzonderlijke fabrieken toe te spreken. De informatie, die de topcoöperaties willen verstrekken, gaat via de fabrieken, die deze informatie al of niet en soms in verwaterde vorm doorgeven. In een geïntegreerde Friese zuivelcoöperatie zul je aan deze zaken bijzonder veel aandacht moeten besteden, zegt ir. Ritzema.

Oud-directeur Cats van Lijempf (1915 – 1958) op 83 jarige leeftijd overleden

Leeuwarder Courant 1972-08-30

Oud-directeur Cats van Lijempf overleden

LEEWARDEN — Op 83-jarige leeftijd is in Amsterdam overleden ir. A. Cats, oud-directeur van de Lijempf N.V. te Leeuwarden. Ir. Cats trad in 1915 als scheikundig ingenieur in dienst van de Lijempf en werd chef van het laboratorium. Hij werd tevens belast met de technische afdeling. In 1925 werd hij adjunct-directeur en in 1928 volgde hij de heer **Huttings** op als directeur. Dat is hij gebleven tot 1958.

Naast een grote scheikundige kennis had ir. Cats voortreffelijk organisatorische en commerciële gaven. Zijn bewegingen werden op de Zuivelbeurs in Leeuwarden nauwlettend gevolgd. Onder zijn leiding werd een sterke expansiepolitiek gevoerd die de Lijempf tot een voor die tijd groot bedrijf maakte. Ir. Cats werd ook een zeer invloedrijk figuur in het zuivelbedrijfsleven, die in vele commissies en besturen zitting had. Hij was o.a. de stuwkracht achter de oprichting van de Hollandse Blikmelk N.V.

De Lijempf exploiteerde fabrieken in Groningen, Friesland, Noord-Holland, Gelderland en Overijssel. Ir. Cats was een van de eersten, die zag, dat de componenten van de melk wel eens waardevoller konden zijn dan aangenomen was en hij zette dan ook een modern research-laboratorium op, dat internationaal erkenning vond voor onderzoek inzake caseïne en melkwol.

In de oorlog — toen de familie Cats in het Heidenschap onderdook — moest de Lijempf verschillende fabrieken sluiten en na de oorlog zette een zware melkprijsstrijd in met de coöperatie, waarbij de modernisering van de Lijempf-fabrieken achterbleef, hetgeen in Friesland leidde tot de overdracht van een reeks fabrieken aan de coöperatie. Ir. Cats ontbrak na zijn pensionering bijna nooit op de aandeelhoudersvergaderingen van de Lijempf, welke vergaderingen hij met levendige interesse bleef volgen.

Altijd geboeid door arbeidseconomie

Ir. P. Stallinga neemt afscheid van 75-jarige Zuivelbond

Friese zuivelindustrie kan zijn plaats met hoge melkprijs behouden

LEEUWARDEN - De „Zweedse ziekte”, noemden ze het in de Friese zuivel. Ir. Piet Stallinga moet nog glimlachen om die betiteling, die herinnert aan een periode uit de Friese coöperatieve zuivelindustrie, waarin men sterk georiënteerd raakte op de ontwikkelingen in Zweden. Ir. Stallinga had daarin de hand en hij blik er nu op terug bij zijn aanstaande afscheid als secretaris van de Friese Zuivelbond, die dan ook meteen zijn 75-Jarig bestaan viert.

Ir. Stallinga, een akkerbouwingenieur, is in 1934 bij de bond gekomen en in 1940 volgde hij Ulbe Kooistra als secretaris op. In de oorlog stond de ontwikkeling van de zuivelindustrie stil. Ir. Stallinga friste in die tijd o.a. zijn kennis van het Zweeds op, omdat hij meende, dat na de oorlog naar Zweeds voorbeeld de achterstand in de Friese zuivelindustrie kon worden ingehaald.

De verslaggever die tegenover ir. Stallinga zit, maakt dan meteen weer kortsluiting door te opperen, dat de voorsprong die de Friese zuivelcoöperaties in het naoorlogse Nederland hebben verworven, dus te danken is geweest aan de Zweedse ziekten, die ir. Stallinga te weeg heeft gebracht. Deze is pijnlijk getroffen door de opmerking en we moeten hem voor de zoveelste keer beloven, dat we zijn naam niet met zaken als voorsprong en dergelijke in verband zullen brengen. De Zuivelbond heeft het gedaan in samenwerking met de directies van de fabrieken en dat is met elkaar een heel complex.

Moeheid

Ir. Stallinga is een invloedrijk man geweest als secretaris van de bond. Die invloed ging niet alleen naar binnen maar strekte zich ook uit tot de fabrieken, die hij adviseerde over de aanstelling van directeuren. Er is veel gebeurd in zijn periode. Toen hij in 1934 bij de bond kwam, vond hij een zuivelcoöperatie in Friesland die allesbehalve eensgezind was. Onder de boeren was toen sprake van „coöperatiemoeheid”, een gevleugeld woord in die tijd.

De fabrieken streden onderling om de melk van de boeren en met veel trucjes trachtten besturen en directeuren de boeren al of niet vermeende voordelen van leverantie aan hun fabriek voor te spiegelen. Geleidelijk is aan die strijd een einde gemaakt en de vrede kwam kort na de oorlog met de bindende besluiten, die de algemene vergadering van de Zuivelbond de leden-fabrieken kon opleggen. Een van de bindende besluiten was het aanvaarden van grensregelingen tussen de fabrieken.

De grensregelingen brachten rust tussen de fabrieken, maar de daarbij behorende roest is ze bespaard gebleven, eensdeels door de invoering van het roestvrij staal in het kader van de Zweedse ziekte, maar daarnaast doordat de bond met verschillende voorstellen en diensten activerend optrad. De rusteloze natuur van

ir. Stallinga vond wel wat. Hij herinnert zich nog, toen hij een keer van de landbouwschool in Groningen thuis kwam in Westernijkerk, dat zijn vader een groen boek zat te lezen met in het Duits de titel „Arbeidstechniek in de landbouw”. Dit boek was een Noorse studie over o.a. het beste model van een schoffel. Het voorkomen van onnodig extra werk en het te weeg brengen van een goede arbeidsproductiviteit heeft Ir. Stallinga steeds geïnteresseerd. Toen hij na de oorlog van Beerenschot hoorde, het bureau dat zich met bedrijfsorganisatie bezig houdt, nam hij daar direct contact mee op, waarna de heer Beerenschot op een directurenbijeenkomst een inleiding hield.

Arbeid

Zo begonnen de ideeën over arbeidsproductiviteit al vroeg hun intrede te doen in de Friese zuivelindustrie en daaruit kwam ook de afdeling Arbeidseconomie bij de bond voort, welke afdeling op het ogenblik Bedrijfsorganisatie genoemd wordt. Het contact met Beerenschot is altijd aangehouden om voortdurend met de ontwikkelingen op dit terrein op de hoogte te blijven.

De vakbonden hadden er ook wel oren naar, want verbetering van arbeidsproductiviteit is een voorwaarde voor loonsverhogingen. In nauw verband hiermee stond ook de ontwikkeling van de **mechanisatie van de kaasbereiding**, waartoe de Friese Zuivelbond het initiatief nam en die vooral mede door **Ir. Lolkema** tot een goed einde werd gebracht. Daarmee werd niet alleen een verbetering van de arbeidsproductiviteit bereikt, maar ook het moeilijke en zware werk in de kaasmakerijen, waar de kaasmakers hangend over de rand van de kaasbak hun werk moesten doen, nam daardoor een einde. Na die mechanisatie werd het weer gemakkelijker om personeel voor de fabrieken aan te trekken.

Geen plan

In het verleden is de Friese Zuivelbond herhaaldelijk verweten, dat hij geen plan had voor de Friese zuivel en dat men er de ontwikkeling van fusies en concentraties maar op haar beloop liet. Ir. Stallinga meent, dat de feiten de bond achteraf in het gelijk hebben gesteld. In de werkelijkheid treden allerlei factoren op, die in een plan niet te voorzien zijn. Een plan zou dan belemmerend werken, omdat men er zich op gaat beroepen.

De bond heeft de fabrieken geadviseerd over investeringen en ir. Stallinga meent, dat overinvesteringen wel niet steeds zijn voorkomen, maar het advies heeft toch gunstig gewerkt.

Ir. Stallinga is er steeds een tegenstander van geweest om de hele Friese zuivelindustrie maar op een hoop te vegen met de verwachting, dat het dan automatisch wel goed zou komen. Fusies zijn wel het begin van een verbeteringsproces, maar integratie van de bedrijven hoort er zonder meer bij. Hij meent, dat de weg van de regionale centralisatie, die in Friesland gevolgd is, goed is geweest, omdat er overinvestering mee voorkomen is.

Bovendien moet men er rekening mee houden, dat men in de zuivelcoöperatie niet verder kan springen dan de pols lang is, die de boeren de coöperatie aanreiken. Zij beslissen ook. Een geweldige progressiviteit op dit punt dient vaak om te voorkomen, dat een voor de hand liggende oplossing kan worden genegeerd.

Binnen de mogelijkheden die er zijn, kan de rationalisering van de zuivelindustrie plaats vinden en kunnen de verbeteringen worden aangebracht. die leiden tot een zo hoog mogelijke opbrengst voor de melk. „Wy moatte de boeren op de best mooglike manier foarljochting jaen, mar net yn syn klompen stean gean. As de foarljochting goed is, moatte wy fortrouwe, dat de boer de goede wei ut gean sil.”

Biologisch

De Zuivelbond beslaat een heel terrein en ir. Stallinga somt alle afdelingen en diensten met hun mensen op. We pikken er nog een uit: de groep die de exploitatie van de fabrieken doorlicht, die de technologische processen in de fabrieken begeleidt en die voor de werktuigen in de fabrieken zorgt. De zuivel heeft niet met chemische processen te maken maar met biologische, die uiteindelijk moeten leiden tot een goede kwaliteitskaas. Alle diensten van de bond richten zich daar op.

Dat werk komt niet te vervallen. wanneer de Friese zuivelcoöperatie in één vereniging wordt geïntegreerd. Dat blijft bestaan met of zonder bond. Wel doet de bond ook werk voor fabrieken buiten Friesland, maar dat gebeurt op kostprijsbasis, terwijl in Friesland voor een deel van het werk een omslag bij de fabrieken geheven wordt. Toen er nog geen vakscholen waren, leidde de bond ook vakmensen voor de zuivel op. In de loop der jaren zijn dat er 6.000 geweest.

Melkprijs

Over het afgelopen melkprijsjaar heeft de Friese zuivelindustrie gemiddeld weer de hoogste melkprijs uitbetaald in Nederland. Blijft dat zo? We zullen op onze tellen moeten passen, meent ir. Stallinga, maar die periode hoeft niet voorbij te wezen. „Us fabrieken hoege foar gjinien under to dwaen”. Kaas is bovendien een sterk produkt; er is in de zuivel geen produkt dat sterker is. Op het moment zijn er marktproblemen en er is elders veel geïnvesteerd in de kaasmakerijen, maar die zijn duur, zodat de animo wel zal bekoelen. Friesland kan zijn plaats behouden, indien de verlangde kwaliteiten kaas geleverd worden.

Met dit „testament”, dat wel enigszins afwijkt van wat er meer in Friesland aan het zuivelfront gezegd wordt, neemt ir. Stallinga afscheid van de Friese en de Nederlandse zuivel, die hij in veel functies heeft gediend. Die functies stelt hij straks beschikbaar. **Ir. A. W de Graaf**, zijn opvolger, zal de 75-jarige Zuivelbond, of officieel de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken. verder leiden.

Cees van der Ploeg – hoofddirecteur De Takomst - met Pensioen

WOLVEGA

Begin september stopt Cees van der Ploeg (67) als hoofddirecteur van de coöperatieve zuivelindustrie De Takomst, de grootste coöperatie van melkvee houders in Friesland. De Takomst heeft een jaarlijkse melkaanvoer van ruim 400 miljoen kg melk. Die melk wordt opgevangen en verwerkt in kaasfabrieken te Wolvega, St. Nicolaasga, Wommels, Dronrijp en Marrum. Deze fabrieken zijn grotendeels gemoderniseerd in de periode, dat ze onder de directie van Van der Ploeg kwamen te staan. Ze hebben bijgedragen aan de goede naam, die de Friese zuivelindustrie geniet. Dat Wolvega in de Stellingwerven het administratieve centrum werd van de grootste Friese kaasindustrie, vloeit voort uit de vooraanstaande rol, die de coöperatie in Wolvega heeft gespeeld bij de melkprijs in Friesland. Aan de fabriek met een hoge melkprijs viel leiderschap ten deel.

Cees van der Ploeg werd in 1908 in Hoorn op Terschelling geboren. Via de zuivel-fabriek in Formerum kwam hij in de zuivel terecht, dezelfde zuivelfabriek die op het einde van zijn carrière gesloten moet worden, terwijl de melk van het eiland voor verdere verwerking naar de vaste wal gaat, naar de fabriek in Dronrijp. Van der Ploeg kent de zuivel van begin tot eind. In Formerum was hij o.a. melkrijder. Zijn eerste praktijkjaar in het kader van de zuivelschool in Bolsward bracht hij op Terschelling door.

Zijn eerste volontairschap bracht hem in Koudum, waar hij het goed kon vinden met de assistent Gerrit Nes, die zelf afkomstig was uit Assendelft en die later de zuivelfabriek in Lutjewinkel zou leiden. In Lutjewinkel kwam Van der Ploeg later terecht als assistent, nadat hij eerst nog enige jaren in de fabriek te Assendelft was geweest.

Vorming

De fabriek in Assendelft maakte tweemaal daags kaas, telkens als de melk binnenwas.

Van der Ploeg was er een Manusje-van-alles. Er was toen in de fabrieken nog veel werk dat met de handen gedaan moest worden. In die fabriek leerde Van der Ploeg de handgrepen van het zuivelvak. Als hij solliciteerde, liet hij niet na daar op te wijzen. Het zijn jaren geweest, die sterk hebben bijgedragen aan zijn vorming.

In Noord-Holland was de fabriek in Lutjewinkel er een in opkomst. Behalve de kaasmakerij was er een melkinrichting, die afzet in de hele provincie had. In die tijd, voor de oorlog was Lutjewinkel al zover, dat het geen losse melk meer verkocht, maar alleen flessemelk. Met Frico-Warga was Lutjewinkel de eerste fabriek, die met genormaliseerde flessen en kroonkurken werkte. Men leverde ook een produkt af, dat langer houdbaar was dan twee dagen, hetgeen ook een bijzonderheid was.

Over die houdbaarheid werd destijds veel gescheven en nog steeds gaat de ontwikkeling van consumptiemelk in de richting van een langere houdbaarheid. Voedingsspecialisten hebben er het hunne ook van gezegd en bezwaren gemaakt tegen de hoogepasteuriseerde melk. Het kon niet goed zijn. Maar op het ogenblik zitten we met melk, die een paar maanden houdbaar is in de fles.

Achlum

Na de perioden van de handenarbeid in Assendelft bood Lutjewinkel (100 man personeel) nieuwe mogelijkheden en ontplooiingskansen. Hij zou er mogelijk langer gebleven zijn, als er in de fabriek een Friese exboer geweest was, die hem op een Friese fabriek hebben. De fabriek in Lutjewinkel ontplooidde zich sterk en had veel aantrekkelijks voor Van der Ploeg. maar zijn sollicitatie naar Achlum had succes.

In 1937 kwam Van der Ploeg na drie jaar Lutjewinkel naar, Achlum. waar hij een fabriek vond met 6.5 miljoen kg melk. Achlum was in Friesland een van de grote fabrieken van de klei, maar de melkaanvoer was er niet zo gegroeid als in de fabrieken van de zandstreken het geval is geweest. Bovendien was de Lijempffabriek in Berlikum actief in de streek van Achlum.

Rest ontbreekt nog – geen pdf van.....

Kaas

Het bestuur van Achlum hadde een man uit Noord-Holland, die het Fries wel verstond, maar die het amper praatte. Achlum vond dat nog al wat een onderneming. In Lutjewinkel en Assendelft was Van der Ploeg gewend om kaas te maken uit rauwe melk. Achlum pasteuriseerde de melk eerst en Van der Ploeg bracht daar geen verandering in.

Kaas uit rauwe melk mocht dan kwalitatief beter zijn, Achlum leverde aan de Frico wat de Frico het beste kon verkopen. Bij wijze van uitzondering werd er in Achlum in 1938 nog eens kaas uit rauwe melk gemaakt. Van der Ploeg drong er in de Frico wel op aan om de pasteurisatietemperatuur voor de kaasmelk te verlagen. De hoge temperaturen bij de kaasmelkpasteurisatie is niet een glorieuze periode geweest in de kaasbereiding.

Bij de kaasbereiding had Noord-Holland een voorsprong verworven en die was destijds bijzonder groot. Het prijsverschil tussen kaas uit Friesland en uit Noord-Holland was vijftien procent. Het bedraagt nu nog slechts centen per kilo kaas. Als Van der Ploeg in zijn Assendelftse tijd naar Friesland solliciteerde, vroegen de besturen steeds naar dat prijsverschil.

Van der Ploeg meent, dat dat niet alleen een kwestie van bereiding maar ook van grondsoort is. Voor de leden-boeren van de fabriek in Achlum heeft hij wel eens kaas gemaakt op Noordhollandse manier maar hij heeft daar nooit het succes mee gehad, dat men er van zou verwachten.

Persoon

In 1946 kwam de **zuivelfabriek** in Opeinde vrij. Was Achlum een betrekkelijk nieuwe fabriek geweest met flinke investeringen toen Van der Ploeg kwam, in Opeinde was dat vlak na de oor-

log anders. Bovendien kon de fabriek de snel groeiende melkafvoer van de zandbedrijven niet bijbenen. Er moest een fabriek nieuw ingericht worden. Toen Van der Ploeg in 1954 Opeinde verwisselde voor Wolvega had de melkprijs van Opeinde wel enige invloed op de benoeming in Wolvega.

Het is die melkprijs niet alleen geweest, maar ook de waardering van de boeren voor zijn persoon. Van der Ploeg hield ervan met de boeren hun problemen te bepraten en zich in te leven in hun omstandigheden. Cees van der Ploeg is verschrikkelijk veel de boer opgegaan. De laatste jaren komt hij er minder toe, omdat de groeiende onderneming steeds meer van zijn tijd vroeg, maar ook de boer zelf heeft minder tijd voor andere zaken.

In 1963 kwam de omvangrijke **fusie** in Friesland van Wolvega met de fabrieken van De Takomst om Heerenveen tot stand. Wolvega stelde toen de eis, dat eventuele fabriekssluitingen snel hun beslag zouden krijgen. Bovendien wilde Wolvega geen gedeelde verantwoordelijkheid in de directie. De nieuwe coöperatie diende onder een eenhoofdige directie te staan. Je kunt nog zo democratisch zijn, maar in wezen kan de verantwoordelijkheid voor de onderneming niet gedeeld worden.

Van der Ploeg vindt steur voor die opvatting bij de zuivelcoöperatie in Workum, die hetzelfde standpunt huldigt. Er moet een man zijn, waarop de bestuur terugvallen kan. Ook de boeren moeten een man hebben waar ze terecht kunnen met hun ideeën. Niettemin stond Van der Ploeg ook op het standpunt, dat er in de directie flink gedeeld moet worden.

Opvolging

De opvolging in de directie De Takomst is ruim te voren geregeld. Wout Kranenburg is straks de enige hoofddirecteur. Van der Ploeg meent geluidloos te kunnen verdwijnen. Spanningen in de leiding zijn er niet, alles is geregeld. Ieder weet wat er aan de hand is. De zaken bij De Takomst lopen vlot en in de toekomst kan dit grote bedrijf doorgaan met het doen van investeringen, die over de ruim 400 miljoen kg melk gerekend niet zwaar zullen zijn. Misschien zullen er wel grotere fabrieken nodig zijn om verantwoord te kunnen blijven investeren. Ook bij de kaasbereiding en de melkstandaardisatie komt de computer de processen regelen. Bij de kaasbereiding is er in Wolvega reeds een eerste aanzet.

Op de kwaliteit van de kaas behoeft dat geen invloed te hebben. Met de computer kan men ook nog een goede kwaliteit kaas maken. Dat kan overigens in een grote fabriek net zo goed als in een kleine. Dat is wel gebleken bij de kaaskeuringen van de FNZ en de Friese Zuivelbond, waar De Takomst met zijn grote fabrieken een meer dan evenredig aandeel in de medailles heeft.

Een verdere verbetering van de kaaskwaliteit? Dat betreft dan reuk en smaak. Als je kaas nu lekker vindt, dan is er niet veel vooruitgang meer mogelijk. De laatste jaren blijkt dat ook. Wel is het mogelijk om reuk en smaak van de kaas nog gelijkmatiger te krijgen. Een grotere gelijkmatigheid in de hoedanigheid van de kaas zal steeds beter zijn te verwachten doordat men de gehalten beter in de hand krijgt.

De fabrieksmatige bereiding van kaas leidt tot een egalere produkt. De tankmelkerij zal niet leiden tot een verbetering van reuk en smaak van de kaas. De waardering van de consu-

ment voor kaas uit rauwe melk gemaakt is ook moeilijk in klinkende munt voor de boer om te zetten. De klant wil de duurdere kaas niet betalen. De Frico is daarom al jaren geleden opgehouden met de produktie van kaas uit rauwe melk.

Snoek

In de rest van de Friese zuivelcoöperatie is wel eens gevreesd voor de grote invloed van Van der Ploeg en De Takomst. De Takomst zou de snoek in de coöperatieve vijver zijn. Die snoek heeft nooit de idee gehad om alles op te vreten. Als de Friese Zuivelbond bevreesd is geweest voor een onttakeling van zijn functies, omdat De Takomst alles zelf zou gaan doen, dan heeft De Takomst daartoe geen aanleiding gegeven.

De tijd echter, dat een directeur van een zuivelonderneming alles weet, is voorbij. De directeur moet nu wel mensen om zich heen hebben, die op hetzelfde niveau van deskundigheid kunnen praten met de deskundigen van de zuivelbond en die van de toeleverende bedrijven. Alleen in die situatie krijg je een optimaal resultaat.

Concentratie

De tijd dat Friesland 77 zelfstandige coöperatieve kaas- en boterfabrieken had, is allang voorbij. Zouden die fabrieken nu nog bestaan, zo meent Van der Ploeg als rechtvaardiging van de concentratie te moeten stellen, dan hadden de directeurs van de fabrieken niet geweten, waar ze met hun melk heen moesten. Er zouden zonder de concentraties geen poedertorens zijn gekomen, die de overtollige kaasmelk hadden kunnen opvangen. Dat hoeft overigens niet te betekenen, dat nu juist alle kleine fabrieken verder opgeruimd moeten worden.

Melkvaarder Strikwerda houdt er mee op

WOMMELS — „Ik bin der útwipt. It kin net mear út. Doe't ik bigong wiene der njoggen boeren mei sawntich bus molke, nou binne der mar trije boeren mear mei filfentritich bussen". Dat zegt de heer Rein Strikwerda (62) uit Oosterend, die vandaag zijn laatste melkvaart houdt door de sloten en vaarten van Hennaarderadeel naar de fabriek in **Wommels**. Van de drie overgebleven boeren zijn er twee aan een verharde weg komen wonen (evenals tal van hun collega's. „Dan bliuwt der noch ien oer en dat is Ids de Boer op 's Sinterklazepleats by Iens. Dy wennet oan in modderreed". De coöperatieve **zuivelfabriek** heeft ondertussen voor de heer De Boer een bootje gekocht, waar-

mee hij zelf zijn melk naar Warntille bij **Wommels** moet varen

De heer Strikwerda heeft 23 jaar het werk van melkvaarder gedaan. Hij heeft er tegenop gezien afscheid te moeten nemen, „mar ik bin der nou oerhinne. De winter komt oan en dan is it in kjeldleijerij". Hij ziet met genoeg op de tijd terug. „Bêste boeren, op 's tiid kofje en foar de masjinisten, dy't myn boatsje ûnderhâlden, ha'k ek alle lof. Och man, it wie myn lust en myn libben. Soun wurk, altyd yn waer en wyn. Ik sjoch moarns de sinne opkommen en jouns ûndergean. Ik ha der noait ien kear tsjin op sjoen om moarns oan it wurk to gean".

Enige directeur zonder diploma zuivelschool nam afscheid van Frico

DRACHTEN - De enige zuiveldirecteur in Friesland, die niet de zuivelschool in Bolsward heeft doorlopen, heeft gisteren afscheid genomen. Het is de heer Sipke Wielinga uit Warga, directeur van de centrale melkinrichting van de Frico.

De heer Wielinga werd in de Lawei in Drachten na afloop van de algemene vergadering uitgezwaaid. Hij kreeg van de Frico een cheque aangeboden voor de aanschaf van een boot. Tevens reikte Frico-voorzitter Piet Houtsma van Schingen hem de gouden medaille uit van de Nederlandse Maatschappij van Handel en Nijverheid.

Frico-voorzitter Piet Houtsma (Links) drukt mevr. Wielinga de hand. In het midden de scheidende Frico-directeur Sipke Wielinga.

De heer Wielinga is in 1928 als monsternemer in de zuivel terechtgekomen. Hij haalde vervolgens een aantal diploma's en kreeg in 1936 opdracht om in Warga een melkinrichting uit de grond te stampen. Dat slaagde. Hij werd er in 1946 directeur van. De heer Houtsma roemde dat directeursschap door onder andere op te merken, dat de heer Wielinga het voor elkaar had gekregen om in een fabriek van achttien miljoen melkeenheden op een gegeven moment dertig miljoen melkeenheden te verwerken. „As jo dat kinne, dan binne jo wol in kunstner”.

De heer Houtsma noemde de heer Wielinga „taei en oanhâldend”, iemand die zijn ogen goed de kost heeft gegeven en die wel wilde luisteren om er wat van op te steken. „En dat hat fortuten dien. Hy hat sterk opereard as direkteur”.

Frico-directeur mr. Gerrit Hepkema zei dat hij zich in feite de melkinrichting in Warga zonder de heer Wielinga niet voor kon stellen. Hij noemde hem een all-round directeur, die de markt kon analyseren, die een verkoopbeleid wist uit te stippelen en die een diplomaat was. Namens enkele organisaties voerde de heer Auke Algera van Wolvega het woord. Hij vond de heer Wielinga een directeur, die afwijkt van de „modale zuiveldirecteur”. De moeder van de scheidende directeur prak vervolgens enkele hartverwarmende woorden.

In zijn toespraak zei de scheidende heer Wielinga, dat de fabriek van Warga in zijn tijd is gegroeid van „in sūpenbrijfabryk” tot een melkinrichting, die in 1966 f 47 miljoen omzet had. De melk werd gebracht naar 750 afnemers: 450 melkboeren en 300 winkels. Hij drong er bij de boeren op aan vooral de rijdende winkels van de melkboeren goed te beklanten. Het „straatkanaal”, zoals deze vorm van af-

zet heet, verdient volgens de heer Wielinga goed behandeld te worden. De heer Wielinga zag voor de Frico nog geen reden om op te gaan in de groep CMC-Coberco-DOMO. Zijn opvolger in Warga wordt de heer Hendrik Nijboer.

Directeur A. Feenstra – Nestlé Heeg - met pensioen

HOMMERTS - Veertig jaar geleden, op 29 augustus 1936 om precies te zijn, zette de heer Adri Feenstra de eerste schreden op een kronkelig pad in de zuivel. Begonnen als bediende in de kaasmakerij bij de KNM in Bolsward bereikte hij al vrij spoedig de staf en werd uiteindelijk directeur in Oosterlittens. Drie jaar geleden werd hij overgeplaatst naar Heeg-Osingahuizen. Niet door de KNM want die was jaren geleden al opgegaan in Hollandia, dat later weer onderdeel werd van het Nestléconcern.

Gistermiddag was de heer Feenstra het middelpunt van een druk bezochte receptie in het dorpshuis „Man it Far” in Hommerts.

Hij werd daar onder meer door de heer J. Eigenhuizen, lid van de hoofddirectie van Nestlé-Nederland, als stug, maar dan in de goede zin van het woord, bestempeld. Hij noemde de jubilaris een doorzetter, vasthoudend en plichtsgetrouw. Hij slaagde er in zijn mensen te motiveren. Ook buiten het bedrijf was de heer Feenstra evenwel erg actief. Op maatschappelijk terrein vervulde hij verschillende functies en dat noemde de heer Eigenhuizen het bewijs dat de jubilerende directeur niet alleen een stugge doorzetter is, maar ook een man met vele facetten.

Adjunct-directeur Theo van Heel van het hoofdkantoor zei dat de heer Feenstra vooral in Oosterlittens, waar hij in 1950 tot directeur werd benoemd, van zijn capaciteiten gebruik had moeten maken. „Oosterlittens was klein, hij moest zich waar maken en kreeg daar nauwelijks de middelen voor”. De heer Feenstra heeft er wat van gemaakt - Oosterlittens was de bakermat voor en aantal nieuwe producten die met uiterst beperkte middelen werden ontwikkeld - en werd in '73 benoemd tot directeur in Heeg. „We hebben nooit spijt gehad van die overplaatsing”, aldus de heer Van Heel.

De heer J. Hulshof uit Venray, die namens de fabrieksdirecteuren sprak, roemde het improvisatievermogen, dat gecombineerd met het optimisme en het doorzettingsvermogen van de heer Feenstra er voor gezorgd heeft dat Oosterlittens, „dat aan het kwijnen was”, weer nieuwe kansen kreeg. Ook Heeg is uitgegroeid tot een belangrijke schakel. Namens het personeel sprak de heer Sjoerd Visser op rijm waarderende woorden, terwijl de heer Age Tiemersma namens de staf onder meer zei dat de heer Feenstra niet alleen met het hoofd maar ook met het hart leiding gaf.

De heer Jan P. G. Mensen reikte de jubilerende directeur het vererend. getuigschrift van de Nederlandse Maatschappij van Nijverheid en Handel uit. Niemand

Leeuwarder Courant 1976-09-11

Nestlé-directeur Heeg, de heer Adri Feenstra beproeft de hometrainer; een geschenk van zijn collega's.

kwam met lege handen. In een dankwoord zei de heer Feenstra nooit spijt gehad te hebben van zijn benoeming in Heeg. „Er is wel eens tegenwind, maar met laven komt men er toch”.

Leeuwarder Courant 1976-10-02 dl-1

Folkert van der Meer trekt bij afscheid nog een keer van leer

DRACHTEN — Folkert van der Meer (pas benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau) is zichzelf volkomen trouw gebleven op de receptie, die de Voedingsbonden FNV te zijner ere in de Lawei gaven, ter gelegenheid van zijn afscheid als districtsbestuurder in Friesland en als voorzitter van de landelijke vakgroep zuivel van de voedingsbonden. Met een levendige toespraak over de plaats van de werknemer in de zuivelindustrie en over het personeelsbeleid in de zuivel toonde Van der Meer zijn trouw aan de idealen, waarvoor hij als vakbondsman altijd heeft gestaan.

De benedenzaal van de Lawei liep meer dan vol bij deze receptie, die met vele sprekers heel lang duurde. Er werden vele anekdotes uit het leven van Van der Meer naar voren gehaald, nadat de voorzitter van de Voedingsbonden FNV, de heer Cees Schelling, het leven van Van der Meer had geschetst.

Het zijn mijn mooiste en fijnste jaren geweest als secretaris van de vakgroep, toen Van der Meer voorzitter was. Hij heeft op een kritiek moment de vakgroep ook bijeen gehouden en daarvoor zijn we hem geweldig dankbaar, aldus de heer Schelling. Zijn manier om de zaken aan te pakken hadden bij alle ernst ook een bepaalde charme, zodat je wel eens moest nadenken over hoe hij het bedoelde. Fijn was Van der Meer ook in zijn omgang met mensen.

„Ik was er inderdaad wel wat emotioneel bij betrokken”, zo memoreerde Van der Meer, „want ik zag altijd de mensen op de achtergrond.” Iets van die emotionaliteit bleek, toen de scheidende vakbondsfunctionaris de toespraak van de vertegenwoordiger van de Friese zuivelcoöperaties

beantwoordde. De heer Auke G. Algeera, voorzitter van de Friese Zuivelbond, had in zijn toespraak de nadruk gelegd om het goede van het dorpsleven, dat door tegenstellingen tussen stakende fabrieksarbeiders en de veehouders verscheurd zou kunnen worden.

Folkert van der Meer zei toen, dat hij bij geruchte gehoord had, dat er weer integratie-besprekingen in Friesland gaande zijn. (De heer Van der Meer zal bedoeld hebben op de contacten tussen bestuur en directie van de Frico met de deelgenoten over een nauwere samenwerking, die de **sluiting** van fabrieken ten gevolge kan hebben.) Van der Meer wilde dat er niet weer „zonder ons en over ons” beslist wordt „dat hebben wij niet verdiend.”

Als u met de ondernemingsraden praat en de vakbonden er buiten houdt, dan speelt u met vuur, zei hij. De vakbonden hebben steeds tegen hun leden gezegd, dat de fusies doorgang moesten vinden en daar hadden ze wel eens moeilijkheden mee, wanneer de directeur van de fabriek tegen het personeel zei, dat het niet hoefde.

In de 26 jaar, dat Van der Meer in Friesland werkzaam is geweest zijn hier 66 **zuivelfabrieken** gesloten. Daar waren 2500 personeelsleden bij betrokken. Met de **sluiting** van de fabriek werd vaak het hart uit het dorp gehaald. Het opvangen van de personeelsproblemen bij de fusies liet wel eens iets te wensen over, want nog ontbreekt het aan een personeelsbeleid in de Friese zuivelindustrie. De Friese zuivelindustrie staat voorop bij de uitbetaling van de melkprijs en bij de automatisering van de fabrieken, maar in het personeelsbeleid bleef men achter.

Van der Meer vond het een gewone zaak, wanneer een zuivelbewerker meepraat over de benoeming van een nieuwe directeur. Als men zegt dat hij er geen verstand van heeft, dan steekt mij dat, zei de heer Van der Meer. Hij heeft er namelijk net zoveel verstand van als het bestuurslid die op zijn boerderij zit. Bovendien moet de zuivelbewerker onder die directeur werken en hij heeft er belang bij, dat het een goede directeur is. Overigens zullen er in de zuivel nog grotere eenheden gevormd moeten worden, volgens de heer Van der Meer.

Gelukwensen en geschenken moesten de heer van der Meer en zijn vrouw Janke van velen in ontvangst nemen. De heer Schelling gaf daarbij het woord aan de heren Wobke de Vries uit Menaldum, die sprak namens de vier districten van de bond in Friesland, Andries de Vries, tweede voorzitter van de vakgroep, Auke G. Algra, namens CCF, Frico en Zuivelbond, Thomas Miedema namens het Landbouwschap, Rinse Comello namens het Coöperatief Verzekeringsfonds, Jan

De voorzitter van de Voedingsbonden FNV, de heer Cees Schelling, biedt de heer Folkert van der Meer een afscheidsgeschenk aan bij diens pensionering als functionaris van de bonden. Bij de heer Van der Meer diens vrouw, mevrouw Janke van der Meer, die op de receptie mede in de huldiging werd betrokken. Op de borst van de heer Van der Meer diens vrouw, worven eremetaal behorend bij het ridderschap in de Orde van Oranje Nassau.

Oudenaller namens het district van het NVV, Keimpe van der Kooij namens het CNV, Gerrit Glas namens het district Groningen en aan Wietse van der Meer, die het woord voerde voor de familie. Uit hun woorden bleek, dat de heer Van der Meer o.a. als bestuurslid van het Produktschap voor Zuivel de Nederlandse zuivel op vele plaatsen van dienst is geweest.

S. Kramer ridder in de orde van O.N.

Veel lof voor de scheidende „baas” „Gerkesklooster”

Zuivelfabriek die jaren de hoogste melkprijs betaalde

GERKESKLOOSTER-DRACHTEN - Met een door vele honderden mensen bezochte receptie in de Drachtster De Lawei nam de heer Sjerp Kramer donderdagmiddag afscheid als directeur van de coöperatieve Zuivelindustrie Twee Provinciën in Gerkesklooster. Hij vierde tevens zijn dertigjarig jubileum. De heer Kramer kreeg door vele sprekers tof toegezwaaid voor zijn keiharde inzet die het onder meer gedurende vele jaren mogelijk maakte, dat „Gerkesklooster” de hoogste melkprijs in heel het land uitbetaalde. Alle sprekers gingen in hun redevoeringen op dit aspect in, uitgezonderd één, burgemeester mr. Joost van Bodegom van Opsterland, in wiens gemeente (in Beetsterzwaag) het echtpaar Kramer woont. kwam echter met de verrassing van de dag, namelijk de mededeling, dat de heer Kramer door de koningin was benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Iedereen werd er even stil van, de jubilaris zelf zei heel erg overrompeld te zijn. Maar ook blij, voor zichzelf, de familie, de leden en het personeel. Deze onderscheiding is niet alleen door mij verdiend, sprak hij, maar door ons allemaal. Bedankt voor uw bijdrage daaraan. Een ander hoogtepunt op de receptie was voor het echtpaar Kramer de mededeling van bestuursvoorzitter de heer Pop ke Tiete Gaaikema, dat hun door leden en directie een reis naar Israël werd aangeboden.

De heer Gaaikema schetste in grote lijnen de loopbaan van de heer Kramer. Hij trad, dertig jaar terug als directeur in dienst bij de coöperatieve zuivelvereniging „*Welgelegen*” . In 1969 werd met het zusterbedrijf in Grijpskerk gefuseerd, zeven jaar later met *Eendracht* in Opeinde. Toen de heer Kramer kwam bedroeg de melkaanvoer negen miljoen kilo jaarlijks, bij zijn afscheid 112 miljoen kilo. U hebt zich, zei voorzitter Gaaikema, op geweldige wijze voor onze vereniging ingezet. Er bleef bijna geen tijd voor andere activiteiten over, vooral de eerste twintig jaar niet.

Modern bedrijf

De voorzitter stelde verder met tevredenheid vast, dat de scheidende directeur ook in jaren van rigoureuze veranderingen uitstekende resultaten wist te boeken. U bent steeds met het bedrijf meegegroeid, ook de kleine dingen zag u niet over het hoofd, aldus de heer Gaaikema, die tot de slotsom kwam dat de heer Kramer een goed ingericht en modern bedrijf achter zich laat. Hij bood hem een cheque aan voor de inrichting van de tuin bij het buiten aan de Spaanse Middellansezee kust.

De heer Sjoerd Boersma sprak niet alleen als voorzitter van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, maar ook uit naam van de CCF, ILC Friesland Bank en de Stremselfabriek. Hij karakteriseerde Kramer als „in man mei in

eigen gezicht”, correct, beminnelijk, betrouwbaar, hard werkend en in probleemsituaties zakelijk, zonder een spoor van sentiment. De mensen zijn meer dan tevreden over u, wist Boersma, die de jubilaris uit naam van de vijf instellingen een envelop met inhoud overhandigde, niet nadat hij hem nog had bedankt voor het werk als bestuurslid van de bond van 1966-1973, en als lid van de commissies melkprijsnotering, kaasnotering en arbeidsvoorwaarden.

Eenvoud, intelligentie, volhoudendheid, technisch onderlegd, volgens de heer Marcus Beetstra die sprak van de vereniging van directeuren van coöperatieve zuivelverenigingen in Friesland, bezit de heer Kramer onder meer die eigenschappen. Hij gaf hem een „bijzonder” compliment voor het feit, dat zijn fabriek jarenlang de hoogste melkprijs uitbetaalde. Volgens de heer Beetstra moet de jubilaris zijn wijsheid in het westen van de provincie Oosthem, Koudum en Zurich hebben opgedaan, maar is hij met die wijsheid vervolgens naar het oosten gegaan.

De heer Hendrik Hoekstra zei als man van de personeelsvereniging, dat het zal moeten wennen, de fabriek zonder Kramer, van wie hij overigens wel vond, dat hij niet zo vaak met het personeel sprak. Nee, gaf Kramer in zijn slotwoord toe, de rol om een soort vaderfiguur te spelen voor het personeel lag mij niet. De heer Hoekstra had voor hem een fiets meegebracht, de heer Willem Bartels een wereldontvanger. Hij vertegenwoordigde de buurtfabrieken en dankte de heer Kramer („een zeer harde werker, erg efficiënt”) voor de goede nabuurschap, deze dertig jaar. De boeren kunnen nu dan wel gerust zijn, wij als de burens moeten de mouwen maar opgestroopt houden, zei de heer Bartels.

Laatste melkboot van Workum na 77 jaar uit vaart

WORKUM - Voor het laatst vaart vanavond de melkboot van de zuivel-fabriek in Workum. De volgende dag wordt alle melk voor de fabriek over de weg aangevoerd en dan is er een einde gekomen aan een periode van 77 jaar melkvaren voor de fabriek. Vandaag wordt nog bij zes boeren van de Workumer fabriek de melk met de boot opgehaald uit het Heidenschap en langs de Trekvaart tussen Workum en Parrega. Van algemeen belang is vooral, dat de melkboot in de winter de route van de Elfstedentocht niet meer opbreekt.

De laatste melkvaarder van Workum is de heer Lolke Vrolijk. De fabriek te Workum is een van de drie fabrieken van de zuivelcoöperatie De Goede Verwachting, waarvan de fabriek in Heeg ook nog melk over water ontvangt. De drie boeren op het eiland De Gouden Bodem tussen Heeg en Woudsend zijn blijvend op vervoer over water aange- wezen. Verder vaart er voor De Goede Verwachting nog een melkboot bij Oosthem. Eerder deze herfst werd bij Oppenhuizen een melkboot uit de vaart genomen.

Van de zes boeren, die hun melk morgen aan de weg moeten leveren, zijn er drie in het Heidenschap, die hun bussen een eind moeten opbrengen naar de melkriet. De drie boeren aan de Trekvaart moeten de bussen dagelijks over de vaart brengen.

Nicolaas Huizinga na veertig jaar Leeuwarder melkboer met pensioen

Over bevroren melk, concurrentie en „onneembare” bruggen Met een melkkar en een trekhond in de dertiger jaren

LEEWARDEN - Eén van de eerste dingen waarmee de heer Nicolaas Huizinga aankomt is de hem vorig jaar uitgereikte oorkonde „wegens een bijzonder gewaardeerd dienstverband gedurende veertig jaren”. Veertig jaar in de zuivel. Eerst bij de Coöperatieve Zuivelfabriek **Emmakade**, waarvan de naam na het samengaan met de fabriek in Jelsum tot de **Leeuwarder Melkinrichting** werd omgedoopt, wat in 1956 na de fusies weer veranderde in de Coöperatieve Zuivelfabriek **Fresia**. Ook maakte hij nog mee, dat het „**de Takomst**” werd. Eén jaar is hij nu met pensioen en als hij terugkijkt in de tijd, dan stelt hij een mooi leven te hebben gehad, ...en vrij”. Dat laatste slaat dan vooral op de periode, dat hij met ‘n melkkar, die nog door een trekhond werd voortbewogen, door Leeuwardern trok om als melkboer zijn brood te verdienen. Zi)n echtgenote Tjitske Huizinga-Otter merkt daarover op: „Maar dat -is allemaal voorbij, het is allemaal anders geworden. Het kan allemaal niet meer bestaan. Fusies en fusies....”

Leeuwarder Courant 1978-07-25

De heer en mevrouw Huizinga: het is allemaal voorbij, het is allemaal anders geworden.

Het was vorig jaar niet alleen zo, de heer Huizinga één jaar eerder dan gebruikelijk met pensioen ging, hij en zijn vrouw waren toen ook veertig jaar getrouwd. Enkele bloemstukken en planten met de kaartjes er nog aan, herinneren aan de collega's en kennissen die dit feit niet ongemerkt voorbij hebben laten gaan. Ze praten graag over het verleden, de heer en mevrouw Huizinga, waarbij vooral de dertiger jaren een regelmatig terugkerend onderwerp van gesprek blijken te zijn. Het was de tijd, dat hij als melkboer moest bewaken, dat zijn klanten niet door de concurrentie werden overgenomen. Hij werkte weliswaar in loondienst en niet als zelfstandige, maar dat betekende toch, dat zijn provisie op het spel stond. Daar waar klanten verhuisden en nieuwe bewoners hun intrek namen kwam, als hij

niet oppaste, al gauw een collega die zijn geluk wilde proberen. „Aftroggelen”, aldus de heer Huizinga, die daarop eigenlijk terugkijkt als op verwerpelijke praktijken, waaraan hij zichzelf niet heeft willen „bezondigen”.

Naast zijn minder aangename ervaringen kijkt de ex-melkboer terug op vele prettige ervaringen met zijn klanten. „Ik kon ook best met de mensen opschieten en dat scheelt een stuk. Dat contact met de mensen, dat mis ik wel, vroeger kende je iedereen”. Zijn vrouw kan niet nalaten nogmaals er op te wijzen, dat het verleden tijd is, „allemaal voorbij”.

Het is geen wonder, dat de heer Huizinga in goede verstandhouding met zijn klanten kon blijven omgaan, want hij deed nogal eens wat klusjes voor hen „Helpen bij die oude wiefkes”, aldus de heer Huizinga, die er niet voor terugdeinsde mee te werken, wanneer er eens een zolder helemaal opgeruimd moest worden. Hij sorteerde de post voor een klant die met vakantie was, maar wel de sleutel aan hem had afgegeven.

Een minder prettige ervaring staat hem nog glashelder voor de geest. Het is hem vooral bijgebleven, omdat hij er eigenlijk niets van begreep. Een mevrouw aan de Spanjaardslaan vond, dat het geen pas gaf, dat hij al lopend onderweg zijn brood at. Ze vond, dat hij erbij moest gaan zitten. „Ik kreeg de zak. zo verwoordt de heer Huizinga het verlies van deze klant. „En nou waren ze zo christelijk, dat ik het gewoon niet begreep. Ik heb alleen tegen haar gezegd: Mevrouw, van u had ik dat niet gedacht. Verder zei ik niks, je moet altijd heer blijven vind ik”. „Hoe moest hij het anders doen?” vraagt mevrouw Huizinga. „Hij was de hele dag onderweg en had een grote zak brood bij zich. Als ze nou had gezegd: Kom hier even zitten en eet een stukje brood, dan was ze consequent geweest”.

Minder aangenaam was ook het feit, dat er een klant was, toevallig alweer op de Spanjaardslaan, die hem niet als melkboer wilde hebben, omdat hij met een trek hond op pad ging. Er waren er meer, die hem voor een dierenbeul uitmaakten. Hij kon er zich erg kwaad over maken en vertelt, dat hij weliswaar nooit met een eigen hond op pad ging, maar dat de dieren heus wel goed werden verzorgd en zelfs wel in huis werden gelaten. Door de in maart 1956 ingestelde sanering viel een groot stuk spanning weg. De melkboeren wisten waar ze aan toe waren en hoefden elkaar uit concurrentie-overwegingen niet langer wantrouwend aan te kijken.

Het gebeurde ‘s winters regelmatig, dat de melk bevroor en dan met name bij het aftapkraantje onderaan de bus. Er moest onderweg warm water worden gevraagd om de zaak weer te ontdooien. Om hygiënische redenen was het niet toegestaan de melk gewoon van bovenaf uit de bus te scheppen. De melkboeren zouden dan namelijk met hun arm, dus ook met hun mouwen, tot diep in de bus moeten reiken. Nadat de heer Huizinga zich in zijn stoel wat naar voren heeft gebogen zegt hij met enigszins gedempte stem: „Je deed het natuurlijk wel, maar stiekem”. Het klinkt, alsof hij deze handeling eigenlijk nog steeds niet mag toegeven.

Toen hij nog geen veertien was, de leeftijd die men toen moest hebben om officieel te mogen werken, hielp hij al bij een melkboer. Op de Spoorsloot verloor hij de Edammer kaas die hij bij een klant moest afleveren. De waarde ervan lag tegen de negentig cent. Zo’n zelfde kaas kost nu ongeveer twaalf gulden, waarmee maar gezegd wil zijn, dat het een heel bedrag was. De hond waarmee hij, zonder kar, op

stap ging, was niet van hemzelf, maar dienstwillig genoeg om de kaas gauw op te rapen en stevig tussen zijn tanden te klemmen, wat een „diepe indruk” naliet. „Ik heb die kaas maar een beetje dichtgeknepen en verkocht, ja wat moest je .

De heer Huizinga kent „de zuivel” van binnen en van buiten. Hij heeft in het kaas-pakhuis gewerkt, op de boter afdeling en vooral het laatste jaar heeft hij zich op zijn werk beziggehouden met schoonmaakwerkzaamheden in de kantine en de kantoren. Dat laatste heeft zijn vrouw ook verscheidene jaren gedaan. Tot zijn taak hoorde tevens het poetsen van vier oude koperen melkbussen. Bussen die als sier in de hal bij de Leeuwarder Melkinrichting stonden en bij jaarvergaderingen op het toneel werden gezet. Dat poetsen was een heel werk, waar hij een hele ochtend mee bezig was. „Ach ja, maar de tijd moest toch om”, stelt zijn vrouw. De tijd van verplicht vroeg uit de veren is voorbij, evenals het gesappel voor de eerste levensbehoeften. „Wat ben ik lui”, is een uitspraak die daardoor nogal eens aan de heer Huizinga wordt ontlokt. „Als ik de sokken aantrek dan heb ik het weer verdiend. Eerlijk, zo mooi is het nu toch? We hebben er altijd voor betaald, maar het is mooi”.

Barre winters

Het waren die „ouderwetse, gezellige winters”, die het voor Nicolaas Huizinga vaak moeilijk maakt om zijn werk naar behoren te kunnen uitvoeren. Wanneer het in die perioden erg glad was sloeg hij ‘s morgens vroeg eerst propfen onder zijn klompen. „Je kon anders geen stap verzetten, want ze strooiden toen niet eventjes voor je. Ik zal u vertellen, dat hij zwaar werk had. Bij de brug werd als er veel sneeuw lag geroepen: Hé, kun d’r niet doorkomen. Het valt niet mee hè?”, zegt Tjitske Huizinga-Otter. Maar er werd toch wel geholpen, want echtgenoot Nicolaas voegt er aan toe: „Als ze meehielpen om over de brug te komen, dat waren vooral lui die in het vorstverlet zaten, dan liet ik ze wel het meeste doen. Dan wisten ze tenminste ook hoe zwaar het was”.

Er waren echter meer problemen. „Ik heb het een keer in de oorlog gehad, dat de melk bevroren was. Ik zei: jongens weet je wat, we zetten die melk even op het vuur”. Dat was voor eens maar nooit weer, want de les die Nicolaas Huizinga hieruit leerde was dat bevroren melk gaat aanbranden, omdat er niet geroerd kan worden.

Sake van der Ploeg krijgt persprijs

Journalisten eren individualist

LEEWARDEN - De Friese Persprijs gaat dit jaar naar Sake van der Ploeg, ex-vakbondsbestuurder, voormalig Kamerlid en tot voor kort burgemeester van Oude Pekela. Hij stond de laatste jaren regelmatig in het brandpunt van de belangstelling. Daarbij zocht noch schuwde hij de publiciteit. Hiermee voldoet hij aan de voor de toekenning van de persprijs gestelde voorwaarden. De prijs zal worden uitgereikt tijdens het jaarlijkse persbal van de Vereniging van Friese Journalisten op 18 november.

De heer Van der Ploeg is in 1920 te Bergum geboren. Vanaf zijn veertiende jaar was hij werkzaam in de zuivel. Hij raakte snel betrokken bij het vakbondswerk van de ANAB, de voorloper van de Voedingsbond van de FNV. Landelijke bekendheid kreeg hij door de negen maanden durende staking in de Groninger zuivelfabrieken De Ommelanden. In de loop der jaren werd hij voorzitter van de ANAB en kwam voor de PvdA in de Eerste en Tweede Kamer terecht.

Kenmerkend voor hem was zijn individualistisch optreden. Zo nam hij het in 1965 bij de voorbereiding van het huwelijk van prinses Beatrix en prins

Claus op voor het prinselijk paar. In 1973 gaf hij een beslissende wending aan het toen dreigende zuivelconflict. Samen met FNZ-voorzitter drs. Rinze Zijlstra dokterde hij een compromis uit. Ondanks het feit dat dat compromis het conflict uit de wereld hielp, moest de vakbondsbestuurder aftreden. De heer Van der Ploeg werd vervolgens benoemd tot burgemeester van Oude Pekela. Ook hier ging hij zijn eigen weg, hetgeen hem niet door iedere Groninger in dank werd afgenomen. In juni van dit jaar ging hij met ziekteverlof.

Hoe verschillend over hem gedacht werd bleek bij zijn afscheid. Het gemeentebestuur weigerde bij zijn vertrek een officiële afscheidsreceptie te geven, maar de spontaan opgezette huldiging vanuit de bevolking trok grote belangstelling. De heer Van der Ploeg woont op het ogenblik in Drachten.

De Friese persprijs bestaat uit een oorkonde en een legpenning. Met de toekenning aan de heer Van der Ploeg volgde het bestuur de unanieme voordracht van de voor dit doel ingestelde jury. Deze bestond dit jaar uit Amarins de Jong, Sikke Doele en Egge Huistra.

25 Jaar Directeur I. Jelsma

„Directeur met stijl”

Grote waardering voor Jelsma

Kolderveen - „Een directeur oude stijl of beter gezegd met stijl”, was één van de vele loftuitingen die de heer I. M. Jelsma te horen kreeg tijdens de drukbezochte receptie, die zaterdagmiddag gehouden werd in De Schalle te Nijeveen. Een receptie ter ere van zijn 25 jarig directeurschap van de Coöp. Zuivelfabriek „De Venen” te Kolderveen.

De heer L. Boxem, voorzitter van het bestuur van de zuivelfabriek, verwelkomde de jubilaris en zijn gezin en ging bepaalde feiten uit diens loopbaan na, gedeeltelijk uit eigen ervaring en gedeeltelijk uit overlevering.

Na een inwerkperiode van vier dagen stond een dertigjarige Jelsma - in 1953 - voor de taak de toenmalige Coöp. Zuivelfabriek Kolderveen te leiden.

De heer en mevrouw Jelsma

Het eerste jaar dat de heer Jelsma directeur te Kolderveen was bedroeg de aanvoer 5½ miljoen KG. melk. Dat is 33.400 KG. per boer. Nu is deze 33½ miljoen KG. (66.000 KG. per boer). De voorzitter zei dat de manier van optreden van de jubilaris altijd weer respect afdwingt en dat bij de fusie van de drie fabrieken Kolderveen, Nijeveen en Wanneperveen de mensen bij Jelsma op de voorgrond stonden. Als cadeau van de leden werd het gezin Jelsma een houten tuinameublement met parasol aangeboden .

Als tweede sprak de secretaris de heer Js. Voerman, die de levensloop van de directeur op rijm memoreerde. De tekst was van de heer J.G. Duiven. Het bleek dat de wieg van de kleine Ibele in het Friese Siegerswoude heeft gestaan. Later ging hij in Drachten naar school, waarna hij in Bolsward de zuivelschool bezocht. Voordat Jelsma in Kolderveen kon komen, was hij enkele jaren - van 1948 tot 1953 - assistent in Hellendoorn, waar de heer Jelsma een goede leer-school had.

In het begin werd het geld voor de boeren door de directeur zelf per fiets van Mep-pel gehaald, een gevaarlijk karwei! De secretaris noemde de directeur een rots in de branding.

Wind mee

De heer J. Wildeboer sprak namens standsorganisaties DLG, CBTB, de controle- en fokvereniging. De Samenwerking en de KI afdeling Nijeveen-Wanneperveen. Deze zei dat de boeren in dit gebied de wind mee hebben gehad en dat ook dankzij de ruilverkaveling de melkstream is toegenomen. Hij dankte de heer Jelsma in het bijzonder voor zijn werk als secretaris-penningmeester van de fokvereniging. Burgemeester F. Niemeijer sprak mede namens de aanwezige wethouders zijn waardering uit voor de vele activiteiten van de heer Jelsma in de zuivel, en voor de gemeenschap in haar gebied. De koninklijke onderscheiding die de heer Jelsma dit voorjaar mocht ontvangen, vond de eerste burger zeer op haar plaats. Namens het gemeentebestuur bood de heer Nieuweijer een tinnen wandbord met inscriptie aan.

De heer N. Hoornman uit Noord-Holland sprak de jubilaris toe namens de NCZ-NCK- prijzencommissie. De heer Jelsma is sinds 1962 lid van deze commissie. Hij staat bekend als een goed rekenmeester en een uitstekend vakman. De Venen is gespecialiseerd in één kaassoort, die het op de Westduitse markt goed doet. Een vruchtbaar land een goed product aldus de heer Hoornman.

Als voorlaatste predikant te Nijeveen het woord.

„Ik voel me wel een vreemde eend in de bijt, maar ik kan het niet laten als één van uw vroegste vrienden hier een woordje te spreken. Uit alles bleek uw liefde voor de zaak en de gemeenschap. Uw kritiek was steeds opbouwend. Wel waren wij het niet eens over de ruilverkaveling destijds, dat had m.i. wel anders gekund! Nijeveen lijkt wel een stukje Friesland geworden”.

Erkenning

De heer J. Tuinstra sloot op humoristische wijze de rij van sprekers af. Hij sprak namens de Vereniging van Directeuren in Drenthe en Groningen.

„Pas de laatste jaren hebt u de erkenning gekregen die u zo verdiend hebt; dat uw populariteit zo tot buiten Nijeveen is doorgedrongen blijkt wel uit het van heinde en verre komen van vrienden en bekenden. Als jongens uit dezelfde streek hebben wij dezelfde jeugdherinneringen. Eén daarvan is Peie Rasp, de kleine speelman met de mondharmonica die op hoogtijdagen en bij ziekte bij de mensen langs kwam. Tuinstra bood het echtpaar een beeldje van Peie aan.

De heer Jelsma bedankte een ieder die op deze middag naar De Schalle was gekomen. In het bijzonder de wederzijdse ouders en drie van de eerste bestuursleden, namelijk de heren F. Roelevink, L. v.d. Linde en J. Snijder. Ook dankte hij zijn vrouw en kinderen, die er nooit een probleem van maakten als vader weer eens weg moest. Het zijn de omstandigheden geweest, die meegewerkt hebben. Alleen maak je niets klaar.

Het succes is te danken aan leden, personeel en bestuur samen. Dat het met de afzet van produkten momenteel niet zo rooskleurig gaat is een minder mooie kant van de medaille. Een voordeel is dat het gemeentebestuur achter de boerenstand staat, zei hij.

‘s Avonds kwam het voltallige personeel naar De Schalle om de directeur in het zonnetje te zetten.

Werken in de sneeuw

Er wordt veel geschreven over het werken in de sneeuw. Dan gaat het over gemeenteambtenaren, die acht kilometer trottoir schoon moeten houden of over melkbezorgers, die door de sneeuw moeten ploeteren om bij de klanten te kunnen komen, maar die dan ook een cent meer mogen berekenen. Vracht-

rijders mogen ook meer berekenen door het slechte weer. Het is allemaal waar, maar wordt er wel eens gedacht aan de man, die elke dag, ook in het weekend, de melkbussen bij de boeren vandaan haalt en die hiervoor met dit slechte weer niets meer krijgt uitbetaald.

Ook de gemeentelijke sneeuwruimers denken er niet aan en dus worden de binnenwegen, waar de meeste boeren wonen, altijd het laatste of helemaal niet schoongemaakt. Nee, de sneeuwruimers versperren deze wegen meestal nog, doordat, wanneer ze de doorgaande wegen sneeuwvrij schuiven, deze sneeuw voor de binnenwegen komt en daar een grote sneeuwwal vormt. Als dan de melkrijder komt, moet deze zelf aan het sneeuwruimen om de binnenwegen te kunnen bereiken.

Als hij dat gedaan heeft moet hij de koude melkbussen opladen. Deze kunnen zo koud worden, dat de melk in de bussen bevriest. Wanneer de melkrijder - die gemiddeld toch nog zo'n 300 melkbussen vervoert - deze bussen op de auto heeft staan, heeft hij het ook niet meer zo warm. Veel kleren aantrekken kan hij ook niet, omdat hij dan niet lenig genoeg meer is om deze melkbussen met een zwaai op de auto te zetten.

Thuisblijven en bij de kachel zitten, is ook niet mogelijk, omdat de melk naar het fabriek moet. De melk zou bederven als het niet gebeurde. De boer beschikt trouwens ook niet over genoeg bussen om melk op te slaan; niet iedere boer heeft een **melktank**. Dus moet de melk iedere dag opgehaald worden.

Oudemirdum.

Rommert, zoon van een melkrijder.

Leeuwarder Courant 1979-03-03 D1-1

Hielp 150 zuivelfabrieken sluiten

Keimpe van der Kooi verlaat Voedingsbond

HARDEGARIJP - De heer Keimpe van der Kooi te Hardegarijp is met pensioen gegaan als districtsbestuurder van de Voedingsbond CNV. Hij is door het bedrijfsleven uitgeluid in een sfeer, die Van der Kooi altijd graag om zich heen heeft gehad, een sfeer van welwillendheid. Het is nog niet afgelopen met de activiteiten van de heer Van der Kooi. Men zal in de toekomst nog wel eens van hem horen, want hij is van plan verhalen te schrijven. De stof daarvoor heeft hij al.

De scheidende bestuurder begon zijn loopbaan in de zuivel bij de fabriek in Giekerk en hij werkte vervolgens in Weidum en Opeinde. Hij was werkzaam als bedrijfscontroleur en hij deed werk bij de melkcontrole. Eind 1950 kwam hij bij de bond in dienst als „vrijgestelde”. Hij heeft in die periode te maken gehad met de sociale begeleiding van personeel van ongeveer 150 zuivelfabrieken, die gesloten werden.

Aanvankelijk was zijn werk vooral het oplossen van conflicten tussen boer en arbeider en tussen fabriek en zuivelbewerker. Die conflicten kwamen in het begin, toen men nog moest wennen aan door collectieve arbeidsovereenkomsten geregelde verhoudingen. Geleidelijk kwam daar een belangenbehartiging in de plaats van bondsleden,

die op de een of andere manier via civielrechtelijke procedures hun recht moesten zoeken.

Als hoofdbestuurder van de Voedingsbond en als bestuurder heeft Van der Kooi ook veel landelijk gewerkt, vooral toen er nog geen regionale verdeling van het werk was. Hij kwam toen bij alle zuivelfabrieken in Nederland, waar zijn bond personeel georganiseerd had. Het werkterrein van Van der Kooi was tenslotte noordelijk Nederland.

De heer Van der Kooi specialiseerde zich met name in beroepszaken in arbeidsgeschillen, die voor de centrale raad van beroep beslecht moesten worden. De nieuwe en erg ingewikkelde sociale wetten gaven veel van die verwickelingen, maar Van der Kooi profiteerde bij zijn werk in deze zaken erg van de kaderschool van het CNV, die hij gevolgd had, en waar vele bekende professoren van de Vrije Universiteit in Amsterdam kaderleden van de bond onder handen namen.

Met enige tevredenheid kijkt de districtsbestuurder nu terug op die activiteiten, die eens in één jaar tijd een bedrag van 180.000 gulden voor een aantal individuele leden binnenbracht. Dat betrof niet alleen arbeidsgeschillen, maar ook particuliere aangelegenheden van de leden, zoals schadever-

goedingen bij ongelukken. Van der Kooi deed dit „advocatenwerk” met veel plezier.

Eén wens van Van der Kooi is nog niet in vervulling gegaan. Hij meent, dat het in de Friese - eventueel noordelijke - zuivelindustrie tot een centraal personeelsbeleid moet komen. Er wordt aan zo'n beleid gewerkt en het zal zeker nodig zijn, wanneer het in het Noorden tot een hechtere eenheid in de zuivel komt. Op het ogenblik wordt al meer inhoud gegeven aan de sociale paragraaf bij de Domo en de Friese Zuivelbond. Nestlé zal daar wel weer wat achteraan komen, meent de heer Van der Kooi. Hij beschouwt die sociale paragraaf als een slaperdijk achter de bestaande regelingen.

Hij meent ook dat het bedrijfsleven veel meer aandacht moet geven aan het vakonderwijs wil men straks de uiterst vakbekwame opvolgers vinden van de huidige topfiguren in de kaasmakerijen. Er is een sterke veroudering gaande in de hogere functies in de zuivel, waarschuwt Van der Kooi.

Bij het personeelsbeleid in de hele levensmiddelenindustrie zal ook het onderwijs meer moeten worden betrokken. Wat er nu gebeurt is moordend. Om wille van de glorie van enkele personen in het onderwijs worden mensen opgeleid voor functies, waar

KEIMPE VAN DER KOOI
gemoedelijke vakbondsman

aan geen behoefte bestaat. Het is een ongewoon felle uitspraak van Van der Kooi, die vooral bij een breder publiek zal voortleven als de vakbondsman, die bij recepties e.d. met een gemoedelijk grapje de sfeer wist te bepalen.

Leeuwarder Courant 1979-05-03

Werden wij op 26 februari getroffen door het overlijden van onze directeur de heer A. Anema, oud-directeur Normandia N.V. Sneek, thans overleed onze directeur de heer

J. ANEMA

oud-directeur Freia N.V. Veenwouden.

Hun verdiensten voor onze onderneming zullen wij niet Vergeten.

Friese Melkprodukten Bedrijven
B.V.,
Vredeman de Vriesstr. 3,
8921 BP Leeuwarden.

Leeuwarden, 29 april 1979.

=====

Bron: Leeuwarder Courant 1979-03-16 C.J. Cuperus na 47 jaar melkboer af

Leeuwarder Courant 1979-03-16 F

Oud-melkboer Cornelis Cuperus, zoals hij jarenlang zijn dagelijks ronde door zijn melkwijk maakte.

*C. J. Cuperus (60), na 47 jaar melkboer af,
maandag door wijkbewoners gehuldigd*

Men heeft weinig tijd meer voor onderlinge contacten

LEEUWARDEN - „Wat mij de laatste jaren het meest is opgevallen, is de mentaliteitsverandering van de consument. Vroeger kwam je langs en kende ieder je. Iedereen had ook een praatje klaar. Nu is het opschieten. Men heeft weinig tijd meer voor menselijkheid, behalve in die winter onlangs. Ondanks al die vrije tijd hebben de mensen zo weinig tijd voor onderlinge contacten.” Dit zegt melkboer Cornelis Jouke Cuperus uit de Mesdagstraat in Leeuwarden. Of beter melkboer in ruste, want op zaterdag 3 maart heeft de zestigjarige Cuperus na liefst 47 jaar melk bezorgd te hebben voor het laatst de ronde door zijn melkwijk gemaakt. Dat was geen kwestie van vrijwilligheid. Door een vernauwing van de bloedvaten in het rechterbovenbeen moest de heer Cuperus op medisch advies plotseling een punt zetten achter zijn loopbaan als melkboer.

Om die verandering van de mentaliteit te illustreren geeft de heer Cuperus het volgende voorbeeld: „Ik rijd op de Verlengde Schrans. Dan hoor ik achter mij een auto onophoudelijk toeteren. Als de auto mij is gepasseerd, blijft hij twee hulzen verder staan.” Met deze constatering wil oud-melkboer Cuperus overigens uitdrukkelijk zijn voormalige klanten niet afvallen. „Met die mensen heb ik vreselijk veel leuke contacten gehad. Tot de laatste dag heb ik altijd mijn werk met plezier gedaan”, vertelt de heer Cuperus en zijn vrouw Corrie Cuperus-Bruggemann voegt er met nadruk aan toe, dat hij nooit over het weer klaagde, hoe slecht dat ook was.

Ook bij de mensen, die de heer Cuperus dagelijks van melkprodukten voorzag, bestaat erg veel waardering voor hem. Dat blijkt wel uit de grote belangstelling, die hij heeft ondervonden, toen hij opeens met zijn werk moest stoppen. Bovendien is in de wijk een aktie gevoerd om hem een afscheidscadeau te geven. Voor het geld, dat men bij een aantal wijkhoofden kon brengen, mogen de heer en mevrouw Cuperus een stoel en zo mogelijk twee fietsen uitzoeken. De ze worden hen maandagmorgen om tien uur thuis door een afvaardiging van de wijk aangeboden. Zelf vindt de heer Cuperus: „Ik heb mijn plicht gedaan. De mensen hebben altijd voor mijn brood gezorgd. Daar hoef ik niets voor.”

Met dertien jaar al stapte Cornelis Cuperus van de schoolbanken zo in het melkbezorgersvak. Leren zat er in die tijd niet in, al had hij het wel gewild. „Mijn vader dacht, heel begrijpelijk, dan kan de knecht weg en dat scheelt vijftien gulden per week. Mijn vader was echter wel zo vooruitstrevend, dat ik drie jaar de Avondhandelsschool mocht volgen en het kruideniers- en middenstandsdiploma kon halen, maar het was iets, dat er na het werk nog bijkwam.”

Bakfiets

Vanaf zijn zeventiende levensjaar ging Cornelis er ook per bakfiets op uit. Omdat hij erg klein van postuur was, werd hij voortdurend door de politie aangehouden, die meende dat hij nog geen zestien jaar was. „Als ik een politieagent zag, stapte ik af en ging lopen. Zodra ik om de bocht was, fietste ik gewoon verder, maar aan de andere kant van de straat kwam ik diezelfde agent weer tegen. „Stop jij maar eens even, jij mag niet op een bakfiets” en dan werd mijn naam en adres weer genoteerd.”

Zijn vader, die tot 1947 een melkwinkel in de Ferdinand Bolstraat had, bracht de melk destijds nog in een hondekar rond. In de oorlog kwam daar een einde aan. In 1942 werd Cornelis Cuperus zelfstandig melkboer om te voorkomen, dat hij naar Duitsland zou worden uitgezonden om te werken. Na

Dolle Dinsdag in september 1944 is hij nog tot aan de bevrijding ondergedoken.

„Het eerste, wat mij na mijn terugkomst opviel, was dat de straten zo breed waren. De bomen waren weg. Alle waren door de Duitsers weggeroofd of door de mensen als brandstof gebruikt. Ik ben weer begonnen met de bakfiets melk te venten. Met de bakfiets moest je de hele stad door achter de klanten aan, die uit de wijk waren vertrokken. Je was enkele uren onderweg voor een paar gulden. Daar kwam bovendien nog bij, dat het aantal verkooppunten voor melk sterk steeg en ook slagers, groentelieden en winkeliers melk en melkprodukten mochten verkopen. Dat vormde de aanleiding, dat wij gingen zeggen, dat moeten wij effectiever aanpakken. Dat was zo eenvoudig nog niet. Lijempf, Frico (was Excelsior), Jelsum en de **KNM** uit **Sneek** brachten allemaal melk in Leeuwarden en tussen hen bestond nogal wat concurrentie.”

Bij de daaropvolgende besprekingen met de fabrieken was de heer Cuperus betrokken als secretaris van de afdeling Leeuwarden van de Friese Bond van zelfstandige Melkhandelaren. Die functie, die hij nog steeds bekleedt, viel hem in 1950 ten deel, nadat hij het jaar daarvoor als secretaris van het spaarfonds zijn intrede in het afdelingsbestuur had gedaan. Het resultaat van de besprekingen was, dat er een samenwerking ontstond tussen de loonslijters die in dienst van een zuivel-fabriek stonden en de zelfstandige melkventers en dat er in 1956 een sanering kon worden doorgevoerd, waarbij iedereen voortaan een eigen melkwijk toegewezen kreeg. Voor de heer Cuperus werd dat een gebied met straten als de Ruydaelstraat, de Verlengde Schrans, de Vincent van Goghstraat, de Paulus Potterstraat en de Mesdagstraat. Deze melkwijk heeft oud-melkboer Cuperus vanaf de sanering in 1956 steeds bediend.

„Mijn vader was er tegen, want die zei, dan kun je niet meer uitbreiden, maar op deze manier kon het ook niet verder doorgaan. Het was gewoon een puinhoop. Zo kon het ook gebeuren, dat in een straat als de Jan de Baenstraat met een tiental woningen iieft negen

melkhandelaren kwamen. Door de sanering liep het aantal melkboeren niet zozeer terug, maar je kreeg wel een efficiëntere bediening. Wat later werd dat gevolgd door de invoering van nieuwe melkwagens, de zogenaamde mechanische honden of ook wel elektrische driepoten. In die tijd werd met Cornelis Boonstra als voorzitter van de afdeling Leeuwarden ook een gezamenlijk spoeliokaal en een ziekteverzuimregeling tot stand gebracht, die inhield, dat je bij ziekte een financiële tegemoetkoming kreeg, terwijl een collega een deel van je melkwijk waarnam.”

De laatste vijftien jaar is er volgens de heer Cuperus, wiens broer Klaas Cuperus nog een aangrenzende melkwijk heeft, heel wat veranderd: hoogbouw en het niet aantrekken van industriën leidde tot een vermindering van het inwonertal en de inkomsten; de afbraak van de Hout- en Parkstraten en de groter wordende afstanden; veel lange werktijden (na de melkbezorging nog de boekhouding en administratie) tegen een achtergrond van een vermindering van het aantal werkuren van de werknemers en tenslotte stuntverkoop van melk.

„Dat zijn”, aldus de heer Cuperus, die de laatste jaren voor een gedeelte van de dag op zijn ronde door de wijk werd vergezeld door zijn vrouw, „allerlei factoren die er aan hebben meegewerkt, dat oudere melkboeren er mee zijn opgehouden.” Met het bestaan van de rijdende winkels is de heer Cuperus toch wel gelukkig. „Anders zou mijn wijk ook niet meer bemand zijn”, concludeert hij.

Zijn wijk wordt in het vervolg gedaan door een melkboer met een SRV-wagen, die reeds eerder een wijk had overgenomen van een collega, die eveneens vanwege gezondheidsredenen zijn beroep moest opgeven. Hij heeft er ook alle begrip voor, dat de nieuwe melkboer niet meer bij elk huis zijn waren zelf aflevert. „Gezien de investeringen kan men beslist niet meer huis aan huis bellen, bestellingen noteren en weer bezorgen.” De heer Cuperus, die het niet verantwoord vond zelf nog zulke investeringen te doen, kon het zich juist daarom veroorloven nog zo'n echte ouderwetse melkboer te blijven.

Syb Valk neemt afscheid van Frico, niet van zuivel

Leeuwarder Courant 1980-04-12

Stormloop receptie Frico's Syb Valk

LEEUWARDEN - De grote zalen van het Oranje Hotel raakten gistermiddag overvol als gevolg van een stormloop op de receptie, die de Frico haar jubilerende adjunct-directeur Syb Valk gaf. De heer Valk heeft een veelbewogen loopbaan in de zuivel achter de rug, waarvan de laatste 25 jaar in een directeursfunctie.

Sedert tien jaar zit de heer Valk in de directie van de Frico. Eerst verzorgde hij daar de technische zaken, doch de laatste jaren geeft hij leiding aan de commerciële kant van het bedrijf, dat nu de grootste handelsorganisatie in kaas in Nederland is geworden.

Een rij sprekers bouwde gistermiddag op de receptie een mooi beeld op van de jubilaris, die er vergezeld was van zijn vrouw, mevrouw Catharina Valk-Veenstra, en verschillende andere familieleden. Uiteraard werd het feit gememoreerd, dat Syb Valk na een start als kantoorbediende op de fabriek in Wartena, daar al gauw melkvaarder werd. Valk zag er geen toekomst in en begon in Bolsward een zuivelstudie.

In 1950 werd Valk assistent-directeur achtereenvolgens in Hemelum, De Wilp, Oldeboorn en Stompetoren. Met waardering sprak Valk gister van zijn harde leermeesters Bremer, Wiebe de Jong en Herman de Jong, die toch zijn vrienden werden. In 1955 werd hij directeur in Oldeboorn, waar hij veel activiteiten aanpakte en op een gegeven moment zelfs de mozzarella-productie voor Amerika op touw zette.

Buiten de fabriek was Valk ook bezig met de boeren. Zo stond hij minstens aan de wieg van de eerste boerehulp in Nederland, terwijl hij ook betrokken was bij de oprichting van de werktuigencoöperatie, die inmiddels de zuivel-fabriek in Oldeboorn heeft overgenomen, nu de Frico er gestopt is.

Uit de opmerkingen van de sprekers kwam een ding telkens naar voren: de openheid, waarmee Valk iedereen tegemoet trad, zijn oprechtheid, zijn nuchterheid. De voorzitter van de Frico, de heer Geert de Jong van Akkrum, begon daar al mee en de hoofddirecteur van de Frico, mr. Gerrit Hepkema, voegde daar de grote werkkraft van Valk aan toe, die de dingen altijd met groot enthousiasme aanpakte en steeds een opgewekt humeur had. Valk bracht ook veel technische kennis mee naar de Frico, tien jaar geleden.

Aan het beeld van Valk bouwden verder o.a. nog mee de heren Sjoerd Boersma namens de organisaties, waar Valk mee te maken had, Ruurd Posthumus namens de collega's en Arie Noordhoek namens de handel. De hele Nederlandse zuiveltop en een brede laag daar onder genoot van het beeld, dat er opgehangen werd. Ook enkele activiteiten buiten de zuivel o.a. ten behoeve van de Rabobank werden belicht. De goede woorden gingen vergezeld van geschenken (o.a. een reis naar Amerika) en talloze bloemstukken.

Leeuwarder Courant 1980-12-20

Ridder Wim Bartels bracht kaas mee

KOLLUM - De heer Wim Bartels, directeur van de coöperatieve zuivel-fabriek Huisternoord in Oudwoude, is gister aan het einde van zijn zuivel-loopbaan onderscheiden met het ridderschap in de Orde van Oranje Nassau. De onderscheiding werd hem opgespeld tijdens een receptie in Kollum, waar fijne kwaliteiten van de kaas, die hij in Oudwoude vervaardigt, aanwezig waren. Een kleine 300 mensen uit de Friese zuivel en uit de vriendenkring van de heer Bartels kwamen hem de hand drukken en gelukwensen.

De heer Bartels had zich zijn vertrek uit Oudwoude voorgesteld als een zuivelfamiliedag, zo deelde de voorzitter van de fabriek „Huisternoord” in Oudwoude, de heer Wieger Bosma, in zijn inleidend woord mee. De heer Bosma schetste zijn directeur als een bescheiden man van weinig woorden, iemand die zich niet op de voorgrond plaatst, maar die wel een goede melkprijs wist uit te betalen. Als directeur voerde hij een zuinig beheer. Hij deed zelf de handel van de fabriek, die in zijn 25-jarige periode een verdrievoudiging van de melkaanvoer tot 23 miljoen kg meemaakte. Oudwoude bleef een kleine fabriek, die zich in de fusiegolven handhaafde.

Het beleid van Bartels, zijn doorzettingsvermogen en voortvarendheid en het zoeken van telkens weer nieuwe wegen hebben gezorgd, dat de fabriek is blijven bestaan. De fabriek bereide o.a. vierkante Goudse, Cheddar, Emmenthaler en tenslotte de daarvan afgeleide Westberg. Oudwoude was zo gelukkig bij de Westberg-kaas te kunnen samenwerken met het exportbedrijf Westland uit Huizen, zo merkte de heer Bosma op.

Wethouder en loco-burgemeester Lou Zwaagstra van Kollumerland, die de onderscheiding kwam brengen, sprak zijn waardering uit over het behoud van de werkgelegenheid, die Bartels met zijn beleid had bewerkstelligd. Hij

noemde ook enkele maatschappelijke functies van de heer Bartels.

Namens de Friese coöperaties sprak de heer Sjoerd Boersma, die de aanwezigen attent maakte op de levendige belanstelling voor zuivel, die Bartels toonde op reizen van het bestuur van de Friese Zuivelbond in het buitenland. Hij prees ook de inventiviteit, integriteit, vasthoudendheid en het enthousiasme van Bartels ook in zijn werk buiten de fabriek.

Namens de vereniging van agrarische directeuren in Friesland voerde de heer Ruurd Posthumus het woord. De heer Westland sr. sprekende namens zijn vier zoons, die het bedrijf nu leiden meende, dat Bartels dingen had gedaan, die voor de hele zuivelindustrie van belang waren. Gebleken is ook, dat een kleine fabriek waarde kan hebben.

De heer Bartels maakte in zijn dankwoord o.a. enkele opmerkingen over zijn 40-jarige zuivelloopbaan. Voor hij 25 jaar geleden naar Oudwoude kwam, was hij tien jaar directeur in Rinsumageest geweest. Voor de ontwikkeling van de Emmenthaler en later de Westberg had hij de hulp gehad van de Zuivelbond, (speciaal van de heer Strampel) het Nizo, het kaascontrolestation Friesland en van het ministerie van landbouw. Oudwoude kreeg drie ton subsidie als het zelf een miljoen in de ontwikkeling stak. Men heeft het er op gewaagd. De productiecapaciteit zal nu verder worden uitgebreid.

De heer Bartels herinnerde er aan, dat de kaashandelaar Arie Noordhoek als eerste signalen uit de markt opving, dat er behoefte was aan deze nieuwe kaas-soort. „Hij is het geweest, die me de ogen heeft geopend voor de mogelijkheden”, aldus Bartels. Voor de heer Bartels met geschenken werd overladen, werd zijn opvolger de heer Kees Visser, met diens vrouw aan de aanwezigen voorgesteld. De heer Bartels vestigt zich in Hellendoorn.

Bron: Culeburgse krant 1981-08-10 ca.

D.J. Haker verlaat de kaashandel na bijna vijftig jaar

CULEMBORG/BEUSICHEM

„Ik hoop dat de fabrieken niet nog groter worden. Dat mag gerust voor de bereiding van melkpoeder, maar kaas is een natuurproduct. Ik ben zelf niet zo'n voorstander van fabrieksmatig kaasbereiden. Dat gaat vaak ten koste van de kwaliteit”.

Het is ietwat vreemd om uit de mond van de directeur van het Kaas Distributie Centrum Culemborg voor een van de grootste kaasfabrieken, Frico Leeuwarden dergelijke woorden te horen. Maar D. J. Haker uit Beusichem is dan ook in de eerste plaats een kaas-man. Hij zit bijna vijftig jaar in „de kaas” en gaat op 14 augustus met pensioen.

D.J. Haker in het kaaspakhuis

Evenals klompen is kaas het aloude symbool van de Nederlandse export. Vroeger was de bereiding in handen van kleinschalige bedrijven of de boeren zelf, nu is na verschillende perioden van concentratie van bedrijven de productie in handen van de computer.

De heer Haker heeft daar zo zijn eigen kijk op en kan er over meepraten. Zelf bijna vijftig jaar in het vak, maar ook zijn vader verdiende vijftig jaar lang zijn brood in de kaasbereiding. „Veel familie van mij in de Wieringerwaard in Noord-Holland, waar ik vandaan kom, zit in „de kaas”. Mijn vader is nog geridderd om zijn lange loopbaan waarin hij volontairs als bijvoorbeeld de vroegere minister van Landbouw Sikko Mansholt opleidde.

Ik begon in 1932, midden in de crisisjaren, in Midden Beemster. En na de aanstelling ging ik gelijk de nodige cursussen volgen. Ik werkte daarna in het laboratorium van de fabriek met de diploma's controleur voor fokverenigingen, fabriekscontroleur en bedrijfscontroleur. Daarna volgde ik de cursus botermaken”.

„In 1937 ging ik bij „De Goede Verwachting” in Schoorl werken als botermaker om mijn diploma waar te maken”.

Directeur Haker leeft op als hij op de volgende stap in zijn loopbaan komt. „De cursus die ik volgde vond ik eigenlijk wel het mooiste, want ik kom uit een kaasfamilie: Ik behaalde officieel het, diploma kaasbereiden. In 1939 trouwde ik en begon bij het bedrijf „Rosita” in het Noord Hollandse Twisk en daarna werkte ik in Oostwoud. De fabriek ging dicht en vier andere fabrieken kwamen onder een beheer. Het was oorlog en dus moeilijk aan melk te komen, want dat hielden de boeren thuis.

In de fabriek waar ik was had men een gaarkeuken geïnstalleerd. Ik deed de inkoop voor die keuken. Het ging er dan om met meer producten thuis te komen

dan je bonnen had. Het was wel leuk werk. Toen in die tijd de stroom uitviel, je kan wel een boek schrijven over die jaren eigenlijk, kwamen we in de problemen, want de wortelschrap- en de aardappelschrapmachines moesten draaien. Er werd een oplossing gevonden met fietsen. De Amsterdammers die om eten kwamen moesten een kwartiertje fietsen voor de kost”.

Kaasmaker

In 1947 werd de heer Haker aangenomen als chef-kaasmaker in ‘Bamestra’ Midden-Beemster, dezelfde fabriek waar hij begonnen was. En in 1950- maakte hij de sprong naar directeur van de coöperatieve zuivelfabriek Aerdt, een zoals bijna alle zuivelbedrijven in die tijd, kleinschalig fabriekje. De volgende stap werd veroorzaakt door de bekende schaalvergroting. Hij werd adjunct-directeur van het bedrijf Lijempf in Tolberd. Na verdere concentraties van bedrijven verhuisde hij naar de bekende kaasstad Gouda Waar bij de zuivel wat betreft de productie vaarwel zei. Hij ging in de kaashandel voor firma „De Vreugd” dat werd overgenomen door ene Van der Bas en dat bedrijf viel uiteindelijk weer in handen van Frico Leeuwarden.

Kaasverkoop

Haker kreeg, na het plotseling overlijden van de heer vd. Bas, de leiding van dat filiaal, door zijn brede ervaringen op alle terreinen van de kaaswereld. Al met al en dan slaan we een paar reorganisaties over is Haker in Culemborg terecht gekomen, waar hij dan deze maand zijn loopbaan beëindigd.

„Ik ben zoals ik altijd zeg - en het is waar ook - tussen de kaas geboren en mijn carrière heb ik te danken aan mijn vakmanschap. Wat ik straks ga doen, tja, iemand die in „de kaas” zit heeft weinig andere dingen aan zijn hoofd. Ik ga uiteindelijk eens wat meer aan mijn gezin doen”, grinnikt hij. De heer Haker woont in Beusichem en is daar onder anderen actief voor de vrijzinnig hervormde gemeente in Beusichem, waarvan hij voorzitter is. En verder is hij van plan de tuin in te duiken.

Echte kaas

De zin die hij in het begin van dit verhaal uitspreekt valt eigenlijk aan het einde van het gesprek als we het hebben over de kaas die de echte kaas-liefhebber eigenlijk eet. „Als echte Noordhollander eet ik Edammer 40+. En het lekkerste is die kaas die uit verse melk is bereid de rauwmelkse kaas. Sinds alle modernisering in de fabrieken en sinds men geen rauwe maar gesteriliseerde melk gebruikt is de smaak van de kaas hard achteruit gegaan. Maar gelukkig probeert men daar weer wat aan te gaan doen, door weer rauwe melk te gaan gebruiken”. De kaas-kenner spreekt.

Het enige wat hij straks nog met kaas te maken zal hebben is dat ie het op zijn boterham wil zien. In het geven van kaasbereidingscursussen ziet de heer Haker nog niets

D. J. Haker;. Het is een hele kaaskoper.

Bron: Drense en Asser Courant 1982-12-17

door AB DRIJVER

„Rooie” directeur Oosterloo van Acmesa Assen met pensioen

'Ik wordt ervoor betaald om dingen te bedenken'

Acmesa in Assen zoekt een directeur. De heer T. Oosterloo (66) is van plan de hoogste zetel in het bedrijf te verlaten nadat hij er 25 jaar geleden op ging zitten. De firma heeft de advertenties waarin een nieuwe man wordt gevraagd naar de media gestuurd en verwacht dat de vacature in het voorjaar wordt vervuld. Dan gaat Oosterloo met pensioen na een loopbaan van zo'n vijftig jaar in de Nederlandse zuivelindustrie. Acmesa (de kaasmakers van Drenthe) boert goed en dat is voor een belangrijk deel te danken aan de energieke directeur die bekend staat als een duizendpoot die niets aan het toeval overlaat. Hij stond aan de wieg van een aantal nieuwe ontwikkelingen en wist zijn filosofieën in beleid om te zetten. Daardoor is Acmesa zelfstandig en relatief klein gebleven. Financieel gezond omdat de aangesloten 280 veehouders voor het kapitaal zorgen waardoor de inmenging „van buiten” te verwaarlozen is. Klein, omdat daardoor sneller kan worden ingespeeld op ontwikkelingen in en buiten de zuivelindustrieën. Een gesprek met een man, die opstapt omdat een man nu eenmaal niet eeuwig door kan gaan.

Oosterloo werd in 1916 geboren in Appelscha. „Ik ben altijd een Fries gebleven, in hart en nieren”, zegt hij. „In het Appelscha van mijn jeugd ben ik ook socialist geworden. Ik heb de veenarbeidersstakingen nog meegemaakt. Militaire politie te paard die inhakte op arbeiders”.

„Het onrecht, de armoede en de ongelijkheid maakten indruk op me. Vader was dorpstimmerman en we hadden het niet slecht. Maar op mijn twaalfde was ik al lid van de Jeugdbond Voor Onthouding want ik zag dat drankmisbruik veel ellende veroorzaakte. De arbeiders kregen hun loon uitbetaald in het café dat van de veenbaas was. Ook het kruidenierswinkeltje was van die man zodat de veenarbeiders volledig van hem afhankelijk waren”.

Oosterloo ging naar de mulo in Oosterwolde en in 1933 begon hij als manusje van alles bij de Coöperatieve zuivelfabriek in die plaats. Toen hij achttien werd sloot hij zich aan bij de SDAP (later PvdA), Jarenlang was hij monsternemer en fietste al om vier uur door het donkere Friese land. 's Avonds studeerde hij en haalde alle diploma's die in de zuivelindustrie te behalen waren. Oosterloo werd kwaliteitscontroleur en in 1939 werd hij tweede assistent-directeur bij een zuivelfabriek in Noord-Holland.

Hij trouwde op 10 mei 1940 terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland. Zijn vrouw, die hij in de jeugdbeweging had leren kennen, woonde in Donkerbroek en de Afsluitdijk was versperd.

Bruiloft

Het lukte Oosterloo om met een militair transport in Friesland te komen maar daar trof hij een versierde woning aan zonder bruiloftsgasten. Iedereen ging er vanuit dat het huwelijk niet door zou gaan en de aanstaande bruid was eerst ook niet van plan naar het stadhuis te gaan. Maar Oosterloo sleepte de familie weer bij elkaar na veel vijven en zessen werd de plechtigheid voltrokken. De reis terug verliep niet zonder hindernissen, want het jonge paar moest regelmatig dekking zoeken voor de aanvallen van Duitse vliegtuigen. „Maar ik had mijn bruid op de Duitsers veroverd”, lacht Oosterloo.

Na sombere oorlogsjaren trok het echtpaar naar Assen waar Oosterloo assistent-directeur werd van de Algemene Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek Assen. Van deze lange naam bleven later de letters Acmesa over. „Door de oorlog waren veel koeien verdwenen en we hadden een melkproductie van vijf miljoen kilogram per jaar. Dat is nu zeventig miljoen kilo. Na de oorlog gingen veel boeren over van de akkerbouw naar de melkveehouderij. De productie per koe is enorm gestegen en dat komt vooral omdat de boeren in dit gebied altijd vooruitstrevend zijn geweest. Altijd op zoek naar mogelijkheden om de productie te vergroten en het product te verbeteren”.

Verzet

Van de 46 zuivelbedrijven die het Noorden telde na de oorlog zijn zeven overgebleven: De rest verdween of sloot zich aan bij overkoepelende organisaties als de DOMO. Oosterloo verzette zich tegen aansluiting hoewel bij het nut van de DOMO inzag. „Dat is een zegen dat je beslissingen wil en kan nemen. Het lijkt wel eens of ik niet naar anderen luister maar dat is schijn, ik luister juist erg goed en maak dan in mezelf de afweging. Als directeur van een bedrijf waarvan uiteindelijk 350 gezinnen moeten leven, draag je een grote verantwoordelijkheid. Als ik een fout maak, kan dat nadelig zijn voor die mensen”.

Moeite

Hij geeft glimlachend toe dat hij verkeerde beslissingen niet graag erkent. „Ik heb er wel eens moeite mee toe te geven dat ik fout zat. Maar voor mezelf weet ik het dan maar al te goed en ook van foute beslissingen kun je leren”.

Hij ontwikkelde nieuwe producten en initiatieven maar zegt daar van: „Ja, de initiatieven komen meestal van mij, maar de mensen moeten het doen en ik wil mezelf dan ook nergens voor op de borst slaan. Ik word er voor betaald om dingen te bedenken”.

Oosterloo kwam als eerste Nederlandse fabrikant met vierkante kaas op de markt. In het begin werden die kazen stiekem geproduceerd want volgens een overheidsbesluit mochten alleen ronde kazen worden gemaakt. Een persoonlijke relatie met wijlen politicus Anne Vondeling (ook geboren in Appelscha) zorgde er voor dat Acmesa een vergunning kreeg.

Acmesa bedacht de vla-flip, die een groot succes werd op de zuivelmarkt. Oosterloo introduceerde het gebruik van plastic bij de opslag van de kaas en werd door de concurrentie uitgelachen. Nu hanteren alle kaasproducenten dat systeem. Enkele jaren geleden kwam De ‘Milde Assenaar’ op de markt. Een kaassoort met een „eigen” smaak en dit jaar gingen de eerste, rabbinale kazen over de toonbanken.

Oosterloo: „Dat is kaas die wordt gemaakt onder toezicht van een joodse rabbie. We exporteren het vooral naar Engeland waar veel orthodoxe joden wonen”. Ac-mesa investeerde in energiebesparende voorzieningen en richtte zich toen de handel in consumptiemelk slecht begon te lopen volledig op het vervaardigen van kaas en aanverwante producten. Het afstoten van het melkventersapparaat ging Oosterloo aan het hart. „Maar we hebben er voor gezorgd dat niemand werd ontslagen en ik heb meteen gesteld dat ook niemand er in loon op achteruit zou gaan. We hebben geen enkel probleem gehad met de vakbonden en zo hoort het ook”.

Moeilijk

Oosterloo was nooit actief in openbare functies in de politiek, maar is binnen de PvdA altijd duidelijk aanwezig geweest. „Dat was wel eens moeilijk”, zegt hij. „Binnen de partij werd wel eens gedacht dat een directeur geen socialist kon zijn en zakelijke relaties gingen er soms vanuit dat je „voor die rooie rakker moest uitkijken”. Maar ik heb me daar nooit veel van aangetrokken omdat ik er rotsvast van overtuigd was en ben dat mijn kijk op de wereld goed is”.

Hij laat de resultaten zien van zijn bedrijfsvoering die op grote plakkaats aan de muur hangen. Rooskleurige cijfers tonen dat het bedrijf gezond is. „Zie je dat?”, lacht hij bij het afscheid. „Die nieuwe directeur valt met zijn kont in de roombo-ter”.

Leeuwarder Courant 1983-05-13

Voorlopig weer kaas voor hongerstaker

Extra personeel voor Donkerbroek

DONKERBROEK - Kaasmaker Anne van der Meulen (57) uit Wijnjewoude, al ruim 24 jaar in dienst bij 't Klaverblad in Donkerbroek, heeft woensdagmiddag een punt gezet achter zijn toen al negen dagen durende hungerstaking. Hij werkte gedurende die dagen gewoon door, nam alleen vloeibaar voedsel (maar beslist geen zuivelprodukten) en hij besloot zijn actie te staken na een urenlange vergadering over de toekomst van „zijn” fabriek.

De bijeenkomst in de directiekamer van 't Klaverblad leidde uiteindelijk tot een akkoord en bedrijfsdirecteur G. J. Schepers daarnaar gevraagd sprak toen van „een opluchting”. Er zijn tussen de directie van „Noord-Nederland” (**Frico-Domo**) waarvan 't Klaverblad deel uit maakt, de Voedingsbond FNV en de ondernemingsraad zodanige afspraken gemaakt dat zelfs Anne van der Meulen erin gelooft. Toen de zaken zwart op wit stonden besloot hij een einde aan zijn eenmansactie te maken, een actie trouwens die landelijk in het nieuws kwam. Dat had Van der Meulen niet zelf bedacht - hij hield gewoon op met eten na het stellen van een ultimatum aan zijn bedrijfsdirecteur -, maar de Voedingsbond FNV, die het met de principes van de kaasmaker helemaal eens is.

Bij het „huwelijk” tussen **Frico** en **Domo** is er gesproken over een locatieplan dat uiterlijk 1985 op tafel zou moeten liggen. In de zuivelfabriek in Donkerbroek is sindsdien een aantal investeringen gedaan, maar er bleef ook een aantal achterwege. Het personeel - 34 mensen - werd daar wat benauwd van. Zelfs het woord fabriekssluiting viel, vooral toen de beloofde nieuwe baanpersen voor de kaasproductie op zich lieten wachten.

Woensdag is overeen gekomen dat op 1 september aanstaande bekend zal zijn of er voor één miljoen gulden nieuwe baanpersen zullen komen of niet. In deze fabriek wordt zogenaamde Rode Commissiekaas gemaakt, een specialiteit, die slechts in vier Nederlandse fabrieken wordt geproduceerd. 't Klaverblad is de enige „Commis-

sie-fabriek” van „Noord-Nederland”.

De vraag nam toe en het personeel moest overwerken. Dat gebeurde in overleg, maar tegen de zin van Anne van der Meulen die vond dat eerst de nieuwe kaaspersen er moesten komen. Inmiddels is trouwens de afzet van de Commissiekaas (voornamelijk naar Frankrijk) terug gelopen. Volgens de Voedingsbond FNV (Dick Heinen) komt dat voornamelijk door de kwaliteitsachteruitgang van de kazen uit Donkerbroek.

De werknemerssters van 't Klaverblad zullen nu op 1 september weten of er wordt geïnvesteerd in hun fabriek. Als dat niet het geval is zullen zij zich af moeten vragen wat de toekomst van het bedrijf zal zijn. „Noord-Nederland” heeft woensdag beloofd die vraag te zullen beantwoorden.

Er zijn meer afspraken gemaakt. Elke week zal er een werkrooster komen. Het personeel zal in principe geen overuren meer maken en als er tekort aan personeel dan toch blijft te bestaan zullen er extra arbeidskrachten op tijdelijke basis worden aangetrokken. De uitsluitingen zullen daarbij niet worden ingevoerd.

Het personeel krijgt ook wekelijks zicht in de kwaliteit van het product. Dan weet ook iedereen wat eraan schort als er al iets aan schort. De ondernemingsraad - en Anne van der Meulen maakt daar deel van uit - werkt mee aan de verdere uitwerking van de afspraken. Anne van der Meulen intussen blijft voorzichtig zijn maar weer te werk. Eerst dan maar met een stukje kaas.

De heer E. Mellens, Oud Directeur van de melkfabriek in Glimmen

Terugblik: werkte meer dan 50 jaar in de zuivel - 1920 tot 1972

door Marijke ChristiansZeilstra.

Het verhaal van de heer E. Mellens over zijn carrière op de Glimmer Melkfabriek lijkt op een Amerikaanse successtory. Begonnen als 13-jarige jongen in de fabriek is hij opgeklimmen tot directeur. Met de fabriek zelf ging het niet zo voorspoedig; de melkfabriek 'De Toekomst' is nu verleden tijd. Zoals zovele kleine fabriekjes is deze opgegaan in de grootschaligheid.

Dir. E. Mellens.

De vooroorlogse jaren

De heer Mellens werd op 1 april 1907 in Zuidlaren geboren en woonde vanaf 1908 tot zijn huwelijk in 1936 in Midlaren. Na het zevende leerjaar op de lagere school te hebben doorlopen, is hij op 5 april 1920 als 13-jarige jongen begonnen in de melkfabriek 'De Toekomst' in Glimmen. De fabriek werkte voor boeren uit Glimmen, Westerveen, Noordlaren, Yde en De Punt, in totaal 180 leveranciers.

Hij begon om 7 uur 's ochtends de binnenkomende melk te wegen. De melk werd ontroomd, gekoeld en er werd boter van gemaakt. De fabriek maakte geen andere produkten. 's Middags deed hij kantoorwerk. Van iedere leverancier werd bijgehouden hoeveel kilo melk geleverd werd en het vetgehalte werd genoteerd. Eens per 14 dagen werd uitgerekend hoeveel iedere boer kreeg voor de afgeleverde melk, op basis van het vetgehalte. In die tijd waren er nog geen telmachines en hij rekende alles uit het hoofd uit. Toen de telmachines kwamen, bleek hij het sneller te kunnen.

De jonge Mellens werkte elke dag van 7 uur 's morgens tot 6 uur, half zeven 's avonds; alleen de zondagmiddag na 1 uur was vrij. Geen vrije dagen, geen vakanties. Hij verdiende f 5,00 per week, wat na twee jaar was opgelopen tot 7,00 per week. Er werkten toen 1 directeur, 3 mannen en 1 jongen op de fabriek.

Op kantoor

Na twee jaar had de 15jarige Mellens er genoeg van en heeft hij zelf zijn baan opgezegd. Zijn vader was het hier niet mee eens en wilde hem niet de hele dag thuis hebben: er moest gewerkt worden en die ging toen naar de directeur. Ze spraken toen af dat hij alleen op kantoor kon komen, maar zijn loon moest dan achteruit van f 7,00 naar f 5,00.

De jonge Mellens heeft toen drie jaar kantoorwerk gedaan in een hokje van 3 bij 4 meter, waar een hoge tafel stond met een stoel. Om bij de tafel te kunnen schrijven had hij wel een kistje nodig bovenop de stoel. Na twee jaar had hij weer zijn oude salaris. Als iemand in de fabriek ziek was, moest hij invallen. Zo heeft hij alle werkzaamheden in de fabriek geleerd.

De jaren dertig

In 1926 ging de botermaker weg. De jonge Mellens verdiende onderhand f 7,50 per week en wilde graag botermaker worden. Directeur Koops had er wel oren naar, dan kon zijn dochter op kantoor komen. Hij moest toen voor het bestuur komen en die vond dat hij maar moest beginnen met f 14,00 in de week; als hij goed zou bevallen, dan zou hij opslag krijgen. In de jaren dertig werkten er vier mensen op de fabriek. Toen moest tien procent salaris ingeleverd worden. Het loon zakte van f 18,00 naar f 16,20 per week.

De voorzitter, de heer Hogenesch, riep een algemene ledenvergadering bijeen en met algemene stemmen besloot de vergadering de tien procent er weer bij te doen.

De ontwikkeling van de fabriek

De fabriek is gesticht omstreeks 1900 en was een N.V, met aandelen. In Yde was een coöperatieve zuivelfabriek met 50 leden. In 1914 zijn ze samengegaan. De melk werd verwerkt in de fabriek te Glimmen. In 1938 hield de 80-jarige directeur Koops er mee op en werd de heer Twijnstra directeur. Er werd een dubbelwandige koperen pan aangeschaft en de vrouw van de directeur kookte daar karnemelksepap in. Met een lange stok met een plankje eraan roerde zij de gort door de karnemelk om pap te maken. Er kwamen twee melkventers, de gebroeders Talens, die losse melk, karnemelk, room en slagroom verkochten.

Er kwamen nieuwe karnen en een nieuwe botermakerij. Een nieuw kantoor werd boven op het oude kantoor gebouwd. Er werden hele grote karnen, waarin 5000 liter melk verwerkt kon worden, aangeschaft. De nieuwe karnen hadden kijk-glaasjes, dan kon je zien wanneer de boter klaar was. Onder de karn zat een kraan met een pompje en daarmee werd de karnemelk in bakken gepompt. Er werd yoghurt, vla en bijproducten gemaakt. Naast de twee melkventers in Glimmen, kwamen er ook zeven melkventers in Haren.

De nieuwe directeur

De heer Twijnstra vertrok naar de zuivelfabriek in Farmsum en de heer Kromhout werd de nieuwe man. Ook kwam er een nieuwe assistent. De nieuwe directeur had prima financiële resultaten. Bij de eerste controle in juni 1951 op de omzetbelasting bleek dit hoge saldo verdiend te zijn met een dubbele boekhouding van de 4 procent omzetbelasting. De nieuwe directeur werd op staande voet ontslagen. De assistent werd benoemd tot assistent-bedrijfsleider en de oud-directeur werd benoemd tot superdirecteur en kwam twee keer per week alles nazien. De nieuwe bedrijfsleider bleek ook niet zo goed te voldoen, want hij kon niet rekenen; wel goed praten overigens. Ook waren de weekstaten regelmatig niet klaar.

Op een vrijdagmiddag tijdens de uitbetalingen belde de voorzitter, de heer Hogenesch, op en vroeg wanneer de heer Mellens even langs kon komen. Het voltallige bestuur en de heer Twijnstra bleken in vergadering bijeen te zijn. De nieuwe bedrijfsleider bleek geen diploma van de N.C.Z. (*moet F.N.Z. zijn*) te hebben, maar had een vervalste cijferlijst gemaakt. De heer Mellens werd gevraagd om bedrijfsleider te worden. Hij wilde dit wel proberen. De assistent-bedrijfsleider werd op staande voet ontslagen en de sleutels werden aan de heer Mellens overgedragen.

Direkteur Mellens

Ieder jaar werd het saldo van de fabriek verdeeld over de leveranciers. Toen er ineens f 51.000 boete van de omzetbelasting betaald moest worden, viel er geen saldo meer te verdelen en de leveranciers die geen lid van de vereniging waren, trokken zich terug omdat de nabetaling er niet kon komen. Er waren wel 50 of 60 nieuwe leden, maar die hadden niet getekend.

Toen de heer Mellens directeur werd, was een van zijn eerste taken in de avonden bij de boeren langs te gaan om hen te laten tekenen. Wie lid werd kreeg 10 cent op 100 kilo melk meer. Dit bedrag werd jaarlijks uitbetaald. In één jaar zijn er 60 nieuwe leden bijgekomen.

Op 5 april 1960 werd het 40-jarig jubileum van de heer Mellens groots gevierd in Café Vellinga. In totaal kwamen 200 leden en leveranciers op de feestavond. 's Middags werd hij geridderd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau in Zilver. Ook kreeg hij de zilveren medaille van de Nederlandse Zuivelbond.

De opheffing van de fabriek

De eerste tijd ging het prima. Er werkten nu 18 man in de fabriek. Maar de lonen werden alsmaar hoger, de melkprijzen trouwens ook, terwijl er geen extra melk verwerkt werd. Dit hing samen met het feit, dat de boeren bij de concurrentie 3 cent meer voor hun melk kregen. In 1966 werd alles overgedaan aan de Domo. De productie van boter en kaas werd stopgezet en de fabriek werd gebruikt als melkontvangststation. Na een jaar werd ook dit stopgezet.

De Melkfabriek "De Toekomst" in 1948

De heer Mellens bleef directeur van de vereniging tot 1972. Daarna werd hij door de Domo gevraagd de apparatuur en capaciteit van stilstaande bedrijven te inventariseren. Van de 90 zuivelfabrieken in Groningen en Drenthe zijn in totaal 8 overgebleven.

Alleen de fabriek in Marum werkt nog voor boeren die de melk in bussen verzamelen. Bij zijn afscheid hebben de Domo en de Nederlandse Zuivelbond een eten-tje in Norg georganiseerd. Hij kreeg toen de gouden Domo-speld met een briljantje.

Poppe de Vries nei 48 jier út 'e suvel

BUITENPOST - „Ek al binne je achtenjirtich jier by deselde baas en kinne jo de fytlich fol meitsje, dan ek moatte jo gjin plak fan in oar ynnimme. Der binne safolle jongfeinten sûnder wurk. De VUT is der om de jongelju oan wurk te helpen. Dêrom meitsje ik gebrûk fan de VUT." Die 48 jaar in de zuivelfabriek in Gerkesklooster leverde gisteravond de 62-jarige Poppe de Vries wel een koninklijke onderscheiding op. Uit handen van wethouder Heimpe Veenstra van Achtkarspelen kreeg hij de zilveren medaille, verbonden aan de orde van Oranje-Nassau.

Poppe de Vries bij „zijn” centrifuge: „It hert fan it fabryk” (Foto LC/Hans Slotboom).

's Middags had zijn echtgenote Hielkje de Vries-Peursun nog laten weten, dat al die drukte op de fabriek voor haar niet hoefde. 's Avonds zat ook zij met een glunderend gezicht in de kantine van de zuivelverwerkende industrie „De Twee Provinciën”. Met Poppe de Vries werd afscheid genomen van een zuivelarbeider van de oude stempel. Diploma's waren hem vreemd, wel kon hij op elke afdeling ingezet worden. Of zoals wethouder Veenstra hem schetste, De Vries behoorde bij de inventaris.

Poppe begon als veertienjarige jongen in 1937 bij de toenmalige zuivelfabriek „Wel gelegen”, nadat hij ruim een half jaar in het losse werk had gezeten. Melk-

ontvangst, boter- en kaasmakerij, werden hem niet vreemd, overal kon hij ingezet worden. „It wie in protte hânwurk en in lytse sechstich oeren simmerdeis. En dat foar trije hurde gûnen yn 'e wike”. Met directeur Kramer kwamen de vernieuwingen en de machines. De Vries roemt vooral het werk van deze directeur. In zijn ogen is Kramer de man, die de zuivelfabriek in Gerkesklooster tot grote bloei heeft gebracht en tot een van de best betalende fabrieken.

Machines namen veel handwerk over.

„It wie hieltyd oanpasse, minder minsken en mear molke. Yn '38 ferwurken we ien miljoen kilo molke, it lêste jier in lytse 180 miljoen. Dit jier sil it wat minder wurde, de superheffing is ek by „De Twee Provinciën” te fernimmen”.

Poppe de Vries was de laatste jaren als centrifugist een belangrijke schakel. Leidde daarbij jongeren op, maar moest ook zelf wennen aan het gebruik van de computer. Veel van wat hij vroeger op gevoel deed, moest eerst met een rekenmachine gecontroleerd worden. Poppe paste zich aan, maar wierp alle cursussen ver van zich. „Ik wie te âld, it learen fan al dy nije dingen, dêr woe ik ner mear oan,” aldus De Vries, die bij al die nieuwe ontwikkelingen één ding verwoede en wel de drie-ploegendienst.

Volgens hem gaat een nachtdienst alleen maar ten koste van de slaap in de morgenuren. Zijn vrouw begreep dat, waagde het niet om de stofzuiger uit de kast te halen als manlief sliep en trok ook de telefoon uit het contact.

Voor Poppe is het nu definitief gebeurd. Toch zal hij nog iedere dag een bezoek brengen aan de fabriek. Afval voor de varkens ophalen. Want wie denkt, dat de 62-jarige nu op zijn lauweren gaat rusten, heeft het mis. mis. Thuis aan de Dykhuisterweg wachten de varkens en kalveren op hun dagelijkse verzorging. Uitbreiding van de veestapel met melkvee zit er niet in. De Vries wijst daarbij lachend op de superheffing maar het heeft een diepere achtergrond. „Foar trije bisten moatte jo krekt sa goed it lân yn en dat wol ik net mear”.

Evenmin wil De Vries terugblikken op zijn lange periode in de zuivel. Wel wil hij nog kwijt, dat hij tot tweemaal toe heeft geprobeerd elders onderdak te komen. Steeds was het directeur Kramer, die hem tegenhield. Het leverde automatisch loonsverhoging op. De laatste jaren was Poppe de Vries centrifugist. Naar zijn mening een ondergewaardeerde baan, vooral bij de niet-kenners. Veelal gaat de belangstelling uit naar de boter of de kaasmaker. „De minsken ferjitte dan wol, dat dy twa neat kinne sûnder in goede sentrifugist. Dy man is it hert fan it fabryk en sil dat ek bliuwe”.

De sfear fan froeger dy mis ik wolris wat

Dirk Scherjon halve eeuw in de zuivel

BERGUM - „Ik doch myn wurk noch mei wille. As ik eltse dei mei tsjinsin it fabryk ynstapt wie, hie ‘k wol earder ophâlden”. Dat zegt Dirk Scherjon (64) uit Bergum. Zondag is het precies vijftig jaar geleden, dat hij als dertienjarige in dienst trad van de Bergumer zuivelfabriek „Burgumerdaem”. Volgende week zaterdag neemt hij afscheid van collega’s, directie en bestuur.

„Kinst moandei fuort wol begjinne”, zei de toenmalige directeur Arend Hartmans, toen klompmakerszoon Dirk Scherjon bij het fabriekskantoor aanklopte om werk. Een bijna ongekend geluid in de jaren dertig met zijn grote werkloosheid. Dirk liet er de mulo voor in de steek, hij kon drie gulden vijftig per week verdienen. Beginnen beteken des ‘s morgens in alle vroegte de boer op om melkmonsters te nemen. Later op de dag moest er geholpen worden op de condensafdeling, in het laboratorium, in de kaasmakerij of in het pakhuis.

Dirk (Sjerjon controleert de kaasmelk op vetgehalte. (Foto Herre Kampen)

Dat afwisselende werk was een prima basis voor zijn huidige functie van bedrijfscontroleur. Scherjon bewaakt al jaren de kwaliteit en de vet- en vochtgehaltenes van melkpoeder, boter en kaas. Daarnaast had en heeft hij tal van nevenfuncties, zoals arbeidsanalist, begeleider van jonge zuivelarbeiders, lid van de ondernemingsraad en de personeelsvereniging en secretaris van de vakbond. Ook buiten de fabriek is Scherjon altijd actief geweest: in de gymnastiek, de EHBO en het onderwijs. Hij kreeg daarvoor in mei 1977 een koninklijke onderscheiding.

Dat afwisselende werk was een prima basis voor zijn huidige functie van bedrijfscontroleur. Scherjon bewaakt al jaren de kwaliteit en de vet- en vochtgehaltenes van melkpoeder, boter en kaas. Daarnaast had en heeft hij tal van nevenfuncties, zoals arbeidsanalist, begeleider van jonge zuivelarbeiders, lid van de ondernemingsraad en de personeelsvereniging en secretaris van de vakbond. Ook buiten de fabriek is Scherjon altijd actief geweest: in de gymnastiek, de EHBO en het onderwijs. Hij kreeg daarvoor in mei 1977 een koninklijke onderscheiding.

Als bedrijfscontroleur was Scherjon sterk betrokken bij alle grote veranderingen in de zuivelbereiding. Hij stond mee aan de wieg van nieuwe kaassoorten als de „Kollumer” en de „Bergumer” en hij onderging de mechanisatie van de kaasbereiding, waarmee Bergum voorop liep. „De sfear en de gesellichheid fan froeger mis ik wolris wat”, zegt Scherjon. Vroeger stonden er zes man aan een kaasbak en dan vlogen de kwinkslagen over en weer. Nu bedient één man zes kaasbereiders tegelijk.

De Bergumer fabriek hield stand bij de talloze concentraties in de zuivelindustrie. Scherjon is blij, dat een gedwongen overplaatsing hem bespaard is gebleven. De schaalvergroting blijkt overigens wel uit de medailles die Dirk Schegon heeft gekregen van de Koninklijke Nederlandse Zuivelbend. De bronzen medaille kreeg hij destijds namens „Burgumerdaem, de zilveren namens de „Foarûtgong” en de gouden, voor vijftig jaar trouwe dienst, komt volgende week namens de combinatie Noord-Nederland van Frico en Domo.

Marcus Beetstra neemt afscheid als directeur van de „De Goede Verwachting” te Workum

Tekst: Willem Stegenga/ Foto's: Jan de Vries

Marcus Beetstra is sinds 1956 directeur van De Goede Verwachting in Workum geweest. Zijn leeftijd bepaalt nu dat hij afscheid moet nemen. De Goede Verwachting heeft in de loop van al die jaren een vooraanstaande rol vervuld in Nederland. Dat kwam vooral in april-mei van vrijwel elk jaar tot uiting als de melkprijs bekend werd. Workum zat en (zit nog) steeds in de top en werd zoiets als een bakken waarop anderen zich richtten, dan wel met enige afgunst naar keken. Op vergaderingen van de andere fabrieken werd vaker over De Goede Verwachting gesproken dan de directeurs van die andere fabrieken lief was. Beetstra heeft op het geheel een belangrijk stempeel gedrukt. Hij wijdt daar zelf niet over uit, zegt dat een directeur niet alleen baas is, dat je ook met een bestuur hebt te maken en met goed personeel, maar de plezierige feiten wijzen toch wel zijn richting.

Marcus Beetstra bij de kaasbakken voor de Goudse in de fabriek te Workum.

Beetstra is een man die imponeert door zijn manier van optreden en door zijn gestalte. Hij lijkt elke situatie te beheersen en lijkt eveneens onder alle omstandigheden vriendelijk te blijven. Geen man van wilde avonturen en grote uitspraken. Hij heeft die ook niet nodig om zijn succes te onderstrepen. Beetstra is een heer en draagt dat ook uit in zijn vrijwel steeds onberispelijke kleding. Het verbaast dan ook enigszins als hij zonder de witte jas aan te trekken door de fabriek loopt en zonder zich om wat dan ook te bekommeren onder een vrij laag onderdeel van de lopende band doorduikt, omdat dat de weg naar het volgende doel aanmerkelijk af kort

De fabriek in Workum is zijn trots. Hij levert haar al op een tijdstip dat er juist een investering van rond de vijftieng miljoen heeft plaatsgevonden. De fabriek in Balk is, omdat daar alleen maar één soort kaas wordt gemaakt, wat saaier, maar hij wil haar toch graag even laten zien. Mede om te bewijzen dat je bij een fusie niet direct alles hoeft te sluiten.

Marcus Beetstra in het pekellokaal van „De Goede Verwachting”

De Goede Verwachting verwerkt zestig tot zeventig procent van de aangevoerde melk tot kaas. De soorten zijn vrij traditioneel: Goudse, Edammer, Commissie (grote Edammers, die wat oranje van kleur zijn en naar Frankrijk gaan), Leidse, Friese en Gouda komi,n. Geen Maasdammer dus, de kaasoor, die op dit moment de derde is wat produktie betreft in Nederland. Durfde De Goede Verwachting destijds dat experiment niet aan' „It eksperimint net oandoarre? Wy ha wol ynfestear, yn it fabryk fan Balk en Balk hat dértroch no fyftich persint fan de Nederlânske eksport fan Kommisje-tsiis yn hânnen”.

De fabrikage van Maasdammer is bij De Goede Verwachting nooit aan de orde geweest. Althans nog nooit. Wat niet is kan komen, maar voorlopig lijkt het zover niet te zijn. Met nadruk stelt Beetstra dat men nog altijd te weinig kaas heeft. Er zijn geen afzetproblemen. Tot dusver heeft men voor elke situatie een klantenkring die de kaas gemakkelijk opneemt. „Somtiden ha ik de yndruk dat as it by us wat stroever rint, oaren yn 'e knoop sitte”.

Het verhaal gaat dat de omstandigheden in het gebied van De Goede Verwachting gelijk zijn aan die van Noord-Holland en daar beweert men altijd dat Noordhollandse kaas de beste van Nederland is. Beetstra kijkt wat sceptisch. Op nationale kaaskeuringen is dat nog nooit bewezen. Ze staan ook niet bovenaan in het klasement aller tijden. „Ik ha der gjin probleem mei as jo de klanten aloan wer fertelle dat jo de bettere tsiis meitsje en dat de klant dat dan njonkenlytsen begjint te leauwen”, zegt hij. En voegt er onmiddellijk aan toe dat als die Noordhollandse kaas dan zoveel meer waard is en zoveel meer opbrengt waarom dat dan niet blijkt uit de melkprijs, die de Noordhollandse fabrieken aan hun boeren uitbetalen. Dat is nog nooit het geval geweest. „Ik wit ek net hoe't dat sit, mar dat is myn probleem ek net”.

Marcus Beetstra is geboren in Terkaple, waar zijn vader een kleine boerderij had. Hij ging in Joure naar de ulo en later in Herenveen naar de hbs. Hij deed in 1943 examen. Het was midden in de oorlog en verder studeren behoorde niet tot de mogelijkheden. Hij ging werken in de zuivelfabriek van **Akmarijp** met de bedoeling om na de oorlog naar de zuivelschool in Bolsward te gaan. Dat laatste lukte pas in 1947. Gedurende die tijd bleef hij de fabriek in Akmarijp trouw en ging nog drie maanden voor stage naar Zweden. Hij was daar kaasmaker in een fabriek. Na zijn studie in Bolsward werd hij eerst assistent in Akmarijp, toen in **Borculo** en kwam later als assistent in **Workum**.

„As jo yn Warkum assistent wurde koenen, wie dat in boppeslach. It wie yn dy tiid al ien fan de foaroansteande fabriken, it wie ek ien fan de grutsten. En as jo by Bouma (de directeur. Red.) sieten, wie dat feitliken ek hast in foarrjocht”. „Bouma-assistent, ja dat wie wat. It wie net it maklikste plak, mar dat háldde wol yn dat ,o ek wat learden, leare moasten”. Hij verdiende er weliswaar een rijksdaalder per week minder dan in Borculo, maar die drempel vormde geen probleem. Lang bleef hij er niet, want even later werd hij directeur in **Warns**. Hij was toen 26 jaar. „Ik fún mysels doe ek wol jong foar dy funksje. As ik der no oan tink, hielendal”. Later ging hij ook nog voor een paar jaar naar **Olterterp**, doch toen de directiefunctie in Workum vacant werd, keerde hij terug naar de plek waar hij zoveel geleerd had. Het was toen 1956. Sedertdien is hij er niet meer weggegaan.

Fusies

De Goede Verwachting bestond in die dagen uit één fabriek. Na verloop van tijd - de jaren zestig - kwamen daar anderen bij. Oosthem, Warns, Woudsend, Heeg, Uitwellingerga, Witmarsum, Hemelum, Koudum, Balk en tenslotte Achlum en Tzum. Een enerverende tijd, dat wel, maar fusies waren toen nog lang niet met zoveel emoties geladen als ze nu zijn.

De start van zo'n fusie is altijd wat informeel, zegt Beetstra. Op een gegeven moment ontstaat er wat invloed van boeren die ongerust worden. Zo ging het althans bij Oosthem. Ze dreigden wat met overgaan naar de particuliere industrie. Keuze genoeg. In die tijd waren er nog twee particuliere fabrieken in **Bolsward**, twee in **Sneek**, een in **Oudega** (W) en een in **Osingahuizen** „en alle seis hienen harren ynfloed yn it gebiet fan Easthim Dus as jo dér as nu boer kamen, hienen jo de káns dat der seis partikulieren delkamen en ien koöperaasje”.

Er waren meer fabrieken die er zo tussen zaten. **Witmarsum** bijvoorbeeld. „Ik herinnerje my dat fan Easthim ut op in bepaald momint in pear boeren by my west ha. Dy ynfoarmearden at se leverje koenen, mar dat koe net, want der wie in grinsregeling. No dan untstiet der dus in kontakt fan direkteur nei direkteur en fan bestjoer nei bestjoer. Is it net better om in kear te praten?”

In Witmarsum deed zich hetzelfde voor. Het gesprek met Heeg, Woudsend en Uitwellingerga had wat een andere start. Toen Oosthem was overgenomen kwam er rondom Sneek een gesprek op gang om te kijken of er bij Sneek niet een nieuwe fabriek kon worden gebouwd. Maar de overname van Oosthem had wat een bres in die plannen geschoten. Het gevolg was dat er een gesprek kwam tussen Heeg, Woudsend en Uitwellingerga. Het resultaat daarvan was weer, dat er eens met Workum gesproken moest worden. Men werd het eens en Workum zat plotseling

achter de Fluessen. Heeg en Woudsend gingen vrijwel direkt over. Uitwellingerga stemde het voorstel af om na een half jaar alsnog naar Workum over te gaan.

Van leien dakje

Eigenlijk ging alles van een leien dakje. Er waren wel wat teleurstellingen, maar die bleven toch binnen de perken. De fusies vielen in een gunstige periode, zoals Beetstra dat aanduidt. Op het sociale terrein waren er weinig problemen. Er was werk genoeg, ook buiten de zuivel en de melkaanvoer groeide. Fuseren werd bijna een automatisme en de handelingen daaromheen bijna routine.

Alleen in 1974 ging het wat moeilijker. **Tzum** was al in het grote geheel opgegaan, maar de fabriek draaide nog. In 1974 werd besloten ook die fabriek dicht te doen. De Goede Verwachting had toen nog vier bedrijven en Beetstra en bestuur vonden dat er één gesloten moest worden. De keuze viel op Tzum. Heeg en Balk bleven open. Dat werd als een bijzonderheid beschouwd. Op een middag werd het besluit bekend gemaakt en burgemeester Siebold Hartkamp, toen nog eerste burger van de inmiddels ook al gefuseerde gemeente Franekeradeel, spoedde zich naar de plaats des onheils. Tevergeefs. De fabriek ging dicht.

Beetstra: „Ik ha my by elke sluting wol yntinke kinnen dat in dúmny en in haad fan 'e skoalle en wa't der fierders mar yn dat doarp wennet, dat dy dat ferfelend funen. By de earste sluting fan Easthim gong in pear moannen letter de dúmny fuort. De pastory leech. It haad fan 'e skoalle gie ek fuort, dus dat hús stie leech en de direkteur ferhuze ek. Dat wienen doe dan mei fan de grutste huzen yn Easthim en dy stienen allegeare leech. No, doe hie elk yn Easthim hast it gefoel: it doarp rint leech.”

„It karakter fan it doarp feroaret fansels wol. Yn Tsjom naam it fabryk bygelyks in tige grut plak yn. Der kaam by dat de minsken. dy't yn dat fabryk funksjonearden ek nochal in neidruklik plak ynnamen. Foarsitter, direkteur, se sieten beide yn it bestjoer fan it doarpshAs. De iene wie presidinttsjerkfâld, de oare administrea- rend. Se sieten dan wer ticht by de dtlmn , dus.... Men hat faak mear as fyfich, miskien ek wol sechstich-sántich ,jier oan dat fabryk boud en dan komme der in pear fan dy mannen en sizze: Ticht”

„Mar jo sieten yn in enoarme ynflaasetiid. De leanen fleagen omheech en as jo dan gjin maatregels nimme binnen jo organisaasje, geane jo seker mei de kosten omheech. Dat is nochal dudlik. Der is altiten sein, by al dy fúzjes, dat de Goede Verwachting net in tедераasje fan lerieningen fan doarpsbelang is. Alleast op dy basis ha se my hjir net oansteld”

Verkaveld

De zaak leek na die golf van fusies verkaveld te zijn. Er was later nog wel contact tussen De Goede Verwachting en de bij de Frico aangesloten coöperatie De Takomst, maar dat was erg oppervlakkig, zegt Beetstra. Het werd beleefd aangehoord. Meer niet. De belangstelling binnen De Goede Verwachting is de laatste vijftien jaar niet groot geweest om in een organisatie als de Frico (waarbij de afzet van de verschillende aangesloten fabrieken centraal vanuit Leeuwarden wordt geregeld) op te gaan. Men had het gevoel en de overtuiging dat een gecentraliseerde produktie en - afzet meer kansen gaf dan het nogal decentralistische beleid van

de 'oude' Frico. Men kon besluiten als zelfstandige vereniging al dan niet tot investeren over te gaan.

„Men wit allegear wol dat ynfestearen produksje betsjut. Dus op it momint dat jo yn in bepaalde rjochting ynfestearde ha is de produksje bepaald. Dy ynfestearingen waarden by de Frico net bepaald troch de man dy't ferkocht, mar troch de technisi fan it bedriuw. Dat lei by ús dudlik oars. Eart der by us ynfestearde waard, waard der earst wol dúdlik neitocht oer hokker rjochting wy opgean soene. En yn hokker bedriuw der wol ynfestearde wurde moast en hokker net. Dat is in enoarm ferskil. Plus it feit dat it sintralisearjen fan ferkeap en produksje in folle gruttere wendbaarheid yn it gehiel jout. Jo kinne jo ynfestearingen better en ekonomysker planne en oan dy ynfestearingen sit yn wêzen it hiele kostenpatroan.”

Over anderen spreekt hij liever niet, maar hij heeft het gevoel dat het zeer directe contact met de afnemers toch een aantal voordelen heeft. Als een bestuur en leden signaleren dat dat zeer effectief gaat en niet het gevoel hebben dat er wordt overgeïnvesteerd en ze zien aan het eind van het jaar dat de resultaten ook nog plezierig zijn „dan tink ik dat men net sa gau seit: it moat mar oars”. In de jaren tachtig kwam toen de ontwikkeling in de richting van Noord-Nederland, de fusie tussen DOMO en Frico, en „dan is it begryplik dat men seit: 'It sil tis benije hee' dat giet'. En as jo dan frij fluch sjogge dat der nochal grutte swierrichheden úntsteane, dan wurket dat fansels net stimulearjend. Wol yn belangstelling, mar net yn de animo om dizze wei te sykjen.”

Geen club

Net als de andere drie bleef De Goede Verwachting een 'vrije fabriek', dat wil zeggen een fabriek die zelf productie en afzet regelt

Beetstra zegt dat er geen clubje van die vrije fabrieken is ontstaan. „Wy ha wol regelmjituch kontakt. Nim no de behearsking fan de tsiisproduksje. Der hálde wy elkoar wol fan op 'e hichte en de gong fan saken fan de merk sprekke jo elkoar ek wolris oer oan as jo wat op de beurs omsweve. It soe ek al te gek wêze as jo dat net diene.” De produkties worden volgens hem evenwel nauwelijks op elkaar afgestemd. Een enkele keer doet men weleens wat gemeenschappelijk, maar een regel is dat niet.

Wingewesten in de coöperatieve sfeer lijken er op dit moment niet meer te zijn. Ten opzichte van de particuliere sector ligt het anders. De Goede Verwachting grenst aan het gebied van **Nestlé** en die particuliere fabriek heeft volgens Beetstra nog altijd zo'n tien procent van de melk in Friesland. Een merkwaardig en door hem niet te verklaren verschijnsel is dat de boeren van Parruga over het algemeen aan Nestlé leveren en die van Tjerkwerd aan Workum.... Doch dat terzijde.

Beetstra: „As der únderweis in Nestlé-boer wennet, dan is it net dat ik dér in hekel oan ha, orn't hy by us de molke net bringt. Sa neåringsiik bin ik gelokkich net. As der twa bakkers yn ien strlitte wenje, hoege dy dochs gjin spul te hawwen? Ik tink dat jo dan de bêste broadsjes bakke moatte en de knapste etalaazje meitje moatte, dan ha jo kâns dat it goed giet. By ús is de molkpriis it sterkste wapen. Dat is plesierich rtin. Dér kinne jo fansels g)in hekel oan ha. it is gratis reklame. As men dat jier-yn-jier-út lést, moat dat fansels wat ynfloed ha. Oft wv

dat merkel Jo kinne sizze: yn de rin fan de jierren binne der dochts wat boeren yn ús rlochting gongen. It hat hast frijwol ienjochungsferkear west. Jo kinne sizze dat dat ferkear noch wat flugger gean moatten hie, mar dat moatte jo oan de minsken oerlitte. Ik kin my net oars foarstelle dat dat ienige ynfloed hat”.

Voor het overige heeft de goede melkprijs van Workum vrijwel alleen een positief effect naar de eigen boeren toe gehad. Bij de afzet speelt deze reclame geen grote rol, zegt Beetstra. „It sil net tsjin jo wurkje. Der is wolris ien dy't wat gekskerend seit: 'Wy betelje jimme tefolle, oars hiene jimme net sa 'n hege priis. Dan sis ik altiten dat it oan de kosten leit. Fierders: in otnimmer rjochtet him, nim ik oan, wol op dy goede priis yn de trant fan: dy sil fuortdaliks wol net omfalle. It is foar in ófnimmer fansels fan it grutste belang dat wy der as frije kooperaasje bliuwe. As it omgekearde it getal wie en wy en de Súdeasthoeke soenen minder útbetelje as Noord-Nederland dan sce sa'n ófnimmer wolris tinke kinne: 'Hoe komt it my dy jonges?' No tinke se: 'Se binne kennelik sterk' ”.

Nog even terugkomend op het verkaveld zijn van zuivelcoöperatief Friesland: de zaak lijkt geregeld te zijn. Er zijn onderlinge afspraken, die men moet naleven en enige speling daarin lijkt voorhands niet aanwezig, Wel zijn er firma's opgestaan die de boer opgaan om te trachten melk bij de ene coöperatie te kopen en die aan de andere te verkopen, om op die manier onder de grensafspraken uit te komen. Beetstra zegt met dergelijke firma's geen contact te hebben. Het bestuur van De Goede Verwachting loopt daar ook niet warm voor. Het kopen van melk uit het gebied van een zustercoöperatie is geen goede zaak. Hij vindt het jammer dat dat wel gebeurt. Voor de toekomst kan dat ontbindend werken. Als je het anders wilt moet je eerst de grensregeling opheffen en dat is niet zo simpel want dan moet je de bond opheffen. Dat was bijna het geval geweest en dan waren de bindende besluiten ongeldig geworden. „Ik tink dat as jo op dat punt de ferhâldingen wat rêstich hâlde dat dat gjin skea jout foar de totale Fryske boerestân. Mar men kin der oars oer prakkescarje”.

Vakbondsbestuurders klagen er weleens over bij De Goede Verwachting weinig 'Anklang' te hebben. Beetstra kijkt enigszins verbaasd. „Ik kontrolearje dat fansels net, mar ik tocht dat de measten hjir wol organiseard wiene. Te min kontakt mei de fakbonden... It hoecht him net oan my te lizzen. Ik ha in hiel skoft yn de underhanneltingsdelegaasje sitten foar de cao. It hâldt yn dat ik de bonden wol ken. Se moatte my ek wol kenne. Wy ha net folle swierrichheden mei de bonden en yn de ûndernimmingsrie binne dy ek net en dêr sitte allinne organisearden yn. As jo mear kontakt mei de fakbonden ha, betsjut dat gauris dat der wat arge-waasje is en dat is net altiten positif” Na een poosje „Se sille út de fuzjeperioade net ien gefal opneame kinne dat net goed oplost is”. En. ”Ik kin my net foarstelle dat se mei ien 'gefal', dat op ien fan ús minsken slaan moat, yn'e koffer omrinne”.

Leeuwarder Courant 1985-06-24

Sake van der Ploeg had een actief en strijdbaar leven

DRACHTEN - Ruim een maand na zijn 65-ste verjaardag is zondagmorgen in het Bonifatius Hospitaal in Leeuwarden Sake van der Ploeg na een actief en strijdbaar leven, overleden. Hij was oud-voorzitter van de Agrarische Bedrijfsbond, de vroegere ANAB, oud-lid van de Eerste en de Tweede Kamer en oud-burgemeester van Oude Pekela. Hij woonde sinds 1978 in Drachten. De laatste tijd was hij al ernstig ziek, maar hij is overleden aan een acute hartstilstand. Hij had enkele weken geleden in het bijzijn van vrienden al aangekondigd, dat hij op deze wijze aan zijn eind zou komen. Zijn nieren waren ernstig aangetast en hij moest zich wekelijks in het ziekenhuis laten behandelen. In de eerste dagen na zo'n behandeling was hij nog bijzonder actief, daarna volgde opnieuw een inzinking. Hij stelde in de laatste weken van zijn leven nog een pamflet samen, waarin hij de oprichting en de geschiedenis van zijn bond beschreef.

Sake van der Ploeg werd geboren in **Bergum** waar zijn ouders een kruidenierszaak dreven. Sake kwam op zijn veertiende op de **zuivelfabriek** op Bergumerdam te werken en werd vier jaar later al chef-condenseur-poedermaker op de fabriek in Wolvega. Hij trouwde er in 1942 met de dochter van de eerste botermaker, Klaasje van der Heide. In 1945 werd hij bestuurder van de Nederlandse Bond van arbeiders in de land- en tuinbouw en het zuivelbedrijf, de latere ANAB.

Sake van der Ploeg verwierf landelijke bekendheid als de leider van de grote staking bij de **zuivelfabriek** De Ommelanden in 1952 en 1953, één van de eerste

grote arbeidsconflicten van na de oorlog. De staking duurde vele maanden en had voor die tijd ongehoord grimmige kanten. De zuivelbond kwam uiteindelijk als overwinnaar uit de strijd.

Nadien maakte hij een snelle politieke carrière als lid van Eerste en Tweede Kamer. In die laatste functie maakte hij de beroering mee, die het huwelijk tussen prinses Beatrix en Claus von Amsberg te weeg bracht. Sake van der Ploeg vestigde de aandacht op zich door onvoorwaardelijk voor von Amsberg te kiezen. Hij bepaalde zijn standpunt na een uitvoerig gesprek met Claus.

In april 1973 trad hij na interne moeilijkheden af als voorzitter van de zuivelbond. Ook in deze periode roerde hij zich hevig en het conflict kreeg naar buiten toe veel publiciteit. Sake van der Ploeg kon rekenen op een trouwe aanhang van vooral Friese leden, maar hij heeft het conflict in zoverre niet op de spits gedreven, dat de bond er schade onderleed.

In 1974 werd hij benoemd als burgemeester van Oude Pekela. Ook daar verliep zijn werk niet rimpelloos. Hij kreeg moeilijkheden met de gemeenteraad en vanuit de bevolking werd actie tegen hem gevoerd. In 1978 gaf Sake van der Ploeg er de brui aan. Zijn gezondheid liet toen al te wensen over en hij werd spoedig daarna afgekeurd. Als ambteloos burger vestigde hij zich in Drachten. Ook daar deed hij in de eerste jaren overigens nog volop mee, onder meer in de invalidenbond, de tuindersvereniging en de Partij van de Arbeid.

1987-06-06 ca.

Loopbaanverhaal B. Faber 1946-1987

1e deel

B. Faber geboren ca. 1924 in Rottevalle
1940 Mulo diploma B – 16 jaar
1940 / '42 bijscholing naar HBS. B niveau
1940 / '42 2 Stagejaren op CZ. Bergum
1942/'43 2 jaar – winter - RLWS.
1943 Toelating Bolsward – 19 jaar
1946 Diploma Zuivelschool
1946 juli - Assistent CZ. Koudum
1949 aug. - Assistent in Holten
1954 -1973 Directeur CZ. Havelte
1973 -198x Noord-Barge (Emmen)

Ruim 40 jaar in de zuivel.

Mijn ouders hadden een melkveebedrijf in Rottevalle bij Drachten. Daar ik een oudere broer had, die het bedrijf over zou nemen, moest ik naar iets anders omzien. Een boerenbedrijf stond niet bovenaan op mijn lijstje.

Een broer van mijn vader had „Bolsward” gehad en was leraar - technicus bij de Gelders-Overijsselse Zuivelbond te Zutphen. De Zuivelschool leek mij wat.

Ik ging naar Drachten naar de Mulo en behaalde in 1940 het diploma Mulo-B.

Om in Bolsward toegelaten te worden moest ik minstens 19 jaar oud zijn en tenminste twee jaar zuivel-praktijk hebben. Om geen toelatingsexamen behoeven te doen moest ik tenminste HBS-B hebben en dat had ik dus niet. Voor een toelatingsexamen kwam ik wiskunde en talen te kort.

Daarvoor heb ik, samen met twee jongens, die ook naar „Bolsward” wilden, privélessen gehad. Wij slaagden alle drie in 1943 voor het toelatingsexamen. Verder hadden we geluk, omdat de directeur van de zuivelschool een dubbele eerste klas had mogen vormen. Zo werden weer 30 jongens vrijgesteld om in Duitsland te werk gesteld te worden. Wij kregen daarvoor een Ausweis.

In Bolsward hadden nagenoeg alle jongens een kosthuis. Ik was met nog een jongen in een kosthuis, waarvan de man met negotie langs te deuren ging. Voor de oorlog zag je dat wel meer.

In oorlogstijd was er b.v. geen elastiek te koop. Dat had de man dan in zijn koffer-tje, met zo als luizenkammen. De hygiëne liet hier en daar wel eens wat te wensen over, wat tot gevolg had dat er nogal eens luizen op de hoofdjes van vooral kinderen waren.

Wij hadden het daar bijzonder goed in dat kosthuis.

Al was het bezettingstijd, toch hadden „De Suvels”, zoals ze in Bolsward genoemd werden, geen enkele last. Was er eens een razzia dan had de ondergrondse dat al in alle kosthuizen gemeld en gingen we niet naar school.

In de „hongerwinter” 1944-'45 was de school gesloten en in het najaar van 1945 ging de school weer draaien.

In 1946 slaagde ik voor het eindexamen van „Bolsward” met de aantekening voor de talen Frans, Duits en Engels.

Schijnbaar door de oorlog was er in de zuivel een tekort ontstaan van o.a assistent-direkteuren.

Velen van ons hadden voor het eind-examen in juni 1946 dan ook al een baan. Op school werd bekend gemaakt welke vacatures er waren.

De melk van de boerderij van mijn ouders ging naar de Coöp. Zuivelfabriek in Drachtstercampagnie. Mijn vader was daar bestuurslid. Die fabriek werd in 1933 gesloten. Vanaf 1933 ging de melk naar de Coöp. Zuivelfabriek in Bergum. Ook daar werd mijn vader bestuurslid van en een praktijkplaats was dan ook vlot geregeld.

Nodig voor „Bolsward” waren twee jaren praktijk en gezien ik 16 jaar was, had ik dus een jaar over. Dat heb ik gebruikt door twee winterhalfjaren naar de Rijks Landbouw Winterschool in Drachten te gaan. 's Winters was er in die tijd weinig melk en het paste dus wel, dat ik dan niet in de fabriek was.

Mijn diplana van de R.L.W.S behaalde ik in april 1942.

De praktijk.

In augustus 1940 ging ik naar de zuivelfabriek in Bergum. Na een uur fietsen mocht ik om 7 uur in de kaasmakerij beginnen.

In die tijd was er in de zomer zeer veel melk. De meeste koeien kalfden in het voorjaar af. Van extra schoonmaken in de zomer kwam dan ook niets terecht. Hogedrukspuiten waren er niet en warm water moest je maken met stoom.

Ik moest beginnen met zgn. engelse kaaspersen af te borstelen.

De directeur liep er af.??????

Toen ik de eerste pers op mijn manier schoon had, vroeg ik de chef - kaasmaker Bouma, of het zo goed was. Met de nagel van de duim ging hij langs de poten en zijkanten van de pers. Het kon er mee door.

Zo heb ik schoonmaken geleerd met mijn dunne MULO - handjes.

In de kaasmakeij werd `s morgens begonnen in de pekelkelder met de kaas van de vorige dag in het vat te keren. Verder moest de kaas in pekel gekeerd worden en eventueel uit de pekel gehaald.

De kazen op de stellingen in de pekelkelder moesten ook gekeerd worden of met de hand doorgestoken naar het boven gelegen kaaspakhuis. Geproduceerd werden alleen Gouda 10 kg. en wel 20+ .

Ondertussen hadden de kaasmakers er voor gezorgd dat de kaas in de eerste bak klaar was en kon begonnen worden met het „stoppen” van de kaas.

In de kaasmakerij stonden vijf dubbelwandige kaasbakken van 4200 L. De buitenwand was van hout en de binnenbak van vertind ijzer.

De kaasmachines waren van het merk Emy. Die machines hadden één roerderarm met een snijmes bestaande uit twee messen naast elkaar die de gehele breedte van de kaasbak bereikten. Deze machines konden ook de wrongel na het stremmen, snijden zonder draaien en in de bak heen en weer laten rijden. Vervolgens werd de wrongel draaiende verder gesneden.

Indien na het weiaftappen en het watertoevoegen de kaasmaker van oordeel was, dat de bewerking van de wrongel ten einde was, werd de wrongel met een houten wrongelhark naar één eind van de kaasbak opgehaald. De wrongel werd vast gehouden met een schuifbord in de bak, zodat de wrongelkoek de juiste hoogte had. Om de wrongel vóór te persen werden er vertind ijzeren platen opgelegd. Na verloop van tijd werden die er af gehaald en werd de wrongel gesneden in vijf vierkante stukken in de breedte van de kaasbak.

Die stukken werden dan met de hand in voorverwarmde teakhouten kaasvaten gelegd. Dat was slagwerk en de wrongelkoek mocht niet uit elkaar vallen. Dan werd te veel lucht ingesloten en kreeg je kaas met een fijngaterige doorsnee.

Dat vullen wordt *stoppen* genoemd. Na het stoppen werden de wrongelstukken in de vaten gekeerd en vervolgens van een rijkskaasmerk en een doek voorzien. Dat keren vond in de kaasbak plaats, doch het doeken op een houten schot op de kaasbak.

Vervolgens worden de kazen onder de kaaspers gezet. Na enige uren worden de kazen weer onder de pers weggehaald, het uitgeperste randje eraf gesneden en omgekeerd weer in het vat gelegd en naar de pekelkelder getransporteerd.

Als de laatste kaas onder de pers stond, dan ging het personeel naar huis. Ik mocht dan kaasbakken borstelen.

Tegen de tijd dat de kaas weer onder de pers vandaan kon, kwamen ze terug om de kaas zgn. uit te pakken.

De kaasmelk werd hoog gepasteuriseerd met een Volta na regeneratief platenpasteur met gefreesde koperen platen.

De melk liep op stremtemperatuur in de kaasbak. Het vetgehalte in de kaasmelk was meestal iets te laag en werd met wei-room af gestandaardiseerd op het juiste vetgehalte.

Eén zomer ben ik in de botermakerij geweest. In de botermakerij stonden twee houten karnen met losse kneedwagens. De room werd in vertind koperen basins gezuurd.

Ik moest 's morgens beginnen met de botervaten van perkamentpapier te voorzien.

Als de karnemelk na het karnen afgelopen was, werden de boterkorrels zgn. gewassen en vervolgens gekneed.

Na het kneden werd de boter op de losse kneedwaggen uit de karn gereden. De boter werd dan met houten spatels door een man in een vat gestopt en een tweede man moest de boter zorgvuldig aanstampen. Na het afwegen moest het boventuitstekende perkament afgeveegd worden, want van de Frico mocht daar beslist geen boter aanzitten. De boter werd dan voorzien van een Rijksbotermerk en afgedekt met een rondje van perkament. Vervolgens werden de vaten dichtgekuipt.

In functie als assistent-directeur. ⁶

In juli 1946 werd ik benoemd als assistent - directeur aan de Coöp. Zuivelfabriek te Koudum voor een salaris van 55 gulden per week.

Het eerste wat mij op viel, was dat de melk aangevoerd werd in bussen van 40 liter.

In de winter werd één keer per dag de melk ontvangen en de rest van het jaar twee keer per dag en zeven dagen in de week. Er werd van mij verwacht dat ik 's avonds tijdens het melk ontvangen ook aanwezig was.

In de botermakerij stond een houten v.d. Ploeg karn met losse kneedwaggen. De melk werd gepasteuriseerd in een buizen-pasteur. Na de pasteurisatie moesten de buizen van die pasteur met een krabber aan een lange buis schoon gekrabbt worden. Dat was een heel werk.

De melk werd gekoeld met een open buizen-koeler.

Die buizen-pasteur werd later vervangen door een tweedehands APV platen - pasteur uit Lutjewinkel.

In de kaasmakerij stonden drie dubbelwandige kaasbakken van 4200 L. met Tebel kaasmachines.

Geproduceerd werden er Edammers 40⁺ van 1,9 kg. en kleine Gouda V.V. van 4 kg.

Indien nodig moest ik in de kaasmakerij mee helpen o.a. voor het in de doek zetten van de Edammers

Ook werd daar vrij geregeld een bak Fries - Kanter 40⁺ kaas gemaakt. In tegenstelling met Friese - Nagelkaas zit hier komijn in plaats van kruidnagels in.

Door extra zuursel toe te voegen kreeg de wrongel een lagere Ph.

Nadat de wrongel voldoende droog was, werd de wrongel naar de zijkanten van de kaasbak gehaald en kon de wei aflopen.

De wrogelkoek kreeg dan tijd om verder te verzuren. De kaasbak werd dan afgedekt, opdat de wrongel niet te veel af zou koelen. Na enige uren was de wrongel één taaie massa en werd met een mes in repen gesneden

Vervolgens werden die repen in een cheddar-molen tot kleine stukjes gesneden, in een cheddar-vat geschept en onder de pers gezet.

De volgende morgen werd die gebroeid en van een kaasdoek voorzien en weer onder de pers gezet.

Voor de oorlog had „Koudum” als zgn. *vrije* fabriek kaas geëxporteerd.

Zo kreeg het bedrijf na de oorlog ook exportrecht toegewezen. Dat werd meestal verkocht, doch soms werd ook een klein kwantum zelf geëxporteerd. Dat waren

⁶ Directeur was G. Tiersma. “Koudum” verwerkte in 1946 ong. 4 mln en in 1948 ruim 4.5 mln. kg. melk

dan Edammers, van naar ik meen naar Italië. Die kaas moest rood geparaffineerd worden en dat deden we door ze één voor één met een dompelaar in de hete paraffine te dompelen.

Ook moest in die tijd verplicht melk naar West Nederland geleverd worden. De opbrengst van die geleverde melk bleef duidelijk achter bij de opbrengst in de kaas.

Kaaspakhuiskoeling was er toen nog niet. Als de temperatuur in het pakhuis door de warmte van buitenaf op liep en de nachten redelijk koud waren, dan werden s'avonds alle raampjes van het pakhuis opengezet voor koeling.

In 1948 werd ik gevraagd of ik tijdelijk wekelijks enige dagen naar de Coöp. Zuivelfabriek te Uitwellingerga zou willen. Deels om de administratie bij te werken en verder voor enig toezicht in het bedrijf. Die directeur was voor de oorlog reserve-officier geweest en werd toen opgeroepen voor de militaire dienst.

In overleg ging ik dinsdagavond of woensdagavond naar Uitwellingerga. Bij die coöperatie werd alleen melk van leden ontvangen.

Het bijzondere was daar verder, dat elk lid één of meer verzekeringen af moest sluiten bij het Onderlinge Boerenverzekerings Fonds (O.B.F.) te Leeuwarden. De premie daarvoor werd wekelijks op het melkgeld ingehouden.

Wat voor mij ook nieuw was, dat 's zaterdags morgens het melkgeld door of namens het lid werd opgehaald. Dit in tegenstelling bij andere zuivelfabrieken waar de melkrijder het melkgeld bij de boer bezorgde.

De melk werd eens per week uitbetaald.

Na ongeveer twee maanden werd die directeur vrijgesteld van dienst en kon ik mij weer geheel aan „Koudum” wijden.

Assistent-directeur bij de Coöp. Zuivelfabriek „De Vrijheid” te Holten ⁷

Per aug. 1949

De melk werd daar ééns per dag opgehaald en 's zondags helemaal niet. Per januari. 1950 werd de melk daar aangevoerd middels 54 melkritten. Alle ritten kwamen een korter of langer stuk over een zandweg. De ritten werden elk jaar in november opnieuw aanbesteed.

De eerste tien ritten kwamen altijd om dezelfde tijd aan de fabriek. De andere ritten werden elke maand vroeger of later gesteld via een bepaald schema. Het waren daar bijna allemaal kleine veehouderij-bedrijfjes en voor de boterham moesten meerdere er een melkritje bij hebben. Meerdere ritten werden dan ook door twee aannemers gereden b.v. om de andere week.

'Zomers werd 's zaterdagsavonds ook melk ontvangen en maandagsmorgens werden er meerdere zgn, vroeg-ritten gereden. Dan werd eerst de melk van zondag aangevoerd en in de tweede rit de verse morgenmelk.

⁷ Directeur was in 1948 P.G. Dijkstra, melkverwerking in dat jaar ruim 9.5 mln. kg. melk. In 1951 al bijna 12 mln.

In de warme periode moest vooral op maandagmorgen naar zure melk gekeken worden. Met twee personen moest je dan melk keuren. Het deksel van de bus trekken en direct onder de neus houden. Meestal moest ik mee keuren, ik kon het vrij goed. De zure melk werd weer nagekeurd met de zgn. alcohol-proef. Was die ook positief dan ging de melk retour naar de veehouder. Bij erg warm weer moest door de week de melk ook gekeurd worden. Er waren veehouders bij die de avondmelk niet gekoeld hadden.

Mijn werk lag vooral in de kaasmakerij. Er stonden vier dubbelwandige kaasbakken van 4.200 L. met Tebel kaasmachines. Toen ik in 1949 daar begon maakten we vier bakken Gouda 10 kg. V.V. en toen ik in 1954 weg ging waren dat er acht.

De kaasmaker was een beste man, doch geen vakman. Op mijn advies werd een nieuwe eerste kaasmaker aangetrokken. Dat was een uitstekende vakman. Ik heb veel van hem geleerd. De kwaliteit van de kaas werd stukken beter. Alle kaas ging naar de "vrije" handel. Deze kaasmaker werd later benoemd tot chefkaasmaker bij het NIZO in Ede.

Ook stonden er nog twee walsen-poedermachines van 1200 L. per uur. In de eerste jaren werd nogal wat magere melkpoeder gemaakt, doch toen er meer kaas gemaakt werd, liep dat terug. Wel werd toen een deel van de wei verpoederd. Ook werd een deel eerste wei geleverd aan "Veghel".

Holten was een vrije coöperatie en vormde met Nieuwleusen, De Hulst, Hoop op Zegen te Zwolle, Wijhe en 's Heerenbroek een samenwerkingsverband in **Isalacta**.

Tijdens mijn verblijf in Holten werd de pekelkelder uitgebreid om de grotere productie te kunnen pekelen. Zo werd ook het kaaspakhuis vergroot en van koeling voorzien.

In de eerste jaren moest ik zaterdagmiddags nog al eens als stoker functioneren. De walsenpoedermachines moesten draaien en zaterdagavonds werd weer melk ontvangen en moest de stoker weer aanwezig zijn. Het stoken ging mij vrij goed af.

In de laatste jaren werd de "Breda" ketel voorzien van een **Centri** oliebrander. Dat was een stoomverstuiver en veel in gebruik op schepen.

Directeur van de CZ. „Havelte” te Havelte (Dr.) 1954 - 1973.

Als assistent-directeur heb je eigenlijk alleen met het bedrijf te maken als ondergeschikte van de directeur.

Als directeur heb je te maken met het bestuur, de vereniging en het bedrijf.

Alhoewel de vereniging een zaak van het bestuur is, heb je er wel terdege mee te maken.

Ik wil met de vereniging beginnen, omdat daar in de laatste jaren voor mijn komst nogal wat gebeurd was.

De Vereniging.

In Havelte was onrust in de vereniging. Wat was er gebeurd.

In 1948 was voorzitter Tuin aftredend en herkiesbaar. Hij werd echter niet herkozen in de algemene vergadering.

Tuin bedankte daarop als lid, betaalde uittreegeld, (maar) zou graag de melk blijven leveren.

Hij kreeg daarvoor toestemming van de algemene vergadering. Achteraf bleek dat geen goed besluit. Nieuwe leveranciers wilden meestal geen lid worden.

Van voorzitter Borgers mocht ik geen contact opnemen met Tuin, Eén van de bestuursleden vond dat niet goed en nam zonder medeweten van mij en de andere bestuursleden contact op met Tuin. Het gevolg was, dat ik een uitnodiging van Tuin kreeg voor een gesprek. Die nam ik graag aan.

Wat was het geval.

Aan de fabriek konden leden geld storten op een spaarrekening. Dat geld werd gebruikt voor de financiering van de fabriek. Volgens Tuin waren er ongetekende kwitanties, wat zou wijzen op fraude en valsheid in geschrifte.

Ik heb daarop op verzoek van het bestuur de accountantsdienst van de Drentse Zuivelbond gevraagd één en ander eens uit zoeken wat er bij de spaarbank op fraude wees. Wat bleek bij controle?

Direkteur Snijder legde zelf ook gelden in, maakte daar wel een kwitantie van, doch tekende bij storting of opname die kwitantie niet.

Eén keer per jaar werden de spaarbankboekjes opgevraagd, de rente bijgeschreven en het saldo door twee bestuursleden en de accountant gecontroleerd met de gevoerde administratie De boekjes lagen geopend op tafel en de namen van de inleggers waren dus niet zichtbaar.

Het bestuur gaf mij opdracht het resultaat van dat onderzoek aan Tuin mee te delen.

Toen ik Tuin opbelde voor een afspraak, zei hij op dat moment geen tijd te hebben. Hij zou mij terugbellen, doch dat heeft hij nooit gedaan.

Mijn voorganger had eens voorgesteld een nieuw tanklokaal te bouwen omdat er te weinig opslagruimte was voor de melk. Het bestuur had daarvoor advies gevraagd bij de Drentse Zuivelbond. Het advies was negatief. De Zuivelbond stelde dat de fabriek in Havelte een kaasproductie bedrijf was . Daar moest rendement uit komen en met deze verbouwing gingen de lasten alleen maar omhoog.

Dat verhaal had ik in mijn oren geknoopt en ging denken om de kaasmakerij te gaan verbouwen en eventueel gedeeltelijk te mechaniseren.

Het bestuur stond achter mijn voorstel, doch er was een groot probleem.

Op dat moment waren er 17 (losse) leveranciers en het was uiterst moeilijk nieuwe leden te laten tekenen. Ook was het uittreegeld veel te laag. Voor de financiering hadden we geld nodig. Door het lage uittreegeld wilde de bank ons geen lening verstrekken.

In een buitengewone ledenvergadering werd het uittreegeld verhoogd naar ik meen naar f. 25.- per 100 kg. geleverde melk. Tevens werd besloten geen melk meer van niet leden te ontvangen.

De leveranciers kregen daarop bericht dat ze binnen een week het ledenregister op het kantoor moesten tekenen. Zo niet, dan zou met ingang van de zondag na die week de melk blijven staan.

De buurtfabrieken waren op de hoogte gesteld en waren solidair. Wel hebben enkele boeren geprobeerd hun melk aan één van de Staphorster fabrieken te leveren, doch via een omweg wist ik dat te verhinderen.

Enkele leveranciers hadden in die week al getekend en de rest stond 's zaterdagavond bij mij aan de voordeur met de vraag of ze nog konden tekenen. Uiteraard kon dat en dat was voor mij een mooie overwinning.

Daarop konden de plannen voor een nieuwe kaasmakerij verder uitgewerkt worden.

De vereniging kwam toen in rustig vaarwater. In 1962 stopte voorzitter Borgers en werd alles rustig.

Waar bemoeide je je verder mee.

In het begin o.a. met het stimuleren van handmelkercursussen. Ook was er enige jaren voor mijn komst een Fokvereniging opgericht, waar de fabriek de administratie voor voerde. Zo organiseerde de Fokvereniging o.a. excursies naar Friese veefokkers, waar stieren stonden bij de K.I. van de CLM te Meppel. Verder werd er jaarlijks een jongveekeuring georganiseerd, waar ik ook wat steun aan kon geven.

Tevens werd ik adviserend bestuurslid van de (K)Ring van de K.I. Havelte - Uffelte van de CLV1 en zelfs enkele jaren voorzitter. Dat vond ik zelf niet juist, doch er was geen praten tegen.

Het bestuur.

Het bestuur kwam elke twee weken op maandagavond bijeen. Soms was de Commissie van Toezicht daarbij.

De notulen werden door de secretaris opgemaakt en in de volgende vergadering door hem voorgelezen en met of zonder wijzigingen getekend.

Zaken aangaande leden en het personeel werden zo nodig besproken.

Om de andere vergadering werden de posten van het tabellarische kas en bankboek door de voorzitter voorgelezen en de betaalde posten door twee bestuursleden met de betreffende nota's gecontroleerd. Sommige posten wierpen vragen op die de directeur dan moest beantwoorden.

Ook werd de kas opgeraakt. Vooraf had ik de kolommen aan de debet en creditkant opgeteld en het totaal met potlood er onder gezet. Het saldo wat daar uitkwam, moest in de kas zitten. Uiteraard had ik vooraf de kas gecontroleerd en eventueel kloppend gemaakt.

Verder werden eventuele agenda's van te bezoeken vergaderingen besproken, zoals Van DOMO., N.C.K., Drentse Zuivelbond enz.

Uiteraard werden de rapporten van de accountantsdienst van de Zuivelbond besproken en zo ook de keuringsuitslagen van de boter en kaas.

Mijn vrouw zorgde voor de koffie. Verder had men vrij roken.

Daar werd druk gebruik van gemaakt. Meestal kon je de rook snijden. Allen in de eerste vergadering van het nieuwe jaar moest ik een borrel schenken.

Een aanvulling op de personeelsgegevens van de C.Z. Havelte.

Bij het vertrek van directeur Lubbering in 1927.

In het verslag is reeds gemeld dat er een totaal verstoorde verhouding is geweest tussen het Bestuur - vooral de voorzitter - en de directeur.

Voor zover bekend kreeg de directeur o.a. provisie van de melkbussen over de afname van de melkbussen fabrikant. Dat wist het bestuur niet en dat accepteerde dat niet.

Het bestuur en de leden wilden van Lubbering af, maar hoe?

Als oplossing werd de volgende weg gevolgd. Men besloot Burgemeester v.d. Sluis voorzitter te maken, want die kon de directeur wel aan. Die kreeg een paar koeien op zijn naam en ging melk leveren en kon dus lid worden. Zo werd hij bestuurslid en tot voorzitter gemaakt. Dat had uiteindelijk tot gevolg, dat Lubbering ontslag nam.

Het bestuur was van mening dat de nieuwe directeur onderdanig aan hun moest zijn. Dus één met de pet in de hand. Daar waren ze met de persoon Snijder dan ook goed in geslaagd. De heer Snijder was een harde werker doch had moeite om een goed resultaat te behalen.

Daarnaast was er ook veel onvrede in de vereniging. Voorzitter Tuin was aftredend en herkiesbaar, doch werd gewipt. Hij bedankte ook als lid, doch had niet het lef met zijn melk naar de Lijempf (Drachten ?) te gaan. Hij kreeg van de leden toestemming zijn melk te blijven leveren. Het uitregeld was ook maar F.7.50 per 100 kg. melk.

De resultaten werden niet beter er bleef onrust. Voorzitter Borgers - politieke tegenstander van Tuin - ging naar de heer Boijenga , de secretaris van de Drentse Zuivelbond, echter zonder medeweten van directeur Snijder.

Het advies van Boijenga was om Snijder te ontslaan. Wie moest dat doen? Er werd contact opgenomen met het hoofd van de Lagere Landbouw School Dat was een huisvriend van de familie Snijder. Die werd gevraagd om de slechte boodschap over te brengen. (Echt Drents)

Het bedrijf.

Vanaf 1954 heb ik veel inventaris moeten vernieuwen Per afdeling wil ik dat aangeven.

1 . Machinekamer en ketelhuis.

Een oude koolzuurcompressor met verdamper is vervangen door een Grasso snelloper; NH 3 compressor met nieuwe verdamper.

In het ketelhuis werd de met kolengestookte Breda H-ketel voorzien van Elco hogedruk olie-verstuiver.

De Cornwall reserve ketel werd voorzien van een tweedehands Centri stoomverstuiver brander.

Voor de benodigde stookolie werd een olietank geplaatst.

2. Poedermakerij.

De walsen-poedermachine werd opgeruimd.

In de vrij gekomen ruimte werden twee dubbelwandige aluminium melktanks van 10.000 L geplaatst.

3. De melkontvangst.

De melkontvangst werd voorzien van trekbanen voor de toe- en afvoer van de melkbussen.

Tevens werd een stortbokje geplaatst voor het uitstorten van de melk in de volle-melk bascule.

Voor het transport van de melkbussen van de volle-melk bascule naar de afgifte van wei enz. werd een mechanisme transporteur annex uitdrupapparaat geplaatst.

Deze transporteur werd later vervangen door een P & F bussenspoelmachine.

4. Het centrifuge lokaal.

De volle melkpasteur was wel een r.v.s. platen-apparaat, doch lekte van alle kanten en was op geen enkele manier dicht te krijgen.

Mijn eerste aanpassing was dan ook een Alfa-Laval volle melk regeneratief pasteur met ingebouwde koeler voorzien van r.v.s. platen te plaatsen.

Daardoor kon ook de vertind koperen open melk koeler opgeruimd worden.

De roompasteur was een trommel pasteur met daar naast een open vertind koperen koelertje.

Het roomkoelertje werd vervangen door een r.v.s. zgn. open waaier koelertje.

Na de sluiting van de botermakerij werd de trommel-pasteur vervangen door een Alfa-Laval met r.v.s. platen en ingebouwde koeler.

5. De zuursel bereiding.

Deze was zeer primitief.

Van enkele geselecteerde veehouders werd de warme morgenmelk opgevangen in melkbussen. Deze bussen werden in een waterbak geplaatst en zo werd de melk pasteuriseerd onder zo nu en dan roeren. Dan werd die melk terug gekoeld tot op ent-temperatuur van het zuursel. Het entzuursel was zuursel van de vorige dag en in de koelcel bewaard.

Deze primitieve zuurselbereiding heb ik vervangen door de aanschaf van een zuurselmelk pasteur.

Het ent-zuur werd van af toen op het laboratorium overgekweekt.

In al die 19 jaar dat ik in Havelte was, is altijd hetzelfde zuursel gebruikt. Het was een typisch bedrijfszuursel en zeer sterk. Meerdere bedrijven kwamen voor een stamzuursel, gezien ze problemen hadden met hun eigen zuursel.

De centrifuges , zowel voor de melk als de wei , zijn niet vervangen.

6. De botermakerij.

In de botermakerij stond een houten v.d. Ploeg karn met losse kneedwagen. Eind 1950 is die vervangen door een tweedehands cilindrische r.v.s. v.d. Ploeg karn. De vertind koperen zuurselbassins werden vervangen door r.v.s. roomzuur-tankjes.

Met het gereed kamen van de nieuwe kaasmakerij werd de botermakerij gesloten en de room doorgeleverd aan DOMO. In de vrij gekomen ruimte werden twee liggende melktanks van 20.000 L geplaatst.

In die tanks werd de kaasmelk vooraf gepasteuriseerd en gestandaardiseerd op het vetgehalte voor de kaas.

De kaasmaker kon vanuit de kaasmakerij de kaasmelk daaruit pompen en middels een roestvrijstalen opwarmer de kaasmelk op stremtemperatuur in de kaasbak laten lopen.

7. De koelcel.

Er was een zeer kleine koelcel voor opslag van de boter en wat consumptiemelkproducten.

Voor een nieuwe koelcel op ongeveer dezelfde plaats werd een stukje van de melkontvangst opgeofferd en de gang van de directeurswoning.

In de woning werd een nieuwe gang gemaakt haaks op de oude gang, achter de kamers langs en door de slaapkamer.

Vervolg Havelte en Emmen ontbreekt - nog.....

Syb Valk Directeur Union de Jong, Noordwijk, met pensioen

Leeuwarder Courant 1987-09-02 D1-1

'Boter heeft nog altijd een magische klank'

Syb Valk na veertig jaar uit zuivel

Door Willem Stegenga

TERHORNE - Eigenlijk heeft Syb Valk in de veertig jaar dat hij in de zuivel zit alles meegemaakt. Hij was directeur van een vrije **fabriek** (Oldeboorn), ging in 1970 met die **fabriek** mee naar de Frico en was sinds 1981 directeur van Union de Jong in het Groningse **Noord-Nederlân**, een naamloze vennootschap van de grote zuivelcoöperatie Noord-Nederlân. Hij kan enthousiast zijn over de produkten die er uit het bedrijf in **Noordwijk** komen. Wie bijvoorbeeld **een rond blik** koopt met Deense koekjes heeft een grote kans dat **'Noordwijk'** daar de grondstof voor heeft geleverd.

Het bedrijf levert ook kaaspoeder dat door het vriesdrogen van kaas tot stand komt. Een dure methode, maar het laat veel van de oorspronkelijke eigenschappen heel en is daarom geliefd bij de fa-

brikanten van duurdere produkten, vooral in de Verenigde Staten. Bovendien is het bedrijf in Noordwijk één van de twee **fabrieken** in Nederland waar Braderije wordt gemaakt. Valk: „Foar in nij produkt rint dat echt goed. Jo kinne der mei bakke en mei briede, dus is it in universeel produkt. Croma is tsien persint fan de merk kwytrekke”, voegt hij er veelbetekenend aan toe.

Valk wekt de indruk dat een directeur van een gefuseerde **fabriek** best wel zijn plezier kan bewaren als hij maar op een 'vrije' post terecht kan komen. De grote Frico en daarna de grote coöperatie Noord-Nederlân, het lag hem niet zo. Hij moest verschrikkelijk wennen aan het vele overleg dat er na een samenvoeging moet worden gepleegd. „Tja, as

dat jo aard net is...”. Daarom kwam het directeurschap van Union De Jong als geroepen.

De vennootschap moet zijn eigen broek ophouden. Als Valk kaas moet hebben voor zijn poeder koopt hij die niet uitsluitend bij Noord-Nederlân. „Ik keapje wer't it it goedkeapste is.” Voor boter geldt hetzelfde. Valk kijkt er niet vreemd van op dat in 'zijn' bedrijf op een gegeven moment boter uit Nieuw Zeeland wordt verwerkt. „Dat sels bepaalde kinne wat jo dwaan wolle, dat leit my tige en dat witte se ek wol.”

Jarenlang heeft Union De Jong een positieve bijdrage geleverd aan de melkprijs van Noord-Nederlân. Vorig jaar was dat in mindere mate het geval, maar dit jaar zit het wel weer snor, voorspelt Valk. En: „Bûter hat noch altiten in magyske klank. Yn de EG is it brûken fan bûter troch bygelyks bakkers yn fiif jier tiid fan hûndert nei trijehûnderttûzend ton gien per jier.”

In **Noordwijk** is men in sterke mate afhankelijk van de EG-maatregelen. De boter die er wordt verwerkt komt voor een groot deel uit de koelhuizen. Een deel van Valks werk lag dus in Brussel. Hij werd er voorzitter van Eucolait, wat betreft de boterolie. „It fret tiid, mar ik ha der in soad foardiel fan hân. Jo kinne de regelingen wat mei stjoere.” In Brusselsse kringen hoort men vaak het verhaal dat vooral de Fransen het daar voor het zeggen hebben. Verordeningen worden ook bij voorbaat eerst in het Frans opgesteld. Valk: „Dat is sa. Jo moatte ek altiten oppasse oft se wol hielendal kloppe. Oan de oare kant ha se bygelyks net de mooglikheid om in foarsitter te leverjen. Der binne fjouwer fan dy kommisjes en fan twa binne Nederlanners foarsitter. De Frânske lobby is net sterk genôch om't se it thús net mei elkoar iens binne.”

Hoog niveau

Valk zegt meer dan één keer het 'een eer' te hebben gevonden voor de Friese boer te hebben mogen werken. Dat klinkt overdreven, maar hij spreekt dat tegen. Hij vindt dat er in Friesland op hoog niveau agrarische activiteiten worden bedreven „en derom is it in ear om dan wat dwaan te kinnen op in ferantwurdlike post. Ik ha my altiten fersetten as der op in gearkomste immen stean gie en sei: ik bin mar in domme boer. Boeren binne net dom”.

Syb Valk: „Noord-Nederland hat it spul no knap op de rails stean.

Een Noord-Nederland-man kan natuurlijk niet om een antwoord op de vraag heen of er binnenkort een concentratie van zuivelcoöperaties in Friesland zal plaatsvinden. Valk: „Om 'e boeren hoecht it net sa grut. De Fryske boer is wat dat oangiet foarsichtich en dat hat him gjin wynaaien lein. Jo komme allinne by-elkoar as de molkprizen ticht by elkoar lizze. Dan kin it wolris in needsaak wêze, mar jo sille al minsken oer de streep helje moatte. Wat Noord-Nederland oanbelanget ha ik it idee dat it spul no knap op de rails stiet. It nimt mear tiid als elkenien tocht hat, mar ik sjoch der bepaald net pessimistysk tsjinoan”.

Leeuwarder Courant 1987-09-18

Drukke receptie voor vertrekkend directeur Rijkele Sijtsema van De Twee Provinciën

DRACHTEN - Meer dan driehonderd mensen hebben gistermiddag de afscheidsreceptie bezocht van commercieel zuiveldirecteur Rijkele Sijtsema (60) van **zuivelfabriek De Twee Provinciën** in Gerkesklooster. De receptie werd gehouden in De Lawei in Drachten.

Voor hij in Gerkesklooster kwam, was Rijkele Sijtsema directeur van zuivelfabriek De Eendracht in **Opeinde**, die in 1977 met De Twee Provinciën fuseerde. Na de fusie bleef De Eendracht nog een aantal jaren geopend. In 1976 was de fabriek de eerste in Nederland die in het Amerikaanse Wisconsin wereldkampioen met een kaas werd.

Sijtsema die met zijn vrouw Sjoukje Sijtsema-Poppinga in Drachten woont, was een directeur van het oude stempel. Hij gunde zichzelf weinig vakantie. „Ik ha foar mysels net maklik west”, zei hij onlangs „en foar in oar ek net, sizze se”. In de zuivelwereld heeft hij zich dikwijls kritisch opgesteld, zeker als er plannen werden gelanceerd die tot samenwerking dan wel fusie moesten leiden. Zijn stelregel is dat een zuivelfabriek een verlengstuk van de boerderij is en dat een boer zichzelf in die fabriek moet herkennen.

Leeuwarder Courant 1987-09-26

Afscheid Berend de Boer van Noord-Nederland

LEEWARDEN - Oud-directeur ing. Berend de Boer (60) van de zuivelfabriek De Eendracht in **Makkinga** heeft gisteren tijdens een druk bezochte receptie in het Frico-gebouw in Leeuwarden afscheid genomen van de zuivelcoöperatie Noord-Nederland. Na de vorming van Noord-Nederland in 1982 werd De Boer hoofd Bestuurssecretariaat en Ledendienst. De nog in **Makkinga** woonachtige De Boer maakt gebruik van de VUT-regeling.

Ing. De Boer begon zijn carrière in de zuivel in 1950, toen hij na het doorlopen van de Hogere Zuivelschool in Bolsward werd benoemd als assistent-directeur bij de **zuivelfabriek** in Witmarsum. De Leeuwarder slagerszoon werd in 1966 directeur van de **zuivelfabriek** in **Makkinga**. Door die functie was hij onder andere bestuurslid en secretaris van de Frico en lid van het bestuur van de CCF.

Zou in 1995 (tot 2000) toetreden tot de hoofddirectie van Campina

Leeuwarder Courant 1991-04-13 T

Ir. Bernard Bijvoet legt functie neer

LEEUWARDEN - Ir. Bernard Bijvoet heeft zijn functie als directeur van de zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo neergelegd. Hij blijft als adviseur aan de coöperatie verbonden. Bijvoet, die gisteren 51 jaar is geworden, trad in 1982 in dienst van de Frico. In 1983 werd hij benoemd tot lid van de centrale directie van de toen gevormde **Noord-Nederland**. De laatste tijd maakte hij deel uit van de directie van de door fusie met **CCFriesland** ontstane coöperatie Friesland Frico Domo.

Met name de laatste jaren heeft Bijvoet het aan de stok gekregen met een groep boeren van de Friese deelgenoten van **Noord-Nederland**: De Takomst, De Foarútgoing en Mid-Fryslân. Zij vonden dat bestuur en directie moesten worden vervangen gezien de steeds bij de vrije fabrieken achterblijvende melkprijs. Kortgeleden hebben die boeren zich op een bijeenkomst in Dronrijp nog een keer in die richting uitgesproken.

Er is een nieuw bestuur gekomen, André Olijslager wordt de nieuwe directeur, maar toen bleek dat ir. Bijvoet deel van de hoofddirectie zou blijven uitmaken, trokken de boeren opnieuw aan de bel. Piet de Jong uit Scharnegoutum, een van de verontruste boeren, zei desgevraagd dat het bestuur in Dronrijp de toezegging heeft gedaan dat Olijslager de functies in de hoofddirectie zou verdelen.

De Jong: „Wy moasten der mar fertrouwen yn ha, is ús doe sein. Wy hiene grutte problemen mei Bijvoet. De man hat beslist kwali-

teiten, mar dy binne net genôch om sa'n grut bedriuw te lieden. Wy ha no yn elts gefal wer in signaal krigen om fertrouwen yn de koöperaaasje te hawwen en de skouders derûnder te setten." Van de verontruste boeren is overigens een aantal naar een andere fabriek gegaan.

Voorzitter Arie Aalberts ont- kent dat het bestuur de verontruste boeren toezeggingen over de toekomstige functie van ir. Bijvoet zou hebben gedaan. „Het is niet aan het bestuur om met de leden te praten over welke medewerker dan ook. Het is aan Olijslager om te bepalen of hij met deze directie wil samenwerken of niet."

Aalberts zegt dat Bijvoet zelf tot de conclusie is gekomen dat het het beste was gebruik te maken van een regeling die door de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland voor fusies is gemaakt. Dat is een soort afvloeiingsregeling, die vooral aantrekkelijk is als je er kort na een fusie gebruik van maakt.

Bijvoet blijft overigens als adviseur aan de coöperatie verbonden. In het persbericht staat: „Bestuur en directie spreken hun waardering uit voor de inzet en kundigheid waarmee Bijvoet de belangen van de onderneming heeft behartigd. Als adviseur blijft zijn grote kennis en ervaring op zuivelgebied ten dienste van de onderneming." Bijvoet wilde geen commentaar geven. „Ik ga eerst nog een tijd voor Friesland Frico/Domo aan het werk, daarna ga ik met vakantie en dan zien wij wel verder."

Bron: Texelse Courant 29 augustus 1991

Terugblik oud-kaasmaker Piet Haker

„De melk was op Texel net zo wit als aan de overkant...”

*Ze zijn allebei 83 jaar, maar dat is ze niet aan te zien. Vandaag zijn ze zestig jaar getrouwd. Een leven vol verrassingen,, vreugde en verdriet, maar vooral van hard werken. Hij als **kaasmaker**, zij als huisvrouw. En nu samen gelukkig in hun huisje in Oudeschild „Wat ons geheim is? We leiden een tevreden leven.”*

Nog steeds verliefd....

Piet Haker is geboren in Hoogkarspel, (ca. 1908) zijn vrouw in Westerblokker. Ze kregen „kennis” aan elkaar op een bal na een toneeluitvoering in Midwoud. „Ik was op meidenjacht met een groepje jongens. Ik had haar al een tijdje in de gaten”, vertelt Haker. Zijn vrouw vult aan dat ze elkaar al 65 jaar kennen. „Maar vroeger was samenwonen er niet bij”.

Hoewel de wederzijdse ouders er niet helemaal achter stonden trouwden Piet en Corrie op 29 augustus 1931 in Abbekerk, tegelijk met Piets’ zuster. Een dubbele bruiloft. „Ik kan het niemand aanraden”, roept Corrie Haker. „Op 't moment van trouwen gaat het best, maar als je in de jaren erna een huwelijksjubileum viert, vieren zij dat ook en kan je dus nooit bij elkaar langs gaan”.

Het gezamenlijke feest in ‘31 had nog een reden: het was crisis en alles was schaars. „We hadden wel mooie kleren voor de bruiloft hoor. En die kostten zowat niks, maar ja, je verdiende ook haast niks.”

Zuivelfabrieken

Vroeger stond Noordholland vol met zuivelfabrieken. „Ik kan me nog herinneren dat het er 108 waren. Nu zijn het er drie of zo”, vertelt Piet Haker. Hij is praktisch geboren tussen de kaas. „De bedstee was achter de waaikelder. Mijn vader had zelf een paar koeien en de buurman had er een paar meer. Die melk gebruikte hij om kaas te maken. Dat gebeurde bij ons thuis, want wij hadden ruimte zat. Mijn moeder stond iedere dag om 03.00 uur op. Dan moest ze eerst de was doen, en daarna de kaasmakerij in. Ze vouwde de kazen in een doek, voordat ze in de pers gingen. Op een ochtend in februari riep ze m'n vader en zei: „Dirk, ik moet te bed, het ken niet langer”. Een paar uur later zag deze jongen het levenslicht.”

Dat Haker zijn vader zou volgen als kaasmaker leek vanzelfsprekend. „Je had toen niets te kiezen. Door omstandigheden werd je een bepaalde richting opgestuurd. Ik hielp als kleine jongen al in de kaasmakerij mee. Ik vond het wel leuk werk ook. Tja, je moest wat. Als je wilde trouwen, moest er brood op de plank komen!”

Met de boender

Vóór zijn trouwen werkte Haker al in de zuivelfabriek van Abbekerk, als „zomer-knecht”. Van onderaf begonnen, met de boender, zogezeid.” Haker wilde zich opwerken en volgde cursussen.⁸ Hij kon in Warden terecht als melkcóntroleur. Na enige jaren klom hij op tot tweede kaasmaker. „Ik zat om vier uur ‘s ochtends op de fiets op weg naar Enkhuizen, waar ik de boot naar Staveren moest hebben, want daar volgde ik die kaasmakersopleiding. Ja, ik had het in mijn hoofd dat ik die diploma's wilde hebben. Het was wel zwaar, maar met een doel voor ogen hou je iets lang vol. En ik wou beslist kaasmaker-bedrijfsleider worden. - In deze periode werd zoon Dik geboren. „Hij is een Wardenbeer, zo zeggen ze daar”, vertelt Corrie Haker. De opleidingen moesten allemaal zelf worden bekostigd. Dat vergde veel van het jonge gezin. „Het was de naaimachine op tafel en alles zelf maken.”

Kolengruis

Haker kon na vijf jaar terecht bij een zuivelfabriek in de Baasdorpermeer. „Het leek prachtig een gloednieuwe fabriek met een huis erbij. Maar schijn bedriegt. Toen we er bepakt en bezakt aankwamen was er geen water. En toen we ons eenmaal hadden geïnstalleerd bleek de kolenwalm van de fabrieksinstallatie ons huisje en alles wat erin zat constant te voorzien van een zwarte gruislaag.” De oorlog brak uit. „Toen zaten we, in vergelijking tot de meeste anderen, meesterlijk: een heleboel land en weinig mensen. Eten was er genoeg en melk kwam uit de fabriek”, vertelt Piet Haker.

De familie zette de deur wijd open voor onderduikers en vluchtelingen uit risicogebieden, bijvoorbeeld oude burens uit Warden die naar Den Helder waren verhuisd. Corrie: „Tegen het eind van de oorlog zaten we met z'n elven in huis. Ik heb wel eens verzucht: hoe moet dit nou, hoe moet ik ze te eten geven. De buurt waardeerde de goedheid van de Hakers. Ze kregen tarwe voor de gewone prijs van een kwartje en toen er een wapendropping was geweest voor het verzet, mocht Corrie een mooie, gekleurde parachute komen uitzoeken om een jurk van te maken voor dochter Alie.

Bombardement

Het zuivelbedrijf werd in de oorlog gesloten en Haker werd opgeroepen voor tewerkstelling in Duitsland. Maar het kaascontrolestation in Alkmaar had er lucht van gekregen en riep Haker op voor hij naar Duitsland kon worden gestuurd. Een half jaar lang ging hij als controleur de bedrijven langs die nog niet waren gesloten. „Ik was eens in Den Helder en ging tussen de middag bij kennissen mijn brood opeten. Vanuit hun huis kon je het afweergeschut zien. Die kennis zei: als de moffen hun helm niet ophebben, is er niks aan de hand. Maar als ze ‘m opzetten, komt er een bombardement. Enfin, ik zat nog even met ze te praten en ik hoorde een dof gerommel. Ik keek uit het raam en schrok me wild: ze hadden hun helm op! Zat ik midden in een bombardement, met de vrouw van die kennis in de kast. Ach, later lach je erom. Maar als ik eraan terugdenk kan ik me voorstellen dat mensen ervan in paniek raakten, want je bent totaal machteloos.

8 Uit Alkmaarsche Courant: 1931 Melkcontroleur, Kaasmakersschool Hoorn, 1937 Botermaker

Tegenwerking

Na de oorlog bleven veel zuivelfabrieken dicht. Maar die waar de Hakers zetelden ging weer open. Corrie: „Maar we wilden niet meer. Er zat van alles fout, de directeur was fout, we wilden weg. Dat viel niet mee.

Zodra Haker aankondigde dat hij ging solliciteren bij een ander bedrijf, stak zijn directeur er een stokje voor. „Hij had zelf telefoon, belde dan de betreffende directeur op en zei dat hij me niet kon missen. We konden niet uit zijn handen komen.

Maar de Hakers wilden weg en waren bereid daar alles voor te doen. Toen zich de kans voordeed een café op Wieringen te pachten, grepen ze die met beide handen. „Het was een noodsprong”, legt Piet uit. De eigenaars wilden het café verhuren voor vijf jaar, maar daar voelden de Hakers niets voor. „Ik wist helemaal niet of het me zou liggen, ik had zoiets nooit gedaan. En dan ga je je niet vijf jaar vastleggen”.

Er werd een contract voor een jaar afgesloten. „Gelukkig maar. Ik ben misschien wel een goeie kaasmaker, maar geen goeie caféhouder. We werden een soort stopplaats voor vrachtwagens en als er eentje met kaas kwam, moest ik altijd even de lading zien Gewoon heimwee naar die dingen, hoe is 't mogelijk hè.”

Illegaal

Voordat het jaar om was, kwamen hoge heren van Rijkswaterstaat vertellen dat het grote parkeerterrein bij café Haker illegaal was aangelegd door de Duitsers in de oorlog. Het moest weg. „Maar daarmee haalden ze ons het brood uit de mond. We waren een soort chauffeurscafé. Ik heb van alles geprobeerd, maar ze waren niet te vermurwen”, aldus Haker, die toch wel een beetje blij was dat hij kon stoppen met het caféwerk.

In 1946 was het echtpaar eens naar Texel op vakantie geweest. Corrie: „Toen zeiden we nog tegen elkaar: leuk, maar je moet er niet wonen.” Hoe anders kan het lopen. Er verscheen een oproep voor een kaasmaker voor de Texelse zuivelfabriek „De Eendracht”. Piet: „Ik solliciteerde bij het leven. En ik werd op drie plaatsen aangenomen! Niet omdat ze me allemaal zo'n beste jongen vonden, maar omdat er gebrek aan kaasmakers was.” De kinderen, Dik, Alie en Arie, mochten de doorslag geven. De oudste twee wisten het meteen: Texel.

Heimwee

Haker had moeite om te wennen. „Dat eiland hè. Als ik in de fabriek aan het werk was vergat ik het, dan was ik met m'n werk bezig. En de melk zag hier net zo wit als aan de overkant. Maar als ik 's avonds achter huis in mijn tuintje bezig was en ik zag de boot die toen nog van Oudeschild vertrok, dan was het alsof er een steen op m'n maag lag. En dan dacht ik: nu kan ik niet weg. Dat is toch eigenlijk kinderachtig? Maar ja, ik voelde dat zo.” Moeder en de kinderen hadden het wel naar het zin. Corrie: „We waren wel even vreemde eend in de bijt, maar dat ging snel over.”

In 1960 verhuisde familie Haken van de bedrijfswoning van *De Eendracht* naar een huisje in de Heemskerckstraat in Oudeschild. „En daar wonen we nog, al 31 jaar”, vertelt Corrie.

Jarenlang heeft Haken zich ingezet voor de Oudeschilder toneelvereniging. Daarnaast besteedde hij zijn vrije tijd aan tuinieren. Zijn vrouw kan prachtig haken en borduren. Regelmatig komen de kinderen op bezoek. Dik en Alie wonen nog steeds op het eiland, Arie werkt bij de politie in Heemskerk.

Haker heeft de laatste jaren last van suikerziekte en zijn eega heeft een opspeldende gal en is geholpen aan staar, maar ze laten zich door deze ongemakken niet kisten. „We eten groente uit de eigen tuin. En veel kaas, natuurlijk. Nu met die droogte moet ik de planten alle dagen water geven, dat wordt me wel wat zwaar. Maar we blijven bezig. Dat moet ook. Als je in een hoekje voor je uit gaat zitten te turen, is het gebeurd”.

Yvonne Mors

Directeur Piet Boer Acmesa Assen neemt afscheid na fusie

Acmesa blij met sterke fusiepartner

Met de fusie tussen Acmesa en De Zuid-Oos-Hoek (ZOH.) laat de 86-jarige Kaasmaker van Drenthe zijn naam achter. De productie gaat echter op volle kracht door. Scheidend directeur Piet Boer is blij met de sterke fusiepartner. De ZOH. zal verder investeren en de Assener kaasproductie zal voortgezet worden. En die heeft toekomst, want 'kaas is blijft de trekker van de Nederlandse zuivel', aldus Boer.

Piet Boer (61) was elf jaar lang directeur van Acmesa. In een eerdere periode, van 1967 tot 1974 was hij er adjunct-directeur. In de tien jaar daartussen werkte hij bij het Productschap voor Zuivel. Boer: „Bij het PZ heb ik ook een verschrikkelijk mooie tijd gehad. Ik heb nog steeds goede contacten. Maar ja, het bedrijfsleven trok me. En toen toenmalig directeur Oosterloo wegging heb ik gesolliciteerd. Dat was ook de enige keer”. Ook de heer Boer sr., nu 97, was een zuivelman. Hij was de eerste directeur van zuivelfabriek 'De Eendracht' op Texel en later directeur bij 'Victaria', dat door Coberco is overgenomen.

Te veel bijkooptmelk

De Asser Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek, Assen (Acmesa) staat op de plaats waar vroeger de Centrale Boterknederij „Drenthe” stond. De toenmalige 17 fabriekjes die boterkorrels aan deze knederij leverden besloten in 1908 samen te gaan en een nieuwe coöperatieve boterfabriek te bouwen. In 1925 startte de kaasproductie. Nu maakt Acmesa bijna uitsluitend kaas. In 1993 werd 11.700 ton Goudse en Maasdamkaas in blokvorm geproduceerd, naast ruim 6.000 ton weipoeder. De geproduceerde room (20.000 ton) wordt verkocht aan Gerkesklooster.

„Vroeger maakten we ook ronde kaas. En we maakten de „Milde Assenaar”, de eerste Nederlandse kaas met een lager zoutgehalte. Die had met 25 ton per week nog goede aftrek. Maar toen de anderen daar ook mee op de markt kwamen konden we het niet lang volhouden”, aldus Boer. Acmesa besloot zich toe te leggen op blokken.

„Toen ik kwam in 1967 hadden we 30 miljoen kg melk en geweldig veel kleine boeren (600). Nu hebben we 65 miljoen kg eigen melk en 200 leden. Daarnaast kopen we melk bij. En dat deel is van jaar tot jaar steeds groter geworden”, aldus Boer. Vorig jaar kocht Acmesa 60 miljoen kg melk aan, bijna 50% van de totaal verwerkte melkhoeveelheid. Dat vindt hij eigenlijk te veel: „Een verhouding 25 om 75% zou net mooi zijn, maar 50% drukt zwaar op de eigen melkplas”.

Toch had Acmesa de bijkooptmelk nodig: de kaasproductie is in tien jaar tijd verdubbeld en het aantal melkveehouders is alleen maar afgenomen. Een groot aantal melkveehouders heeft ruim baan moeten maken voor natuurgebieden, het mi-

litaire oefenterrein van 450 hectare, de golfbaan. Ik sta er niet om te juichen, maar dat zijn ontwikkelingen die niet te keren zijn”, aldus de directeur.

Pekelbad bottleneck

Hij vervolgt: „Maar Acmesa is qua verwerking een leuk bedrijf”. Tien jaar geleden is Boer begonnen met investeren. In totaal is 25 miljoen gulden geïnvesteerd in een nieuwe centrifuge, kaasmakerij en een nieuw pakhuis, waarbij de opslag wordt uitgebreid. Boer: „Om toekomst te houden hebben we het royaal opgezet. We hebben een hoge uurcapaciteit en qua (arbeids)kosten kunnen we ons met de beste meten, volgens de resultaten-analyse van de Friese Zuivelbond”. Een bottleneck is echter het te kleine pekkelbad geweest. Dat dateert van 1970, toen Acmesa nog 4.000 ton kaas per jaar maakte. Inmiddels produceert Acmesa met hetzelfde pekkelbad bijna vier keer zoveel en het gevolg is dat de kaas te kort gepekeld wordt. „Dat kost ons een cent op een liter melk”, aldus Boer. Al jaren geleden had hij bij de gemeente een vergunning voor nieuwbouw aangevraagd, en hoewel dat toen goed werd ontvangen besloot de gemeente uiteindelijk toch anders. Pas vorig jaar juni kreeg hij afbericht: de bouwplek was bestemd voor woningen. Inmiddels had de gemeente zolang getraineerd dat de termijn om in beroep te gaan verstreken was. Op grond van de eerdere berichten had Boer toen al contracten getekend voor meer bijkoopmelk. De directeur noemt het een staaltje van ambtelijke willekeur. „Maar de gemeente is er mede oorzaak van dat wij onze zelfstandigheid hebben moeten opgeven”, aldus Boer.

Fusie tussen individualisten

De eerdere fusiebesprekingen tussen *Acmesa* en *De Goede Verwachting, Twee Provinciën* en *Huisternoord* liepen op niets uit. „Zij waren nog niet aan een fusie toe. Wij wel. Zoiets is nu eenmaal niet te sturen, die dingen moeten spontaan komen en in niet al te grote stappen”, constateert Boer nuchter. Jammer? „Ik zeg niet dat groot altijd beter is, maar als je samen de markt kan benaderen kan dat behoorlijke voordelen opleveren”.

Met de *ZOH.*, waarmee *Acmesa* met terugwerkende kracht tot 19 december fuseert, heeft het bedrijf een sterke fusiepartner: het is de vierde onderneming in Nederland. Het bedrijf maakt 40.000 ton kaas en *Acmesa* heeft een capaciteit van 15.000 ton.

Boer is optimistisch, en ook de leden hebben de fusie positief ontvangen. „Het assortiment van de *ZOH.* sluit goed aan bij dat van *Acmesa*. Zij maken geen blokken en produceren hoofdzakelijk voor de export. Bovendien past de mentaliteit van Drentenaren en Stellingwerwers wel bij elkaar”. De *ZOH.* zal, voor het benodigde pekkelokaal, de huidige kantooruimte ombouwen.

De nieuwe onderneming zal verdergaan onder de naam „*Zuid-Oost-Hoek*”, onder leiding van directeur Ing. J.W. Koek. De huidige voorzitter en secretaris van *Acmesa*, L. Timmermans en A.G. Schoon, zullen overgaan naar het bestuur van Oosterwolde, dat ander voorzitterschap staat J. Dolsma. Drie leden van de Raad van Commissarissen van *Acmesa* zullen Oosterwolde blijven adviseren. De huidige bedrijfsleider van de vestiging in Oosterwolde, K.A. de Jong, is per 16 mei de nieuwe bedrijfsdirecteur. Eén en ander betekent voor Piet Boer dat hij al voortijdig met pensioen gaat. Er kan volgens hem maar één kapitein op het schip zijn.

Dat is de kracht en tegelijkertijd misschien de zwakte van de Vrije Fabrieken: we zijn nou eenmaal „individualisten”, aldus Boer.

Kaas heeft toekomst

De toekomst voor de ZOH. ziet Piet Boer zonnig in: „De Zuid-oost-Hoek is een sterke onderneming die zelfs de moeilijke tijd in de kalvermelksector aan heeft gekund. En kaas is en blijft de trekker van de Nederlandse zuivel. Ik geloof niet in die praatjes dat het allemaal minder zal worden. De recessietijd die er nu is verandert nog wel eens. Oost-Europa zal zich ontwikkelen en dan gaan ze daar ook meer kaas eten. En het is nog altijd zo dat de Nederlandse kaashandelaar z'n waren niet aan hoeft te prijzen, nou we moeten zorgen dat dat zo blijft. Het NZB vervult hier een uitstekende rol in en dat moet zo blijven”.

„Op de langere termijn zullen de vrije fabrieken misschien toch wat van hun vrijheid moeten opgeven volgens Boer: 'Misschien dat een paar specialistische bedrijven, zoals Staphorst en Huisternoord, zelfstandig zullen blijven, maar op termijn zullen de bedrijven meer gaan fuseren'. De samenwerking in VVZC-verband werkt in ieder geval al goed, zo meent hij”.

„Wij kunnen onze stem goed laten horen, ook in NZO-verband, en we zitten ook in alle commissies van de NZO. De tegenstellingen tussen groot en klein zijn ook minder scherp geworden, en dat is een goede ontwikkeling. Het is allemaal wat zakelijker geworden, misschien dat ook de nieuwe bestuurders hier een goede invloed op hebben”, aldus Boer.

In gesprek met 'Directeur Jan de Vries'

Een zekere mate van ijdelheid is de fabrieksdirecteur niet vreemd. Ter illustratie van de karaktertrek, die maakt dat hij onder uiteenlopende omstandigheden gaarne zichzelf wil blijven, verhaalt hij van zijn tijdelijke betrokkenheid bij een clubje van hoofdzakelijk spijkerbroekendragers. Hij verscheen steevast in zijn gebruikelijke donkerblauwe kostuum, met hagelwit overhemd en stijlvolle das. Waarom, zo vraagt hij zich retorisch af, zou hij zich in zijn kledij aanpassen? En bovendien, is niet de spijkerbroek ook al weer decennia lang een uiting van conformatie?

Terwijl Jan de Vries zijn gekostumeerde dwarsigheid schetst, vertoont het opmerkelijk gebruinde gelaat een triomfantelijk, haast koket glimlachje. Hij toont zich met verve de man, die zijn eigen lijnen trekt. En dat ook altijd heeft gedaan. Nou ja, op die ene keer na dan. Maar hoeveel keus heeft de potentiële emigrant, wiens echtgenote de provincie Friesland royaal boven het het Australië preferereert? Precies.

In de directiekamer van zuivelfabriek De Goede Verwachting, vlak buiten Workum, moet de temperatuur op deze zoveelste zonnige julidag tot ruim boven de dertig graden zijn gestegen. In het kantoorgedeelte heerst een lichte agitatie, omdat de nieuwe telefooncentrale niet naar behoren functioneert. Met kwieke tred beent de 55-jarige De Vries door het pand. Als altijd in stemmig donkerblauw.

Hij informeert terloops naar de stand van zaken bij een zuchtende installatiemonteur, verstaat zich beknopt met de transpirerende telefoniste, en zal

zich pas van zijn energieke gebaren en colbert ontdoen als het vraaggesprek op gang is gekomen.

De in zekere kringen vanzelfsprekende volgende stap, een invitatie aan de gast om desgewenst ook een kledingstuk af te werpen, blijft achterwege. De Vries komt uit de klei, hele beste klei zelfs. Die van Jorwerd. En dan doe je gewoon.

Het milieu was overzichtelijk, het dagelijks brood moest generaties lang met hard werken worden verdiend. „Pake fan memmekant wie ferfeanter by Bantegea. Ik kom út in laach fan wrotters. Jawis. En op'e Pleats yn Jorwert wie altyd wurk, ek foar de bern.” De Vries bedoelt maar.

Toch stuurde het ouderpaar het nageslacht niet de wereld in met enkel eelt op de handen. De zieltjes werden gebalsemd met lectuur en, later, literatuur. „Ek al wienen heit en mem wrotters, se hienen in soad omtinken bar lezen. In bytsje apart wie dat faaks wol. Op in pleats, dan.”

Zo werd, de herinnering komt met kennelijk enige vertedering boven, 's avonds voorgelezen uit Nynke fan Hichtums „De jonge Priiskeatser”, „en dat fúnen wy sa prachtich dat wy it stadichoan út 'e holle koenen”. Zodat het kroost verontwaardigd kon ingrijpen als een vermoeide heit tijd dacht te winnen door passages enigszins verkort weer te geven.

Het gezin was lid van de Fryske Bibleteek, en de jonge Jan ruilde frequent en gretig. Daar kiemde zijn latere affiniteit met het geschreven woord. „Dat lézen waard by eintsjebeslút hiel wichtich foar ús, bern. No noch - ik ha itselde as in suster fan my. Wy kinne op paad sûnder ekstra klean of in twadde pear skuon, dat is net slim, mar nea sûnder boeken. Dan fiele wy ús keal. Leeg.”

De Vries, leerling op de landbouwschool, begon te schrijven. „Revu, kabaret, letter folge troch toániel, gedichten, ferhalen. It rûn fan it ien min of mear logysk oer yn it oar.” In het Fries. Met, hij hoeft er niet lang over na te denken, als favoriet in het Friestalige prozagenre Rink van der Velde.

Ook, of wellicht juist door de aanwezigheid van een rijk gevarieerd boekenbestand, heeft De Vries zijn jeugd in het toch bepaald niet kosmopolitische Jorwerd ervaren als het tegendeel van benauwend. „Mar de blik wie ek net bekrompen, thús. Ik wie op in bepaald stuit in ferhipte soad op 'en paad foar it kabaret, en dan kaam ik grif let, hiel let, op bed. Dêr waard neat fan sein.”

Op een kleine conditie, dan: „Sa lang as ik mar om healwei fiven fan bed kaam, te melken.” Hij vermoedt, merkt hij tenzijde op, daar een discipline aan te hebben overgehouden, die hem nog dagelijks te stade komt Met nauw verholen trots meldt hij „hoe dan ek” uiterlijk om acht uur 's morgens ten fabrieke te verschijnen.

Terug haar het ouderlijk huis en de geestelijke speelruimte: „In oar foarbyld. Doe 't ik achttjin waard, krige ik in auto. Net út Iúkse, mar as in middel om myn aksjeradius grutter te meitsjen. Om wat mear fan de wráld te sjen, sa te sizzen. Dan moat je as álden dochs in brede blik ha, tinkt my.”

Het voertuig zou, symbolisch beschouwd, de jeugdige eigenaar per saldo niet ver van huis brengen. „Ik wie, ek troch myn oplieding, bestimd foar de pleats. Mar op in dei moete ik, oan de taap yn Menaam, Hylke Speerstra. Dy soe oerstappe fan it Lánboubled nei de Friese Koerier, En oft syn baantsje net wat foar my wie”

De volgende dag belde hij Hinne Bokma, eindredacteur van het weekblad. Want, benadrukt hij, zodra het gaat om het nemen van beslissingen, dan is hij snel. Altijd geweest. Het gebrek aan journalistieke ervaring leidde via de hobbel van een psychologische test, maar de uitslag stond aanneming niet in de weg. Zo evenmin het ouderpaar: „Heit en mem hienen der gin inkeld probleem mei. Dy lieten us frij, ek al hienen se it tinkt my oars yn 'e holle.”

De solide baan en een inmiddels zeer bestendige relatie met de uit Goutum afkomstige Rinny van der Kooi torpedeerden zijn wilde maar vaste voornemen om als boer naar Australië te emigreren. Waar hij zichzelf zou karakteriseren als „in springerich typ” die zich „oeral wol lokkich fielt”, bleek zijn vrouw vooral gehecht aan het vertrouwde. Zijn waardering voor haar terughoudendheid „as ik gysten bin, is sy in prima rem, sy lit de toer mear midden yn it doarp” - heeft een obligate ondertoon.

Als De Vries dan ook, veel later in het gesprek, oprecht lijkt te betreuren dat hij nooit in het buitenland werkzaam was, is de vraag gerechtvaardigd of hij graag enig toneel speelt. Na een onderzoekende blik klinkt het: „Somtided”. Maar, haast hij zich te verduidelijken, nooit wanneer er emoties in het spel zijn, De gefingeerde eerlijkheid bewaart hij, en dan nog met beperkt gebruik, voor zakelijke omstandigheden.

Het landbouwblad bood de levendige geest ruimte. Niet alleen letterlijk, inclusief een eigen verhalenrubriek onder de naam Bolwerk, maar ook figuurlijk. „Ik wist, rúch sein, fan it bestean fan swart en wyt Bokma hat my leard, dat tusken dy utersten gradaasjes fan griis lizze. Dat wie wichtich foar ien mei myn ynstelling, der ha ik in soad oan hân.”

Niettemin besloot hij al tamelijk snel geen aanspraak te zullen maken op de titel van langstzittende redacteur bij het blad van de boerenstand, „Earlik is earlik, it wie hiel aardich. Mar op in bepaald stuit hast alles sjoen, de gearkomsten wienen alle jierren itselde, en kommentaar skriuwe gearkomsten wienen alle jierren itselde, en kommentaar skriuwe die Bokma al.” Lachend: „Boppe dat, ik hie no weet fan de griistinten, mar dy feroaren dernei net bot mear. It bleauwen moat wol deselde farianten.”

Het trof daarom buitengewoon gelukkig dat hij al vrij snel door een volgende werkgever werd gepolst.. De toenmalige coöperatieve in- en verkooporganisatie CAF, waar hij al enige actie ontplooid in het zogeheten jongerenbestuur, meldde zich. „It klinkt faaks nuver, mar ik ha noait oan watsoarte fan karriëreplanning dan ek dien. Minsken ha my altyd frege foar wet ris in oare job.”

„Dat wie echt leuk, omdat ik in breed terrein hie, as meiwurker foar de public relations, sa't it hjitte. Ik fersoarge it CAF-Nijs, ynklusyf de adfertinsjes, ik moast

fan alles organisearje. Mar ek bygelyks de kleur fan it wagenpark moast ik my mei rêde. It wie fan alles wat, hiel geskikt foar in man as ik.”

Het creatieve schrijverschap kwam tot volle bloei. Tot driemaal tot mocht hij voor poëzie de Rely-Jorritsmaprijs in ontvangst nemen, van zijn zes toneelstukken trok het regionale toneelgezelschap Tryater met „Geskaei om 'e kaei” maar liefst 125 maal uitverkochte dorpshuizen. De schier ongeremde dadendrift en organisatorische kwaliteiten deden De Vrles in het bestuur van genoemde theaterploeg belanden.

Ondanks deze nauwe betrokkenheid bij het Friestalig toneelleven zette hij vrij abrupt een punt achter zijn zelfgeschreven produkten. Het uitbundig succes ten plattelande weerhield critici niet van opmerkingen met een licht kregelige onderton over opbouw en inhoud van het gebodene. Nadat hem door Thom van der Goot, artistiek leider van Tryater, was toegevoegd dat de opzet van zijn zevende blijspel een onontkoombare gelijkenis vertoonde met die van de voorgaande zes, erkende hij zijn grenzen op dit specifieke gebied.

Op vergelijkbare wijze, en prettig passend in het beeld van de snelbeslisser, legde hij de pen neer waaruit eerder de gedichten vloeiden. Niet, bestrijdt hij met enige felheid, omdat de kritiek weer eens sputterde. „Dat liet my kâld, de miening fan in oar is foar my gjin noarm. Ik folgje myn eigen normen, ik stippelje myn persoanlike koers wol út. As ik trochskriuwe wol, skriuw ik troch. Ha ik der om hokker reden gjin aardichheid mear yn, dan bin ik frij radikaal. Dan is it boem, ho en klear,”

Nog tijdens zijn verblijf op de burelen van het Landbouwblad had hij tactvol doch vooralsnog, vruchteloos getracht zich een positie te verwerven in het bolwerk van de Friese Maatschappij voor Landbouw. „Net twa jier by de CAF waard my yn de wandelgongen dúdlik makke dat der in mooglikheid wie. Prachtich: ekonomysk-sociaal foarljochter”. Opnieuw besliste hij op korte termijn. Om een wijle later, het zal amper verbazen dat het initiatief andermaal van werkgeverszijde stamde, de retourreis naar de CAF te aanvaarden.

De ochtend-, middag- en avondmens, die in De Vries huizen, deden zijn ster binnen de coöperatie gestaag stijgen. Na het eerdere vooral uitvoerende overschreed hij ditmaal de beleidsdrempel als directiesecretaris. Het logische adjunct-directeurschap en uiteindelijk de directionele verantwoordelijkheid voor de produktiebedrijven, investeringen, verkoop en expeditie volgden.

Had de doener De Vries zijn handen vol aan het coöperatieve mengvoer en aanverwante artikelen, de denker De Vries dacht zowel op eigen houtje als geïnstitutionaliseerd na en mee. Over het Fries bijvoorbeeld, in het bijzonder over de moderne invloeden die deze oude taal bedreigen. Als lid van het Berie foar it Frysk, althans gedurende enige tijd want, vat hij het geacht college omziend en schouderophalend samen: „Dy minsken stienen net met beide fuotten op de grún.” Hij verwijt het adviserend gezelschap, en in één adem de voltallige leiding van de Fryske Akademy, verregaande starheid en een schromelijk gebrek aan zicht op eigentijdse ontwikkelingen. Voor een ogenblik verstart de habituele aimabele glimlach „De Akademy fiert in foar it Frysk funest belied. Wylst it gebrúk

fan de taal yn li deistich libben harren troch de fingers glydt. En dat sjogge se net.”

Beter zou het zijn, zo luidt zijn stellige overtuiging, aanmerkelijk speelser met de taal om te gaan. „Bourgondysker, soe ik hast sizze. Net deafalle oer in modernisme, of een hollandisme, of oare -ismen. Dy tijd ha wy hán, alle aktiviteiten geane hjoeddedei oer de grinzen hinne, dus it gebrúk fan taal ek.”

Hij rondt zijn filippica tegen de gehonoreerd taalbevorderaars af met het advies, dat ook tijdens zijn deelname aan het beraad al in de wind werd geslagen. „Men moet oanslute by de taal dy't noch gáns minsken alle dagen rûnom yn 'e provinsje prate. Dat is no ienris gjin Akademy-Frysk. Dat is it echte Frysk, ek al linke de Feitsma's en de Breukers der justjes oars oer. Ik ha dêr mar ien wurd foar. Funest.”

Na zeventien jaar actief te zijn geweest aan de voorkant van het melkrund, verruilde De Vries achtjaar geleden de voedersector voor de onderkant van het stamboekvee. Hij kreeg de leiding van de directie over de zelfstandige zuivelfabriek te Workum, De Goede Verwachting. En daar heeft hij het ongelimiteerd naar zijn zin. Niet dat de huidige arbeidsplaats per definitie de ideale is tot de dood er op volgt, maar hij zou met de gedachte kunnen leven. Zeker. Want.

De nadere beschouwing van het opereren in coöperatief verband en in een middelgroot bedrijf mondt uit in vrijwel louter superlatieven. Hij mag functioneren onder een uitnemend bestuur, dat grote vaardigheden paart aan kennis van zaken. Zijn speelruimte is alleszins bevredigend. En de schaalgrootte maakt het mogelijk dat een veehouder met een probleempje hem heel gewoon, ook op zondagmiddag, thuis opbelt. Terwijl hij toch 's anderendaags weer met een miljoentje of meer in de weer is.

Gesprek met Martien Overkamp en Henk Mensinck

Ze zijn alle twee in de jaren zestig in dienst getreden bij de Winterswijkse Zuivelfabriek. “Het was een sterk groeiend bedrijf met een toenemende behoefte aan personeel. Niet voor niets werd er gezegd dat, als je eenmaal bij “de botterfabriek” werkte, je zeker was van vast werk. Omdat die zekerheid ons toch wel wat waard was, namen we de matige verdienste maar op de koop toe”, aldus de twee produktied medewerkers van Coberco Kaas.

Overkamp kon in 1962 als jongste bediende aan de slag op het kantoor van de melkinrichting. Mensinck kwam een jaar later in dienst als medewerker in de kaasmakerij van de kaasfabriek. “We zaten in hetzelfde gebouw, maar het contact tussen de medewerkers van de melkinrichting en kaasfabriek was in die tijd minimaal”, weten de heren zich te herinneren. “De ouderen plagen elkaar daar nu nog wel eens mee, maar van een splitsing is gelukkig allang geen sprake meer”.

50 Cent per uur

Overkamp herinnert zich zijn eerste jaren bij de fabriek als een tijd vol groeimogelijkheden voor zowel het bedrijf als de medewerkers. “Kenmerkende voordelen van de jaren zestig zijn het grote aanbod van werk en de mogelijkheden om je in het bedrijf verder te ontplooiën. Het loon was daarentegen minder gunstig; ik kreeg in het begin 25 gulden bruto per week en werkte daarvoor gemiddeld zo'n 50 uur. Omgerekend verdiende ik dus nog geen 50 cent per uur”.

“In mijn eerste functie als kantoorbediende heb ik allerlei klussen gedaan, tot en met het uitbetalen van het melkgeld toe. Ik zat dan op zaterdagmorgen in een speciaal hokje met de deur op slot en allemaal bruine enveloppen met geld. Het is één keer voorgekomen dat ik op één dag in totaal 1,2 miljoen gulden heb uitbetaald. Er waren toen nogal wat nabetalingen en de melkrijders kregen ook net hun weksalaris. Omdat het kantoorwerk mij beslist niet lag en ik ook niet zo goed voldeed als kantoorbediende, kreeg ik in 1967, na mijn militaire dienst, een baan aangeboden als centrifugist /standaardiseerder. Eén van de taken, die ik nooit zal vergeten, was het keuren van de melk. Vooral tijdens de warme zomermaanden zijn er regelmatig bussen met zure melk teruggestuurd naar de betreffende veehouders. Dat probleem was een paar jaar later, met de komst van de RMO, gelukkig van de baan”.

Martien Overkamp heeft zich in het bedrijf verder ontplooid

Gevraagd

Mensinck is door toedoen van de toenmalige directeur terecht gekomen op de kaasmakerij. “Ik werkte op de boerderij van mijn vader, maar daar zat niet veel toekomst in. Toen de directeur dus zei dat hij wel werk voor me had op de kaasfabriek, hoefde ik niet lang na te denken. De eerste jaren ben ik overal inzetbaar geweest, maar na verloop van tijd kreeg ik een baan als centrifugist/kaasmaker”.

De vele ontwikkelingen in de jaren zestig, die elkaar in rap tempo opvolgden, zijn niet uit Mensinck's herinneringen verdwenen. “Er zijn in die tijd diverse opvallende en ingrijpende veranderingen in gang gezet. Denk alleen maar eens aan het invoeren van de kaasproductie. Men ging er in die tijd immers nog van uit dat er alleen in het noorden kaas kon worden gemaakt. Desondanks heeft de fabriek in Winterswijk tijdens de bloeiperiode de kans gewaagd. Wat in die tijd trouwens wel opviel, was dat er vooral in de eerste jaren vrijwel allemaal Friezen en Noord-Hollanders in de kaasfabriek werkten”.

Te midden van alle veranderingen heeft de aanschaf van de **holvrieka**, de voorloper van de **casomatic**, in die tijd de meeste indruk gemaakt op Mensinck. “Toen ik begon, gebeurde vrijwel al het werk nog handmatig. De eerste machine, die ons wat werk uit handen nam, was de voorloper van de casomatic. Met dit apparaat werd de wrongel in de kaasvaten gedaan, zodat we niet meer zelf de wrongel hoefden te snijden en in de kaasvaten te tillen. Sindsdien hebben de veranderingen wat betreft het productieproces zich in een snel tempo opgevolgd. Ik besef de voordelen heel goed, maar vond het vroeger wel gezelliger in de fabriek. Het werk, waar twintig jaar geleden nog vijf man voor nodig waren, wordt tegenwoordig door één persoon geregeld”.

Henk Mensinck kan het werk, waar vroeger vijf man voor nodig waren, sinds de automatisering alleen aan.

Bron: Uitweiden 1995-07-15 ca.

Gesprek:

„Hoe verder, nu de Frico locatie Kolderveen stopt”

De vestiging van Frico Kaas te Kolderveen is gesloten. Vorige week verlieten de laatste kazen de fabriek. Twee weken eerder, tijdens de de laatste produktie, brachten we een bezoek aan de meer dan een eeuw oude fabriek.

Het is mooie dag. De zon staat hoog hoven de kaasfabriek te Kolderveen, alsof hij hem nog één keer in het spotlight wil zetten. Binnen in de fabriek is er voor een buitenstaander niets merkbaar van de komende sluiting. De fabriek draait 'ge-woon' door, al gaat het deze week om de laatste kazen. Ingewijden merken echter wel degelijk dat er iets dramatisch aan de hand is, in Kolderveen.

De regelmatige bezoeker ziet onmiddellijk dat de helft van het personeel uit uit-zendpachten bestaat. En de sfeer is ondanks de omstandigheden goed gebleven.

V.l.n.r. Jannes Lopers, Lies Mendel en Gerrit Kierssies.

Aan tafel

We zitten aan tafel in liet kantoor van de directeur van de fabriek te Kolderveen. Directeur Peter Kauw is er niet. Die is zich aan het inwerken bij onze vestiging te Bedum. Wel komt hij nog regelmatig langs. Chef Kaasmaker, Jannes Lopers, handelt ondertussen de lopende zaken af. Nu zit hij aan tafel met administratief medewerkster Lies Mendel en centrifugist Gerrit Kerssies. De drie vertellen dat van de 28 medewerkers er nog circa vijf geen alternatief hebben. De anderen inmiddels wel werk gevonden, waarvan acht hij andere bedrijven van Frico Kaas.

Mendel en Kerssies horen hij de vijf personen waarvan een seniorenregeling is getroffen. Lopers hoort helaas bij degenen waarvoor nog geen oplossing is gevonden. Als de laatste kazen de fabriek verlaten hebben, neemt hij eerst een aantal vrije

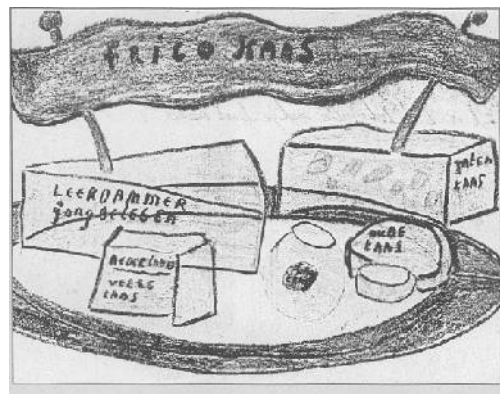
dagen op. „Daar ben ik de laatste jaren nauwelijks aan toe gekomen”, vertelt hij. Daarna wil hij aan de studie. „Als ik weer hetzelfde soort werk wil, dan zal ik moeten bijspijkeren. Er worden tegenwoordig nogal wat papieren gevraagd, dus ik kan voorlopig vooruit”

Tekeningen

Toch is het een prestatie om in deze moeilijke tijd zoveel mensen aan een nieuwe baan te helpen. „Dat is voor een groot deel aan onze directeur te danken”, verklaren de drie. „Peter Kauw is overal achteraan gevlogen, waar hij maar mogelijkheden voor zijn mensen zag.”

Op dat moment komen enkele kinderen het kantoor binnen. Ze willen graag hun tekening aanbieden.

De dag ervoor hebben ze een rondleiding door het bedrijf gehad. „Bij hoge uitzondering”, vertelt Lopers. De kinderen wonen in het huis tegenover de fabriek. „Ik vindt dat jullie zalige kaas maken”, zegt één van de kinderen. Aan de tekeningen is te zien dat ze goed opgelet hebben. Er staan soms hele kleine details op. Ze krijgen een plaatsje op kantoor.

We gaan toch dicht'

„Er is hier de afgelopen tien jaar niet geïnvesteerd” gaat Lopers verder. „We dachten toen al dat we nog maar een jaar of twee hadden.”

Is dat niet ontmoedigend? „Een beetje wel” vertelt Lies Mendel. „maar wij hebben er hier steeds alles aan gedaan om open te blijven. Telkens als dat lukte en we weer even lucht kregen, was dat een soort overwinning. Dan was je ook weer extra gemotiveerd om door te gaan. We hebben altijd een hechte ploeg gehad.”

Maar nu is het dan echt afgelopen. Kessies: „De afgelopen jaren werden investeringen steeds afgewimpeld. Op een gegeven moment gaat er dan toch iets ontstaan van „we gaan toch dicht” .

We maken hier smelkazen. Die kunnen ze in Oost-Europa voor veel minder geld maken. Dan zie je het op je afkomen. Maar als je uiteindelijk hoort dat de fabriek definitief dicht gaat, krijg je toch een klap.” Gerrit en Lies zitten straks thuis. Lies: „Ik zal me wel vermaken maar zal mijn werk en de mensen uit erg missen.”

Gerrit heelt zijn paarden en zijn schapen. „Ik weet niet of ik daar de hele dag zoet mee ben, maar het zorgt natuurlijk wel voor de nodige afleiding”.

Bron: Leeuwarder Courant 1996-05-02

Door Teake Zijlstra

Weerzien melkvaarders Yde vd. Meer en Willem Weiland

Deinum VOLKOMEN SPRAKELOOS zijn Yde en Jannie van der Meer uit Deinum. Op de dag dat ze 37 jaar getrouwd zijn, heeft zoon Thom ze naar het haven-tje van Deinum gelokt. Uit het Van Harinxmakanaal komt de oude melkboot aan-varen waarmee Yde vroeger jarenlang de melkroute Deinum-Weidum heeft geva-ren. „Ferrek, dat is Willem”, roept Yde geëmotioneerd. Hij herkent achter het stuur zijn oude kameraad Willem Weiland. Willem is speciaal uit Canada overge-komen.

Zoon Thom van der Meer heeft geen half werk gedaan. Vorig jaar kreeg hij contact met Boele van der Werf van de scheepswerf De Onderneming in Wergea. Van der Werf had het bootje aangetroffen bij Terherne, waar de gemeente het gebruikte voor het vervoer van afvalcontainers. Van der Werf vatte het plan op de melkboot in oude staat terug te brengen en wist er beslag op te leggen.

Hij wist nog dat zijn vader de schouw zo'n 45 jaar geleden had gebouwd en kende de geschiedenis van de melkboot en de familie Van der Meer. Toen hij er met Thom over sprak stond het de beide mannen meteen helder voor ogen: Yde moest de oude route nog eens overdoen.

Thom en Boele regelden veertig melkbussen en een aantal vrijwilligers voor de historisch vaartocht. Gistermorgen om tien uur kon het beginnen. Yde (58) en Jannie snappen er nog niets van als ze worden toegesproken door Douwe Gerbens van de 'Historische Werkgroep Deinum doe en no'. Dan komt het bootje met melkbussen het haventje bin-nenvaren.

Jannie: „Dat lud is noch itselde, sa hearde ik dy altyd thuskommen.” Yde is volkomen verbouwereerd.

Uit de kleine kajuit komt een bekend hoofd om het hoekje kijken. Het hoofd van Willem Weiland. Thom had Willem in Canada opgebeld met de vraag of hij tijdens de historische tocht via de mobiele telefoon even met Yde wilde praten, als verras-

Leeuwarder Courant 1996-05-02

Een emotioneel weerzien. Yde van der Meer sluit zijn oude kameraad Willem Weiland in de armen. Yde's vrouw Jannie, met bloemen, kijkt lachend toe.

sing. Een paar dagen later belde Willem terug: „Ik kom nei Deinum, want dêr wol ik sels by wêze.”

Willem en Yde vallen elkaar in de armen. Yde van der Meer nam de melkroute als vijftienjarige van zijn vader over en in het begin van de jaren vijftig was Willem zijn vaste maat, die geregeld meeinging. Willem: „Wy hawwe wat belibbe tegearre. It is krekt as hat de tiid stilstein.” Met een brede grijns trekt Yde een overal aan en neemt hij plaats achter het stuur van de melkboot, met een glunderende Jannie aan zijn zijde.

De rest van de familie volgt op de motorpraam, bestuurd door zoon Thom. Yde stuurt het bootje met melkbussen naar de eerste stopplaats. Aan het begin van de Blessumervaart zetten twee mannen melkbussen op het stalt. Vroeger stonden daar de bussen van Hendrik Sijbrandi. Yde weet de nummers van de melkbussen nog uit zijn hoofd.

Dan gaat het over het Van Harinxmakanaal naar de Zwette. Yde kent de namen van zijn vroegere klanten nog precies. Hij noemt Geert en Hessel van der Meer, Steenstra, Ate Terpstra. Van der Weide en Tinus van Dijk, met het aantal bussen dat hij mee moest nemen. Hij weet ook nog precies wat hij er moest afleveren. Voor de een nam hij de krant mee en voor de andere brij en boter van de fabriek. Bij de Boksumerdam gaat het gezelschap even aan wal. Bij de brug hebben Yde en Jannie een aantal jaren gewoond. Halverwege het Weidumerhout op de Zwette moeten weer melkbussen klaarstaan. Daar woonde destijds Ytsen Tamminga. Sjoerd de Boer uit Menaldum staat daar klaar, maar geen bussen. „Se binne fuort, zegt De Boer. Het is even een dissonant in het feestelijk gebeuren.

Boele van der Werf en Thom zijn boos en teleurgesteld. De bussen en het melk-karretje van de zwager van Boele zijn waarschijnlijk op koninginnedag gestolen door passerende bootjevaarders: „In rotstreek. Dat barde eartiids net.” Thom hoopt dat de daders de spullen terugbrengen. Lang staan ze er niet bij stil.

Bij de boerderij van Ate Rijpma staan de volgende bussen. De oude Rijpma is er bij als de melkboot aankomt. Willem en Yde schudden hem de hand. Een ‘omkesizzer’ van Yde rent langs de wal en haalt eendeneieren uit een korf. Hij demonstreert wat Willem en Yde vroeger vaak deden onderweg. De eieren komen in een kaasdoek in de waterkoeling van de dieselmotor. „Sa hienen wy altyd seane aaien underweis.”

Willem vertelt dat ze zich op warme dagen beurtelings aan een touw achter de boot aan lieten slepen: „Ik wit noch dat Yde it tou losliet. Ik joech wat ekstra gas en Yde hat hast twa kilometer yn syn bleate kont oer de wâl draafd om my wer yn te heljen.” Oude belevenissen komen weer boven.

Dan gaat het verder over de Weidumervaart naar Weidum, waar de resten van de oude melkfabriek nog staan. Daar werden de melkbussen van zeven boeren tot in 1971 afgeleverd. Yde stopte in 1961 met melkvaren en kreeg nog een aantal opvolgers. Willem zette een grote slagerij op in Canada. Ze hadden gisteren de dag van hun leven.

OR. lid Sytse Bouwhuis over fusie Friesland Foods, met Coberco

Leeuwarder Courant 1997-09-10 D1-6

Werknemer Bouwhuis: 'Je gaat zitten piekeren'

BALK - Het was even slikken voor Sytse Bouwhuis, toen hij gisteren het fusienieuws vernam. „Ik ben lid van de ondernemingsraad in Balk en van de centrale ondernemingsraad van de Twee Provinciën. Maar ik wist helemaal van niets! Ik had wel verwacht dat er een keer een fusie zou komen, maar niet zo snel en zeker niet zo groot.”

Nadat Bouwhuis het nieuws op zich had laten inwerken, kwamen al snel bezorgde gedachten boven. „Het wordt zo'n grote onderneming, daarin ben je een nummer. En beslissingen over jou worden ergens ver weg op een hoofdkantoor genomen.

Dus je gaat zitten piekeren: er zijn een stuk of 25 fabrieken betrokken bij de fusie, dan is het best denkbaar dat er vijf dicht gaan. En stel dat er dan eentje van de Twee Provinciën bij zit, zou dat dan Balk kunnen zijn?”

Met 45 personeelsleden is de kaasfabriek in Balk - ondanks de jaarproductie van tien miljoen kilo - slechts een minuscule pionnetje op het hele grote schaakbord van de nieuwe zuivelgigant. Maar, aldus Bouwhuis, daar staat tegenover dat de fabriek als enige een speciaal product maakt, waarmee goed geld wordt verdiend. De Mimolette-kazen uit Balk zijn gewild op de Franse markt. „We draaien

heel goed”, zegt de Wijckeler, die als 'duizendpoot' sinds vijf jaar het bedrijfsbureau runt. Bovendien is in de fabriek de afgelopen jaren flink geïnvesteerd.

Het besef dat er wel iets zou moeten gebeuren rijpte al wel in het achterhoofd, omdat de melkprijs van de coöperatie achterbleef. „Dan zijn er al gauw maatregelen nodig, maar ik had op iets veel kleinschaligers gerekend, volgend jaar ofzo.”

Als lid van de ondernemingsraad werd Bouwhuis gistermorgen geïnformeerd en later op een chefsbijeenkomst in Workum nog eens. „Even na twaalf uur was ik weer in Balk en toen zaten er al mensen in de kantine. Het nieuws lag al op straat; sommigen hadden het op de radio gehoord. Toen hing er ook een A4-tje op het prikbord.”

In de kantine heerste een bedrukte stemming. Mensen maken zich ongerust, vooral omdat al snel bekend is dat in het fusieproces vijf- tot zevenhonderd banen zullen sneuvelen. „We maken ons zorgen, zeer zeker. Maar ik wil er aan de andere kant ook niet al te dramatisch over doen”, zegt Bouwhuis. „De garantie is immers gegeven dat er geen sprake zal zijn van gedwongen ontslagen.”

Zuiveldirecteur Jan de Vries: kartelwaker heeft beperkte blik

Jan de Vries verlaat de zuivel. Hij gaat met pensioen. De Vries was directeur van de coöperatie De Goede Verwachting in Workum. Die fuseerde met de fabrieken van Gerkesklooster en Oudwoude. Samen met de Zuid Oost Hoek in Oosterwolde ging de nieuwe coöperatie op in Friesland Coberco Dairy Foods, een stap die De Vries niet door iedereen in dank is afgenomen. Hij beseft dat als geen ander.

*Jan de Vries "Ik ha it grutte nooit ferkettere."
Foto L.C. Niels Westers*

Door Willem Stegenga

GROU - Formeel neemt hij aan het eind van deze maand afscheid, maar in zijn kantoor wijst Jan de Vries, directeur van Friesland Coberco Dairy Foods, naar wassende dossiers.

Ze horen bij de procedure die de boeren van De Kievit tegen de overname door FCDF hebben aangespannen hij de Nederlandse Mededingings autoriteit (NMa), de kartelwaker. De Vries maakt die klus af.

Het laatste jaar was een kwestie van 'opheffen, bijelkaar voegen en versterken'. „En dat is muai wurk.” Alleen bij de procedure bij de NMa stijgt de verbazing soms boven de charme uit. Zoiets duurt maanden en de logica ontgaat hem. Iedereen in Den Haag roept dat zuivelconcerns spelers van wereldformaat moeten worden. Maar, zo zegt hij zuur, nu vindt de NMa dat het zo wel mooi is geweest. „Doe't us fuzje run wie, binne wy likefolle molke kwytrekke as De Kievit no yn-bringe soe. Wer praat jo dan oer?. Boppedat ferwurket De Kievit mar in flutsje fan har eigen molke, DOC yn Hoogeveen kriget fierwei it measte.”

De NMA kijkt volgens De Vries met Nederlandse ogen tegen de wereld aan. De markt is mondiaal, maar voor de NMa houden de mogelijkheden bij de landsgrenzen op. Dat is ook een van de redenen dat er geen fusie tussen Friesland Coberco en Campina zal komen, al roept Albert Lanting van de NLTO dat ook nog zo dapper.

Er is nog een reden, zegt De Vries. Beide ondernemingen zijn bezig zich verschillend te ontwikkelen: Campina op de markt dichtbij huis en FCDF vooral ook in Azië en andere landen. Beiden zijn groot genoeg om in de wereld een rol te spelen.

„By in fúzje moat yn elk gefal ien partij der better fan wurde en dat sit der op dit stuit net yn.”

Dat was anders toen in september 1997 de huidige zuivelreus ontstond. Twee grote coöperaties in een oogwenk samen met twee vrije fabrieken. Friesland Dairy en Coberco met Twee Provinciën en Zuid Oost Hoek. De vrije fabrieken hebben de brug geslagen, zegt De Vries.

Dat was al eerder vertoond. Toen Frico-Domo en CCFriesland samen wilden gaan hadden de vier toen nog bestaande vrije fabrieken de sleutel in handen. Zij waren deelgenoot van CCFriesland. Drie waren mordicus tegen, 'Workum', met De Vries als directeur, was dat niet. „Ik ha it grutte nooit ferkettere.” De fusie werd een feit.

Het was de proloog voor een ontstuimige ontwikkeling in de noordelijke zuivel. Workum ging samen met Gerkesklooster en nam later het in problemen verkerende Oudwoude en passant mee. Oosterwolde ging een fusie met Assen aan. Beide vrije coöperaties zaten nog midden in het integratieproces of de directeurs zaten al om tafel met hun collega's van Friesland Dairy en van Coherco. De besturen waren op de hoogte, het personeel niet.

De Vries: „Ik ha my doe wolris frekte iensum field. De Iju yn 'e fabryk wienen drok dwaande de fuzje yn risseltaen om te setten en do hiest al wer in folgende stap setten. Komt by dat op dat momint ek noch krekt myn rjochterhán, Menno Brandsma, kaam te ferstjêren. Dat hat my slim oangrepen.” De zuivelreus moest ontstaan, zo zegt hij, omdat de vrije fabrieken eenzijdig op kaas waren gericht en te klein van omvang waren.

'Workum' had jaren achtereen een cent per liter melk meer aan de boeren uitbetaald, maar op den duur was dat niet te handhaven. Met het samengaan van vrije fabrieken had je meer van hetzelfde gekregen.

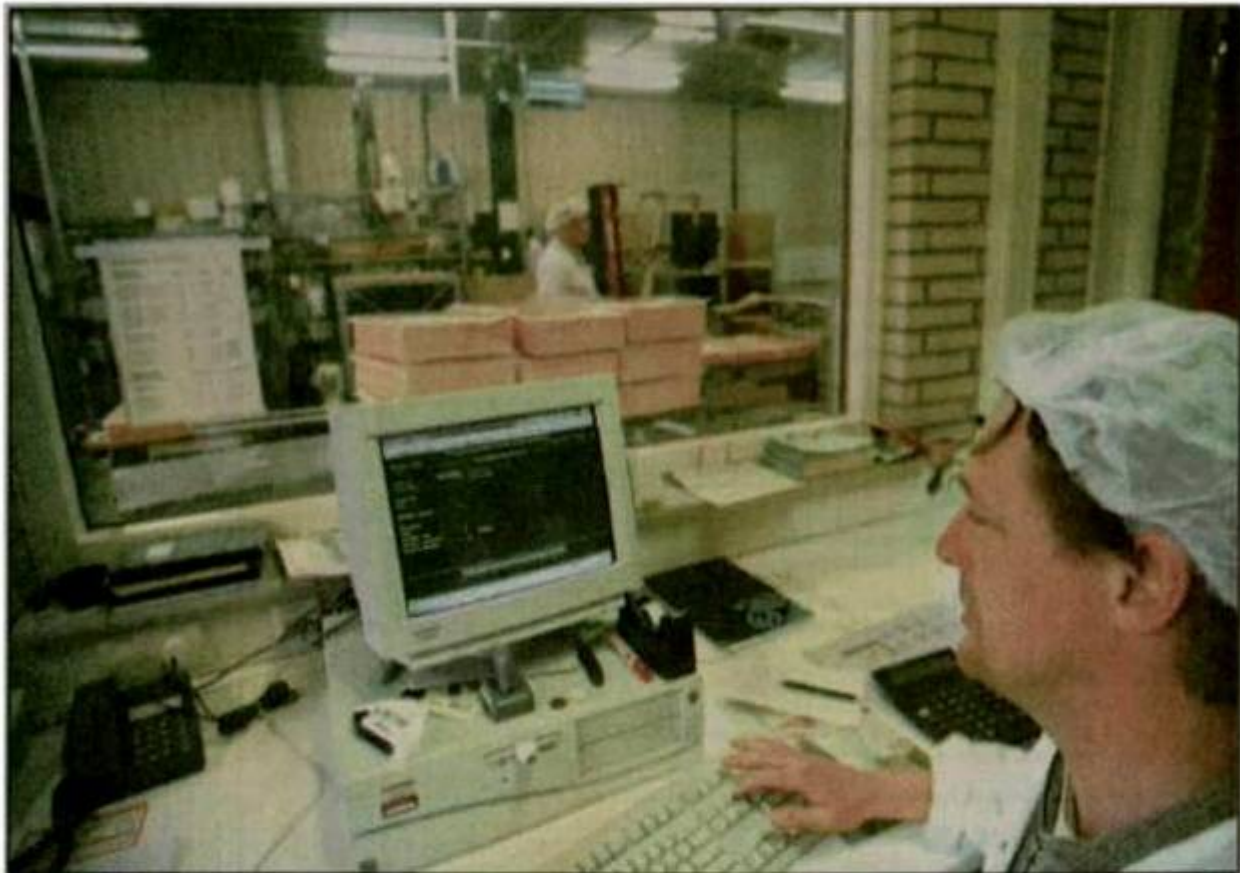
Door de fusie kregen Workum en Oosterwolde een breder productenpakket, automatisch toegang tot de wereld en niet te vergeten de kans om als nieuwe onderneming een kaasstrategie door te voeren met eigen marketing en eigen merken. De stap is hem niet door iedereen in dank afgenomen. „Guon ha wolris sein dat ik in ferrieder wie. No, dêr kin my wat by foarstelle, seker as dat komt fan lju dy't frije fabrieken ta religy ferheffe.”

De Vries is ondernemer en die moet kijken naar de ontwikkelingen om je heen en in de wijde wereld. Niet dat alles wat groot is meteen zaligmakend is. Hij is ervan overtuigd dat in de schaduw van de groten kleinen kunnen bloeien. Bio-boeren en -fabrieken bijvoorbeeld. Ze moeten echter niet vergeten dat elke schakel in die keten met zo laag mogelijke kosten moet werken en de schaalvergroting niet uit het oog te verliezen. „It is in saaklik ferhaal.”

„Hawar, wy ha no in sterk tsiisblok en dat ha alle boeren yn us lân merke kinnen. Sunder dat hie it der foar harren minder utsjoen, dêr bin ik wis fan”. De zuivel, zegt hij, toont dynamiek en is bezig met strategie.

De concentratie is er veel sneller gegaan dan in welke andere agrarische sector. Volmaakt wordt het nooit, maar wat ontbrak in het verleden toen het een zaak was van 'produceren en verkopen', is er nu wel: eerst een markt ontwikkelen en dan je product er naar toe brengen. „Om't wy grut binne, ha wy dêr no jild foar.”

Leeuwarder Courant 1999-05-01

Tjeerd Idsinga verwerkt in de kaasfabriek van Dronrijp per computer internationale Frico-orders.

Foto LC/Niels Westra

Een baangarantie voor vijf jaar

Hij heeft een vaste-baangarantie voor vijf jaar. En dat is al heel wat, stelt Tjeerd Idsinga (41) monter vast. Zijn baas is Friesland Coberco Dairy Foods in Dronrijp. „Yn de suvel leare je libjen mei ûnwissens. It fabryk dat it iene jier goed draait, kin it oare jier wol slute as de risseltaten tsjinfalle. Ik ha kollega's dy't al seis kear oerpleatst binne”

Ielsinga maakt zich niet druk, hoewel hem als vaste werknemer van de **zuivelfabriek** van Dronrijp nog genoeg boven het hoofd hangt. In december gaat de kaasfabriek tijdelijk dicht. In vier maanden wordt de boel drastisch verbouwd, om de kaasproductielijnen van Balk, Sint **Nicolaasga** en Markelo onderdak te bieden. „Yn dy ferbouwingsperioade komme wy te wurkjen yn ien fan dy trije oare fabriken.”

Ielsinga was twee jaar afwasser in een restaurant, voor hij 23 jaar geleden aantrad in de zuivel. Hij begon zijn loopbaan in de fabrieken van Wommels en Leeuwarden-Hemrik. De laatste tien jaar

fietst de lenser dagelijks 11 kilometer naar Dronrijp en terug. Echtgenote Tea (37) waakt thuis over twee dochters en een zoon en is co-beheerder van het plaatselijke dorps huis.

Ielsinga bekleedt sinds kort een bureaufunctie, als orderverwerker voor Frico International. Enige promotie kan hij daarin wel herkennen. Voordien was hij operator in het natuurkaas-pakhuis en op de foliepakafdeling. Vooral op die laatste afdeling, waar hij dag aan dag dezelfde machine bediende, kon het werk knap eentonig zijn.

„Folle heger kin ik mei myn mbo-diploma eins net komme. No't ik net mear yn de ploegentsjinst sit, moat ik allinnich noch wol wenne oan de fêste wurkdagen fan acht oant fiif oere. As it in bytsje kin, dan hoopje ik oan myn pensioen ta yn de suvel te bliuwen. Der sille yn dizze sektor altyd minsken nedich wêze. Boppedat, as ik der mei myn 41 jier noch útrettsje soe, dan soe it ek in hiele toer wurde noch wat oars te finen.”

Bron: Leeuwarder Courant 2001-05-18

Afscheid Landbouwjournalist LC. Willem Stegenga

Ik moet af en toe kuil ruiken

Willem Stegenga als waker voor de boeren bij het open vensterraam

Landbouwredacteur Willem Stegenga beëindigt zijn journalistieke loopbaan bij de Leeuwarder Courant. Ten afscheid werd hij geïnterviewd door André Olijslager. Klaas Jansma, was behulpzaam bij de vormgeving van het interview.

Leeuwarder Courant 2001-05-11 F

Topman André Olijslager (links) van zuivelconcern Friesland Coberco Dairy Foods interviewt LC-landbouwredacteur Willem Stegenga

LEEWARDEN -“Mooie spannende tijden” heeft Willem Stegenga als landbouwjournalist bij de Leeuwarder Courant meegemaakt. Hij kan een boek vol anekdotes schrijven over zijn belevenissen. Maar de zorg is er ook: dat de nieuwe, grote organisaties te ver van het boeren erf afgroeien. Want bij de boerenwereld hoort voor hem de geur van kuil.

Willem Stegenga is en was een gedreven journalist. Toen de noordelijke coöperatiebolwerken in de jaren tachtig kraakten en moeizaam naar nieuwe structuren groeiden, beleefde hij gouden tijden. Alle nieuws lag op straat. Als een vergadering niet openbaar was, fluisterde een bevriend bestuurder *‘de man fan ‘e krante’* wel prikkelende bijzonderheden in. Niet zelden vertroebelden zulke *‘lekkages’* de onderlinge verhoudingen in coöperatieland - wat het nog leuker maakte.

“Het was een romantische tijd”, zegt Stegenga, nagenietend. “Het kwam voor dat een zegsman me na afloop van een vergadering wel even wilde spreken, maar niet onder de straatlantaarn. Een collega-bestuurder zou ons kunnen herkennen.”

Het kon ook anders. Bij een gedwongen verkoping van een bedrijf van een Boerenpartijlid in Oldeberkoop smeten de aanwezigen hem letterlijk de zaal uit. Hij kwam via de achterdeur terug om vanachter het gordijn de bijeenkomst druk noterend bij te houden.

Een besloten vergadering van *De Takomst* in De Harmonie in Leeuwarden volgde hij via de geluidsinstallatie, die een bevriend inspeciënt voor hem openzette. Stegenga hoorde alles wat onder leiding van Geert Cnossen besproken werd.

Een gevoelige fusiebespreking bij Café Van der Meer in Oudeschoot, onder leiding van Jonkheer Sickinghe, luisterde hij af door een open vensterraam. Dat journalistieke sluiwerk had naar zijn stellige overtuiging een functie. *“Het is niet goed als dingen voor de boeren, coöperatieleden, verborgen blijven. En lekken komen nooit vanzelf. Ze wijzen in ieder geval niet, om het vriendelijk te zeggen, op een grote solidariteit.”*

Hoe zit het met het verhaal dat hij opgesteld was in het voetbalelftal van de CCF? Stegenga: “Ja, dat zat zó: tijdens een bedrijvencompetitie was ik als journalist aanwezig toen de keeper van het CCF-team uitviel. Omdat ik actief voetbalde vroegen ze mij om de tweede helft te keepen, en dat heb ik gedaan. Zo hoorde je nog eens wat”. Stegenga dwong bij vriend en vijand en zeker bij collega’s respect af voor deze journalistieke aanpak - al gaf het tot in de familiekring soms ‘veel gesodemierter’. Hij moest ook wel. De geboren Balkster, die al sinds 1965 aan ‘*De Krante*’ verbonden was, kwam in 1985 als landbouwjournalist niet in een gespreid bed. Zijn voorganger Jildert Sudema had, vooral opiniërend, een ijzeren reputatie opgebouwd. Toen boerenbestuurder Hendrik Gerbens uit Stiens voor het eerst met Stegenga kennismakte, werd hem dat goed ingepeperd. ‘*Soa, dus jo binne de opfolger fan Sudema? No, it is gjin Sudema.*’ “*Natuurlijk was ik dat niet*”, zegt hij. “*Dat moet je ook niet willen. En mijn tijd was ook anders.*” Stegenga trad aan in de nadagen van het ooit bloeiend sentiment van ‘*Fryslân tegen de rest van de wereld*’.

“Drenten vertrouwden ze hier niet, Groningers waren geen coöperatoren. Aan de eeuwig beknotte Avebe kon je zien hoe ze met hun fabrieken omgingen.” Op eigen erf beleefden de Friese boeren intens de gevechten om de hoogste melkprijs tussen de Vrije Fabrieken, en de Frico - met de CCF overal tussenin.

Juist bij Stegenga’s aantreden liep de temperatuur, met moeizame fusieprocessen, hoog op. ‘*Bemiddelaar*’ Pieter Winsemius werd, hoewel van Friese komaf, maar matig vertrouwd. “*Met Sickinghe was dat toch heel anders. De boeren omarmden hem. Dat ze hem Sickinghe noemden, zegt genoeg. Hij was natuurlijk ook een capabele vent.*”

Ondanks de strubbelingen zag Stegenga de grotere eenheden groeien. En daarmee werden, vanaf het begin van de jaren negentig, de boeiende lekkages en sappige verhalen over ‘*ald sear*’ en ‘*nij skeel*’ ook minder.

Het is niet alleen minder romantisch en spannend tegenwoordig, Stegenga heeft ook andere bezwaren tegen de huidige, zakelijke grootschaligheid. Zijn perspectief is de boer die liefst op de trekker zit of met z'n vee omgaat.

“Een boer moet naar kuil ruiken”, zegt hij; agrarisch managers in een BMW 700-serie horen niet in die categorie. Hij identificeert zich met zijn boerenmodel, waar hij als niet-boerenzoon via kameraden mee in aanraking kwam. “Als ik niet twee keer in de week de geur van mest of kuil heb opgesnoven, voel ik me niet lekker.”

Vanuit die achtergrond beoordeelt hij de industriële en organisatorische ‘grootmachten’ kritisch. *“Het is niet alleen minder leuk geworden. Het staat allemaal ook veel verder van de gewone boer af. Hij heeft amper meer zicht op wat er in die grote lichamen gebeurt, en zijn invloed is natuurlijk minimaal. De directie zegt, gesteund door commissarissen, wel hoe het moet en het bestuur dekt het af.” “Het Schoonebeekse model.”* Jaknikkers dus. *“De boer heeft zeggenschap uit handen gegeven. Hij kan niet overzien of het verantwoord is om in Hongarije of Vietnam te investeren.”*

Maar is het er voor hen minder op geworden?

“De boer moet het hebben van een zo hoog mogelijke melkprijs. Voor de grote zuivelconcerns is melk een grondstof die niet te veel moet kosten. Daar zit een spanning tussen. De melkprijs bereikte in 1982 zijn hoogtepunt en is sindsdien nooit weer zo hoog geweest.” Tot doorwrochte analyses van de economische prestaties van coöperatieve bedrijven voelt hij zich niet geroepen. *„Dat is een andere wereld”.*

Van die buitenkant af bezien heeft hij zich verbaasd over de grote rol die kleinschalige verhoudingen soms in grote zaken spelen. *“Dat bijvoorbeeld een fusie niet doorging omdat de ene voorzitter de ander zijn baan niet gunde.”* En prompt rolt er weer een anekdote uit zijn mond.

Al is de agrarische wereld voor een boerenjournalist ‘minder leuk’ geworden, Stegenga ziet wat op tegen het gemis van alle contacten straks. Hoewel, misschien is het wel goed om nu uit de actieve journalistiek te stappen. Ook dat bedrijf verwartert namelijk. *“Je breekt je benen over de voorlichters en de media-adviseurs. En dan heb je nog de bureautjes die stukken in kranten schrijven en ondertussen dikke opdrachten van bedrijven accepteren. Die kunnen natuurlijk nooit onafhankelijk zijn.”*

Gelukkig ligt er nog werk genoeg te wachten. *“Ik ga voorlopig door met de paarden. En ze hebben me al gevraagd als notulist van de kerkeradsvergaderingen”* Dat laatste zegt hij weer lachend, met de zelfspot die Willem Stegenga zelfs voor zijn critici charmant maakt.

Het zuivelbeleid is klaar

Gesprek met André Olijslager – directeur Royal Friesland Foods

Door Nico Nylkems

Eind dit jaar treedt André Olijslager terug als voorzitter van de concerndirectie van Nederlands grootste zuivelonderneming Friesland Foods. Daarmee komt een eind aan een tijdperk, waarin deze rationalist leiding gaf aan een onderneming die groeide in een sector die in belangrijkheid afnam. Met opgeheven hoofd neemt hij na veertien jaar afscheid.⁹

Voor de Friezen blijft Friesland Foods nog altijd een Friese onderneming. Vandaar ook de grote betrokkenheid van boeren bij 'us fabriek'. Soms verwondert de geboren Zeeuw André Olijslager zich wel eens over het gewicht dat de zuivel nog heeft in Friesland. In de periode dat Olijslager hier een zuivelonderneming leidde nam het aandeel in de werkgelegenheid fors af. Het hoofdkantoor van de oude condensfabriek verdween uit Leeuwarden naar Meppel, ooit werkten er in Leeuwarden 2500 mensen, nu nog 900.

Sinds de laatste fusie in 1997, waaruit de huidige onderneming Friesland Foods voortkwam is vooral de kaasdivisie veel mensen kwijtgeraakt. Olijslager: "Wat hier gebeurde in de zuivel gebeurde ook in andere industriën"

De veranderingen in de zuivel gingen geleidelijk. Olijslager verklaart dat uit de typische coöperatieve structuur van de Nederlandse zuivel. Van de zuivelindustrie is 80 procent van coöperaties. Boeren, zo meent de zuiveldirecteur, verkopen niet. Ze fuseren wel, waardoor fabrieken sluiten, maar de productie neemt niet af. In Frankrijk stootten particuliere zuivelondernemingen als Lactalis en Danone melk af en het Zwitserse Nestlé verplaatst op dit moment veel zuivel uit Europa.

Nu staan er ingrijpendere veranderingen voor de deur door de zuivelhervorming, waartoe de Europese Unie dit jaar besloot. Een gevolg zijn dalende melkprijzen. De boeren hebben nu het gevoel met de rug tegen de muur te staan. "De prijs wordt bepaald door vraag en aanbod. De overheid zat daartussen met prijsinterventies en exportrestituties. Nu de overheid zich terugtrekt daalt de prijs en dat is logisch en onomkeerbaar."

Melksprookjes

Boeren denken daar wel eens anders over. De Nederlandse Melkveehouders Vakbond (N.M.V.) heeft het initiatief genomen een melkprijsvereniging, op te richten om door bundeling van het aanbod de prijs omhoog te krijgen. Het enthousiasme voor deze Dutch Dairy Board is groot onder boeren.

9) André Olijslager was 14 jaar directeur in de Noordelijke zuivel. Van 1990 tot 1997 directeur van Friesland Dairy Foods, voortgekomen uit onder anderen ccFriesland, en Noord-Nederland (Frico-Domo). In 1997 kwam het tot een fusie tussen FDF, Zuid Oost Hoek (Oosterwolde), Twee Provinciën (Workum) en Coberco (Zutphen). Van deze nieuwe zuivelonderneming werd hij ook directeur.

Olijslager: “Pardon. Laten we wel serieus blijven. Ik geloof niet in sprookjes. Het woord markt heb ik van deze mensen nog nooit gehoord. In onzekere tijden zie je zulke dingen vaker. Mensen weten niet wat er op hun afkomt. Dan heb je altijd charismatische lieden, die leuke dingen roepen. Dat zag je ook met Pim Fortuyn. Ik ben er niet om dat soort sprookjes te vertellen.”

De veronderstelling dat er een tekort zou zijn aan melk, waardoor afnemers door de knieën zouden gaan als er een leveringsstaking komt, doet Olijslager lachen: “De fabrieken in Europa hebben miljarden liters melk over. In die context moeten mensen dat zien. Boeren moeten nog wennen aan een nieuw systeem. Als de wereldmarkt niet zo gunstig was geweest, was de melkprijs nog verder gedaald, het zuivelbeleid is nu geregeld. Dat is klaar. Hoe eerder men zich dat realiseert hoe beter.

“De melkprijsclub leeft ook niet onder onze leden Ik hoor er weinig over op de vergaderingen van de ledenraden”, aldus Olijslager. Het is door dit soort uitspraken, dat veel leden/boeren zich onbegrepen voelen door hun zuivelfabriek. Nog maar enkele maanden geleden. trad de NLTO-afdeling Skarsterlân naar buiten met kritiek op de gang van zaken binnen die ledenraadsvergaderingen. Boeren zouden niet aan het woord komen, kritiek werd weggewuifd en angst zou overheersen, Nadien veranderde de sfeer kennelijk, want de kritiek verstomde. Olijslagers onderneming typeerde de kritiek ooit als een typisch Friese aangelegenheid, want in andere provincies wordt die niet gehoord.

De directeur heeft het soms moeilijk met de nadruk op Friesland. “Wij kennen geen Nederlands of Fries belang. Er is een deelbelang in Nederland, maar ook in Vietnam en in Afrika. Hier zien we Friesche Vlag, maar Dutch Lady in Zuid-Oost-Azië is veel groter. Wij kijken naar die merken. Daarin nemen we rationele beslissingen in het belang van onze leden en daarvan zitten er heel veel in Friesland en de rest van het Noorden”.

Die rationele beslissingen kostten wel honderden mensen hun baan in het Noorden. “Maar dat is altijd wel met heel goede sociale plannen gegaan. We hebben daarover nooit ruzie niet de vakbonden gehad. Maar dat vergoedt niet, dat op het individuele vlak wel degelijk menselijke emoties hebben gespeeld. Toch ga ik met opgeheven hoofd door Friesland.”

Kaaszorgen

In de kaasdivisie werd harst ingegrepen. In Friesland stoten de fabrieken van Sint Nicolaasga, Balk, Elsloo, Burgum en recentelijk die van Oosterwolde. De Goudse kazen en Edammers werden onder het merk Frico gebracht. Een poging de markt te beïnvloeden door aanbodsturing mislukte Zo blijft Frico Cheese het zorgkindje van Friesland Foods. De winst is zelden het noemen waard, de verliezen vaker. Olijslager beaamt het, maar: “Kaas maken is een manier om melk te verduurzamen, net zoals boter en poeder. De Gouda’s en Edammers zijn niet beschermd. De opbrengst is dus sterk afhankelijk van de markt.”

En dan komt Friesland Foods ineens met de aankondiging, dat het de kaasprijs met 5 procent verhoogt tegen de trend van een prijzenslag in supermarkten in. Zie je wel roept de N.M.V., dat komt door ons. Daardoor krijgt de zuivel weer lef.

“Onzin”, aldus Olijslager, “dat zijn sprookjes. Het afgelopen jaar hebben boter en poeder het goed gedaan. Het resultaat is een lagere kaasproductie, derhalve, een opwaartse druk op de prijzen. Dus kunnen we de, prijs verhogen.”

“Wij zijn in coöperatieland anders. Wij vormen een bedrijf met een aanzienlijk hogere opbrengst dan andere coöperaties. Onze structuur is marktgericht. Het splitsen van de coöperatie in de coöperatieve eigenaar en onderneming, ging om die marktgerichtheid, niet om die financiering: zoals sommigen denken.” Toegevoegde waarde, merkenposities zijn termen waar Olijslager zich graag van bedient. De producten moeten toe-gevoegde waarde hebben en een merk moet nummer een of twee zijn in een land om een hoog rendement te halen.

Inmiddels haalt, Friesland Foods de helft van de winst uit de ‘sterke merken’. Het rendement van de onderneming blijft onder dat van bijvoorbeeld Nestlé en Danone, beide particuliere ondernemingen. Maar de coöperatie draait niet alleen op goed renderende producten. De opdracht is het verwerken van de melk van de leden op een efficiënte manier. Dat zou een reden kunnen zijn, om het vermarkten van de melk ter hand te nemen om de consumptie op te voeren. De Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) startte onlangs een campagne, om melk weer onder de aandacht te brengen met de slogan: ‘*Het lichaam schreeuwt om zuivel.*’” Olijslager ziet er weinig in, ook al omdat het aandeel dagvers slechts 8 procent van de omzet vormt.

“Wat de NZO doet is geen vermarkten. Dat is voorlichting. Vermarkten is onze taak. Daar gaan miljoenen naar toe. In de tijd van de melkbrigadiertjes werd melk gepropageerd als voedingsmiddel, niet als frisdrank. Kijk eens naar Chocomel. Dat zien wij helemaal niet meer als zuivel. Dat is het wel, maar wij doen alsof het een frisdrank is. Melk is een ander verhaal. Dat komt door de verpakking. Melk zat hier vroeger niet in een pak. Water was wel verpakt met een naam erop. Die achterstand maak je nooit meer goed. In ontwikkelingslanden is dat anders, daar kennen ze melk alleen maar in een blikje.”

Verpakkingsinnovatie

Dus steekt Friesland Foods veel energie in de verpakking. Veel van wat het concern naar buiten brengt als innovatie, is verpakkingsinnovatie. Kleinere verpakkingen, moderne tubes. Maar echte vernieuwingen zijn op de vingers van een hand te tellen. Breaker, Go!, Cheez’it en Dubbel Friss zijn een succes, maar het is lang peinzen aler een ander product te binnen schiet. Olijslager stelt vast, dat de verpakking inderdaad belangrijk is.

Als het niet door merk of product is dat een industrie zich kan onderscheiden, dan moet het door distributie en logistiek. Zo kan Friesland Fonds zich met kaas een plaats verwerven in de schappen van de supermarkt. De winst is dan afhankelijk van de kosten. “Bij kaas zijn onze verwerkingskosten per ton melk wel de laagste”, meldt Olijslager trots.

Dat het afgelopen jaar de resultaten van het concern desondanks tegenvielen, wijt de directeur aan de goedkope dollar. Ongeveer 25 procent van de omzet is gerelateerd aan de dollar. Als die lage dollarkoers structureel blijkt, dan zal het concern zich moeten aanpassen. De directeur denkt nog niet aan terugtrekken. “Vergeet

niet, dat wij in landen waar wij in dollars verkopen, ook in dollars inkopen. We moeten dus een vorm ontwikkelen, die past bij zo'n koersverhouding.

Nu concurrent Campina de krachten bundelt met het Deense Arla Foods zijn de ogen sterk gericht op Friesland Foods. Grote fusies liggen niet in het verschiep zegt Olijslager: „De grootte van een bedrijf zegt mij niets. Het gaat erom wie het meest verdient. Onze focus ligt op negen regio's in de wereld. Daar gaan we in de diepte. Wij weten precies wat we willen en laten ons niet sturen door wat anderen doen.”

Friesland Foods trok zich terug uit China. Dat wekte verbazing, want van China wordt veel verwacht. „Tja, maar wij zijn niet de enigen die zich terugtrokken. In de zuivel viel er niet te concurreren tegen producenten, die er andere methoden op nahouden. Methoden en normen, die wij ons niet kunnen en willen veroorloven. Maar met kindervoeding zijn wij wel in China gebleven. Dat is een hoogwaardig merk dat het vertrouwen van afnemers moet hebben.”

De melkprijs is laag, daar moeten boeren aan wennen. Iets anders is, zo stelt Olijslager met trots, dat boeren een miljoenenbedrijf in handen hebben met prachtige, merkenposities, waar 50 procent van de winst komt uit producten met toegevoegde waarde. “De certificaten hebben een rendement van gemiddeld 10 procent. Kom daar eens om op de beurs. Dat is uniek. Daardoor staan wij anders in de wereld.”

Olijslager sluit het zuivelboek voorlopig. Als adviseur blijft hij beschikbaar. “Stilzitten is niets voor mij, ik heb een paar dingen op het lijstje staan. Zuivel hoort daar niet meer bij.”

